تصوير جو خون

آسڪر وائلڊ جا

فضل احمد بچاڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تصوير جو خون

PICTURE OF DORIAN GRAY

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تصوير جو خون

(Picture Of Dorian Gray)
BY: OSCAR WILDE

مصنف : آسڪر وائلڊ
مترجم : فضل احمد ٻچاڻي

نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد، سنڌ.
1983ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو ڇهٽيتاليهون ڪتاب

ڇپائيندڙ : نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد، سنڌ.

ڇپيندڙ : نيو فيمس پرنٽرس
هوم اسٽيڊ هال چاڙهي حيدرآباد سنڌ.

پهريون ايڊيشن : سيپٽمبر 1983ع

قيمت : 20-00 رپيا

(حق ۽ واسطا مترجم جا قائم)

NOVEL — TASWEER - JO - KHOON— A Translation of OSCAR WILDE NOVEL— "PICTURE OF DORIAN GRAY" in Sindhi by Fazal Ahmed Bachani. Published by New Fields Publications, Tando Wali Mohammed. Hyderabad Sind. Pakistan. First Edition September 1983.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مترجم طرفان

آءٌ ترجما ڇو ٿو ڪريان؟ ان ڪري تہ جي ڪا سٺي تخليق نٿو پيش ڪري سگھان تہ ڪنھن سٺي تخليق جو ترجمو ئي پيش ڪندورھان جيڪا جيڪر آءٌ پاڻ پيش ڪرڻ گھرندو ھجان، تہ جيئن نئون پراڻي ڏيھي ۽ پرڏيھي ادب جي اشاعت ۽ اپياس جو سلسلو جاري رھي. ترجمي لاءِ ڪنھن ڪتاب جي چونڊ جي معيار جو بنياد بہ اھو ئي قائم ڪيو اٿم يعني جھڙو ڪتاب جيڪر آءٌ پاڻ لکڻ چاھيندو ھجان تھڙي جو ئي ترجمو ڪري پيش ڪريان.

ھي ڪتاب اڻويھين صديءَ جي نھايت پياري، مھان دوڙي نھايت مظلوم ليکڪ **آسڪر فنجال او فلاھريٽ ولس وائلڊ** جي واحد ۽ بي نظير ناول PICTURE OF DORIAN GRAY جو مڪمل ترجمو آھي (سواءِ چند غير اھم ٽڪرن جي، جن جي ھئڻ نہ ھئڻ سان ڪھاڻي يا نفس مضمون جي ربط، رنگ ۽ جوھر تي ڪو اثر نٿو پوي ۽ جيڪي پڙھندڙن لاءِ ويتر بار ٿين ھا). آسڪر وائلڊ (١٩٠٠-١٩٥٦ع) جو مڪمل تعارف ۽ پيا ڪوائف اسين پنھنجي ڪتاب **سزا جا سک** ۾ ڏئي چڪا آھيون جو پڻ ھن ليکڪ جي خطن ۽ مضمون جو ترجمو آھي. ساڳيو تعارف ھتي ورجائڻ بيکُھہ جو سبب ٿيندو. ھن ناول جو محبوب ھڪ بيحد خوبصورت ۽ امير ڇوڪرو آھي ۽، ھن جا طالب

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فهم ادراڪ، ڏات، ڏاهپ ۽ تيز فهمي جا مالڪ ۽ ذهين ۽ سڌريل انسان آهن— هڪ اعليٰ درجي جو چترڪار ۽ هڪ اعليٰ ذهن جو معزز شهري. انهيءَ معزز ۽ ذهين ماڻهوءَ لاءِ اهو ڇوڪرو هڪ خوبصورت، عجيب تـوڙي هڪ جوکم واري ”تجربي“ جي شـئي آهي ۽ چترڪار لاءِ هـو خود سندس ڇوڻ موجب اظهار جو هڪ نرالو ذريعو بڻجي ويو هو جنهن پنهنجي سونهن هن جيڦن کي پيتا ڪري ڇڏي هئي— ”دورين هڪ اهڙي شئي آهي جنهنکي ڪجهه به بڻائي سگهجي ٿو— هڪ ديوتا، يا هڪ رانديڪو—“.

ڪو ذهين انسان ڪنهن خوبصورت ۽ ذهني تـوڙي جسماني طور تي بالغ انسان کي پنهنجي ادراڪ، حرفت، عياري ۽ خوش گوئي سان ايترو متاثر ڪري سگهي ٿو جو هو پنهنجي سڄي زندگي حال ۽ مستقبل داءَ تي لڳائي ڇڏي.! ڏات ۽ ڏاهپ حسن ۽ جوانيءَ کي متاثر ڪن ٿا يا انهن کان متاثر ٿين ٿا، يا ڪنهن موڙ تي هنن جو سنجوڳ ٿي سگهي ٿو—؟ يا زندگي جي ڌارا ۾ اهي ٻئي وصفون هڪ ٻي جون ضد آهن—؟ هن ناول موجب ته هڪ هوشيار ۽ سياڻو انسان پنهنجي محبوب کي پنهنجن نظرين جـو تجربـو ۽ شڪار بڻائي هنکي هڪ ڀيانڪ انجام تائين پهچائي ٿو ڇڏي.! هيئن سمجهو ته بيپناه سونهن ۽ بي پناه سياڻپ جي باهمي ڇڪتاڻ، هڪ ٻي کي ڪٽڻ ۽ هارائڻ ۽ هڪ ٻي سان نهايت خوبصورت ۽ نهايت خطرناڪ رانـد کيڏڻ جا خوبصورت تجربا هن نـاول جـو جوهر آهن. ناول جي سڀ کان وڌي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوبي اهي گفتا ۽ جملا آهن جيڪي ايڪ پنهنجن ڪردارن- خاص ڪري هينري واٽسن- جي واتان چورايا آهن جن ۾ فڪر احساس ادراڪ ۽ فهم لطف ۽ لذت آهي. ۽ هي تہ محبت لاءِ جنس (ڇوڪرو يا ڇوڪري هئڻ) جي ڪا اهميت يا تخصيص ناهي.

آسڪروائلڊ کي عام طور تي لذتيت جي نظريي HEDONISM جو قائل ۽ وڏو پرچارڪ سمجهيو وڃي ٿو. برابر هن حسن پرستي ۽ جماليات پرستي کي هڪ ديني مسلڪ جو درجو ڏئي رس وگيان جي هڪ پنٿ جو بنياد بہ وڌو. هن تي هم جنس پرستي جون تهمتون بہ لڳيون، هنجي ڀرپور مخالفت ۽ نندا بہ ڪئي وئي ۽ هن جي خلاف تحريڪون هلايون ويون، هنکي جيل جي پوڳنا پوڳڻي پئي — پر اهي سڀ مرحلا هن جا نظرياتي تجربا هئا. هن ناول ۾ تہ هو ثابت ڪري ٿو تہ اهو لذتيت پرستي جو مسلڪ سخت هاڃيڪار آهي، فرد لاءِ بہ ۽ معاشري لاءِ بہ.

اسانجا نقاد حضرات هن ناول تي ڪهڙو بہ تبصرو ۽ ڪهڙي بہ تنقيد لکن، آءٌ ايترو چوڻ جو حوصلو ڪندس تہ هي ناول سچ پچ جادوءَ جهڙو اثر ڪندڙ ڪتاب آهي. باقي فيصلو، ترجمي جي محنت جو، حال ۽ مستقبل جي پڙهندڙن تي آهي.

فضل احمد بچاڻي

١٣٩-ب. گانڌي چونڪ

ٽنڊوالهيار سنڌ.

پهرين جولاءِ - ١٩٨٣ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اُدبي عمل

جناب ڊاڪٽر درمحمد پٺاڻ خاص هن ڪتاب لاءِ لکيو

اڄ اسان انهيءَ دور مان گذري رهيا آهيون جنهن ۾ جيڪڏهن ويهي حساب ڪبو ته ليڪن جو تعداد ڪنهن حدتائين پڙهندڙن کان گهٽ نظر ايندو پر پوءِ به مزي جي ڳالهه آهي جو اسانجا اهي ”گهٽائي وارا“ عالم ۽ اديب خود پاڻکي ۽ ”ٿورائي وارن“ پڙهندڙن کي اهو نه سمجهائي سگهيا آهن ته ”علم ۽ ادب ڇا آهي ۽ ادبي عمل ڪهڙي شئي جو نالو آهي-؟“ بس هر ڪو اديب شاعر يا ذات ڏٺي پنهنجي ڏن ۾ پورو آهي جنهن کان جيترو پڇي ٿو اوترو ڪري ٿو. ڪو ڪو آهي جنهن علم ادب مان گڏ ادبي عمل کي ڌيان ۾ رکيو آهي.

ادبي عمل جي اهميت يا طريقه ڪار کي نظرانداز ڪرڻ ڪري اسانوٽ علم ادب جي ”موسمي ارتقا“ ٿيندي آهي، پوءِ اها موسم ڪڏهين ڪهاڻيءَ جي ٿيندي آهي ته ڪڏهين شاعريءَ جي، ڪڏهين اجلاسن جي ٿيندي آهي ته ڪڏهين تنظيمن جي، جنهن ۾ ڪوبه ربط نه پر فيشن ٿي بنيادي محور ٿي ڪم ايندو آهي.

حقيقت ۾ ”ادبي عمل“ جي پيڙه پنجن بنيادن تي

بدل ٿئي ٿي، اهي آهن:- تخليق، ترجمو، تنظيم، تنقيد ۽ تحقيق. جنهن به ٻوليءَ جا رکوال انهن پنجن بنيادن مان ڪنهن به هڪ بنياد کي نظرانداز ڪري ويهن ٿا اهي ادبي عمارت جي تعمير واري ڪم جا مزدور ته ٿي سگهن ٿا، ليڪن ڪاريگر نه. جيئن ڪاريگر جو ڪم هوندو آهي هڪ مڪمل ۽ خوبصورت عمارت ٺاهڻ تيئن ٻوليءَ جي جهولي ڀريندڙ جو ڪم هوندو آهي ٻوليءَ جي مڪمل خدمت ڪرڻ ۽ نه هڪ مزدور جيان مزدوري وٺي جند ڇڏائڻ.

اسان سنڌي ٻوليءَ جي خدمت ڪرڻ ۾ ڪڏهين به ڪنجوسائي کان ڪم نه ورتو آهي ليڪن جا ڳالهه کٽڪندي آهي اها هيءَ آهي ته پنهنجي خدمتن کي منظم روپ ڏيڻ کان قاصر رهيا آهيون. اسان انهيءَ کي ڏي عظيم ۽ صحيح سمجهون ٿا جيڪي ڪجهه پاڻ ڪيون ٿا.

اڄ ڪلهه اسانجو ”تخليقي موسم“ جو دور آهي اڄ اسان رڳو تخليق کي ئي عظيم سمجهون ٿا باقي ترجمو، تنظيم، تنقيد ۽ تحقيق اسان لاءِ بي معنيٰ ڳُر آهن. پر حقيقت هيءَ آهي ته ڪوبه ڳر انهيءَ ڪري ڏي بي معنيٰ ٿيندو آهي جنهنجي ڪرڻ يا سمجهڻ جي اسانم سگهه ڪانه هوندي آهي.

تخليق کانسواءِ ادبي عمل جا باقي چار بنياد ڪيترا اهم آهن-؟ مونکي هتي انهن سوالن جو جواب ڏيڻو ڪونه آهي، پر جا ڳالهه هتي چوڻي اٿم اها هيءَ آهيُ ته صحتمند ۽ مستند ترجمو ٻن سببن ڪري وڏي اهميت رکي ٿو:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پهريون، ته جڏهين ڪنهن قوم جي فنڪارن قلم ڪارن يا ذات ڏٺين ڪان "تخليقي صلاحيت" ڪسي وجهي يا رسي وجي تڏهين ترجمو "تخليقي ڪوت" کي پوري ڪرڻ جو "وقتي ۽ هتراڌو" ذريعو بڻجي ويندو آهي. جڏهين ڪو دکي انسان پنهنجا ڏک درد بيان نه ڪري سگهندو آهي يا ڪيس بيان ڪرڻ نه ڏنا ويندا آهن تڏهين هنلاء اهوئي وجهي اظهار جو ذريعو رهي ٿو ته پاڻ جهڙن مگر ٻين دکي انسانن جي وارتا بيان ڪري. انهيءَ ئي عمل کي چيو ويندو آهي- "پرائي پٽر تي ويهي پنهنجا پار ڪيڻ."

ترجمي جي ٻي اهميت آهي "بين الاقواميت". انهر ڪو به شڪ ناهي ته انسان انفراديت پسند آهي ۽ خاص ڪري حساس فردانا جو مالڪ ٿئي ٿو مگر "انفراديت" جي باوجود انسان پوري انسانيت جي رنگ ۾ رتل ٿئي ٿو. هڪ انسان جا تجربا ۽ مشاهدا هنجا پنهنجا هوندي به پوري انسانيت جا تجربا ۽ مشاهدا هوندا آهن ۽ پوري انسانيت جا تجربا ۽ مشاهداهڪ فرد جا تجربا ۽ مشاهدا ٿيندا آهن. وحدت ۾ ڪثرت ائين ٿئي ٿي ۽ ڪثرت ۾ وحدت جو اهو ئي راز آهي. ترجما علم ادب جي دنيا ۾ وحدت ۽ ڪثرت جي انهيءَ عمل کي وڌائين ٿا. ترجمي جي ذريعي مترجم پڙهندڙن جي منهن ۾ جڙتو زبان ڏيڻ بدران سندن ئي ٻوليءَ ۾ ڪين ٻين جي تجربن ۽ مشاهدن ڪان آگاه ڪري ٿو.

موجوده دور ڪان اڳ منظم نموني سان سنڌيءَ ۾ ترجما ڪيا ويندا هئا. ليڪن اڄڪلهه انهيءَ ريت کي نباهڻ وارا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي نورائي وجي رهيا آهن جن مان سائين فضل احمد بچاڻي
به هڪ آهي.

اسانجي ٻوليءَ جي جهولي ڀريندڙ هن انسان جو ڪجهه
اسانکي ڏنو آهي اهو اسانجي اڳيان آهي. هن سڀ کان
پهرين **سپون** جي صورت ۾ اسانکي جبران خليل جون
چونڊ ڪهاڻيون ڏنيون، ان بعد **نازبو** سندس طبعزاد افسانن
جو مجموعو آيو (۱۹۶۱)، انکان پوءِ **عاشي** جي صورت
۾ اسانکي انگريزي ادب جو مشهور ناول ڏنائين تازو جنهنجو
ٻيو ڇاپو به ڇپيو آهي، تنهن بعد **روح جي ڳولا، عجب
اسرار ۽ سڌارت** به اسانجي اڳيان آيا، سندس ستون
ڪتاب آسيہ - عاشي جي واپسي ۽ هي ڪتاب
اوهانجن هٿن ۾ آهي جو جڳ مشهور اديب **آسڪر وائلڊ**
جي ناول جو ترجمو آهي. هن ڪتاب ۾ جو ڪجهه ڏنو
ويو آهي انجو تفصيل فاضل مترجم جي پيش لفظ ۽ تعارف
۾ ڏنو ويو آهي انڪري آءٌ ساڳين ڳالهين کي ورجائڻ نٿو
گهران. آءٌ رڳو ايترو چوڻ گهران ٿو ته اڳ جڏهين
آسڪر وائلڊ جو نالو ڪچهرين ۾ محض انڪري ورتو
ويندو هو ته ٻڌندڙن کي اهو تاثر ملي ته نالي وٺندڙ آسڪر وائلڊ
کي پڙهيو آهي تڏهين هاڻي اديب جي نالي بدران خود
اديب کي آڻي اسانجي اڳيان ويهاريو ويو آهي ته هنکي
ٻڌئون ۽ سمجهون. هن اديب کي اڳ به هي مترجم هنجي
ڪهاڻين جي ترجمي ذريعي متعارف ڪرائي چڪو آهي،
انڪري سائين فضل احمد بچاڻي صاحب انهن اديبن کان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مختلف ٿي پوي ٿو جيڪي برهمڻ وانگر پنهنجي مطالعي يا ڄاڻ کي انهيءَ ڪري پنهنجي گوڏي هيٺان لڪائي ويهندا آهن ته جيئن ٻين جي گهٽ مطالعي يا اڻ ڄاڻائي جو فائدو ورتو وڃي. سائين ٻچاڻي صاحب هن ترجمي ذريعي عام پڙهندڙن سان اشتراڪ ڪري ٿو ۽ ٻين کي پنهنجي مطالعي ۾ شريڪ ڪري ٿو. سندس انهيءَ عمل کي ڏسي وڏڙن جو هي سخن ياد ٿو پوي ته: ”ونڊي کائجي ايمان پائجي.“

ڊاڪٽر درمحمد پٺاڻ

۲٦ نومبر – ۱۹۸۲ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سڄو اسٽوڊيو گلاب جي خوشبوءِ سان واسيو پيو هو، آرهڙ جي هلڪي هوا هئي جنهن جي چور تي ٻاهرئين باغ جا وڻ ٽي، چريا ٿيءِ سوسن جي گلن جي تيز خوشبوءِ اندر لنگهي ٿي آئي. **لارڊ هينري واٽن،** هڪ پارسي چمڙي جي ديوان تي ليٽيو، عادت موجب سگريٽ مٿان سگريٽ ڦوڪيندو ٿي ويو. هن ڪليل دروازي مان انهن ڦڪن گلن جي ماکيءَ جهڙي نور جا جلوا ڇنيءَ طرح پئي ڏٺا جزجون ضعيف ڏانديون انهيءَ سونهن جو بار جهلڻ کان ڄڻ لاچار پئي ڏسڻ ۾ آيون. ٻاهر اڏامندڙ پکين جا پاڇا عجيب عجيب شڪلين ۾ دريءَ اڳيان پيل ڊگهن ۽ ٿلهن پردن تان ترڪي ٿي ويا، لنڊن شهر جو هلڪو، گوڙ گبوڙ پري کان وڄندڙ ڪنهن ساز جي هلڪن سرن وانگيان پئي ٻڌڻ ۾ آيو.

ڪمري جي وچ ۾، هڪ غير معمولي خوبصورت نوجوان جي آدمقد تصوير هڪ اوچي اسٽول سان جڪڙيل ايسي ڪري رکيل هئي ۽ ان جي سامهون ڪجهه پريرو انهي تصوير جو ڏاهيندڙ **باسل هالورڊ** ويٺو هو، جيڪو چند سال اڳ اوچتو ڪٿي روپوش ٿي ويو هو جنهن سبب عام لوڪ ۾ ڏاڍو جذباتي چوپول هليو هو.

هي چترڪار پنهنجي انهيءَ ماهراڻي ڪوشش سان چٽيل تصوير ڏانهن نهاريندو ٿي ويو ۽ سندس چهري تي

خوشيءَ جي سرڪ پڪڙجي اتي ٿي ٽڪي ٽي وئي— پوءِ اوچتو هو اتي ڪڙو ٿيو ۽ اکيون پوري پنهنجون آڱريون ڪٽي پنبڻين تي رکيائين ڄڻ ڪنهن عجيب خواب کي پنهنجي ذهن ۾ قيد ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو هجي تہ متان اهو خواب ٽٽي نہ پوي.

”باسل-! تو اڄ تائين جيڪي بہ تصويرون ٺاهيون آهن تن مان هيءَ تصوير تنهنجو بهترين شاهڪار آهي-“ لارڊ هينري موڪائي سان چيو- ”ايندڙ سال توکي اها تصوير گراسوينٽر اڪيڊمي ڏانهن موڪلڻ گهرجي. اها اڪيڊمي تمام وڏي بہ آهي ۽ بالڪل رواجي بہ. آءٌ جڏهن بہ اتي ويو آهيان تڏهن اتي يا تہ ايترا ماڻهو هوندا آهن جو تصويرون نہ ڏسي سگهندو آهيان يا وري ايتريون تصويرون هونديون آهن جو ماڻهو نہ ڏسڻ ۾ ايندا آهن، هڪڙي ڳالهہ بدحواس ڪندڙ تہ ٻي ان کان بہ بدتر، سچ تہ تصوير جي نمائش لاءِ اها ئي اڪيڊمي بهتر جاءِ آهي-“

”شايد هيءَ تصوير آءٌ ڪيڏانهن بہ نہ موڪليندس.“ باسل پنهنجي عادت موجب ڪنڌ کي پٺين طرف لوڏيندي جواب ڏنو. سندس انهيءَ انداز تي سندس دوستن کي اڪثر کل وٺي ويندي هئي. ”نہ- هيءَ تصوير آءٌ ڪيڏانهن بہ نہ موڪليندس.“

هينري پنهنجي نشي پريل سگريٽ مان ورورڪڙ ڪائيندي نڪرندڙ دونهين جي سنهي تهہ مان باسل کي اچرج سان گهوريو:

”ڪيڏانهن به ڪونه موڪليندين؟ ٻر چو دوست! ان لاءِ تو وٽ ڪهڙو سبب آهي، يار اوهين فنڪار ڪهڙا نه عجيب ماڻهو آهيو، جيڪي ڪجهه ڪريو ٿا سو فقط پنهنجو نالو چمڪائڻ لاءِ ٿا ڪريو ۽ جيئن ئي اوهان کي ناماچار ملي ٿو وڃي اوهين ان کي پري اڇليندا نظر ٿا اچو. ماڻهن کي پنهنجي بابت ڳالهيون ڪرڻ جو وجهه، آخر چونه ڏجي. هيءَ تصوير انگلينڊ جي نوجوان چترڪارن ۾ تنهنجو درجو بلند ڪري ڇڏيندي ۽ پيدا چترڪار جي جذباتي ٿي سگهيا ته توسان ريس ڪرڻ لڳندا.“

”مون کي خبر آهي ته تون مون تان کلندين، پر سچ ته آءٌ هن تصوير جي نمائش نٿو ڪري سگهان، هن تصوير ۾ تمام گهڻي حد تائين مون پنهنجو پاڻ کي ئي ظاهر ڪيو آهي.“

هينري کلڻ لڳو. باسل چوڻ لڳو:

”ها مون کي خبر هئي تون مون تان کلندين پر حقيقت اها ئي آهي.“

”هان! يار عجب آهي، اعتبار ئي نٿو اچي ته ڪو هن تصوير ۾ تو پنهنجي پاڻ کي ايتري حد تائين ظاهر ڪيو آهي، منهنجي خيال ۾ تون اهڙو هلڪي طبيعت جو به نه هئين. تنهن ڪان سواءِ تنهنجي گهري ۽ سخت چهري ۽ ڪوئلي جهڙن ڪارن وارن ۽ هن خوبصورت نوجوان ۾ ڪا مشابهت به ڏسڻ ۾ نٿي اچي. هن کي ته چڻ عاج ۽ گلاب جي پنڙين مان ٺاهيو ويو آهي. هي نوجوان ته

نرگس جي ڳل ڇهڙو ٻيو ڏسڻ ۾ اچي ۽ تون — بيشڪ
تون هڪ عقلي مورت جو مالڪ آهين تو وٽ عقل ادراڪ
جي واسطي سان سڀڪجهه آهي. پر، جتي شعور ۽ ادراڪ
ٻنهنجو اثر ڏيکارڻ لڳندو آهي اتي حسن غائب ٿـي ويندو
آهي، فهم جيئن ته مبالغي جو ذريعو آهي تنهنڪري اهو
حسن جي رچنا کي تباهه ڪريو ڇڏي. جنهن گهڙيءَ ڪو
شخص ويچار ڪرڻ ويهي ٿو .تنهن گهڙيءَ هن جو چهرو
بگڙيو وڃي، انهن ڪامياب ماڻهن ڏانهن ڏس جـي ڪنهن
سڌريل ڪاروبار ۾ پڙ آهن،انهن جي سڄي شخصيت ڪيڏي
نه ٻوائتي آهـي. هاـ البت عبادتخاني ۾ هـو ايڏا ٻوائتا نه
ڏسڻ ۾ ايندا آهن چاڪاڻ ته اتـي هنن کي نه ڪـا ڳڻتي
هوندي آهي نڪو فڪر، اسي سالن جي پوڙهي پادريءَ کي
به اتي اهـا ئي ڳالهه ورجائڻي هوندي آهـي جا هن ارڙهن
سالن جي ڄمار ۾ سکي. تنهنجو هي پراسرار نوجوان دوست،
جنهن جو نالو تو مون کي نه ٻڌايو آهي ۽ جنهن جي تصوير
سچ پچ مون کي موهي ڇڏيو آهي سو مون کي يقين آهي
ته ڪڏهن غور ۽ فڪر نه ڪندو هوندو. هي ته ڪو اهڙو
اربيلو خوبصورت وجود آهـي جنهن کي هتي سيارن ۾ به
هئڻ گهرجي جڏهن اسان وٽ ڏسڻ لاءِ ڪو گل نه هوندو
آهي ۽ آرڙه ۾ به هتي هئڻ گهرجي جڏهن اسين ڪنهن روح
رچندڙ شيءِ جا طالب هوندا آهيون، باسل، تـون پاڻ کي
پڏائين چو ٿو، هن نوجوان جـي ڀيٽ ۾ تون ته .ڪجهه به
نه آهين."

”توهان مون کي سمجهي نه سگهيو هينري.“ باسل چيو–
”آءٌ سمجهان ٿو ته آءٌ هن جهڙو نه آهيان، افسوس جي ڳالهه ٿيندي جي آءٌ پاڻ کي هن جهڙو سمجهان، بس تقدير جو لکيو سمجهه— تقدير، جا تواريخ جي هر دور ۾ انسان جي پٺيان لڳي وتي— بس سمجهه ته تنهنجو رتبو، تنهنجي دولت، منهنجو شعور، منهنجو فن ۽ ڊورين گري جو حسن، انهن سڀني خداداد شين بابت جيڪي لکيو آهي، تنهن لاءِ تيار رهڻو آهي.“

”ڊورين گري–؟ ڇا اهو هن نوجوان جو نالو آهي؟“ هينري باسل ڏانهن وڌندي پڇيو.
”ها. اهو ئي هن جو نالو آهي جو مون توکي ٻڌائڻ نٿي گهريو.“
”ڇو ڀلا؟“
”اهو بيان ڪرڻ مشڪل آهي، آءٌ جنهن هستيءَ کي شدت سان چاهيندو آهيان تنهن جو نالو ڪڏهن به ڪنهن کي نه ٻڌائيندو آهيان. محبوب جو نالو ظاهر ڪرڻ هن جو هڪ حصو ڪنهن جي حوالي ڪري ڇڏڻ جي برابر آهي، رازداري سان ته مون کي عشق آهي، آءٌ ڀانيان ٿو رازداري ئي هڪ اهڙي شئي آهي جا جديد زندگي کي پراسرار ۽ عجيب بڻائي سگهي ٿي. هڪ رواجي ڳالهه کي به جيڪڏهن لڪائجي ته اها پرلطف بڻجي سگهي ٿي، هونئن ته اها هڪ احمقائي عادت آهي پر اها زندگيءَ کي ته پرلطف بڻايو ٿي

چڏي، آءٌ پاڻيان ٿو انهيءَ حساب سان تون مون کي هڪ خطرناڪ بيوقوف سمجھندو هوندين.“

”بالڪل نه_! باسل يار، پاڻيان ٿو تو اهو وساريچڏيو آهـي ته آءٌ پرڻيل آهيان ۽ شاديءَ جي مزن مان هڪڙو مزو اهو به آهي ته زال مڙس جو هڪ ٻئي کي فريب ڏيڻ لازمي ٿيو پوي. هاڻي ڏس ته نه مون کي پنهنجي زال بابت اها خبر آهي ته هوءَ ڪٿي آهي نه هن کي اها خبر آهي ته آءٌ ڇا پيو ڪريان. جڏهن اسين ملندا آهيون ___ ۽ اسين بس اتفاق سان ڏي هڪ ٻئي ســان ملندا آهيون ___ تڏهن اسين ڏاڍا گنڀير چهرا بنائي هڪ ٻئي کي ٻنهه اجايا سجايا افسانا گهڙي ٻڌائيندا آهيون ۽ ان معاملي ۾ منهنجي زال مــون کان وڌيڪ ڪامياب ثابت ٿيندي آهي. ڪڏهن آءٌ چاهيندو آهيان ته منهنجي گهر مان غائب هئڻ تـي هوءَ ڪو گوڙ گبوڙ ڪري پر منهنجي انهيءَ خواهش تي هوءَ ڪلي ڏيندي آهــي.“

”انهيءَ موضوع تي تنهنجي اهڙي گفتگو مــون کي اصل ڪاڻ وٺي.“ باسل باغ واريءَ دريءَ وٽان ڦيروڪندي چيو. ”منهنجو يقين آهي ته تون واقعي هڪ بهترين مڙس آهين پر خــود پنهنجين خوبين تــي ڏي شرمندو ٿيڻ وارو، تون هڪ بهترين ساٿي آهين ڪا صحيح ڳالهه چوڻ وارو نه آهين ته ڪو غلط عمل ڪرڻ وارو به نه آهين. تنهنجي اها تکي طبعيت فقط هڪ ڍونگ آهي.“

”فطري هلت هلڻ هڪ چڙ ڏياريندڙ ڍونگ ڏي آهي.“

هينري وڏو ٽهڪ ڏنو.

تنهن بعد هو ٻئي جوان ٻاهر باغ ۾ هليا آيا ۽ گلن جي هڪ وڏي ٻوڙي جي آڏو پيل بانس جي هڪ بينچ تي ويهي رهيا. لسن پنن تي اس پئي جرڪي ۽ گاهه ۾ ننڍا ننڍا اڇا گل لڏي لمي رهيا هئا. ٿوري دير بعد هينري پنهنجي واچ ڪڍي ڏسندي چيو. ”اوهو، هاڻي مون کي هلڻ گهرجي، مگر، وڃڻ کان اڳ تو کان پنهنجي سوال جو جواب گهرندس.“

”ڪهڙو سوال؟“ چترڪار فرش تي اکيون کپائيندي چيو.

”اهو ئي ته آخر ڇو تون ڊورين گري جي تصوير جي نمائش نٿو ڪرڻ چاهين.؟“

”اصل سبب مون تو کي ٻڌائي ڇڏيو آهي.“

”تو فقط ايترو چيو ته ان تصوير ۾ تو گهڻي قدر پنهنجو پاڻ کي پيش ڪيو آهي، هاڻي اها ته هڪ ٻاراڻي ڳالهه ٿي نه ـــ“

”هينري“ باسل سنئون سڌو هن ڏانهن نهاريندي چيو. ”جيڪا تصوير شوق ۽ جذبات سان ٺاهبي آهي سا تصوير چٽڪارڻ واري جي نه پر خود چترڪار جي ئي تصوير هوندي آهي، تصوير چٽڪارڻ وارو ته محض هڪ اتفاق هوندو آهي ۽ ڪينوس جي رنگن ۾ انهيءَ جي بدران مصور پنهنجو پاڻ کي ٺاهيندو آهي، هن تصوير جي نمائش کان نٽائڻ جو سبب هي آهي جو انهيءَ ۾ مون پنهنجي روح جو راز ظاهر ڪيو آهي.“

”۽ اهو راز ڇا آهي؟“ هينري کلندي چيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”آءٌ توکي ٻڌايان ٿو.“ باسل چيو — پر ڪجهه ٻڌائڻ جي بدران منجهڻ لڳو. هينري هن جي منهن ۾ نهاري جواب گهرڻ، ته هو چوڻ لڳو:

”اڙي يـار، آهي ته هڪ معمولي ڳالهه پـر تون اها مشڪل سان ڏي سمجهندين، شايد يقين به نه ڪندين.“

”تون ڳالهه ڪر، مون ڪئي پڪ آهي ته، آءٌ اها سمجهي ويندس. آءٌ هر اعتبار جوڳي ڳالهه تي اعتبار ڪري ويندو آهيان—“

لارڊ هينري هڪ پيازي پنڙين وارو اچو گل پٽي ان کي گهورڻ لڳو، هوا جي هڪ هلڪي جهوٽي وڻـن جي ٻور کي ڏونڌاڙي ڇڏيو ۽ سوسن جي گلن جو سـتارن جهڙو ٻور جهومڻ لڳو. پتـنـ جي پر ۾ ڪنهن ٽڏ جـي جهونگار ٻڌڻ ۾ آئي ۽ هينري کي ائين محسوس ٿيو ڄڻ هو باسل جي دل جي ڌڪ ڌڪ صاف ٻڌي رهيو آهي—!

”ڳالهه فقط هـيءَ آهي.“ باسل نيٺ ڳالهه چـوري.

”ٻه مهنا اڳ آءٌ ليڊي برنڊن واري ديـول ۾ ويس، توکي ته خبر آهي ته اسان غريب فنڪارن کي معاشري ۾ ماڻهن اڳيان مڙئي پنهنجي نمائش ڪرڻي ٿي پوي. رڳو ان لاءِ ته هو ياد رکن ته اسين ڪي جهنگلي نه آهيون، تو ڏي هڪ دفعي چيو هو ته ڪو به ماڻهو چاهي اهو ڪو دلال ڏي ڇو نه هجي محض هڪڙو ڪوٽ پـائي تاهه ٻڌي پنهنجو پاڻ کي مهذب سڏائي ناماچار پرائي سگهي ٿو. خير، هڪڙي ڪمري ۾ اٽڪل ڏه منٽ آءٌ ڏاهن متارن ۽ اوچن ڪپڙن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سان سٽيل صاحب سان ڳالهيون ڪندو رهيس، تنهن بعد مون کي اوچتو احساس ٿيو ته ڪو شخص مون ڏانهن نهاري رهيو آهي، مون ڪنڌ ورايو ۽ ڊورين تي پهريون دفعو منهنجي نظر پئي، اسان جون نظرون هڪ ٻئي سان ٽڪريون ته مون پاڻ تي ڪو جادو ٿيندو محسوس ڪيو، مون تي هيبت طاري ٿيڻ لڳي ۽ آءٌ سمجهي ويس ته آءٌ هڪ اهڙي انسان جي روبرو ٿيو آهيان جنهن جي محض شخصيت ئي ايتري موهيندڙ آهي جو ان کي موقعو ڏجي ته جيڪر هو منهنجي ذات، منهنجي روح ۽ منهنجي فن کي ڪامل طرح پاڻ ۾ جذب ڪري وٺي، مون زندگيءَ ۾ ڪڏهن به نه چاهيو ته ڪو خارجي عنصر مون تي اثرانداز ٿي وڃي، توکي ته خبر آهي ته آءٌ آزاد سڀاءَ جو ماڻهو آهيان ۽ هميشه فقط پنهنجي ئي حڪم ۾ رهيو آهيان پر اها خودي مون ۾ فقط اوستائين هئي جيستائين مون ڊورين کي نه ڏٺو هو، هاڻي توکي ڪيئن ٻڌايان ته هن کي ڏسندي ئي مون کي ڄڻ ڪنهن آگاهه ڪري ڇڏيو ته آءٌ پنهنجي زندگيءَ جي هڪ نازڪ موڙ تي پهچي ويو آهيان، مون محسوس ڪيو ته منهنجي مقدر ۾ اچا ڪي نراليون خوشيون ۽ ڪي سهڻا سهڻا سور آهن، آءٌ خوف کائڻ لڳس ۽ ڪمري مان نڪرڻ لڳس — اهو منهنجو شعور يا ضمير نه هو جنهن مون کي اتان ئي وڃڻ تي مجبور ڪيو پر اها منهنجي بزدلي هئي، آءٌ نه چوندس ته اتان ڀڄڻ جي ڪري مون ڪو همت جو ڪم ڪيو...."

”ضمير ۽ بزدلي ٻئي هڪڙي ئي شئي آهن باسل-!
ضمير بزدلي جو ئي ڪاروباري نالو آهي ۽ بس.“
”آءٌ انهيءَ ڳالهه جو قائل نه آهيان هينري ۽ پڪ اٿم
نه قائل تون خود به نه آهين، بهرحال، ان وقت منهنجو
جذبو ڪهڙو به هو- شايد اها منهنجي خود داري هئي،
جنهن تحت مون ڪمري مان ٻاهر نڪرڻ لاءِ پنهنجي پاڻ
مان سخت جدوجهد ڪئي— اتي ليڊي برئنڊن مون کي
سڏ ڪري روڪيو، تون ته هن جي عجيب چيچاٽي آواز
کان واقف آهين-“
”ها- هوءَ سونهن کان سواءِ باقي هر ڳالهه ۾ مور آهي.“
هينري پنهنجين ڊگهين آڱرين سان گل جون پنکڙيون
پٽيندي چيو.
”خير آءٌ هن کان جند نه ڇڏائي سگهيس. هوءَ مون
کي انهيءَ ڪمري ۾ وٺي آئي جتي اسان جا معزز ماڻهو
وڏا وڏا بلا ۽ استار لڳايل امير ۽ چٽ پهريل ڊگهن نڪن
واريون عورتون ويٺل هيون، اتي اتفاق سان ۽ اوچتو اهو
ساڳيو نوجوان منهنجي روبرو ٿيو جنهن جي شخصيت
منهنجن جذبات ۾ عجيب هلچل مچائي ڇڏي هئي، اسين
هڪ ٻئي جي بالڪل ويجها هئاسين ايتري قدر جو اسان
جا جسم هڪ ٻئي کي ڇهڻ لڳا هئا، اسان جون اکيون
هڪوار وري ٽڪريون— اها منهنجي بي احتياطي هئي،
پر ائين ٿيڻو ئي هو— ليڊي برئنڊن منهنجي فرمائش تي هن
جي مون سان واقفيت ڪرائي، ڇي اوهين بنا رسمي تعارف

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي ٻہ هڪ ٻئي سان ڳالهائي سگهيا ٿي، ۽ وري خود ڊورين ٻہ مون کي اهي ئـي اکر چيا، بلڪ هن تہ ائين بہ چيو تہ اسان جي واقفيت ٿيڻي ئي هئي...."

"۽ ليڊي برئنڊن انهيءَ عجيب شخصيت جـي سـاراهہ ڪهڙي انداز ۾ ڪئي ـ؟" هينري پڇيو.

"ها ـ اهو تعارف ڪجهہ هن ريت هو تہ ـ 'پيارو پيارو ڇوڪرو، هن جي غريب ۽ پياري ماءُ ۽ آءٌ هڪ ٻي کان جدا نٿا رهي سگهون، هن جو ڪو شغل ڪيا ونـدر ناهي، ها البت پيانو وڄائيندو آهي، يا شايد تـون وائلن وڄائيندو آهين ڊورين ـ؟' اهو ٻڌي اسين ٻئي کلڻ کان سواءِ نہ رهي سگهياسين ۽ پوءِ هڪدم هڪٻئي جا دوست بڻجي وياسين."

"دوستيءَ لاءِ کل هڪ بهترين ابتدا آهي ۽ اها ئي کل هڪ بهترين انتها بہ ٿي سگهي ٿي." هينري هڪ ٻيو اڇو گل چنڊي چيو. باسل ڪنڌ ڌوڻيندي جهيڻي آواز ۾ چيو:

"توکي ڪهڙي خبر تہ دوستي ڇا آهي ۽ دشمني ڇا. تون جهڙو دوستن لاءِ تهڙو دشمنن لاءِ، نہ هنن جو حمايتي نہ هنن جي برخلاف."

"اهـا تنهنجي ناانصافي آهي بـاسل." هينري پنهنجو ٽوپلو پٺتي جهڪائي اڇن چلڪندڙ ڪڪرن ڏانهن نهاريندي چئي رڙ ڪئي ـ "تو مون کي بنهہ غلط سمجهيو آهي آءٌ هرڪنهن کي مختلف نگاه سـان ڏسندو آهيان، جيڪي خـوبصورت هوندا آهن تن سـان دوستي ڳنڍيندو آهيان، جيڪي چڱي

چال جا هوندا آهن تن ساان فقط عليڪ سليڪ جو رستو رکندو آهيان، ۽ جيڪي داناء هوندا آهن تن کي پنهنجو دشمن بنائيندو آهيان. پنهنجو دشمن چوندڻ ۾ ڪير بـ ايتري خبرداري ڪان ڪم نتو وٺي سگهي، منهنجن دشمنن ۾ ڪوبہ توکي نادان ۽ بيوقوف نظر نہ ايندو، ۽ اهو ئي سبب آهي جو هو مون کي ڏاڍو مڃين ٿا."

"تڏهن تنهنجي انهيءَ درجي بندي موجب آءٌ تنهنجو فقط واقفڪار ٿيس_"

"تون تہ مون لاءِ هڪ واقفڪار کان گهڻو وڌيڪ آهين_"

"۽ هڪ دوست کان گهڻو گهٽ_؟ شايد هڪ ڀاءُ جهڙو_؟"

"اوهو، ڀاءُ جي آءٌ ڪڏهن پرواه ئي نہ ڪندو آهيان، منهنجو وڏو ڀاءُ آهي جو مرڻ جو نالو نتو وٺي ۽ منهنجي ننڍي ڀاءُ کي دنيا ۾ جڻ ڪو ڪم ڪار ئي ڪونهي...."

"چا پيو چوين_؟"

"پيارا دوست_! ڪٿي آءٌ بالڪل سنجيدگي سان نہ پيو چوان پر آءٌ پنهنجن مائٽن سان نفرت ڪرڻ کان سواءِ بہ نتو رهي سگهان، شايد ان جو سبب اهو هجي جو اسان مان ڪوبہ شخص ڪنهن بہ اهڙي شخص کي برداشت نتوڪري سگهي جنهن ۾ اهي ساڳيا عيب هجن جي خود منجهس آهن. پنهنجي عوام کي ڏس تہ قانون جي خلاف ڪيڏي نہ ڪاوڙ ۽ ڪروڌ اٿن، هو چاهين ٿا تہ بدمستي، بداخلاقي ۽ مورڪپڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جا رکيو هو پاڻ مالڪ مختيار هجن ۽ جـي پلا انهن حقن جـي استعمال ۾ ڪو بنهه گنڍهه بنجي تــو وڃي ته به چڻ پنهنجي ئي خـزاني مـان تو چوري ڪري تنهن ۾ ڪنهن ٻي جو چا وڃي!"

"آءٌ تنهنجي راءِ سان اصل سهمت ۾ نه آهيان ۽ پڪ اٿم ته تون پـاڻ پنهنجي راءِ سان سهمت نــه آهين، وڌيڪ چا ٿو چوين—؟"

"راءِ جي قدر ۽ قيمت جو، راءِ ڏيڻ واري جي خلوص سان ڪوبه واسطو نه هوندو آهي. خير— سياست، معاشرت ۽ روحانيت تي ويهي بحث تڪرار ڪرڻ جو منهنجو ڪوبه ارادو ڪونهي آءٌ اصولن کان وڌيڪ ماڻهن کي پسندڪندو آهيان ۽ جن ماڻهن جو ڪو اصول نه هوندو آهـي تن کي دنيا جي هر شئي کان بهتر ڀانئيندو آهيان. هائي تون ڊورين گري بابت ڪجهه وڌيڪ ٻڌاءِ تون هن سان ڪڏهن ملندو آهين—؟"

"آءٌ هن سان روز ملندو آهيان، هن کي ڏسڻ کان سواءِ آءٌ خوش ئي نٿو رهي سگهان هو منهنجي لاءِ هڪ انتهائي ضروري شئي بنجي ويو آهي."

"ڪهڙي نه عجيب ڳالهه آهــي. مون ڀانيو ته تو کي فقط پنهنجي فن سان چاهه هوندو—"

"هائي ته بس هـو ئي منهنجي لاءِ منهنجو فن آهي."

باسل گمڀير ٿيندي چيو.

"هينري آءٌ ڪڏهن سوچيندو آهيان ته دنيا جي تاريخ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ فقط ٻه اهم دور هوندا آهن. هڪڙو فن لاءِ ڪنهن نئين ذريعي جو ظاهر ٿيڻ ۽ ٻيو فــن لاءِ ڪنهن نئين شخصيت جو ظاهر ٿيڻ. جيئن حسن جي ديوي وينس جا نقش ۽ نشان مصوري جي فن کي چمڪائڻ جا سبب ٿيا، جيئن سنگتراشن انتينوس* جي صورت ڏسي سهڻا ۽ من موهيندڙ بت ٺاهيا، تهڙي طرح ڊورين گري جي صورت به منهنجي فن لاءِ هڪ نئون ۽ نرالو ذريعو ۽ منهنجي فن جو حسن بڻجي ويندي. رڳو ائين ڪونه ٿيندو ته جيئن جي صورت ۽ شخصيت کي ڪينوس تــي چٽي ٿو چڏيان ـــ بيشڪ منهنجو عمل تــه اهو ئي آهــي ـــ پر منهنجي لاءِ هو هڪ ماڊل يا تصوير چٽڻ واري ڪان گهڻو وڌيڪ آهي. آءٌ ائين به نه چوندس ته آءٌ هن جي صحيح تصوير اڪيرڻ ۾ ناڪام ٿيو آهيان يا سندس سونهن اهڙي آهي جــو فن جي ذريعي ظاهر نٿي ڪري سگهجي، ـــ دنيا ۾ اهڙي ڪابه شئي ناهي جنهن کي فن بيان نه ڪري سگهي ـــ آءٌ ڄاڻان ٿو ته ڊورين گري

---

* انتينوس، بٿيانا جي شهر ڪلاڊيو پولس جو هڪ بيحد خوبصورت ڇوڪرو هو ۽ شهنشاه هادريان جو منظور نظر هو. هن نيل نديءَ ۾ ٽپو ڏئي آپگهات ڪيو هو جنهن تي انهيءَ شهنشاه وڏا خرچ ڪري هن جون يادگارون قائم ڪيون. فن، ۽ خاص ڪري سنگتراشي ۽ مصوري جي فن جو هو پنهنجي حسن سبب خاص موضوع رهيو آهي. [١٣٠ قبل مسيح] (مترجم)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي هيءَ تصوير منهنجي زندگيءَ جو بهترين شاهڪار آهي، شايد تون منهنجي ڳالهه نه سمجهي سگهين. ٻورين گرڪي جي شخصيت مون کي پنهنجي فن ۾ هڪ بالڪل نئين ڏانءَ ۽ نئين طرز اختيار ڪرڻ جو اشارو ڏنو آهي، هڪ نئين عبارت ڏسي آهي. هاڻي مون کي هر شيءِ بدليل ٿي ڏسڻ ۾ اچي ۽ منهنجي سوچ جو انداز به بدلجي چڪو آهي. هاڻي آءٌ زندگيءَ جي تصوير انهيءَ طرز تي چٽي سگهان ٿو جا اڳ مون کان لڪل هئي. ٻورين منهنجي لاءِ ـ ”تصور جي تنهائيءَ ۾ هڪ صورت جو خواب ـ“ بڻجي ويو آهي. انهيءَ ڇوڪري جو فقط موجود هئڻ ـــ هينري تون اصل اندازو نٿو لڳائي سگهين ته هن جو فقط ظاهري وجود ڪيتري اهميت رکي ٿو ـــ ها، مون لاءِ هو هڪ ڇوڪرو آهي جيتوڻيڪ هن جي عمر ويهن ورهن کان مٿي ٿيندي ـ! منهنجي لاشعور ۾ هو هڪ نئين مڪتب جو نقشو چٽي رهيو آهي جنهن ۾ روماني سپاءَ جي هر جذبي کي اپاريو وڃي ٿو ۽ ان جي اظهار جي سگها ڏني وڃي ٿي. روح جي راحت ۽ جسم جي راحت ٻئي هڪٻئي سان ڪيتري قدر نه لاڳاپيل آهن ـ! ۽ اسان وري چريائي ڪري ٻنهي کي هڪٻئي کان الڳ ڪري ٻنهي ۾ فرق ڄاڻائي ڇڏيو آهي ۽ اهڙي ”حقيقت شناسي“ ايجاد ڪري ورتي اٿئون جا نسوري پوڪپائي آهي؛ هڪ اهڙو تخيل کولي ڪڍيو اٿئون جو باطل آهي.... هينري، ڪاش تون فقط ايترو ڄاڻي سگهين ته ٻورين منهنجي لاءِ ڇا آهي ـ! توکي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ياد آهي ته مون هڪ لينڊ اسڪيپ جي تصوير ناهي هئي، ان لاءِ اڱنيو مون کي ڪيڏي نه وڏي قيمت تي ڏني مگر مون تصوير وڪڻڻ کان صفا انڪار ڪري ڇڏيو هو جو اها تصوير منهنجي فن جو بهترين ڪارنامو هئي، خبر اٿئي ڇو_؟ ان ڪري جو جنهن وقت آءٌ اها تصوير ناهي رهيو هوس ان وقت ڊورين گري منهنجي پر ر ۾ ويٺل هو، هن جي موجودگي منهنجي ذهن کي ايترو ته روشن ڪري ڇڏيو جو زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو مون کي انهيءَ سادي جهنگلي ميدان ۾، جنهن جي مون تصوير ٺاهي هئي، اهي اهي معجزا ۽ چمتڪار پئي ڏسڻ ۾ آيا جن کي ڏسڻ لاءِ آءٌ هميشه سڪندو هوس....“

”باسل_! اهي ڳالهيون ته واقعي ڏاڍيون عجيب ۽ اڻ رواجي آهن. تڏهن آءٌ ڊورين گري کي ضرور ڏسندس.“

باسل هالورڊ اهو ٻڌي اٿي کڙو ٿيو ۽ چبر تي ٽهلڻ لڳو، ٿوري دير رکي هن هينري جي ويجهو اچي چيو:

”ڏس هيري، ڊورين گري مون لاءِ محض فن جو هڪ محرڪ آهي، سبب آهي، ذريعو آهي، تون سگهي ٿو تو کي هن ۾ ڪجهه نظر نه اچي مگر مون کي هن ۾ سڀڪجهه ٿو نظر اچي، منهنجي جنهن تصوير ۾ هن جو عڪس موجود ناهي سا تصوير چڱي مون نه ناهي آهي، آءٌ چئي چڪو آهيان ته هو منهنجي فن ۾ هڪ نئين طرز جو سبب آهي، هو مون کي ڪن ليڪن جي ورن وڪڙن ۾ ملي ويندو آهي ۽ رنگن جي سونهن ۽ سوڀيا ۾ نظر ايندو آهي ۽ بس_“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”تہ پوءِ تون ھن جي تصوير جي نمائش کان ڇو ٿو انڪار ڪرين_؟“

”ڇاڪاڻ تہ غيرارادي طور مون ان ۾ پنھنجي عجيب بت پرستي جو راز ظاھر ڪري ڇڏيو آھي. انھيءَ بابت دورين کي ڪجھہ ٻڌائڻ جو مون ڪڏھن نہ سوچيو نہ ھو ان بابت ڪجھہ.ڇاڻي ٿو نہ ڇاڻي سگھندو البت - جي انھيءَ تصوير جي نمائش ڪئي وئي تہ شايد ڏسڻ وارا منھنجي انھيءَ فنڪاراڻي مورتي پوڄا جي سڪ سھي ڪري ويندا ۽ آءٌ ماڻھن جي نوسيندڙ مگر سطحي نگاھن جي اڳيان پنھنجي روح کي ٻي لباس نہ ڪندس. ھينري_! ھن تصوير ۾ گھڻي حد تائين آءٌ پنھنجو پاڻ موجود آھيان، آءٌ پنھنجي دل ماڻھن جي اکين جي دوربين ھيٺ آڻڻ نٿو چاھيان.“

”ايترا شڪ ۽ وسوسا تہ شاعر بہ نہ رکندا آھن - جيترا تون ٿو رکين. شاعر تہ جذبات جو پرچار ڪرڻ وڏي فائدي جي ڳالھہ سمجھندا آھن. اڄڪلھہ تہ ھڪ ٽٽل دل ڪيترن ايڊيشن جي حضور ۾ ٿي حاضر ٿئي.“

”انھيءَ ڪري مون کي ھنن سان نفرت آھي.“ باسل چيو: ”فنڪارن کي خوبصورت شاھڪار تخليق ڪرڻ گھرجن مگر انھن ۾ خود پنھنجي زندگي جو ڪوبہ پھلو ظاھر نہ ڪرڻ گھرجين. اسين ھن وقت ھڪ اھڙي دور ۾ آھيون جنھن ۾ ماڻھو ھر تخليق کي تخليقڪار جي آتم ڪٿا جو ذريعو ٿا سمجھن. اسين حقيقت ۾ حسن جي روح کي سڃاڻڻ جو شعور وڃائي چڪا آھيون. بھرحال آءٌ دنيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي ڏيکاريندس تہ حسن جو جوهر ڇا آهي ۽، اهو ئي سبب آهي جو دنيا منهنجي هن ٻورين گري جي تصوير کي ڪڏهن بہ نہ ڏسي سگهندي.“

”منهنجي خيال ۾ تون غلط چئي رهيو آهين باسل. خير آءٌ توسان بحث نہ ڪندس، بحث اهي ڪندا آهن جن جي مت ڪسجي ويندي آهي. بهرحال تون سون کي ٻڌاءِ تہ ڇا ٻورين بہ توکي ڏاڍو گهري ٿو...؟“

مصور ٿوري دير لاءِ سوچ ۾ پئجي ويو. تنهن بعد چوڻ لڳو:

”هو مون کي پسند ڪري ٿو، آءٌ ڄاڻان ٿو تہ هو مون کي چاهي ٿو. بيشڪ آءٌ هن جي چاپلوسي بہ گهٽي ڪندو آهيان. دراصل مون کي هن سان اهي ڳالهيون ڪرڻ ۾ ڏاڍو مزو ايندو آهي جي ڪرڻ جهڙيون نہ هونديون آهن. عام طور تي هتي اسٽوڊيو ۾ ويٺي آءٌ هن جي حسن جي جادوءَ ۾ منجهي ويندو آهيان ۽ پوءِ اسان جي وچ ۾ هزارين ڳالهيون ٿي وينديون آهن ۽ هو وري اهڙو بي خيالو ۽ بي نياز بڻجو وڃي جنهن جي حد ئي ڪانهي، مون کي ستائڻ ۾ هن بيدرد کي ڏاڍو مزو ٿو اچي، تڏهن مون کي ائين محسوس ٿيندو آهي ڄڻ مون پنهنجي دل هڪ اهڙي شخص جي حوالي ڪري ڇڏي آهي جنهن جي نظر ۾ دل تہ بس هڪ ڪوٽ جي ڪالر ۾ لڳائڻ جو هڪ گل آهي يا پنهنجي سگهڙي شخصيت کي چمڪائڻ جي ڪا چمڪدار شئي يا آرهڙ جي مند ۾ پائڻ جي ڪا شئي....“

”آرهڙ جا ذهن هميشه ڏکيا ۽ اينگهندڙ هوندا آهن ۽ شايد انهيءَ ڪان به اڳ جو هو تومان بيزار ٿي پوي تون پاڻ هن ڪان بيزار ٿي پوندين. اها ڳالهه آهي ته افسوس جهڙي پر اها حقيقت آهي ته سياڻپ سونهن ڪان وڌيڪ جٽاءُ ڪندي آهي، اهو ئي سبب آهي جو اسين حد ڪان وڌيڪ علم حاصل ڪرڻ لاءِ ڏاڍيون جاکوڙون ڪندا آهيون، پنهنجي بقا جي وحشياڻي جدوجهد ۾ اسين اهي اهي شيون پيا حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا آهيون جيڪي گهڻو وقت جٽاءُ ڪندڙ هجن، انهيءَ ڪوشش ۾ اسان جي ذهن ۾ اجايون توڙي سجايون سڀ ڳالهيون اچي ڳاهٽ ٿينديون آهن ۽ اسين انهيءَ احمقاڻي خوش فهميءَ ۾ مبتلا رهندا آهيون ته اهڙي طرح اسان جا پير مضبوط پيا ٿين. اسان جو جديد نظريو هي آهي ته انسان جو ذهن هر ڳالهه ڪان پوري طرح باخبر هئڻ گهرجي جڏهن ته اهڙو هر ڳالهه ڪان باخبر ذهن مورڳو هڪ خطرناڪ پوائنٽي شئي بنجو وڃي، اهڙو ذهن ته بالڪل هڪ ڪاباڙيءَ جو دوڪان بنجي ويندو آهي جنهن ۾ ديچاريندڙ پيوت سامان رکيل هوندو آهي ۽ جنهن جي قيمت به اصل قيمت ڪان هميشه وڌيڪ هوندي آهي. خير تون هن ڪان اڳ ئي هن مان ڪڪ ٿي پوندين ۽ تڏهن توکي هن ۾ ۽ پنهنجي هن تصوير جي نقشي ۽ رنگن ۾ گهڻو تفاوت نظر ايندو، پوءِ ته توکي خود هن جو رنگ به نه وڻندو، تون پنهنجي دل ۾ هن کي پاراتا ڏيندين ته هن توسان ڏاڍا ڪلور ڪيا، هو تو وٽ هلي ايندو ته

تون هن کي منهن ڏي نه ڏيندين ۽ ٽڏائي سان پيش ايندين اها افسوسناڪ ڳالهه ضرور ٿيندي جو تون بدلجي ويندين. ته جيڪو افسانو مون کي پڙهايو آهي سا هڪ پريمڪهاڻي آهي جنهن کي فن جي پريم ڪهاڻي به چئي سگهجي ٿو ۽ رومانيت جــو سڀ کان بدترين پهلو هي آهي جو ان جو شڪار ٿيندڙ نيٺ غير رومانوي بڻجو وڃي."

"انهن نه چيو هينري، ڊورين گري جي شخصيت جو جادو منهنجي مٿ تائين مون تـي غالب رهندو، جيڪي ڪجهه آءٌ محسوس ڪريان ٿو سو تون نٿو ڪري سگهين، تون پاڻ جلد بدلجو وڃين."

"اهو ئي ته سبب آهي جو آءٌ تنهنجن جذبن کي سمجهي سگهان ٿو. جيڪي باوفا هوندا آهن سي محبت جــي فقط هڪ معمولي پهلو کان واقف هوندا آهن پر جيڪي بيوفا هوندا آهن سي عشق جي مڙني آزارن جا واقف هوندا آهن."
انهن چئي لارڊ هينري پنهنجي خوبصورت چانديءَ جي ڪيس مـان سگريٽ ڪڍي ڏادي دلجاءِ ۽ رعـونت سان ڪش پيڻ لڳو ڄڻ اهو گفتو چئي هن درياء کي ڪوزي ۾ بند ڪري ڇڏيو آهي. عشق پيچ جي گلن جي رنگبرنگي پنن ۾ جهرڪين جهرمر لائي ڏنـي هئي ۽ ڪڪرن جا پاڇولا هڪ ٻئي پٺيان ائين پئي ڊوڙيا جيئن ابابيل گاه مٿان اڏامندا آهن. هينري دل ئي دل ۾ سوچڻ لڳو: 'باغ ۾ هن وقت ڪيڏي نــه بهاري لڳي پئي آهي ۽ ـــ ڪن ماڻهن جا جذبات ڪيڏا نه سياويڪ آهـن، سندن خيالـن کان به

وڏيڪ سياويڪ ـــ روح هجي ۽ ان ۾ ڪنهن دوست جي محبت جا جذبا هجن ـــ زندگي جون اهي ٽي حقيقتون ته جادوءِ جهڙو اثر رکندڙ آهن ـ! چگو، ٽيو جو چاچيءَ جي دعوت تي نه ويس ۽ ان جي بدران هتي ٽي ترسي باسل جون هي ڳالهيون ٻڌم: اهڙين دعوتن ۾ ڇا ٿيندو آهي ـ؟ هرڪو ويهي انهن نيڪين جو پرچار ڪندو آهي جن تي پاڻ عمل ڪرڻ جي ضرورت ٿي نه سمجهندو آهي. سرمائيدار ويهي صرفي ۽ قناعت جي، قدرن جي ضرورت تي زور ڏيندا آهن ته ڪي نڪما ويهي پورهئي ۽ پورهيتن جي اهميت ڏاڍي شد مد سان بيان ڪندا آهن ـ ڪيڏي نه مزي جي ڳالهه ٿي جو اهڙي ڪچهريءَ کان بچي ويس ـــ پنهنجي چاچيءَ بابت سوچيندي هن کي اوچتو خيال آيو ۽ هن باسل ڏانهن منهن ڪري چيو:

”دوست ـ! اڄهو هينئر مون کي ڪجهه ياد آيو آهي.“

”ڇا ياد آيو اٿئي ـ؟“

”اهوئي، ته مون ڊورين گري جو نالو ڪٿي ٻڌو آهي.“

”ڪٿي پلا ـ؟“ باسل منهن ۾ گهنڊ وجهندي چيو.

”يار ايڏي ڪاوڙ به نه ڏيکار، ها ڊورين گري جو نالو مون پنهنجي چاچي ليڊي اگاٿا وٽ ٻڌو هو. هن ٿي مون کي ٻڌايو هو ته هن هڪ ڇوڪرو ڳوليو آهي، جيڪو آهي جو سنڌس مددگار ٿيڻ چاهي ٿو ۽ هن جو نالو ڊورين گري آهي، پر هن مون کي اهو نه ٻڌايو ته هو ڪو ايڏو خوبصورت آهي ـــ عورتون، ۽ خاص ڪري سٺي سياءِ جون عورتون

هوندن به کنهن جي سونهن جـي شناس ۽ قـدر نه ڪري سگهنديون آهن ـــ هن فقط ايترو ٻڌايو ته ڊورين ڏاڍو باذوق ۽ سهڻي سڀاءَ وارو نوجوان آهي، تڏهن مون سمجهيو ته هو ڪو ڏڪهن وارن وارو چتڪمڙو مـاڻهو هوندو، نڪ تـي عينڪ اٽڪيل هوندس ۽ ڏڦير جهڙن پيرن سان ٽاپ ٽاپ ڪري هلندو هوندو. ڪاش ان وقت خبر هجيم ها ته اهو ئي تنهنجو دوست آهي ـ!“

”ڏاڍي خوشي جي ڳالهه، ٿي جو توکي خبر نه هئي.“

”ڇو ـ؟“

”آءٌ نٿو چاهيان ته تون ڊورين سان ملين.“

”تون نٿو چاهين ـ؟“

”نه ـ آءٌ نٿو چاهيان.“

ايتري ۾ نوڪر اچي اطلاع ڏنو ته مسٽر ڊورين گري اچي ويو آهي ۽ اسٽوڊيو ۾ انتظار ڪري رهيو آهي. لارڊ هينري کلي باسل کي چيو:

”هاڻي ته ڊورين سان منهنجو تعارف ضرور ڪرائيندين.“

باسل پنهنجي نوڪر کي جو آس ۾ بيٺو اکيون ڇنيي رهيو هو چيو.

”پارڪر، تـون مسٽر ڊورين کي چئه تـه ٿورو وقت ترسي آءٌ ٿوري دير ۾ اچان ٿو ـ“

نوڪر ادب سان ڪنڌ نوڙايو ۽ هليو ويو. باسل هاڻي هينري کي مخاطب ٿيو:

”ڊورين گري منهنجو پياري ۾ پيارو دوست آهي هينري،

هو ڏاڍي سهڻي ۽ سادي سلوڻي سڀاءَ جـو آهي، مهربـاني ڪري هن کي بگاڙڻ جي ڪوشش نہ ڪجان، هن تي پنهنجو اثر نہ وجهجان، تنهنجو اثر هـن کي بگاڙي ڇڏيندو، ڏس هن هيڏي ساري سنسار ۾ ٻيا بہ گهٽائي خوبصورت ماڻهو موجود آهن، مون کان اهي هستي ڦري نہ ونجان جا پنهنجو سچو حسن منهنجي فـن لاءِ پيش ڪري رهـي آهي، هڪ فنڪار جي حيثيت سان منهنجي سچي زندگي هاڻي هن جي محتاج آهي، ڏس هيري، منهنجي اعتبار کي دوکو نہ ڏجان.“

باسل اهي جملا ڏاڍي آهستگي سان چيا جي جڻ سندس مرضيءَ جـي برخلاف هنکي ڏاڍي تڪليف ڏيندي هنجي دل مان ٿي نڪتا.

”ڪهڙيون بيوقوفي جون ڳالهيون ٿو ڪرين.“ لارڊ هينري اٿين چوندي بـاسل کي ٻانهن کان وٺي ڄڻ هنکي گهليندو اسٽوڊيو ۾ وٺي آيو.

[٢]

هو ٻئي اسٽوڊيو جي ڪمري ۾ داخل ٿيا تہ ڊورين گري کي پيانو وٽ ويٺو ڏٺائون، هو سچو مئنس جون ڻاهيل پيلن جون تصويرون ڏسي رهيو هو. باسل کي ڏسي هن هلڪي رڙ جي انداز ۾ چيو:

”باسل هـي تصويرون تہ ڪجهہ وقت لاءِ مـون کي ڏجان، آءٌ انهن جو اڀياس ڪرڻ چاهيان ٿو واقعي ڏاڍيون دلڪش تصويرون آهن.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”خير- پر ڏسان ٿو اڄ تون تصوير ٺهرائڻ لاءِ ويهڻ جو ڪهڙو انداز ٿو ڳاهين، تصويرون ڏيڻ جو دارومدار به تنهنجي انداز تي آهي.“

ڊورين اهو ٻڌي هڪ البيلي ننڍڙي ٻار وانگر ماٺو ڪندي جواب ڏنو:

”اون هون، آءٌ ته پوز ڏئي ڏئي هاڻي بيزار ٿي پيو آهيان، مون کي پنهنجي ايڏي وڏي تصوير نه گهرجي جيڏي منهنجي حياتي آهي....“ اتي هن جي نظر لارڊ هينري تي پئي ته چهري تي حيا جي هلڪي لالاڻ اچي ويس، هو اسٽول تان اٿي بيٺو.

”معاف ڪجان باسل، مون کي خبر نه هئي ته ڪو پيو به توسان گڏ آهي.“

”هي آهي لارڊ هينري واٽن، منهنجو آڪسفورڊ جو جهونو يار، اڄهو هاڻي ئي ته مون هن کي ٻڌايو پئي ته تصوير لاءِ تنهنجي ويهڻ جو انداز ڪيڏو نه سهڻو آهي، پر خير هينئر ته اهو نظارو ئي بگڙي ويو.“

”مگر مون کي اوهان سا ملڻ جي خوشي ٿي آهي تنهن ۾ توهان جي انداز جي تبديليءَ ذرو به فرق نه وڌو آهي.“ هينريءَ پنهنجو هٿ وڌائيندي چيو. ”منهنجي چاچي اڪثر تنهنجو ذڪر ڪندي آهي، هوءَ تو کي ڏاڍو پسند ٿي ڪري پر.... انديشو اٿم ته تون هن جو شڪار به بنجي ويو آهين.“

”اڄڪلهه ته آءٌ سندس ناپسنديده شخصيتن مان هڪ آهيان.“ ڊورين ڏيرج سان هڪ ڏاڍي وڻندڙ ادا سان چيو.

”گذريل اڱاري تي مون هن سان ڪلب ۾ هلڻ جو وعدو ڪيو هو پر پوءِ مون کي پنهنجو وعدو ياد ئي نه رهيو، اتي اسان کي ٽي ڳانا گڏجي ڳائڻا هئا، هائي هوءَ الائي ڇا چوندي هوندي.“

”خير آءٌ چاچيءَ سان تنهنجو ناه ڪرائي ڇڏيندس توتي هن کي پورو ويساه آهي، آءٌ سمجهان ٿو تنهنجي اتي نه پهچڻ سان ڪو فرق به نه پيو چاڪاڻ ته چاچي اڪاتا جو ڳانو ٻڌي به ماٺهن ائين سمجهو هوندو ته گهٽ ۾ گهٽ به ٽڪا ويئا ڳائين، هوءَ اجها اهڙي سريلي آهي.“

”ايترو سريلو هئڻ خود هن کي به ڪونه وڻي ۽ نه مون کي.“ ڊورين ڪلندي چيو.

....لارڊ هينري ڊورين تي ڀرپور نظر وڌي - واقعي هن جي سونهن نرالي هئي-! ڏاڍي ڪاريگري سان ڪڪوريل ڳاڙها چپ، ڀڀاڪ نيريون اکيون، پورا ۽ سونهري وار ۽ چهرو اهڙو جو ڏسڻ وارو ڏسندي ئي مٿس ويساه ڪري ويهي، ڀرپور قوه جواني ۾ نکار به هو ته پاڪيزگي ۽ شائستگي ۽ جوش به، ڏسڻ وارو جيڪر ڏسندي ئي سهي ڪري وڃي ته هن الهڙ جوان کي دنيا جو اجـا ڪو داغ نه لڳو آهي. برابر، جي باسل هن کي پوڇيو ٿي ته اها ڪا اچنبي جي ڳالهه نه هئي-!

”تون نهايت خوبصورت آهين مسٽر ڊورين گري-“
هينري ائين چئي ديوان تي ليٽندي پنهنجو سگريٽ ڪيس ڪوليو. باسل هيستائين رنگ ملائڻ ۽ برش تيار ڪرڻ ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مصروف هو. هو هونئن ئـي منجهيل ۽ فڪرمند پئي نظر آيو ۽ جڏهن هن هينري جا اهي اکر ٻڌا ته هن ڏانهن نهاريندي ڪجهه هٻڪندي هن کي چوڻ لڳو:
”هينري، آءٌ هـيءَ تصوير اڄ ئي مڪمل ڪرڻ ٿو گهران، جي دل ۾ نه ڪرين ته آءٌ توکي چوندس ته جيڪر هن وقت هتان هليو وڃين.“
هينري ڪجهه مرڪيو ۽ پوءِ ٻورين کان سوال ڪيائين:
”مسٽر گري، ڇا آءٌ هتان هليو وڃان؟“
”نه مسٽر هينري، تون مهرباني ڪري ويٺو رهه، باسل کي ـڙئي ڪجهه ڏکي لڳي آهـي ۽ مـون کي سندس اها عادت اصل ڪانه وڻي، تون ويهه ته کي ڳالهيون ڪريون.“
”ڪيئن بـاسل؟“ هينري چيو. ”تون تـه ناراض نه ٿيندين نه؟ تون پاڻ ئي ته چوندو آهين ته تصوير نهرائڻ واري سان ڪو ڳالهائڻ وارو ضرور ويٺل هجي.“
بـاسل جو ڪروڌ توڙي رنج ڏسڻ وٽـان هـو. چپ پڪوڙيندي هن چيو:
”جي ٻورين جي اها مرضي آهـي تـه توکي ويهڻ ئي گهرجي. ٻورين کي جيڪو پوراچي وڃي ـو منهنجي لاءِ ته حڪم آهي.“
هينري ٽوپلو ۽ دستانا کڻندي چيو. ”تـون تـه مجبور پيو ڪرين يار، پر مون کي وڃڻ گهرجي، مون هڪ دوست کي ملڻ جو وقت ڏنو آهـي، چڱو خدا حافظ مسٽر گري، تون ڪڏهن ڪرزن اسٽريٽ ۾ مون وٽ اچ آءٌ اڪثر پنجين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻجي ڏاري گهر تي ٿي هوندو آهيان، تون اچڻ جو اطلاع ضرور ڏجان آءٌ خوشي پائي انتظار ڪندس."

"باسل-" ٻورين چڻ رڙ ڪئي. "جي هينري وڃي ٿو هليو ته پوءِ آءٌ به هليو ٿو وڃان. تصوير ناهيندي تنهنجا چپ ته چڻ سبجو وڃن ۽ آءٌ هڪڙي صندل تي ٻيهي ٻيهي بيزار ٿيو پوان، هينري کي چئو ته ترسي، بس آءٌ جو چوان ٿو-"

"ترسي پئه هينري، ٻورين جي خاطر ۽ پڻ منهنجي خاطر" باسل پنهنجي تصوير ۾ اکيون کپائيندي چيو. "برابر ڪم ڪرڻ وقت آءٌ نڪو پاڻ ڳالهايان نڪو ڪنهن جي ڳالهه ٻڌان، مهرباني ڪري ترسي پئه."

"پر منهنجا دوست پيا انتظار ڪندا هوندا."

"آءٌ نٿو پائيان ته تنهنجي نه وڃڻ سان هنن کي ڪجهه ٿي پوندو." باسل کلندي چيو. "مهرباني ڪري ويهي رهه، ۽ تون مسٽر گري، هاڻي تون اچي صندل تي ويهه پر ڏس، نه گهڻي چرپر ڪجان نه هينري جي ڳالهين ڏانهن گهڻو ڌيان ڏجان، هن جا دوست هن کان گهڻو ڪري متاثر ٿي ويندا آهن سواءِ منهنجي."

ٻورين گري چڻ لاچار ٿيندي صندل ڏانهن وڌيو ۽ هينري ڏانهن ڪجهه اهڙي انداز سان نهاريائين چڻ ڪنهن ڳالهه تي ڪاوڙ اٿس، اها به هن جي هڪ ادا هئي. هينري ۾ هو چاهه وٺڻ لڳو هو، باسل ۽ هينري ۾ فرق به ته گهڻو هو— هڪ نهايت ئي عجيب فرق—!

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪجهه دير خاموش رهي ٻورين هينري کان سوال ڪيو:
”ڇا واقعي تنهنجا دوست تو کان ٻري طرح متاثر ٿي ويندا آهن؟“
”چڱي اثر جهڙي ته دنيا ۾ ڪا شئي آهي ئي ڪانه، اثر ڪهڙو به هجي هرصورت ۾ برو ئي هوندو آهي، سائنسي نقطه نگاه کان ته هرقسم جو اثر بري ڳالهه آهي.“
”ڇو ڀلا؟“
”ڇاڪاڻ ته جنهن کي متاثر ڪجي تو تنهن کي ڄڻ پنهنجي دل ۽ پنهنجو دماغ ڏئي تو ڇڏجي ۽ پوء متاثر ٿيڻ واري وٽ پنهنجي دل ۽ دماغ نٿا رهن بلڪ هو انهيءَ جي دل دماغ کان ڪم وٺڻ لڳي ٿو جنهن کيس متاثر ڪيو آهي، هو انهيءَ جي دماغ سان سوچي ٿو ۽ انهيءَ جي ئي دل سان محسوس ڪري ٿو، پوء ته هن جا گناه به (جي واقعي دنيا ۾ گناه جهڙي ڪا شئي به آهي ته) پنهنجا گناه نٿا رهن بلڪ ان جا هوندا آهن جنهن کان هو متاثر ٿيل آهي، هو ڪنهن ٻئي جي مدائن جو پڙاڏو بنجو وڃي، هو ناٽڪ جو اهو ڪردار ادا ڪرڻ لڳي ٿو جو سندس لاء نه لکيو ويو آهي.
”زندگي جو مول مقصد آهي پاڻ کي، سڌارڻ سنوارڻ ۽ پنهنجي فطرت کي پوريءَ طرح پرکڻ، اڄ ڪلهه ته ماڻهو پنهنجو پاڻ کان ئي خوف کائيندڙ آهن ۽ پنهنجا مکيه فرض وساري ڇڏيا اٿن. برابر ماڻهو نيڪيون به ڪن ٿا جو بکين کي ڪاڏو ڪارائين ٿا ۽ اگهاڙن جي اوگهڙ ڍڪين ٿا پر خود

سندن روح هميشه اگهاڙا ۽ بکيا رهن ٿا، اسان جي قوم مان حوصلو ته بالڪل ئي غير حاضر ٿي ويو آهي شايد حوصلي جهڙي ڪا شئي اسان وٽ هئي ئي ڪانه. سماج جو خوف جيڪو اخلاق جو بنياد آهي ۽ خدا جو خوف جيڪو مذهب جو بنياد آهي- اهي ٻئي اثر اسان تي حڪمراني ڪندڙ آهن مگر ان هوندي به...."

"ڊورين، هاڻي پنهنجو ڪنڌ ٿورو ساڄي پاسي ڏانهن وراءِ." باسل هينري جي ڳالهه ڪٽي. ظاهر ۾ هو پنهنجي ڪم ۾ محو هو پر اهو به ڏٺائين پئي ته ڊورين جي چهري تي هن وقت هڪ اهڙي ڪيفيت هئي جا هن اڳ ڪڏهن نه ڏٺي هئي.

"....پر ان هوندي به-" هينري ڳالهه جو سلسلو جاري رکيو. هن جي آواز ۾ ميٺاج هو ۽ هن جا هٿ ڏاڍي نزاڪت ۽ وڻندڙ انداز سان ٿي چريا پريا. اهي هن جون خاص خوبيون هيون- "ان هوندي به، منهنجو ايمان آهي ته جيڪڏهن اڄ جو انسان هڪ ڪامل ۽ ڀرپور زندگي گذارڻ چاهي ٿو ته پوءِ هن کي پنهنجي هر احساس کي هڪ صورت، هر خيال کي اظهار ۽ هر خواب کي هڪ حقيقت بڻائڻو پوندو ۽ پوءِ مون کي يقين آهي ته دنيا ۾ خوشي ۽ سرهائي جون اهي موجون پلٽجي پونديون جو اسين پاڻ کي يونان جي سونهري دور، بلڪ انهيءَ کان به، وڌيڪ حسين ۽ رنگين دور ۾ محسوس ڪنداسين، پر افسوس اهو آهي جو اسان جو بهادر کان بهادر ماڻهو به پنهنجو پاڻ کان ئي خوف ٿو کائي.

پرهيزگاري ۽ نفس ڪشيءَ جي خيال ۽ عمل هميشه اسان جي حياتين کي برباد ڪيو آهي، اسين نعمتن کان انڪاري ٿيون، تا ۽ ان جي اسان کي چڱي، ووچاري، سزا مليو وڃي يعني اسين خوشين ۽ مسرتن کان پاڻ کي محروم ڪريو ڇڏيون، اسين پنهنجين خواهشن کي گهُٽي تا ڇڏيون ته اهي اسان جي دل دماغ ۾ سڙڻ لڳن ٿيون ۽ اتي زهر پکيڙڻ لڳن ٿيون، جسم فقط هڪڙي پيري گناه ڪندو آهي سو هو ڪري چڪو آهي، عمل ته پنهنجي پاڻ کي پاڪ ڪرڻ جو هڪ وسيلو آهي ڇاڪاڻ ته گناه ڪرڻ کان پوءِ يا ته ياداشت ۾ هڪ عجيب لذت يا پڇتاءُ جو هڪ عجيب لطف باقي رهجي ويندو آهي. ڪنهن خواهش کان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ جو بهتر طريقو هي آهي ته پنهنجو پاڻ کي ان خواهش جي حوالي ڪري ڇڏجي، ڪنهن خواهش کي دٻائي ٿو رکجي ته روح ان جي پوري ٿيڻ لاءِ سڪندو ۽ سڙندو رهي ٿو. جيئن چوندا آهن ته دنيا جا وڏا وڏا واقعا دل ۽ دماغ ۾ پيدا ٿيندا آهن تيئن هيءَ به حقيقت آهي ته وڏا وڏا گناه به دل ۽ دماغ ۾ ئي پيدا ٿيندا آهن. ۽ تون پاڻ، مسٽر ڊورين گري، تون پاڻ گلاب جي گل جهڙي سونهن ۽ جوڀن جو مالڪ هئڻ جي ليکي ڪي اهڙا جذبات رکين ٿو جي توکي ڊيڄاريندا رهن ٿا ڪي اهڙا احساس ڏارين ٿو جي توکي ڏڪائيندا رهن ٿا ۽ تون ڪي اهڙا پور پچائين ٿو ۽ ڪي اهڙيون خواهشون ڏارين ٿو جن سبب حيا کان تنهنجا ڳل به ڳاڙها ٿي ٿا وڃن....“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”بس چپ ڪر-“ ڊورين هڪنديءَ هينريءَ کي ٽوڪيو ”چپ ڪر هينري، تو ته مون کي منجهائي ڇڏيو آهي، هي ڇا آهي جو آءٌ تنهنجي ڪنهن ڳالهه تي ڪو سوال جواب ڏيءِ نه پيو ڪري سگهان، مون کي ڪي لفظ ڏيءِ نه پيا ملن-؟ تون خاموش ره ۽ مون کي سوچڻ ڏي، بلڪ بهتر ٿيندو ته آءٌ ڪجهه به نه سوچڻ جي ڪوشش ڪريان.“

اٽڪل ڏهن منٽن تائين هو انهن بنان چرڻ پرڻ جي بي سرت بيٺو رهيو- چپ ڪي قدر ڪليل ۽ اکين ۾ هڪ عجيب چمڪ- ۽ انهيءَ حقيقت کان بي خبر ته سندس دل ۽ دماغ ۾ هڪ بالڪل نئون جذبو جاڳي رهيو آهي، هڪ تازو اثر ڪم ڪري رهيو آهي. هينري جيڪي ٿورا لفظ هن جي ڪنن تائين پهچايا هئا تن سندس روح جي انهيءَ حصي کي پٽي ڇهيو جنهن کي اڳ ڪڏهن نه ڇهيو ويو هو- اهي ڏو معنيٰ لفظ جيڪي اتفاق سان ۽ گڏوگڏ ڪنهن مطلب سان هينري جي وات مان نڪتا هئا، هو هينريءَ جي گفتن کان به ايترو ڏي متاثر ٿيو هو جيترو هو راڳ کان متاثر ٿيندو هو، موسيقي کان هن جي دل کي گهڻا دفعا چوٽ رسي هئي پر موسيقي جي زبان پورو مطلب نه سمجهائيندي آهي ان جا اچار صاف نه هوندا آهن هن ڪڏهن به موسيقي جي ٻولي نه سمجهي هئي مگر هي لفظ!- محض لفظ ڪيڏا نه خوف پيدا ڪندڙ، ڪيڏا نه واضح ۽ چٽا ۽ پڻ ڪيڏا نه سخت، آهن-! لفظن کان ماڻهو پيڇو نٿو ڇڏائي سگهي. اهڙا سخت ۽ تکا هوندي به لفظ ڪيڏو نه سياويڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جادوءَ جو اثر رکن ٿا_! لفظ، جيڪي بي شڪل شين کي شڪلين جـي قالب ۾ پيا ڪپائين، جـن ۾ ايتروئي سر ۽ سرود آهي جيترو ڪنهن ساز ۾ هوندو آهي_! سگهارا لفظ_! ڇا ڪنهن به ٻئي شئي ۾ ايتري اصليت ۽ حقيقت هوندي آهي جيتري سگهارن لفظن ۾ آهي_؟ هـا، ڊورين گري سان ننڍپڻ ۾ به ڪي اهڙيون ڳالهيون ٿيون جـي هن کي ان وقت سمجهه ۾ نه آيون هيون پـر هاڻي هو اهي ڳالهيون سمجهڻ لڳو هو، زندگي هنوقت هن کي هڪ باهه جي شعلي جيان پئي نظر آئي ۽ هن کي ائين لڳو ڄڻ هو سڄي عمر باهه ۾ هلندو رهيو آهي.... اهي ڳالهيون هنکي پهرين ڇونه پئي سمجهه ۾ آيون_؟!

لارڊ هينري هنکي مٺي مٺي مرڪ سـان ڇتائي ڏسندو رهيو، هن ڇـاڻي ٻجهي به ڪٿي مانَ ڪئي هئي تـه جيئن ڊورين جي دل دماغ تي سندس گفتگو جـو پورو اثر ويهي وڃي، ڊورين جي اها ڪيفيت پروڙي هن ڏاڍو لطف پئي محسوس ڪيو، هو دل ئي دل ۾ چئي رهيو هو_ ”هڪڙو تير هوا ۾ اڇلايو اٿم، خبر ناهي نيڪ نشاني تي وڃي لڳو آهي يا نه، هي ڇوڪرو_ ڪيڏو نه من موهيندڙ آهي_!“

باسل ساڳيو ئي تصوير ناهڻ ۾ رڌل هو، پنهنجي انهيءَ ئي مخصوص ۽ نرالي انداز سان جيڪو فقط بااثر ۽ باهمت فنڪارن وٽ ئي هوندو آهي، هنجي ڪم ۾ اها نفاست ۽ پاڪيزگي هئي جيڪا ڪنهن مهان فنڪار جي ئي خاصيت هوندي آهي، ڪمري ۾ جا سانت هئي تنهن جي به هنکي

ڪا سڌ پڌ نہ رهي هئي. اوچتو ٻوريءَ ن گري تڪي آواز ۾ چيو:

”باسل، آءٌ ٻيهي ٻيهي ٿڪجي پيو آهيان، ڇو نہ ڪجهہ وقت ٻاهر باغ ۾ هلجي، هتي تہ ٻوسٽ لڳي پئي آهي.“

”معاف ڪجان پيارا دوست، دراصل آءٌ جڏهين ڪم ۾ رڌل هوندو آهيان تڏهن ٻي ڪنهن ڳالهہ جو خيال ئي نہ رهندو اٿم، پر تون هوندئن وري ڪڏهن سنوت ڏيندو آهين، خير مون کي تنهنجو جيڪو خاڪو گهربو هو سو مون چٽي ورتو آهي — اڄڪليل چپ ۽ جوت پريل اکيون —! مون کي تہ اها ئي سڌ نہ رهي تہ هينري توسان ڪهڙيون ڳالهيون ڪيون پر ايترو سمجهان ٿو تہ هن توکي ضرور کي شاندار وارتائون ٻڌايون آهن، شايد تنهنجي ساراہ پڻ ڪيائين، پر ڏسجان هن جي هڪ اکر تي بہ اعتبار نہ ڪجان.“

”يقينن هن منهنجي ساراہ نہ پئي ڪئي، ۽ اهو ئي سبب آهي جو مون هن جي هڪ اکر تي بہ اعتبار نہ ڪيو آهي —“

”پنهنجي دل ڪان پڇي ڏس تہ تو منهنجي هر ڳالهہ تي اعتبار ڪيو آهي —“ لارڊ هينري پنهنجين خماريل ڳرين اکين سان ٻورين ڏانهن نهاريندي چيو — ”آءٌ بہ توسان گڏجي ٿو ٻاهر هلان هتي واقعي ڏاڍي گرمي آهي، باسل ڪا ٿڌي شئي پيار —“

”ضرور ضرور، آءٌ نوڪر کي چئي ٿو ڇڏيان، مون کي البت هن تصوير ۾ رنگ پرڻا آهن سو آءٌ ٿوري دير ڪان

پوءِ اچي اوهان سان ملندس. ڏس ڊورين ڪيي گهڻو وقت پاڻ وٽ نه ترسائجان، اڄ جيڪو مون کي خاڪو مليو آهي سو اڳ ڪڏهن نه مليو. هيءَ تصوير به منهنجي فن جو هڪ وڏو شاهڪار ٿيندي.“

لارڊ هينري ٻاهر باغ ۾ هليو آيو. ڊورين اڳ ئي اتي پهچي چڪو هو ۽ سوسن جي گلن ۾ پنهنجو منهن اهڙي طرح هڻيو ويٺو هو جيئن ڪو جوشيلو بدمست شرابي ڪنهن پيالي مان شراب پيئندو هجي. هينري هن جي ويجهو اچي پنهنجو هٿ هن جي ڪلهي تي رکي جهيڻي آواز ۾ چيو:

”بالڪل صحيح پيو ڪرين، روح جو علاج فقط نفس ئي ڪري سگهي ٿو بالڪل اهڙي طرح جيئن نفس جو علاج فقط روح سان ئي ٿي سگهي ٿو.“

ڊورين ڪنڌ مٿي کنيو ۽ پوئتي هٽيو. گلن جي پنن هن جي ڏنگن ۽ گهنڊيدار سونهري وارن کي تيزي پکيڙي ۽ منجهائي ڇڏيو هو. سندس اکيون هراسيل هيون جيئن ننڊ مان اوچتو سجاڳ ڪيل ماڻهوءَ جون هونديون آهن. هن جون سهڻيون ڪڪوريل ناسون ٿڙڪڻ لڳيون ۽ ڪنهن اندروني اڌمي جي اثر ڪان هن جا چپ ڪنبڻ لڳا.

”ها-“ هينري ڳالهه جاري رکي. ”اهو زندگيءَ جي وڏن رازن مان هڪ وڏو راز آهي— يعني حواسن ذريعي روح جو ۽ روح جي ذريعي حواسن جو علاج— تون هڪ عجيب هستي آهين، تون پاڻ کي جيترو گهٽ داناءُ سمجهين

تو اوترو ئي وڏيڪ داناءَ آهين بالڪل اهڙي طرح جيئن تون جيترو ڪجهه چاڻڻ چاهين ٿو تنهن کان گهٽ چاڻين ٿو— تون خود پنهنجي اندازي کان گهڻو وڌيڪ چاڻو آهين ۽ جيڪي ڪجهه نٿو چاڻين سو ئي ڪجهه چاڻڻ چاهين ٿو—"

ڊورين منهن ۾ گهنڊ وجهي ڪنڌ کڻي ڦيرايو، هو پنهنجي دل کي پنهنجي پير ۾ بيٺل انهي خوبصورت قدآور شخص- هينري_ کان بچائي نه سگهيو، هينري جي سنجيده شخصيت ۽ وڻندڙ چهري هن جي دل چورائي ورتي، هن جي جهيڻي ۽ ڍلي آواز ۾ ڪا ڪشش ئي اهڙي هئي، هن جي ڳورن ۽ اجرن هٿن ۾ موه ئي ڪجهه اهڙو هو ۽ جو ڳالهائڻ وقت هن پنهنجن هٿن کي ڏاڍي نزاڪت سان ٿي حرڪت ڏني ته راڳ جهڙو اثر ٿي پيدا ٿيو، چڻ انهن هٿن جي به ڪا پنهنجي زبان هئي. تڏهن به ڊورين کي هن کان ڪجهه خوف پئي محسوس ٿيو ۽ وري اهڙي طرح خوف کائڻ جي احساس کان ڪجهه لڄي به ٿي رهيو هو — هي ڇا آهي جو هڪ اوپرو شخص هن جي اندر کي هن جي ئي آڏو ظاهر ڪري رهيو هو؟ باسل هالورڊ سان هن جي ڪيترن مهينن کان شناسائي هئي پر اها دوستي هن ۾ ڪا تبديلي ته نه پيدا ڪري سگهي هئي، هاڻي اوچتو هن جي زندگيءَ ۾ هڪ اهڙو شخص اچي داخل ٿيو هو جو هن کي زندگيءَ جا پيد سمجهائڻ لڳو هو—! تڏهن به ڀلا خوف کائڻ جو ڪهڙو سبب هو؟ هو ڪو اسڪولي ٻار يا ڪا ڇوڪري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ته نه هو، ته پوءِ خوف ڪائڻ ته اجائي ڳالهه ٿي-!

"هلو تـه هلي هن ڇپري هيٺان ٿا ويهون-" هيئري چيو. "پارڪر شربت ڪٺي آيو آهي، ۽ جي تون هتي اس ۾ ويٺو رهئين ته تنهنجي سونهن تـي اثر پوندو. ڏاڍي اڻ سهائيندي ڳالهه ٿيندي جي تو پاڻ کي سج جي تپش کان نه بچايو-"

"ته ڇا ٿـي پونـدو-؟" ڊورين گري کلندي پڇيو ۽ بينچ تي ويهي رهيو.

"تنهنجي لاءِ ته اها بيشڪ وڏي ڳالهه ٿي پوندي."

"ڇو-؟"

"ڇاڪاڻ ته تون نهايت عجيب ۽ انوکـي جوڀن جو مالڪ آهين، ۽ جوڀن ئي هڪ اهڙي شئي آهي جنهن کي وڏي نعمت چئي سگهجي ٿو-"

"آءٌ ته ائين نٿو محسوس ڪريان-"

"برابر، هـن وقت ته توکي اهو احساس نه هوندو پر جڏهن تنهنجي عمر چڙهي ايندي تنهنجو بدن ڍلو ٿي ويندو ۽ صورت بگڙي ويندي، جڏهن فڪر تنهنجي پيشاني کي گهنجن سان ڳتي ڇڏيندو ۽ جذبات جي بـاهه تنهنجن چپن تي داغ وجهي ڇڏيندي ـــ تڏهن توکي احساس ـــ شدت سان احساس ٿيندو ـــ اجڪلهه تـه تون جتي بـه وڃين ٿو ٻين کي موهي ڇڏين ٿو پر سوال آهي ته ڇا تو ۾ اها ڪشش هميشه قائم رهندي-؟ مسٽر گري، تون بي پناه سهڻي صورت جو مالڪ آهين، منهنجي منهن ۾ ڇا ٿو ڏسين، تون واقعي

بيحد خوبصورت آهين ۽ حسن، ادراڪ جـي ڏي هڪڙي شڪل آهي بلڪ حسن جو معيار ادراڪ کان به مٿي آهي چاڪاڻ ته انهيءَ لاءِ بيان ۽ تشريح جي ضرورت نه هوندي آهي، حسن زندگي جي هڪ اهم حقيقت آهي. حسن سان ڪا حجت نٿي هلي سگهي، حسن کي خدا طرفان حڪمراني جو حق مليل آهي، حسن وارو حاڪم هوندو آهي— تون مرڪين پيو گري؟ هاءِ، جـڏهن حسن توکان موڪلائي ويندو تڏهن تون هن ريت نه مرڪي سگهندين—!،

”ڪن ماڻهن جـو خيال آهـي ته حسن محض سطحي هوندو آهي، ٿي سگهي ٿو اڻين ڏي هجي پر حسن گهٽ ۾ گهٽ ايترو سطحي نه هوندو آهي جيترو خيال سطحي هوندو آهي، منهنجي خيال ۾ ته حسن معجزن جو به معجزو آهي، ها اهي ماڻهو ڏي سطحي هوندا آهن جيڪي حسن کي مشاهدي مان نه پرکي سگهندا آهن، ڪائنات جو سچو اسرار ڏي اهو آهي جنهنکي مشاهدي سان پرکي سگهجي نه اهو جو ڳجهو ۽ مبهم هجي، ها مسٽر گري، خـدا توتـي مهر ڪئي آهـي ۽ توکي حسن جـي دولت عطا ٿي آهي، پر خـدا جيڪي ڪجهه عطا ڪندو آهي سو ترت واپس به وٺندو آهي، تون باقي ڪي چند سال مڪمل ۽ ڀـرپور جيون گهاريندين ۽ پوءِ جڏهـن تنهنجو جوين موڪلائي ويندو تـڏهن تنهنجو حسن به توکي ڇڏي ويندو، تڏهن توتي اهو پيد کلندو ته تنهنجي لاءِ ڪابه ڪاميابي باقي نه رهي آهي تڏهن توکي انهن هلڪين رواجي ڪاميابين سـان پاڻ وندرائڻو پـوندو

جنکي تنهنجي ماضيءَ جي يـاد تنهنجين شڪستن کان به وڌيڪ بي مزي بنائي ڇڏيندي،

”تنهنجي حياتي جا ڏينهن گهٽبا تا وڃن ۽ تون هڪ پوائنتي شئي جي ويجهو ٿيندو ٿو وڃين، وقت کي توسان حسد ٿيڻ لڳو آهي ۽ تنهنجي چهري جي گلاب ۽ چنبيلي جي مکڙين— تنهنجي سونهن جي خلاف جنگ جوتي بيٺو آهي، ڪو وقت ايندو جـو تنهنجي رنگت ڦٽي وينـدي تنهنجن ڳلن ۾ کڏا پئجي ويندا، تڏهن تون سخت پريشان ٿيندين،

”هاءِ ڊورين—! هنوقت جڏهن تو وٽ حسن آهـي ته تون ان جـو قدر ڪر، زندگيءَ جـي دولت کـي اجايو نه وڃاءِ، دنيا وارن جي اجاين سجاين بيزار ڪندڙ منطقن ڏانهن ڌيان نه ڏي ۽ نـه ئي پنهنجي زندگي جاهل نيچ ۽ بيڪار ماڻهن جي هٿن ۾ وڃاءِ، اهي منطقون ۽ فلسفا اسان جي هن دور جا ڏڪار لائق مقصد ۽ ڪوڙا نظريا آهن، زنده رهه ۽ زندگي ماڻ جا تو ۾ موجود آهي، ڪنهنجي به نه پڌ ڪنهن جو به اثر نه وٺ هميشه ڪنهن نئين جـذبي ۽ جولان جي ڳولا ڪندو رهه ڪنهن کان به نه ڊڄ، ڏس، ”لذت پسندي“ جهڙو ڪو بيو ڳڻ ئي نه آهي،* اهوئي هڪ نئون نظريو

---

* مصنف هتي Hedonism جو لفظ ڪتب آندو آهي جنهن جي معنيٰ آهي لذتيت جـو نظريو. مصنف انهيءَ نظرئـي جو پرچارڪ مشهور آهـي ۽ هن ڪتاب ۾ هـن انهيءَ ئي نظرئي جي اپٽار ڪئي آهي. (مترجم)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهي جنهنجي هن دور کي سخت ضرورت آهي ۽ تي سگهي تو ته تون ٿي انهيءَ نظرئي جو هڪ جيئرو جاڳندو مثال بڻجي وڃين، تون جو اهڙي اڻ رواجي شخصيت جو مالڪ آهين تنهن لاءِ ڪابہ ڳالهہ اڻ ٿيڻي ناهي. تون گهٽ ۾ گهٽ هڪڙي جڳ لاءِ ته دنيا جو مالڪ آهين.

”مون پهريون پيرو توکي ڏسندي ئي سهي ڪري ورتو هو ته تون پنهنجي حقيقت ۽ اهميت کان بالڪل بي خبر آهين، توکي اها ڄاڻ ناهي ته تون ڇا آهين ۽ توکي ڇا هئڻ گهرجي، تو ۾ جا ڪشش آهي تنهن مون کي مجبور ڪري ڇڏيو ته توکي تو بابت ڪجهہ ٻڌايان، سوچيم ته جي تون ضائع ٿي وئين ته اها ڪيڏي نہ ڏکدائڪ ڳالهہ ٿيندي ڇاڪاڻ ته تنهنجي جوڀن جو سڄو تمام ٿورو آهي تمام ٿورو. جبلن ۽ ٽڪرين تي جيڪي گل ٽڙندا ۽ وري ڪومائجي ويندا آهن سي ته وري بہ نئون رنگ وٺي ڇاپندا آهن پر جواني اسان کي ڪڏهن بہ موٽي نہ ملندي آهي، اسان جي من ۾ خوشيءَ جي جا امنگ جوانيءَ ۾ جاڳي ٿي سا بعد ۾ ٿڌي ٿيو وڃي عضوا سست پئجيو وڃن ۽ اسان جا احساس تباہ ٿيو وڃن، تڏهن اسين ڇڻ ڪاٺ جا ماڻهو بڻجي ويندا آهيون ۽ پوءِ اسان جي ذهن ۾ انهن اڌمن جي ياد اچو واسو ڪري جن کان اسين اڳي خوف کائيندا رهيا آهيون ۽ پڻ انهن سياويڪ آرزوئن جي ياد اچي ستائيندي آهي جن جي پوڙواري جي اسان اڳ ڪڏهن همت نہ ساري آهي — جواني — هاءِ جواني کان سواءِ دنيا ۾ ٻيو آهي ئي

چا_؟_“

ڊورين گري حيرانيءَ مــان اڪيون هڪجاءِ ڪريـو هينريءَ جو اهي ڳالهيون ٻڌندو رهيو-- هن جي هٿ مان سوسن جي گل جي ٽاري ڇڏائي هيٺ فرش تي وڃي ڪري ۽ هڪ ٻجڻ واري ماڪيءَ جي مک ٿوري دير تائين انهيءَ جي چوڌير ڦيرا ڏيندي رهي ۽ تنهن بعد سوسن جي ننڍڙن گلن تي جهٽ وجهڻ لڳي، ڊورين اهو نظارو ڏسڻ ۾ محو ٿي ويو-- جڏهين اسين ڪـا اهم ڳالهه ٻڌي خوف کائڻ لڳندا آهيون يا اســان جي دل ۾ ڪو نرالو جذبو هلچل مچائي ڏيندو آهي جنهنجو اظهار اسان لاءِ ناممڪن ٿي پوي يا ڪو پوءِ ڪو خيال اچي اسان جي ذهن کي گهيرو ڪندو آهي تـڏهن اسين پنهنجي اندر جي ڪيفيتن کي ٻين کان لڪائڻ لاءِ اهڙن رواجي نظارن کي به ڏاڍي محويت سان ڏسڻ لڳندا آهيون-. ٿوري دير بعد ماڪيءَ جي مک اڏامي وئي ۽ گل ڏاڍي ناز سان هوا ۾ جهولڻ لڳا.

ايتري ۾ باسل اسٽوڊيو مان منهن ڪڍيو ۽ ٻنهي کي اشارن ســان سڏڻ لڳو، هينري ۽ ڊورين هڪ ٻئي ڏانهن نهاري مرڪڻ لڳا. باسل رڙ ڪئي:

”آءٌ اوهان جو انتظار پيو ڪريان اندر اچو، ۽ پنهنجا گلاس به کنيو اچو--“

هو ٻئي اتي اسٽوڊيو ڏانهن هلڻ لڳا، به رنگارنگي پوپٽ پک ڦڙڪائيندا هنن وٽان لنگهي ويا ۽ ان ئي وقت باغ جي ڪنڊ ۾ بيٺل ناسپاتي جي وڻ ۾ ٻينجهاري جي ڪوڪار

ٻڌڻ ۾ آئي.

لارڊ هينري ڊورين گري ڏانهن نظر ڪري هنڪان پڇيو:
”ڇا تون مون سان ملي خوش ٿيو آهين مسٽر گري_؟“
”ها، هائي آءٌ خوش آهيان، سوچيان ٿو الائي هميشه ٿي خوش هوندس يا نه_!“

”هميشه_؟ اوه، اهو هڪ ڏاڍو ڀوائتو لفظ آهي جنهن ٿي ٻڌڻ سان مون ڪي ته ڏڪڻي وٺيو وڃي، عورتن کي البت اهو لفظ استعمال ڪرڻ جو ڏاڍو شوق هوندو آهي جيڪي هرطرح جي لطف کي جٽادار بڻائڻ جي ڪوشش ۾ هرلطف کي تباه ڪري ڇڏينديون آهن، اهو هڪ بي معنيٰ لفظ آهي، دائمي شوق ۽ سوداء ۾ فرق صرف اهو آهي جو سوداء گهڻو جٽاءُ ڪندو آهي ۽ دائمي شوق دائمي هوندي به گهڻو جٽاء نه ڪندو آهي_“

جڏهن هو اسٽوڊيو ۾ داخل ٿيا ته ڊورين هينري جي ٻانهن کان جهليندي چيو_ ”جي ائين آهي ته پوء پنهنجي دوستي هڪ سوداءُ ٿي سهي_“

ائين چوندي هن جي منهن تي حيا جي لالاڻ پکڙجي وئي. تنهن بعد هو وري اچي ساڳي صندل تي بيٺو جنهن تي هن کي تصوير لاء ويهڻو هو.

هينري پاڻ کي هڪ وڏي آرام ڪرسيءَ تي ڪٽي اڇليو ۽ اکيون ڊورين جي چهري تي کپائي ڇڏيائين. ڪمري ۾ سانت هئي فقط رکي رکي ڪينوس تي برش جي گهڪي جو آواز ٿيو ٿي يا باسل تصوير جي جاچ لاء ٻه قدم پٺتي

تي هٿيو ته خاموشي ڌٽي تي پئي، لارنڊز سچ جي ڪرڻن ۾ مٽيءَ جي ذرن جي جهرمر لڳي وئي ۽ هٽي جي کليل دروازي مان اندر لڙي آيا هئا، انهن پٺي اڳو چڻ باغ مان ايندڙ خوشبو اسٽوڊيو جي هر شئي کي مست ڪري ڇڏيو آهي.
اٽڪل پندرهن منٽ گذريا ته باسل پنهنجو ڪم پورو ڪيو، پوءِ ڪجهه وقت تائين واري واري سان بورين ڪري ۽ تصوير کي پوري طرح جاچڻ بعد ـــ ”هاڻي تصوير بالڪل مڪمل آهي ــ“ چوندي هن ڳاڙهي رنگ سان وڏن اکرن ۾ پنهنجو نالو تصوير جي کابي ڪنڊ تي لکي ڇڏيو.
لارڊ هينري ڪرسيءَ تان اٿي تصوير جي ويجهو اچي ان کي غور سان ڏسڻ لڳو ـــ واقعي هيءَ تصوير چترڪاري جو هڪ شاهڪار هئي ۽ ان ۾ چترڪار باسل هالورڊ جي چاهه، اتساهه ۽ اڪنڊ جا سڀ رنگ موجود هئا ـ!
”پيارا دوست ـ! آءٌ پوري جذبي ۽ شوق سان توکي مبارڪ ٿو ڏيان ـ“ هينري چيو. ”نئين دور جي هيءَ هڪ بهترين تصوير آهي، مسٽر گري، اچ ۽ پاڻ ڏي اچي تصوير ڏس ـــ“
بورين چڻ ڪنهن سپني مان سجاڳ ٿيو ـــ ”سچ پچ تصوير مڪمل ٿي وئي ـ!“
بورين پنهنجي تصوير وٽ اچي ان کي چتائي ڏسڻ لڳو ۽ جڏهن ان کي چڱي طرح ڏسي ورتائين ته خوشيءَ کان چرڪ نڪري ويس ۽ منهن تي لالاڻ پکڙجي ويس، اکين ۾ ڪجهه اهڙو جهلڪو اچي ويس جو چڻ زندگي ۾

ڦهريون ڦيرو پنهنجو پاڻ کي ڏنو ۽ سجاتو، اٿس، ڪيترو وقت هو اڪين ۾ اڇرج ڀريو تصوير ڏانهن نهاريندو رهيو، باسل هنڪي ڪجهه ٻڏاڻ لڳو پر هن ڏانهس ڪو ڌيان نه ڏنو، هن جي دل ۾ ته خود پنهنجي ٺي حسن جو احساس هڪ الهام وانگر ٻڏاڏو وجهي رهيو هو، هنڪان اڳ هن کي پنهنجي بي انداز سونهن جو ڪڏهن احساس نه ٿيو هو، باسل سندس سونهن جي جا واکاڻ ڪندو هو تنهن کي هو فقط دوستيءَ جي ناتي ڳالهايل ۽ وڌاء ڪيل اکر سمجهندو هو ۽ انهن کي ڪل ۾ اڏائي وساري ڇڏيندو هو، باسل جي اپٽارن هنجي سڀاء ۾ ڪو ڦيرو نه آندو هو، البت لارڊ هينري جي ڳالهين ڪان — جن ۾ جوڀن ۽ سندرتا جي ناپائداري جي گهٽي اپٽار هئي — هو ڦهريون ڦيرو متاثر ٿيو هو ۽ هن وقت جڏهن هو پنهنجي سونهن ۽ ساڀيا جي هن تصوير کي ڏسي رهيو هو تڏهن هنجي ساراه جي سموري حقيقت هنجي اڏو چٽي ٿي بيٺي هئي.

اتي هنجي دل ۾ انهيءَ ڀوائتي احساس به اچي جاء ورتي ته هڪ ڏينهن نيٺ هن جي حسن هن جي جوڀن کي زوال ايندو ڇهري ۾ اها شيلتا نه رهندي، اکين ۾ اها جوت نه رهندي شخصيت ۾ اهو شان نه رهندو، چپن تي اها لعلاڻ نه رهندي، وارن ۾ اها سونهري رنگت نه رهندي ۽ هو هڪ بگڙيل ڦتل ڌتل بت بڻجي ويندو — ! انهيءَ ڀوائتي احساس کان هن جو بت ڪنبڻ لڳو ۽ هن جي اکين ۾ لڙڪ تري آيا، هنکي ائين لڳو ڄڻ ڪنهن سندس دل تي برف جي سر

رکي ڇڏي آهي.

اهو ڏسي باسل جي دل ۾ سور جي سٽ اڀري آئي، سمجهه ۾ نه پيو اچيس ته ڊورين کي ڇا ٿي ويو آهي-! نيٺ هن ڊورين کان سوال ڪيو:

”تصوير توکي پسند نه آئي ڇا-؟“

”تصوير هنکي بيشڪ ڏاڍي وڻي آهي-“ هينري وچ ۾ ڳالهايو- ”هيءَ اعليٰ شاهڪار کي ڀلا ڪير پسند نه ڪندو. هن تصوير لاءِ تون جيڪا قيمت گهرندين سا آءٌ توکي ڏيندس-“

”هيءَ تصوير منهنجي ملڪيت نه آهي هينري-“

”تڏهن ڪنهن جي ملڪيت آهي-؟“

”ڊورين جي-“ باسل جواب ڏنو.

”ڊورين ڏاڍو خوش نصيب ڇوڪرو-“

اتي ڊورين ساڳي طرح تصوير ۾ نهاريندي جهيڻي آواز ۾ چيو:

”ڪيڏي نه ڏک جي ڳالهه آهي-! ڪيڏي نه ڏک جي ڳالهه آهي جو آءٌ نيٺ به پيرو ۽ بدصورت ٿي ويندس پر هيءَ تصوير هميشه ٿي جوان رهندي— جون جي اڄوڪي ڏينهن وانگر جوان—! ڪاش ان جي ابتڙ ٿي سگهي، ڪاش ائين ٿي سگهي جو منهنجي بدران هيءَ تصوير جهوني ٿي وڃي ۽ هن جي بدران آءٌ پاڻ هن وانگر سدائين جوان ۽ خوبصورت رهان-! جي ائين ٿي سگهي ته آءٌ جيڪر پنهنجو روح ٿي ان جو عيوض ڪري ڏئي ڇڏيان، ڪاش-!“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هينري ٽهڪ ڏيندي باسل کي چيو:

”هائي چئو باسل، ڇا تون اهڙو انتظام ڪري سگهندين؟ تنهنجي لاءِ ته اها وڏي بدقسمتي ٿيندي جي تون پنهنجي فن لاءِ به انسان جهڙو مقدر- يعني زوال - قبول ڪندين!“

”بيشڪ مون کي انهيءَ تي سخت اعتراض ٿيندو ته منهنجي فن لاءِ به انسان جهڙو مقدر مقرر ٿئي يعني جيئن انسان کي زوال ٿئي ٿو تيئن منهنجي تصوير کي به....“

”برابر باسل-“ ڊورين تصوير تان نظر هٽائي باسل ڏانهن نهاريندي چيو- ”مون کي يقين آهي ته تو کي پنهنجو فن پنهنجن دوستن کان وڌيڪ عزيز آهي ، تنهنجي نظر ۾ منهنجي حيثيت هڪ خوبصورت مورتيءَ کان وڌيڪ نه هوندي.“

باسل واٽڙو ٿي ڊورين ڏانهن نهارڻ لڳو، هن پهريون ڀيرو سائس اهڙي لهجي ۾ ڳالهايو هو. باسل ويچارو سمجهي ئي نه سگهيو هو ته آخر ڊورين ايترو جذباتي ڇو ٿي ويو، ڇو ايترو ڪاوڙيل آهي جو چهرو ئي سرخ ٿي ويو اٿس ۽ ڳل ٽپڻ لڳا اٿس-!

”ها باسل-!“ ڊورين ڳالهه جاري رکي- ”آءٌ تنهنجي نظر ۾ تنهنجن هنن عاج ۽ چانديءَ جي ٺهيل مورتين کان گهٽ حيثيت رکان ٿو، تون انهن شين کي هميشه چاهيندين پر مون کي-؟ مون کي تون فقط اوسيتائين چاهيندين جيستائين منهنجي منهن ۾ ٻڍاپي جو پهريون گهنج نه پئجي وڃي، هاڻي مون سمجهو ته انسان وڏان جڏهن سونهن موڪلائي

تي وڃي ته ڇڻ هن جو سڀڪجهه ٻي ويندو رهي ٿـو، اها حقيقت مون کي تنهنجي هـن تصوير ٻي سمجهائي آهي، لارڊ هينري سچ ٿو چوي ته جوڀن جهڙي ڪا دولت ناهي- جڏهن آءُ ڏسندس ته آءُ ٻڍو ٿيڻ لڳو آهيان تڏهن آءُ پنهنجو پاڻ کي ماري ڇڏيندس-“

اهو ٻڌي باسل هالورڊ سڄو پيلو پٽجي ويو، هو ڊورين جو هٿ جهلي هنکي ايلاز ڪرڻ لڳو:

”ڊورين-! ڊورين-! ائين نه چئو. تـو جهڙو محبوب دوست نه ڪو مليو نه ملندو. تون ته ظاهري شين سان ريس رکڻ وارو نه آهين، تون- تون جو پاڻ ظاهري ۽ مادي شين کان اتم آهين سو انهن سان ڪيئن ٿو حسد رکين؟“

”مون کي هر انهيءَ شئي سان حسد آهـي جنهن جو حسن پـائدار آهي، مون کي ته پنهنجي هن تصوير سان به حسد آهي جا تو مون لاءِ ٺاهي آهي، آخر ان ۾ اها خاصيت ڇو برقرار رهي جا مون ۾ نٿي رهي سگهي-! هرگهڙي جا گذرندي وڃي سا مون کان ڪجهه کسيندي تـي وڃي ۽ هن شبيهه کي ڪجهه ڏيندي ٿي وڃـي. ڪاش-! ائين ٿـي سگهي جو هن تصوير ۾ ڦيرو اچـي پر آءُ هميشه اهڙو ئي رهان جهڙو هن وقت آهيان، آخر تو هيءَ تصوير ڇو ٺاهي؟ هڪ ڏينهن اهـا تصوير مون تان ٺٺول ڪندي، مون کي ويچارا ڏيندي، مون تان مذاقون ڪندي، هولناڪ مذاق !!“

ڊورين جون اکيون لڙڪن سان تمتار ٿي ويون ۽ هن پنهنجو پاڻ کي ديوان تي ڪيرائيندي پنهنجو منهن ڪٺي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وهاڻي ﻫﻮ لڪايو ۽ روڻ لڳو ـــ جيئن ڪو وينتي ڪندو هجي ـــ!

باسل جي دل ڏجهڻ لڳي، هن هينري کي چيڀيو:

”هي سڀ تنهنجي ڪارڻ ٿيو آهي هينري ـ“

”اهو ٻورين گري جو اندر پيو ڳالهائي، اهو ٻورين گري جو اصل پيو ڳالهائي ـ!“

”ائين نه آهي ـ“

”ته پلا آءٌ ڇا ڪريان ـ؟“

”توکي انهيءَ ڏي وقت هتان هليو وڃڻ گهربو هو جڏهن مون توکي چيو هو ـ“

”وري به تنهنجي ڏي چوڻ تي ترسي پيو هوس ـ“

”هيري ـ! پڌ، آءٌ پنهنجن ٻن بهترين دوستن سان اتي جو اتي جهيڙو نٿو وجهي سگهان، اوهان مون کي پنهنجي بهترين شاهڪار کي ڏڪارڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو آهي، آءٌ هن تصوير کي ناس ڪري ڇڏيندس، هن ۾ آهي ڏي ڇا ـ؟ رڳو رنگ ۽ ڪينوس، انهن شين کي آءٌ اها مهلت نه ڏيندس ته هو اسان ٽنهي جون زندگيون برباد ڪرڻ جو سبب ٿين ـ“

ٻورين گري منهن مٿي ڪري آلين اکين سان باسل ڏانهن نهارڻ لڳو جو پنهنجي وڏي پينٽنگ ٽيبل ڏانهن وڌي رهيو هو. جيئن ڏي باسل پنهنجي سامان مان هڪ وڏو چاقو ڪڍي تصوير کي اديڙڻ لاءِ ان ڏانهن وڌيو ٻورين هڪ گهٽيل سڏڪو ڀري ٽپ ڏئي اٿيو ۽ ڊوڙي وڃي باسل جي هٿ

مان چاقو ڦري پري اڇلائيندي هلڪي رڙ ڪيائين:

”نہ باسل نہ، اهو خون نہ ڪر-!“

باسل ڪجهہ دير حيراني سان هن ڪي ڏسندو رهيو ۽ نيٺ، هن جو ڪروڌ ٺڌو پئجي ويو:

”شڪر ٿيو-“ هن چيو، ”ڏاڍي خوشي جي ڳالهہ ٿي جو تو آخر منهنجي محنت جو قدر ڪيو، مون کي تہ عزو خيال بہ نہ هو-“

”قدر ڇا باسل-! مون کي تہ هن تصوير سان عشق آهي، اها تصوير منهنجو ٿي تہ هڪ حصو آهي، آءٌ تہ ائين ٿو محسوس ڪريان-“

”چڱو سائين، جيئن ئي اوهان جا رنگ خشڪ ٿي ويندا اوهان کي ضروري وارنش لڳايو ويندو ۽ پوءِ اوهان کي فريم ۾ جڙي اوهان جي گهر پهچايو ويندو، پوءِ اوهان جي مرضي پاڻ سان جيڪو ورتاءُ وڻيوَ سو ڪجو،“ باسل ائين چئي چانهہ گهرائڻ لاءِ گهنٽي وڄائي: ”ڊورين تون تہ چانهہ پيئندين ۽، تون هينري-؟ چانهہ پيئندين يا اهڙي خسيس وندر کي تون ليکين ئي ڪونہ-؟-“

”مون کي تہ هونئن بہ سادي خوشيءَ سان عشق آهي.“ هينري چيو-”هڪ پريشان منجهيل انسان لاءِ ساديون سلوڻيون خوشيون ئي آخري پناہ آهن پر مون کي ناٽڪ فقط استيج تي وڻندو آهي ڪنهن ٻئي هنڌ نہ، اوهين ٻئي بہ ڪهڙا نہ اجايا ماڻهو آهيو، الائي اهو ڪير هو جنهن ماڻهوءَ کي ”عقل وارو حيوان-“ سڏيو، اها انسان بابت هڪ اڻ پختي

تشريح آهي، ماڻهوءَ وٽ سيڪجهه آهي پر عقل ڪونهي ۽ اها منهنجي لاءِ خوشي جي ڳالهه آهي، مون کي اها ڳالهه نه وڻي جو اوهان هن تصوير تي ايڏو ڪٿي تڪرار مچايو، بهتر هو ته اها تصوير مون کي ئي ڏئي ڇڏيو ها، هن نادان ڇوڪري کي انهيءَ جي ڪابه ضرورت ناهي جڏهن ته مون کي آهي-" اهو پڌي ڊورين شوخي سان چيو:

"ڏس باسل- جي اها تصوير تو مون کان سواءِ ڪنهن ٻئي کي ڏني ته آءٌ توکي ڪڏهن معاف نه ڪندس، ۽ مون کي اها ڳالهه نٿي وڻي ته ڪو مون کي نادان چوي-"

"توکي خبر آهي ته اها تصوير تنهنجي ملڪيت آهي، مون ته اها ان وقت ئي توکي پيشڪري ڇڏي هئي جڏهن اها اڃا ٺهي به نه هئي-"

"۽ توکي اها به خبر هوندي ته تون ڪجهه نه ڪجهه نادان هئڻ جو ثبوت ڏئي چڪو آهين ۽ توکي اهو ياد ڏيارڻو وڃي ته تون اڃا گهڻو ننڍو آهين ته توکي اعتراض نه ٿيندو-!" هينري چيو.

"مون کي توسان صبح پهرين گفتگو ۾ ئي تنهنجي اهڙي حجت تي اعتراض ڪرڻ کپندو هو-"

"پهرين گفتگو- هاءِ! اڄ اتان ئي ته صحيح معنيٰ ۾ تنهنجي زندگي جي ابتدا ٿي آهي-!" هينري وراڻيو.

ايتري ۾ دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿي ۽ نوڪر چانهه کڻي اندر داخل ٿيو، هڪ ٻيو نوڪر چيني جا ٻه ڊاڪون کڻي آيو، ڊورين اٿي چانهه ٺاهڻ لڳو، چيني جا ڪوپ ۽ سامرون

ڪڙڪي لڳيون.

”منهنجو خيال آهي ڪو ٿيٽر هلي ڏسجي-“ هينري رايو ڏنو. ”ڪنهن نه ڪنهن ٿيٽر ۾ ڪو سٺو پروگرام ته هوندو ئي، جيتوڻيڪ هڪ جهوني دوست سان مانيءَ تي گڏجڻ جو وعدو ڪري آيو آهيان، پر هن ڪي آءٌ اهو نياپو ڪري ڇڏيندس آءٌ چاق ناهيان اهو ڏاڍو سٺو بهانو ٿيندو جو انهيءَ اوچتي اطلاع ۾ خلوص هوندو.“

”اهي ايڪٽر جيڪي پوشاڪون پائين ٿا سي ته ڏاڍيون اگريون ٿيون لڳن ۽ اهي پوشاڪون پائي اهي ويساڏاري به ڏاڍا پوائتا نظر اچن.“ باسل چيو.

”ها يار-“ هينري ورائيو. ”اڻويهين صديءَ جا لباس بيشڪ بي ڊولا ۽ بي زيبائتا آهن جن ڪي ڏسي بڇان ٿي اچي، هونئن به هن دور جو بهترين لباس ته ”گناه“ آهي جنهن ۾ رنگ به آهن توڙي اهو اجرو به آهي-“

”هينري-! سچ نه توکي ڊورين جي اکيان ته اهڙيون ڳالهيون نه ڪرڻ گهرجن-“

”ڪهڙي ڊورين جي اکيان-؟ جيڪو پنهنجي لاءِ چانهه پيو اوتي يا جيڪو تصوير ۾ آهي؟“

”ٻنهي جي اکيان-“ باسل چيو.

”آءٌ خوشيءَ سان ٿيٽر ڏسڻ هلندس هينري-“ ڊورين چيو.

”نيڪ، تڏهن نه باسل تون به هلندين، ڪيئن-؟“ هينري پڇيو.

”آءٌ ته نه هلي سگهندس مون کي گهڻو ڪم ڪرڻو

پيو آهي."

"چڱو تڏهن پاڻ ٻئي اڪيلا هلنداسين مستر گري."

"وڏي خوشيءَ سان." ڊورين چيو.

باسل چانهه جو ڪوپ کڻي تصوير ڏانهن وڏي ويو، دل کي جا چوٽ رسي هئس تنهن سبب چپ ڪئي ڏندن ۾ جهليا هئائين.

"آءٌ اصلي ڊورين وٽ رهندس." باسل تصوير ڏانهن نهاريندي ڏک ڀري آواز ۾ چيو.

"ڇا واقعي اصل ڊورين گري اهو ئي آهي-؟" ڊورين باسل وٽ اچي پڇيو. "ڇا واقعي آءٌ هوبهو انهيءَ تصوير واري ڊورين جهڙو آهيان-؟"

"ها، تون هوبهو اهڙو ئي آهين جهڙي هيءَ تصوير آهي-"

"ڪيڏي نه عجيب ڳالهه آهي-!"

"تون هن تصوير جهڙو ئي آهين پر جيڪي ڪجهه هن تصوير ۾ آهي سو تو ۾ ناهي، هيءَ تصوير هميشه وفاڪندي پر تون نه ڪندين-" باسل ٿڌو ساهه کڻندي چيو.

"توبه، توبه، انهيءَ وفا تي به ماڻهو ڪيڏو نه ڪتراڪڻ ٿا مچائين." هينري رڙ جي انداز ۾ چيو. "محبت ۾ وفا جو معاملو هڪ غير روحاني طبعي معاملو آهي، نوجوانن کي باوفا هئڻ جو شوق آهي پر ڪندا هميشه بيوفائي آهن ۽ پيدا ماڻهو بي وفا رهڻ جو شوق هوندي به بيوفائي نٿا ڪري سگهن، معاملو بس ائين ئي آهي."

"ڊورين-" باسل التجا ڪندي چيو- "اڄ رات تون

ٽيئنٽر ڏسڻ نہ وڃ، هتي ئي ترسي پئو ۽ معاني بہ هتي مون سان ئي ڪائڄان-“

”نہ باسل، آءٌ نہ ترسي سگهندس.“

”ڇو-؟“

”ڇاڪاڻ تہ مون هينري سان گڏجي وڃڻ جو وعدو ڪيو آهي-“

”هينريءَ پاڻ هميشہ وعدي خلافي ڪندو رهيو آهي سو تنهنجي وعده وفائي تي ڪهڙو خوش ٿيندو، مهرباني ڪري ترسي پئہ-“

ڊورين البيلائي سان ڪلندوانڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻڪندو رهيو.

”ڏس ڊورين-! آءٌ منٿ ٿو ڪريان-!“

ڊورين ڪجهہ منجهڻ لڳو ۽ پوءِ هينري ڏانهن نهارڻ لڳو جو ڏاڍي مزي سان پريان هڪ ڪرسيءَ تي ويٺو هنن کي ڏسندو ۽ مرڪندو ٿي ويو.

”مون کي هلڻ گهرجي باسل-!“ ڊورين چيو.

”چڱو-“، باسل خالي ڪوپ ٽري ۾ رکندي چيو، چڱي دير ٿي وئي آهي ۽ اوهان کي ڪپڙا بہ بدلائڻا آهن، هتي وقت نہ وڃايو، چڱو پنهي کي خدا حافظ، ڊورين وري جلد ملڻ اچجان، سڀاڻي ئي ڇونہ اچين-؟“

”ضرور-“

”وسارجانءِ نہ-!“

”بالڪل نہ-“

”۽ تون ــــ هينري-؟“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”جي-؟“

”اڄ صبح تـوکي جيڪي ڪجهه چيو هئم سـو نه وسارجان-“

”مون کي ته اها ڳالهه وسري به وئي-“

”مون کي وري به توتي ڀروسو آهي-“

”ڪاش مون کي به پنهنجو پاڻ تي ڀروسو هجي-“

هينري ڪلندي چيو- ”چڱو اڄ مسٽر گري، منهنجي بگي ٻاهر بيٺي آهي آءٌ توکي تنهنجي گهر وٽ لاهي ڇڏيندس، چڱو باسل خدا حافظ، اچوڪي شام سٺي گذري-“

هينري ۽ ڊورين ٻاهر هليا ويا ته باسل پنهنجو پاڻ صوفي تي ڪٽي ڪيرايو، دل اندر جو سور هئس تنهن جا پاڇا سڄي منهن تي پکڙجي ويس-!

[۳]

ٻي ڏينهن ساڍي ٻارهين بجي ڌاري لارڊ هينري البساني ۾ پنهنجي چاچي لارڊ فرمر سـان ملڻ آيو. هي لارڊ فرمر صاحب هڪ عجيب غريب سياسي ۽ سماجي شخصيت هو، پنهنجن انهن دوستن کي خوب ڪارائيندو پيارينڊو هو جيڪي ڪيس خوش رکڻ جوڳُر ڄاڻندا هئا ۽ جن وٽ اهو هنر نه هو سي هن مان ڪو لاڀ نه پرائي سگهندا هئا، ٻهرئين قسم جا دوست هن کي وڏو سخي سمجهندا هئا ته ٻي خاني وارا هن کي خود غرض چوندا هئا. اڪثر واندو ويٺو هوندو هو البت ٿورو گهڻو ڏيان پنهنجين ڪوئلي جي کاڻين جي بندوبست

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تــي ضرور ڏيندو هو پنهنجن نوڪرن تـي هميشه پنهنجي سورهياڻي جو رعب رکڻ جي ڪوشش پيو ڪندو هو ۽ هو وري ڪيس چيڙائيندا رهندا هئا، پنهنجن مائٽن متن لاءِ وري پاڻ هڪ وڏي دهشت بنيو رهندو هو ۽ هنن کي چيڙيندو ستائيندو رهندو هو، مڙني ڪجهه پراڻن خيالن جو هو. هينري سندس ڪمري ۾ داخل ٿيو ته ان وقت هو شڪاري لباس پـايو وات ۾ چروٽ جهليو اخبار پـڙهي رهيو هـو، سو ٻه آواز سان.

”هان-! تون ايترو سويل ڪيئن اچي وئين هينري-؟“

هن هينري کي ڏسندي چيو- ”اوهين آلڪسي تحريلا چوڪرا ٻي ٻجي کان اڳ اٿو ڪونه ۽ پنجين ٻجي کان اڳ وري نظر ڪونه اچو-“

”اج آءٌ اوهان کان ڪجهه گهرڻ آيو آهيان چاچا-“

”پئسا گهرندين پيو چا-!“ لارڊ فرمر بوٽ ڦلهڙو ڪندي چيو- ”چڱو ويهه ۽ ڳالهه ڪر، اڄڪلهه جا جوان ته سمجهن ٿا ته پئسو ئي سڀڪجهه آهي-“

”ها چاچا، جوان پئسي کي اهميت ڏيندا آهن ۽ جڏهن پاڻ ٻڍا ٿـي ويندا آهن ته اها ساڳي ميار وري جوانن کي ڏيندا آهن، خير مون کي پئسا نه گهرجن، پئسن جي گهرج اهي رکندا آهن جيڪي پنهنجا بل پاڻ ڏيندا آهن ۽ آءٌ پنهنجا بل پاڻ ڪڏهن ڪونه ڏيان، شاهوڪار جو ٻار اوڌر تي ئي ڏاڍي مزي سان گذران ڪندو آهي، آءٌ ته اوهان کان ڪجهه معلومات وٺڻ آيو آهيان، اهڙي ڪا خاص ڳالهه ٻه ڪاڍهي-“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”جيڪا معلومات مون کي پروي ڪائونسل جي ڪنهن ڪتاب مان ملي هوندي سا ته توکي ضرور ڏئي سگهندس جيتوڻيڪ اڄڪلهه ته انهن رپورٽن ۾ به رکيل اجايون ڳالهيون هونديون آهن ڇاڪاڻ جو لکڻ وارا چڱي جاچ ڪري پوءِ لکندا آهن ۽ اها ٽي نسوري پوڪپاڻي آهي. منهنجي خيال ۾ جيڪو ماڻهو اشراف آهي اهوئي وڏو سياڻو آهي ۽ جيڪو اشراف ڪونهي سو ڪيڏو به سياڻو هجي اصل ڪنهن ڪم جو ناهي-“

ڊورين گري جون ڳالهيون پروي ڪائونسل جي رپورٽن ۾ نه هونديون آهن چاچا-“ هينري موڳائي سان چيو.

”ڊورين گري-؟ اهو ڪير آهي-؟“ لارڊ فرمر پنهنجا گهاٽا پرون پڪوڙيندي پڇيو.

”اهو ٽي ته آءٌ اوهان کان معلوم ڪرڻ آيو آهيان، مونکي ايتري خبر آهي ته هو لارڊ ڪيلسو جو ڏوهٽو آهي ۽ سندس ماءُ جو نالو ليڊي مارگريٽ ڊيورڪس هو، اوهين اهو ٻڌايو ته هن جي ماءُ ڪهڙي هئي ۽ شادي ڪنهن سان ڪئي هئائين، اوهين پنهنجي دور جي هر ماڻهوءَ کي سڃاڻو ٿا، اڄڪلهه آءٌ ڊورين ۾ گهڻو چاهه وٺندڙ آهيان ۽ هن سان منهنجي هاڻ ٽي ملاقات ٿي آهي-“

”لارڊ ڪيلسو جو ڏوهٽو.... ها، آءٌ سندس ماءُ کي چڱي طرح سڃاڻندو هوس هوءَ هڪ بي انتها خوبصورت ڇوڪري هئي، مارگريٽ ڊيورڪس، هوءَ پنهنجن ڪيترن ديوانن کي رڻ ۾ رولي هڪ غريب نوجوان سان پرڻجي وئي

هئي جو فوج ۾ ڪنهن رواجي نوڪريءَ ۾ هو باقي ٻي ڪا حيثيت نہ هئس، مون کي سڀڪجهہ ڪالهوڪي ڳالهہ وانگر ياد آهي، اهو نوجوان پوءِ ڪنهن جهيڙي ۾ مارجي ويو. ماڻهو انهيءَ واقعي بابت ڏاڍيون اڻ وڻندڙ ڳالهيون ڪندا هئا. ڇو ن تہ ڪيلسو غندي هٿان ان نوجوان جي بي عزتي ڪرائي هئي، هن جي مرڻ بعد ڪيلسو پنهنجي ڌيءَ کي پاڻ وٽ وٺي آيو پر هن سڄي عمر ساڻس نہ ڳالهايو. هڪ سال بعد هوءَ هڪ پٽ ڇڏي گذاري وئي، ڏاڍي ڏک جي ڳالهہ آهي، خير، اهو ڇوڪرو ڪهڙي قسم جو آهي سا تہ مون کي خبر ناهي پر جي هو ماڻس تي ئي ويو آهي تہ پوءِ ضرور بيحد خوبصورت هوندو."

"هو واقعي بيحد خوبصورت آهي."

"خدا ڪري هو ڪنهن غلط ماڻهوءَ جي ور نہ چڙهي وڃي. جي ڪيلسو هن سان انصاف ڪيو آهي تہ پوءِ هن کي پڪ سان دولت ورثي ۾ ملي هوندي، ماڻس وٽ بہ پئسو گهڻو هو."

"بهرحال ٻوڙهن جي حالت هن وقت منهنجي خيال ۾ چڱي آهي، هن پاڻ ٻڌايو هو تہ وٽس چڱي ملڪيت آهي. هو اڃا ننڍو نينتو آهي، پلا مارگريٽ واقعي بيحد خوبصورت هئي چاچا؟"

"هوءَ تہ لکن جو مٽ هئي، خبر ناهي اها ڪهڙي حرڪت ڇو ڪيائين، هن سان تہ ڪيترائي ڪونڌر شادي ڪرڻ لاءِ آتا هئا، مثال طور لنڊن جو سڀ کان خوبصورت نوجوان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪارلنگٽن ٺي سندس ديوانو هو پر مارگريٽ هن جي شادي جي درخواست ڪل ۾ اڏائي ڇڏي جڏهين ته هو پاڻ ڪيترين ڇوڪرين جو محبوب هو۔“

ان بعد هو ٻئي انگريز ۽ امريڪي ڇوڪرين جي خوبين ۽ خامين بابت بحث مباحثو ڪندا رهيا. آخر هينري اٿي موڪلايو ته لارڊ فرمر پڇيس:

”لنچ ڪٿي ڪائيندين۔؟“

”چاچي اگاٿا وٽ، هن وٽ ٺي مون پنهنجي ۽ ٻورين گري جي لنچ جو بندوبست ڪيو آهي.“

”چڱو، پر اگاٿا کي چئي ڇڏجان ته هاڻي مون کي خيراتي ڪمن جي چندي لاءِ گهڻو تنگ نه ڪندي وڃي، خبر ناهي هوءَ نيڪ بخت ائين ڇو ٿي سمجهي ته مون کي بس سندس اجاين ڳالهين تي پئسو وڃائڻ کان سواءِ ٻيو ڪو ڪم ئي ناهي۔“

”چڱو چاچا آءٌ چئي ڇڏيندوسانس پر انهيءَ مان ورندو ڪجهه به ڪونه، وطن دوست ماڻهن جي هڪ خاص خوبي هيءَ هوندي آهي جو هنن ۾ ماڻهپو نه رهندو آهي۔“

هينري اتان اٿي برلنگٽن اسٽريٽ کان ٿيندو برڪلي اسڪوائر ۾ نڪري آيو— ”تڏهن اهو آهي ڊورين گري جو خانداني شجرو۔!“ هن سوچيو. انهيءَ ڪهاڻي ۾ جو هڪ نرالو رومانس هو تنهن هن کي ڏاڍو متاثر ڪيو هو، هڪ نهايت حسين عورت هڪ انڌي جذبي جو شڪار ٿي هر قسم جو جوکم کنيو۔! ۽ خطرن ۾ سراپ سان پريل انهن

رهڻ ۾ هن خوشيءَ ۽ آسائش جا فقط چند هفتا گذاريا سي،
به اڻ سهائيندا! ۽ تنهن بعد خاموشي، رنج ۽ پيڙا جا
ڪيترا مهينا! انهيءَ ئي پيڙا جي سفر ۾ هڪ ٻار ڄائو،
موت ماءُ ۽ پٽ ۾ وڇوڙو وجهي ڇڏيو! ۽ اهو ٻار هڪ
ڪنوار انسان جي هٿن ۾ برباد ٿي ويو!

اهو هڪ دلچسپ پس منظر هو جنهن سبب ڊورين جي
تصوير وڌيڪ چٽي ٿي نظر آئي.... هر سهڻي شئي جي پٺيان
ڪو دکدائڪ امر ضرور هوندو آهي!!.... ۽ ڊورين، رات
ڊنر ڪائڻ وقت جو هن جي سامهون ويٺو هو، ته ڪيڏو
نه پيارو ڪيڏو نه موهيندڙ ٿي ڏسڻ ۾ آيو— اکين ۾ جا
معصوميت ڀريل حيراني هئس! ڇپ هميشه وانگر ٿورا
ڪليل، خوشيءَ جي مستيءَ ڪان— ! شمع جي جهڪي
سهائي ته هن جي چهري جا عجيب اسرار چٽا ڪري پي
سمجهايا، هن سان ڪا ڳالهه ڇيڙڻ ائين هئو جيئن ڪنهن
رباب جي تارن کي ڇيڙڻ، ۽ هن هر ڳالهه جو ڪهڙي پياري
انداز ۾ جواب ٿي ڏنو جيئن گزيءَ جي گهڪي تي سرندو
سر ڪڍندو آهي! هن هر ڪنهن کي موهي ٿي ڇڏيو، هن
وٽ ڪو جادو هو، ڪنهن تي اثر وجهڻ جي عمل ۽ ڪنهن
کي موهي ڇڏڻ جي عمل ۾ ڪو عجيب لاڳاپو آهي!
ڪيئن نه هڪڙو انسان ٻئي انسان تي جادوءَ جو اثر ٿو
ڪري— هن جي روح کي ڪا سهڻي شڪل ڏئي ٿوري
دير لاءِ انهيءَ ئي سهڻي روپ ۾ بيهاري ٿو ڇڏي، پنهنجي
ادراڪ مان کي اهڙا اکر اهڙي خوبي سان ٿو ڳالهائي جو

انهن جو جواب ان ڪان به وڌيڪ مٺو ۽ سريلو بڻجي وڃي ٿو. پهچي، انهن پنهنجي سياءَ جو جوهر بڻي جي سياءَ جي جوهر سان انهن تو ملائي جيئن ڪا سوڪيل پاڻيان وڃي ڪنهن پاڻيان سان ملي يا ڪا خوشبو وڃي ڪنهن خوشبوءِ سان ملي هڪ ٿي وڃي، انهن ڪنهن تي اثر وجهڻ جو عمل به ڪيڏو نه مزيدار عمل آهي! شايد اسان جي هن بيهودي دور ۾ اهو ئي هڪ سياويڪ عمل رهجي ويو آهي جنهن مان سچي سرهائي ٿي ملي. هي سهڻو ڇيرو ڇوڪر! جنهن سان اڄ هن جي باسل جي اسٽوڊيو ۾ اتفاقي ملاقات ٿي، سو به اهڙا جادو وجهڻ وارو هڪ شاناڻي شخصيت آهي! يا هن کي هڪ شاناڻي هستي بڻائي سگهي ٿو. هن ۾ جوڀن جي پاڪيزگي آهي، سوڀيا آهي ۽ يوناني سنگتراشن جي محبوب سونهن آهي، هن کي نه کهڙو به روپ ۽ کهڙي به حيثيت ڏئي سگهجي ٿي جنهن لاءِ هن ۾ سڀ وصفون موجود آهن، ڪير چاهي ته هن کي هڪ ديوتا بڻائي ڪير چاهي ته هن کي هڪ رانديڪو بڻائي ڇڏي! الا! ڪيڏي نه ڏک ڀري ڳالهه آهي جو نيٺ به ڪومائجي وڃڻ هن گل جو مقدر آهي! ۽ باسل؟ نفسياتي نقطهٔ نظر کان باسل ڪيڏو نه دلچسپ انسان آهي! هن کي فن ۾ هڪ نئون ڍنگ مليو آهي، زندگي کي ڏسڻ جو هڪ نئون زاويو مليو آهي، سو به هڪ اهڙي هستيءَ جي ظاهري وجود مان جنهن کي پاڻ پنهنجين انهن وصفن جي ڪا خبر ڪانهي! جهڙي ڪر ڪا ديوي ڪنهن اونداهي جهنگ ۾ رهندي ۽ ڪلنل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ميدانن ۾ خاموشي سان هلندي هجي ۽ پوءِ اوچتو ڪٽي پاڻ کي ظاهر ڪيو هجيس، جهڙي وڻن ۽ پيلن جي ديوي ’ڊي‘ جنهن کي فقط اهي هستيون تلاش ڪنديون آهن جن جي اندر ۾ مهان جذبا جاڳي پوندا آهن، دنيا ۾ ڏسو ته ڪهڙيون ڪهڙيون عجيب شاندار هستيون پيدا ٿي ٿيون پون جي چڻ پڌائين پيون ته هو ڪنهن ٻي ڪامل هستيءَ جون ڇاياڻون آهن، ڪنهن سچي ۽ سچيت هستيءَ جون عيوضي بڻجي آيون آهن...! اهي ئي اسرار ته اسان کي افلاطون به سمجهايا آهن جو ويچار ڪيتر جو مهان فنڪار هو،* ۽ اهو يوناروني هو جنهن مرمر جي پٿرن کي ڪڪوري غزلن ۽ قصيدن جو روپ ڏئي اهي پيد سمجهايا!

....ڊورين جيڪي ڪجهه باسل لاءِ آهي سوئي ڪجهه آءٌ خود ڊورين لاءِ ٿيندس، آءٌ ڊورين تي پنهنجو اثر ڇمائيندس جيئن هن باسل کي متاثر ڪيو آهي، انهيءَ عجيب هستيءَ کي آءٌ پنهنجو بڻائيندس، عشق ۽ موت جي انهي فرزند — ڊورين گري — ۾ وڏو موه آهي، وڏي ڪشش آهي!

* افلاطون جي نظرين مان هڪ هي به آهي ته اسان جو علم اسان جي ڄاڻ محض اڻين آهي جيئن ڪا وسريل شئي ياد اچي، يعني هر شئي اسين اڳ ڄاڻندڙ هوندا آهيون علم اسان کي محض اها حقيقت ياد ٿو ڏياري. ليکڪ جو مطلب هي آهي ته ڪا خوبصورت شئي جا نيٺ فنا ٿيڻي آهي سا چڻ اهو ئي پڌائي ته هو ڪنهن اتم خوبصورت هستيءَ جي تخليق آهي جنهن کي فنا نه آهي. (مترجم)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهين هلنديءَ هو اوچتو بيهي رهيو ۽ پنهنجو پاڻ تي ڪلڻ لڳو جو هو پنهنجن پورن ۾ غلطان پنهنجي چاچيءَ جي گهر ڪان گهڻو اڳتي نڪري ويو هو جتي هن کي ماني‌ءَ تي پهچڻو هو، هو وري پوئتي موٽيو ۽ جڏهن چاچس جي گهر پهتو ته نوڪر ٻڌايس ته ماني شروع ٿي چڪي آهي. هو ڪاڏي جي ڪمري ۾ داخل ٿيو ته چاچس رڙ ڪئي:

”هميشه وانگر اڄ به دير ڪري آيو آهين هينري."

هينري جلد ئي هڪ سٺو بهانو گهڙي پيش ڪيو ۽ هڪ خالي ڪرسيءَ تي ويهي رهيو. ميز جي ٻيڙي وٽ وينل ٻورين گري هن کي ڏسندي ئي هڪ شرميلي ادا سان ڪنڌ نوڙائي هن کي سلام ڪيو، هن جي منهن جي لعلاڻ ٻڌايو ٿي ته هينري کي ڏسي هن کي خوشي ٿي آهي.

سامهون واري ڪرسيءَ تي هارلي جي نواب بيگم ويٺي هئي جا هونئن ته ڏاڍي سهڻي سياڻي جي هئي پر سندس بدن جي بناوت ڪجهه اهڙي هئي جا جيڪڏهن نوابن جي زالن ۾ هوندي آهي ته ان کي حشمت چوندا آهن ۽ جي عام عورتن ۾ هوندي آهي ته ان کي ٿولهه چوندا آهن- هن جي ساڄي هٿ واري ڪرسيءَ تي سر ٿامس بردن وينل هو — پارليامنٽ جو ترقي پسند ميمبر، جيڪو پنهنجي سياسي زندگي ۾ پنهنجي اڳواڻ جي پيروي ڪندو .هو ۽ پنهنجي خانگي زندگي ۾ هوشيار بورچين جي، ٽوري پارٽي وارن سان ويهي کائيندو پيئندو هو ۽ لبرل پارٽي وارن سان ويهي سوچ ويچار ڪندو هو. بردن صاحب جي کابي هٿ تي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٽريڊلي جو مسٽر ايرسڪائن وينل هو- پوڙهو مگر موچاري شڪل شبيهه جو ۽ سڊڊيل، هي صاحب خاموش رهڻ جي بري عادت ۾ مبتلا ٿي ويو هو جنهن لاءِ هڪ پيري هن هي ۽ وضاحت پيش ڪئي هئي، ته هن کي جيڪي ڪجهه ڳالهائڻو هو سو هو ڇهن ورهن جي عمر تائين ڳالهائي چڪو، هن جي پر ۾ مسز وينلڊيلر ويٺي هئي جا ملڪ جي مڃيل عورتن ۾ هڪ مڪمل ساڍو عورت هئي پر ايتري بي ڊولي جهڙو پڃن جو ڪو ٿلهو ڪتاب، هجي جنهن تي اونڌو ابتو بچڙو جلد چڙهيل هجي. هينري جو پاڳ سنو هو جو هو ۽ اڳ ٿي لارڊ فاڊل سان ڳالهين ۾ رڌل هئي جو سندس سامهون وينل هو ۽ ان ڪري اڳ ٿي هن جي ور چڙهي چڪو هو، لارڊ فلاڊل ڪرڙوڊ اعتدال پسند ۽ نهايت سياڻو ماڻهو هو جنهن جي ڏوڙه جي لسن ۽ پارليامنٽ ۾ ڪنهن وزير جي تقرير جي لس ۾ ڪو ٿورو ئي تفاوت هوندو آهي، مسز وينلڊيلر هن سان انهيءَ تکي جوشيلي انداز ۾ ڳالهائي رهي هئي جيڪو هڪ سخت ۽ نه معاف ڪرڻ جهڙو غلط انداز آهي ۽ جنهن لاءِ خود لارڊ فاڊل ٿي، هڪ پيڙي چيو هو ته هر اشراف، ماڻهو اها غلطي ضرور ڪندو آهي ۽ هر ماڻهو انهيءَ جو نشانو بڻبو آهي.

هينري جي ايندي ئي سڀ مهمان هتان هتان جي ڳالهين ۾ ٽپي پيا خوب بحث مباحثو هليو، هر ڪنهن پنهنجي پنهنجي سمجهه موجب پنهنجن دليلن تي پي زور ڏنو پر سيني کان وڌيڪ اثر ڪرڻ واريون ڳالهيون هينري جون هيون.

ڪنهن ڇوڪريءَ جي شاديءَ جي ڳالهه هلي ته ٿامس بردن چيو:

”مون کي بـا اختيار حلقن مان معلوم ٿيو آهـي ته ڇوڪريءَ جي پيءُ جو هڪ آمريڪي خشڪ ميوي جو دڪان آهي....“

”اهو امريڪي خشڪ ميوو وري ڇا آهـي؟“ هڪ نواب بيگم پڇيو:

”يعني امريڪي ناول پيو چلـ“ هينري برجستو جواب ڏنو. نواب بيگم ککي ڪي ٿي وئي.

”جڏهن امريڪا دريافت ٿي“ ترقي پسند ممبر ڳالهه ڇوري ۽ امريڪا جي دريافت بابت متي ۾ سور وجهندڙ ڳالهيون بيان ڪرڻ لڳو. جيئن هر ماڻهو پنهنجي گفتگو جي موضوع کي نچوئي سچوئي ان مان ٿي حقيقتون بيان ڪندو آهي تيئن هي صاحب وري پنهنجن ٻڌندڙن کي نچوئڻ ۽ ٿڪائڻ جو هميشه هيراڪ هو. نواب بيگم هن جي ڳالهه ڪٽيندي انگل سان چيو:

”امريڪا اصل نه پئي دريافت ٿئي ها ته سٺو هو. سچ پچ هاڻي اسان جي ملڪ جي ڇوڪرين لاءِ ته موقعا ئي نه رهيا آهن“

”امريڪا دريافت ته ڪڏهن ٿي ئي ناهي، اها ته رڳو پڪڙجي پئي آهي.“ ايرسڪن چيو.

”سنا امريڪي ماڻهو مرندا آهن ته پيرس جو رخ ڪندا آهن ـــ“

”۽ جي برا امريڪي مرندا آهن ته ڪيڏانهن رخ ڪندا آهن___؟“

”اهي وري امريڪا جو ئي رخ ڪندا آهن_“ هينري پڻ پڻ ڪئي.

هڪ ڳالهه جي جواب ۾ هن چيو:

”آءٌ پوڙهنا ۽ ٻيڙا ڪان سواءِ ٻي هر شئي جو حمايتي ۽ تائيد ڪندڙ آهيان. آءٌ انهيءَ ٻيڙا سان اصل همنوائي نٿو ڪري سگهان اها هڪ بچڙي پوائنٽي ۽ تباه ڪندڙ شئي آهي، اهڙي همنوائي ڪرڻ هڪ بيماري آهي، ماڻهوءَ کي فقط رنگن سـان، سونهن سان ۽ زندگيءَ جي خوشين سان همنوائي ڪرڻ گهرجي، زندگي ۽ دردن بابت جيترو گهٽ ڳالهائجي اوترو ئي بهتر آهي_“

”تون انگلستان ۾ ڪهڙي تبديلي آڻڻ جـو خواهان آهين ميان؟_“ ممبر صاحب پڇيو.

”انگلستان ۾ تـہ آءٌ فقط آب هوا کي تبديل ڪرڻ چاهيان ٿو_“ هينري ورائيو. ”هونئن ته آءٌ ملڪ جي فلسفي تي گهڻو مطمئن آهيان پر هن اوڻويهين صديءَ ۾ اسان ۾ جا هيڪاندي همدردي ۽ غمخواري جي سخا پئدا ٿي پئي آهي جنهن سبب هي دور ئي ڪٿل ڪاتي جو دور بنجي ويو آهي تنهن لاءِ سائنس جي مدد ونئي پوندي ته اچي اسان کي سڌو ڪري. جذبات مان اسان کي اهو فائدو تـو رسي جو اهي اسان کي گمراه ڪري ٿا ڇڏين ۽ سائنس جو فائدو هي آهي ته سائنس جذبات ۽ جوش کان خالي هوندي آهي_“

”پر اسان تي گهڻيون ئي بيون ذمہ داريون بہ آهن۔“

”هڪڙو تہ ماڻهو ذمہ داريءَ جو ڏاڍو فڪر ٿا رکن، ڏاڍي گهٽي اٿن ذمہ دارين جي، اهو ذمہ داري جو احساس ئي دنيا جو بنيادي گناه آهي، جيڪڏهن غار وارو انسان ڪلهه خوش ٿيڻ جي ڍنگ کان واقف هجي ها تہ اڄ تاريخ ئي مختلف هجي ها۔“

”آءٌ ايسٽ اينڊ واري معاملي تي تنهنجي چاچيءَ اڳيان ڏاڍي شرمسار آهيان هينري۔“ نواب بيگم چيو۔ ”آءٌ هن کي ڏسندي آهيان تہ ڏاڍي لڄي ٿيندي آهيان۔“

”لڄي ٿيڻ ۾ تہ ڏاڍو حسن هوندو آهي نواب بيگم۔“ هينري چيو۔

”جوان هوندي شرمائڻ ۾ برابر حسن آهي، باقي اسان ڪراڙين جو شرمائڻ تہ رڳو بروسوڻ بنجو وڃي، هينري۔! ڪاش ڪو اهڙو گُر ٻڌائين جو آءٌ وري جوان ٿي وڃان۔“

”ڪي اهڙيون خطائون ياد اٿئي جي جواني ۾ ڪيون هجنئي۔؟“ هينري پڇيو۔

”ها چو نہ، جوانيءَ ۾ مون کان گهڻيون ئي خطائون ٿيون آهن۔“

”تہ بس، تون هر اها خطا وري ٻيهر ڪر جا تو جوانيءَ ۾ ڪئي آهي، ٻيهر جوان ٿيڻ لاءِ رڳو پنهنجين حماقتن ۽ خطائن کي ورجائڻ لازمي آهي۔“

”واه جي تجويز آهي!۔“

”نهايت خطرناڪ نظريو آهي۔۔“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"آءُ سچ ٿو چوان-" هيٺري چيو- "اهو زندگيءَ جو هڪ اهم راز آهي. گهڻا ماڻهو اڃڪلهه عقل فهم جي بيماري ۾ مرڻ لڳندا آهن ۽ پوءِ ڪير سان محسوس ڪندا آهن، ته پنهنجين خطائن تي ڪڏهن به نه پڇتائجي-" سيني ڪلي ڏنو.

پنهنجن راين سان هن ڪينهوڙي وانگر ٿي ڪيڏيو ۽ پنهنجي ضد تان به ڪنهن صورت ۾ دستبردار نٿي ٿيو، پنهنجن راين کي هوا ۾ اڇل ڏئي انهن جي صورت به بدلائي ٿي ڇڏيائين، ڪنهن وقت پاڻ ئي انهن کي هٿئون وڃائي وري جهٽي ٿي ورتائين، جيئن ٻلي ڪينهوڙي سان ڪيڏندي آهي، ڪڏهن پنهنجن گفتن کي خيالن جا مختلف رنگ ڏيئي انهن کي ٻن معنائن جا به پر لڳائي ٿي ڇڏيائين، خطائن جي تشريح ڪري ته هن فلسفي جي شڪل ڏئي ڇڏي ۽ اهو فلسفو ڏاڍي سياويڪ صورت وٺي نواب بيگم جي ذهن ۾ ويهي رهيو.

هن کي احساس هو ته ڊورين گري جون نگاهون سندس ئي چهري تي کتل آهن، ۽ ڊورين کي پنهنجي گفتگو جي موه ۾ منڊي ڇڏڻ جي پنهنجي ارادي جو به احساس هوس جنهن سبب ئي سندس ظرافت ۽ حاضر جوابي ۾ گهڻو جوش ۽ تيزي پيدا ٿي هئي. هو تيز فهم، دلچسپ شخصيت جو مالڪ ۽ پڻ گهڻو بيباڪ هو، هن پڙهندڙن تي پنهنجين ڳالهين جو جادو وجهي ڇڏيو هو ۽ هو سڀ هن سان ائين پئي سهمت ٿيا جيئن هو ڪو پائڊ پائيپر هجي، ڊورين ته هن جي منهن تان نظرون هٽايون ئي نٿي جڻ ڪنهن جادو ڪري ڇڏيو

هجيس، هينري جي ڪنهن ڳالهه تي مرڪيو ٿي ته ڪنهن ڳالهه تي حيران ٿي ٿيو ـــ اصل ۾ هينري پنهنجي هوشياري سان سڄي ڪمري ۾ سڀني مهمانن اڳيان سراپن جي هڪ جنت ڪڙي ڪري ڇڏي هئي ـــ نيٺ اهي سراپ ٽٽي پيا جڏهن ”حقيقت“ هڪ نوڪر جي روپ ۾ اندر داخل ٿي ـ انهيءَ نوڪر نواب بيگم کي اچي اطلاع ڪيو ته سندس گاڏي اچي وئي آهي. نواب بيگم پڻ پڻ ڪندي اٿي ۽ هينري کي داد ۽ ان سان گڏ ڊنر جي دعوت ڏيندي هلي وئي. ان بعد ايرسڪائن ڪرسي ڇڪي اچي هينري جي پر ۾ ويٺو:

”تون ته ڪتابن جا ڪتاب ٿو ڳالهائين هينري ـ! ڇو نٿو ڪو ڪتاب لکي وٺين ـ؟“

”آءٌ ته ڪتابن پڙهڻ جي ڏي شوق ۾ ايترو غلطان آهيان جو لکڻ جو ڪڏهن خيال ڏي نه آيم، خير هڪڙو ناول ضرور لکڻ چاهيندس جيڪو ڪنهن ايراني غاليچي جهڙو وڻندڙ به هجي ۽ غير حقيقي به، پر هتي انگلستان ۾ ادبي ذوق رکڻ وارا آهن ڪٿي ـ؟ هتي ته رڳو اخبارون، پرائمر ۽ اينسائڪلو پيڊيائون پڙهڻ جا شوقين آهن. سڄي دنيا ۾ هڪ انگريز قوم ڏي اهڙي آهي جنهن ۾ ادب جي حسن جو ذوق تمام گهٽو گهٽ آهي ـ“

”خير پيارا دوست ـ پڇي سگهان ٿو ته لنچ جي وقت تو جيڪي ڪجهه ڳالهايو سو سچ پچ سنجيدگي سان ڏي ڳالهايو ـ؟“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”مون کي ته سيڪجهه وسري به ويو ته مون ڇا چيو. ڪي اڻونڊز ڳالهيون به ڪير ڇا.؟“

”بالڪل برين ۽ اڻ وڻندڙ، سچ پچ آءٌ توکي انتهائي خطرناڪ ماڻهو ٿو سمجهان، ۽ جي اسان جي نيڪ خصلت نواب بيگم سان ڪجهه ٿي پيو ته اسين سڀ توکي جوابدار ڪنداسين — خير ڪڏهن تون مون وٽ ٽريڊلي اسٽريٽ تي اچجان ۽ پنهنجي انهيءَ لذت پرستي جي فلسفي تي ڪجهه سمجهائيون ڏجان.“

هينري مسٽر ايرسڪائين ڪان موڪلائي ٻاهر پارڪ ڏانهن وڃڻ جي ارادي سان دروازي ڏانهن وڌيو ته — ڊورين وڌي اچي هن جي ٻانهن کي ڇهندي چيو:

”آءٌ به توسان ٿو هلان.“

”پر مون ته سمجهو هو ته تو باسل سان ملڻ جو وعدو ڪيو آهي.“

”آءٌ توسان گڏ هلندس، دل چوي ٿي آءٌ توسان ئي گڏ هجان، مهرباني ڪري مون کي پارڪ ۾ وٺي هل ۽ وعدو ڪر ته سڄو وقت مون سان ڳالهيون ڪندو رهندين. اهڙيون وڻندڙ ڳالهيون تو ڪان سواءِ ٻيو ڪير به نٿو ڪري سگهي.“

”اج ته مون تمام گهڻو ڳالهايو آهي.“ هينري ڪلندي چيو. ”هاڻي ته پاڻيان ته ويهي ڪجهه جيون چرتر جو جائزو وٺجي. توکي به اهڙو شوق آهي ته اچ ته گڏجي جيون چرتر تي ڪجهه نظر وجهون.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

[۴]

هڪ مهنو گذرڻ بعد هڪ ٽپهريءَ جو ڊورين، ميفيئر ۾ لارڊ هينري جي گهر ننڍي ڪتب خاني ۾ هڪ آرام ڪرسيءَ تي ليٽيو پيو هو، هي ڪمرو نهايت شاندار ۽ ڪشش وارو هو، خوبصورت تاريخي سامان، تصويرن ۽ ڪتابن سان سينگاريل هي ڪمرو هينري جي اعليٰ ذوق جو دليل هو.

هينري اڃا گهر نه پهتو هو. هن جو چوڻ هو ته وقت جي پابندي وقت جي چوري آهي، انهيءَ سبب هو وقت جي پابندي تي ڪڏهن عمل نه ڪندو هو، ڊورين بنهه بي خيالي ۽ بي دلي سان هڪڙي ناول جا ورق اٿلائي پٿلائي رهيو هو جنهن جي انداز مان صاف پتو پيو ٿي ته هينري جي دير سبب هو ڪاوڙيل به آهي ۽ بيقرار به، ڪمري ۾ لڳل گهڙيال جي ٽڪ ٽڪ به هن کي ڏکي پئي لڳي هڪ ٻه دفعا ته هن وڃڻ جو ارادو به ڪيو.

نيٺ ٻاهر ڪنهن جي پيرن جي آهٽ ٿي ۽ دروازو کليو. ڊورين بي اختيار تي اچڻ واري سان شڪوو ڪيو:

”ڪيتري نه دير ڪئي اٿئي هينري-“

”آءٌ هينري نه آهيان-“ تکي آواز ۾ جواب مليو. ڊورين ڇرڪ ڀري اچڻ واري ڏانهن نهاريو ۽ حيران ٿي اٿي بيٺو- ”معاف ڪجو، مون سمجهيو....“

”اوهان سمجهو ته هينري هوندو، مگر آءٌ سندس زال

آهيان، آءٌ اوهان سان پنهنجي واقفيت ڪرائڻ گهران ٿي، اوهان کي ته آءٌ چڱيءَ طرح سڃاڻان، هينري وٽ اوهان جون سترهن تصويرون آهن.“

”سترهن ته نه آهن مسز هينري.“

”ٿڌهن ارڙهن هونديون، ۽ مون رات اوهان کي هينري سان گڏ سنگيت ناٽڪ ۾ ڏٺو هو.“ ڳالهائڻ وقت هوءَ ڏاڍي بي حجابي سان کلندي ٿي وئي ۽ ٻورين ڪي ڪجهه اهڙين نظرن سان ٿي ڏنائين جڻ چوندي هجي، ”مون کي نه وسارجان.“

هينري جي زال بيحد حريص عورت هئي، جيڪو لباس پائيندي هئي تنهن مان سدائين اڻين ظاهر ٿيندو هو ته انهيءَ کي ناهڻ ۾ پهرڻ وقت ڪي وڏا طوفان ڪڙا ٿيا آهن، اڪثر ڪنهن نه ڪنهن سان محبت ۾ گرفتار هوندي هئي ۽ جيئن ته محبت جو جواب ڪڏهن به محبت سان نه مليس سدائين نامراد هوندي هئي تنهن ڪري شڪست ۽ ٿڪائي وندرائڻ خاطر پاڻ کي ڪنهن نه ڪنهن فريب ۾ ضرور مبتلا رکندي هئي، هميشه پاڻ کي خوبصورت بنائي رکڻ جي پوري ڪوشش ڪندي هئي جنهن جي نتيجي ۾ سدائين بي سري بي ڍولي ۽ گدلي ڏسڻ ۾ ايندي هئي، نالو وڪٽوريا هوس، ديول ۾ وڃڻ جو ته جنون هوندو هوس.

”پانيان تو تو مون کي لوهنگرن ۾ ڏٺو آهي، مسز هينري؟“

”ها، مون اوهان کي اتي ئي ڏٺو آهي، مون ڪنهن واڳنر

جي موسيقي سمجهه سگهي. ڪان وڏيڪ وڻندي آهي. چاڪاڻ ته ان ۾ هل هنگامو گوڙ شور گهڻو هوندو آهي ۽ جيڪر ڪنهن سان سچو ٿي وقت ويهي، ڪي اهڙيون ڳالهيون ڪرڻيون هجن جي پاڻ جي ته پيو ڪير به نه ٻڌي سگهي. ان گوڙ گبوڙ جو فائدو وٺي ڪري سگهجن ٿيون انهيءَ موسيقيءَ جو اهو ڏي وڏو فائدو آهي، تنهنجو ڇا خيال آهي مسٽر ٻورين گري-؟؟" هن جي چپن تي اها ٿي رازداري واري مرڪ پکڙيل هئي، هوءَ هڪ ڇري ڪٽي آگرين سان ڦيرائڻ لڳي.

آءٌ ته گهڻو ۾ گهٽ سٺي موسيقي جي دوران ڳالهائيندو نه آهيان مسز هينري-". ٻورين ڪلندي ۽ ڪنڌ ڌوڻيندي جواب ڏنو.

"هاءِ-! اهو به هينري جو نظريو آهي نه- آءٌ هينري جا نظريا هميشه سندس دوستن جي واتان ٻڌندي آهيان ۽ سندن خيالن کان واقف ٿي ويندي آهيان. سٺي راڳ جي ته آءٌ به پوڄا ڪندي آهيان پر ان کان مون کي ڊڄڻي ڪجهه ڏپ لڳندو آهي. چاڪاڻ ته سٺو راڳ مون کي رومانٽڪ بڻائي ڇڏيندو آهي. هينري چوندو آهي ته ڪنهن وقت مون کي ٻن پيانو نواز استادن سان ڏاڍو عشق ٿي ويو. هوءَ هڪ ئي وقت ٻن ڄڻن سان-!..... اجهو هينري به اچي ويو. هينري آءٌ تو کي ڏسڻ آئي هيس، تو کان ڪا ڳالهه پڇڻي هئي جا هتي اچي وسري ويم، مون ۽ ٻورين موسيقي تي خوب مزيدار ڳالهيون ڪيون. اسان ٻنهي جا خيال هڪجهڙا آهن، پر نه، اسان جي خيالن ۾ گهڻو اختلاف آهي، آءٌ ته هن سان

ملي ڏاڍي خوش ٿـي آهيان ڏاڍيون مـزيدار ڳالهيون ٿـو ڪري...."

"آءٌ بـہ ڏاڍو خوش بلڪ متاثر ٿيو آهيان پياري-"

هينري اچرج ڀري نگاه سان ڀنهي ڏانهن نهاريندي چيو- "معاف ڪجان ڊورين آءٌ وارڊ اسٽريٽ ۾ ڪيمخواب جو هڪ ٽڪرو خريدڻ ويو هوس اتي دوڪاندار سان ريڙه پيڙه ۾ ايڏو وقت ضائع ٿيو، اڄڪلھ ماڻھو قيمت تـہ هر شئي جي ڄاڻن ٿا پر قدر ڪنهن بہ شئي جو ڪونہ ڄاڻن-"

مسز هينري ڀنهي کـان موڪلائي هڪ ڀڪيءَ جـي ڦڙتي سـان ڪمري مان نڪري وئي تہ هينري زور سـان دروازو بند ڪري اچي صوفي تي ڪريو. سگريٽ دکائي هن چيو:

"هيڊن وارن واري عورت سان ڪڏهن بہ شـادي نہ ڪجان ڊورين -"

"ڇو هينري-؟"

"اهي تمام گهڻو جذباتي هونديون آهن-"

"مون کي تہ جذباتي ماڻهو وڻندا آهن-"

"اهڙي شادي ڪڏهن نہ ڪجان، مرد شادي ان ڪري ڪندا آهن جو هو ڪنهن بي ڳالھ کان بيزار ٿيل هوندا آهن ۽ عورتون ان ڪري شادي ڪنديون آهن جو هنن کي شاديءَ جو شوق هوندو آهي، پر هوندا ٻئي وڌل ۾ آهن-"

"خير اڇا تہ منهنجي شاديءَ جو ڪو امڪان بہ ڪوني، آءٌ تہ هڪ هنڌ چڱي طرح محبت جي دام ۾ ڦاسي پيو آهيان-"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هينري ڪي پل لاءِ ماٺ ٿي ويو. پوءِ پڇيائين:
”ڪنهن تي عاشق ٿيو آهين_؟“
”هڪ ايڪٽريس آهي_“ ڊورين ڪجهه شرمائيندي چيو.
”خير، ايڪٽريس ڪي پهريون دفعو ڏسڻ سان ته هونئن ئي عشق ٿي ويندو آهي.“
”تون هن کي ڏسندين ته ائين نه چوندين_“
”ڪهڙي ايڪٽريس آهي_؟“
”سبل وين نالو اٿس_“
”مون ته ڪڏهن اهو نالو نه ٻڌو آهي_“
”ڪنهن به نه ٻڌو آهي، پر هڪ ڏينهن نيٺ دنيا هن جي نالي کان واقف ٿي ويندي، هينري هوءَ اڻ رواجي ذهن جي مالڪ آهي_“
”ڊورين دوست_! ڪابه عورت اڻ رواجي ذهن جي مالڪ نه هوندي آهي، عورت محض هڪ نمائشي آرائشي جنس آهي، هن ۾ ڪنهن شئي بابت گفتگو ڪرڻ جي صلاحيت نه هوندي آهي پر تڏهن به هوءَ هر شئي بابت ڏاڍي خوبيءَ سان ڳالهائيندي ضرور آهي، عورت هميشه اهو پئي ظاهر ڪندي آهي ته مادو عقل تي غالب اچي ويو آهي بالڪل اهڙي طرح جيئن مرد هميشه اهو ٻيو ڏيکاريندو آهي ته عقل اخلاق تي غالب اچي ويو آهي_“
”اهو وري ڪيئن هينري_؟“
”ڊورين، پيارا، آءٌ بالڪل صحيح پيو چوان، مون عورت ذات جو جيڪو تجزيو ڪيو آهي تنهن موجب عورتون عام طور تي ٻن قسمن جون هونديون آهن ـــ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هڪڙيون ساديون ۽ ٻيون رنگين. ساديون عورتون نهايت ڪارائتيون هونديون آهن جي تون پاڻين ته تنهنجي معتبري ۽ مان مرتبي جـو ناماچار ٿئي ته انهن ساڌن عورتن سان دعوتن جا اهتمام ڪر، تنهنجو مقصد پورو ٿي ويندو جتي ڪٿي تنهنجي ساک ۽ معتبري جو چوبول ٿـي ويندو. ٻي قسم جون عورتون يعني رنگين.— اهي رڳو دليون ڏتارڻ جو ڪم ڪنديون آهن هو پنهنجي پاڻ تي رنگ چاڙهينديون آهن ته جيئن جوان ڏسڻ ۾ اچن، اسان جون ڏاڏيون ۽ نانيون پاڻ تي انهيءَ ڪري رنگ ثقينديون هيون تـه جيئن هو ڏاهيون ڏسڻ ۾ اچـن، اڄڪلهه جي ڪا عورت جيسين پنهنجي ڌيءَ کان ٻه ڏه سال ننڍي نٿي بنجي تيسين سک نٿو اچيس. خير، تون پنهنجي انهيءَ غيرمعمولي ذهين محبوب بابت ٻڌاءِ ته تون هن سان ڪڏهن ملئين—؟“

”پر هينري تنهنجين ڳالهين ته مون کي ديجاري ڇڏيو آهي—“

”تون انهن ڳالهين تي ڌيان نه ڏي، ٻڌاءِ هن سان ڪڏهن واقفيت ٿي-؟“

”ٽي هفتا ٿيا آهن-“

”تون هن سان ڪٿي ملئين-“

”توکي ٻڌايان ٿو هينري، پر ڏس تون هن معاملي ۾ اهڙي ڪٺورتا نه ڏيکارجان سچ ته آءٌ توسان ملڻ نه هجان ها ته هن سان نه ملان ها، تو منهنجي دل ۾ زندگيءَ سان واسطو رکندڙ هر شئي کي ڳولڻ ۽ پرکڻ جي هڪ

ديواني خواهش پئدا ڪري ڇڏي، تو سان ملڻ بعد مون کي ٿي سچ پچ مون کي پنهنجي خون جي گرمي محسوس ٿي ڪٿي تفريح ڪندي يا پارڪ ۾ ليٽندي آءٌ پنهنجي پر مان لنگهندڙ هر شخص کي ديوانن وانگر ڇتائي ڏسندو هوس ۽ سوچڻ لڳندو هوس ته ڪير ڪهڙي قسم جي زندگي ٿو گذاري، ڪن ڏانهن منهنجي دل ڇڪجي ويندي هئي ۽ ڪن کان خوف کائڻ لڳندو هوس.

”هڪ ڏينهن شام جي مهل، جڏهن ته هوا ۾ وٺندڙ ۽ مٺو زهر پريل هو ۽ منهنجي جذبات ۾ مانڊاڻ متو پيو هو مون گهر کان ٻاهر نڪري پاڻ کي ڪنهن نه ڪنهن حادثي جي حوالي ڪرڻ جو فيصلو ڪيو، مون چاڻو ٿي ته هن هيڏي ساري شهر ۾ بيشمار ماڻهو رهن ٿا ۽ جتي تنهنجي چوڻ موجب ڪمينا گناهگار به آهن ته وڏا شاندار گناه به آهن، تڏهن مون لاءِ به ضرور ڪا شئي هوندي، هزارين شيون منهنجي ذهن تي تري آيون، انهيءَ تصوير منهنجي دل ۾ خوف به پئدا ڪيو ٿي ته وري انهيءَ ئي خوف مان هڪ اڻ ڇاتي لذت جو به احساس ٿيو ٿي، مون کي ياد آيو ته هڪ سندر شام ويلي تو مون کي چيو هو ته زندگيءَ جو اصل پيڊ، سونهن جي تلاش ۾ آهي،

”ٻاهر نڪرڻ وقت مون کي ڪهڙي حادثي جي اميد هئي سو ته ياد نه اٿم، خير آءٌ هتي هُتي گهمندو اچي هڪ اونداهي چونڪ ۾ نڪتس جيڪو ڇڻ هڪ اوڙاه هو. ان چونڪ جون گهٽيون ئي ڏاڍيون ڀيانڪ هيون، ان وقت

سادا اٺ وڳا هئا، اتي هلندي مون هڪ ننڍو ۽ بي سرو ٽيئٽر ڏٺو جنهن جي ٻاهران شمعدان پي ٻريا ۽ پٽين تي وڏا ڀڀڪيدار اشتهار لڳا پيا هئا، دروازي وٽ هڪ پوڙهو جهڙو يهودي بيٺو چروٽ ڇڪي رهيو هو، هن ڪي جو عجيب قسم جو واسڪيٽ پهريل هو سوٽي مون زندگيءَ ۾ پهريون دفعو ڏٺو هو، انهيءَ ڊول بڊاڙي دربان مون کي ڏسي سلام ڪيو ۽ چاپلوسي واري هڪ عمدي انداز ۾ چيو- ”سائين- باڪس ۾ هلي ويهو-“ هن جي اها ڏند تيڙ مون تي اثر ڪري وئي ۽ آءٌ اندر وڃي هڪ گني ڏئي اچي باڪس ۾ ويٺس، سچ ته آءٌ اڄ تائين اهو نه سمجهي سگهيو آهيان ته مون ائين ڇو ڪيو پر جي ائين نه ڪريان ها ته پنهنجي زندگيءَ جي هڪ وڏي رومانس کان محروم رهجي وڃان ها، تون مون تان کلين پيو هينري-؟ افسوس آهي-!“

”نه ڊورين آءٌ توتان نه پيو کلان، البت توکي ائين چوڻ نه جڳائي ته اهو تنهنجي زندگيءَ جو عظيم رومانس هو، ها ائين کٽي چئو ته اهو تنهنجي زندگيءَ جو پهريون رومانس هو پهرين محبت هئي، توسان هميشه ٿي محبت ڪئي ويندي ۽ تون هميشه ٿي محبت ڪندو رهندين، اهڙن شاندار ۽ روماني جذبن جا مالڪ اهي ٿي هوندا آهن جن تي ڪا جوابداري نه هوندي آهي ڪنهن به ملڪ جي واندن ماڻهن کي اهو ٿي هڪ فائدو حاصل هوندو آهي جو روماني سپاءِ جا ٿي ويندا آهن، تون ته فڪر نه ڪر تنهنجي مقدر ۾ ته گهڻيون ٿي نعمتون ۽ انعام آهن، هي ته اڃان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

محض هڪ شروعات ٿي آهي_."

"تون مون کي ايتري قدر هلڪي طبيعت جو ۽ سطحي انسان ٿو سمجهين_؟" ڊورين ڪاوڙ مان تکو ڳالهايو.

"نہ نہ_ آءٌ تہ توکي سنجيدو ۽ ڳوڙهي نظر رکڻ وارو ٿو سمجهان_"

"ڇا مطلب_؟"

"ڏس پيارا_ منهنجو مطلب هي آهي تہ هلڪي ۽ سطحي نظر وارا ماڻهو اهي هوندا آهن جي زندگي ۾ فقط هڪ ڀيرو محبت ڪندا آهن، جنهن شئي کي هو وفا ۽ خلوص سمجهي ڀاڻ کي با وفا ۽ مخلص پيا سمجهندا آهن تنهن شئي کي آءٌ محض هڪ سوڙهي رسم ۽ سمجهہ جي گهٽتائي سمجهندو آهيان، وفا ڇا آهي_؟ محض ناڪامي ۽ لاچاري جو اعتراف. هڪ جذباتي ماڻهوءَ لاءِ وفا جي اهميت اوتري ئي آهي جيتري هڪ سياڻي ماڻهوءَ جي نظر ۾ ميل ملاقات ۽ لڳ لاڳاپن جي. ڪنهن ڏينهن آءٌ وفا جي معاملي ۾ ويهي تجزيو ڪندس. منهنجي خيال ۾ وفا جي جذبي ۾ ملڪيت جي خواهش ضرور هوندي آهي،

"اسان وٽ ڪيتريون اهڙيون شيون هونديون آهن جيڪي اسين اڇلائي ڇڏڻ چاهيون ٿا، پر رڳو انهيءَ ڊپ کان نٿا اڇليون تہ متان ڪو اهي کڻي نہ وڃي، يعني، گهٽين شين سان اسان وفا رڳو ان ڪري ڪريون ٿا جو اهو خوف ٿو رکون تہ متان ڪو ٻيو انهن جو مالڪ نہ بنجي وڃي، اسين انهن جو مالڪ بنجي رهڻ جي خواهش جي سبب انهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪي سانڍي ٿا رکون، جيئن اسان کي اهو يقين ٿي وڃي ته ڪو ٻيو انهن جو مالڪ نه ٿيندو ته انهن شين سان اسان جي وفا ۽ دلچسپي جيڪر باقي نه رهي. خير، تون پنهنجي ڪهاڻي جاري رک.“

”سو آءٌ هڪڙي پوتخاني جهڙي باڪس ۾ وڃي ويٺس، سامهون هڪ بچان جهڙو پردو مون ڏانهن گهوري رهيو هو، مون هال تي نظر ڪئي، هال ڇا هو رڳو اشتهارن جو گهر هو جتي ڪٿي رڳو ڪام ديوتا جون تصويرون هيون يا گلن ٻوٽن جي سنگهرن جون، هيئيون هال تماشبينن سان ڇڳو پريل هو باقي مٿي ته خير لڳو پيو هو، عورتون شربت جا گلاس ڪنيو پي ٽلڪيون ۽ اڪروٽ ته ماڻهن اٿين پي ڪاڏا جو مورڳو طبيعت ئي خراب ٿي....“

”مطلب ته صاف ظاهر هو ته انگلستان ۾ ڊرامي جو فن اوج تي پهچي ويو آهي.“

”ڪجهه اهڙو ئي لقاءُ هو بلڪ اها حالت ڏسي ڏاڍو ارمان ٿي ٿيو، ۽ جڏهن ڊرامي جو اشتهار ڏيکاريائون ته آءٌ منجهي پيس، خبر ائين ڪهڙو ڊرامو هو.؟“

”ڊرامي جو نالو هوندو ”بيوقوف نينگر.“ يا ”معصوم گونگو.“، اسانجن ابن ڏاڏن کي اهڙا نالا ڏاڍا وڻندا هئا، زندگيءَ جي رفتار سان گڏ منهنجو اهو احساس به وڌندو ٿو وڃي ته جيڪي ڪجهه اسانجن وڏن لاءِ چڱو هو سو اسان لاءِ ايترو چڱو ثابت نه ٿيو آهي. نه سياست ۾ نه فن ۾.“

”اهو ڊرامو روميو جوليٽ هو هينري، سچ ته مون کي

اهو ڏسي ڏاڍو ڏک ٿيو ته شيڪسپيئر جهڙي ليکڪ جو ڊرامو هھڙي رديءَ ٿيئٽر ۾ ڏيکاريو وڃي، خير مون سوچي ڇڏيو هو ته ڊرامي جو پھريون ڏيک ته ضرور ڏسندس. نيٺ پردو کنياڻون ۽ کيل شروع ٿيو ـــ روميو ته هڪ ڏٺو مٺو شخص هو، گهاٽا ڀرون ۽ آواز ڳرو به ۽ دردپلو به. ڊيل ڊول ۾ هو بالڪل هڪ پيپي جهڙو ٿـي لڳو، مرڪيوٽو جو ڪردار به هڪ اهڙي بي ڊولي شخص کي مليل هو باقي جوليٽ ـــ!... هينري، هڪ اهڙي ڇوڪري جو تصور ڪر جنهن جي عمر سترهن سال مس هجي نديو گل جهڙو منهن هجيس، گهاٽن گهنڊيدار وارن سان ڪنيل مٿو جڻ ڪنهن يوناني فنڪار ويهي ٺاهيو هجي، نيريون اکيون شوق ۽ جذبات جي چشمن جهڙيون، چپ جڻ ڪنهن گل جون پنڙيون ـــ زندگي ۾ اهڙي پياري ۽ من موهڻي صورت مون اڳ ڪڏهن نه ڏٺي. تو هڪ ڀيري چيو هو هينري ته ڪابه دلپذير شئي ڪوبه دلپذير واقعو مون کي متاثر نٿو ڪري سگهي پر، هينري، جي تون هن کي ڏسين ها ته فقط هن جي چهري جي سونهن ڪان ئي ايترو متاثر ٿين ها جو تنهنجين اکين ۾ پاڻي تري اچي ها، سچ ٿو چوان هينري، هن کي ڏسي من اندر جي اڇل ڪان منهنجيون اکيون آليون ٿي ويون، سندس آواز به اهڙو هو جو مون اڳ ڪڏهن نه ٻڌو هو جو پهرين جهڪو ۽ جهيڻو هو ته به رسيلو هو پر جڏهن وڌي تيز ٿيو ته به ائين لڳو جڻ ڪو پري ڪان ڪا بانسري يا ڪو چنگ وڄائي رهيو آهي، تو کي ته ڄاڻ آهي

هينري ته ڪنهن جو محض آواز به ڪنهن جي دل ۾ هلچل مچائي ڏيندو آهي، آءُ تنهنجو ۽ سبل وين جو آواز ته ڪڏهن نه وساري سگهندس،
”جڏهن آءُ پنهنجيون اکيون ٻوٽي ڇڏيندو آهيان، تڏهن اوهان جا آواز ٻڌندو آهيان ۽ انهن مان هر آواز مون کي ڪانه ڪا نرالي ڳالهه ٻڌائي ويندو آهي ۽ پوءِ سمجهه ۾ نه ايندو اٿم ته ڪهڙي ڳالهه جي پيروي ڪريان،
”آءُ هن سان ڇو نه پيار ڪريان هينري-؟ مون کي هن سان محبت آهي، هوءَ مون لاءِ سڀڪجهه آهي، آءُ روز هن جو کيل ڏسڻ ويندو آهيان، مون هن کي پانت پانت جي ويس ۾ طرح طرح جا ڪردار ادا ڪندي ڏٺو آهي، هڪ عام عورت ڪنهن جي دل دماغ تي ايترو غلبو نه ڪندي آهي، عام عورتن جو هڪڙو ئي هوندو آهي جو ڪنهن جادوءَ سان به بدلائي نه سگهبو آهي هنن ۾ ڪنهن ٻ قسم جو اسرار يا راز نه هوندو آهي مطلب ته هنن جا سياهه ۽ روپ بالڪل ظاهر هوندا آهن، هنن جي ته ذهن جو حال هنن جي ٽوپيءَ مان ئي معلوم ٿيو وڃي مگر ـــ هڪ ايڪٽريس ـ! ايڪٽريس ڪيڏي نه مختلف ڪيڏي نه نرالي هوندي آهي!؟ هينري، تو مون کي اڃ چو نه ٻڌايو ته فقط ايڪٽريس جي هستي ئي محبت ڪرڻ لائق هوندي آهي-؟“
”ڇاڪاڻ ته مون ڪڏهين ئي ايڪٽريسن سان محبت ڪئي آهي-“
”ها، تو رنگ ڏنل وارن ۽ رنگ ٿتيل ڇهري وارين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ايڪٽريسن سان محبت ڪئي هوندي.“

”اهڙي ناه ڏوه ۾ ڪڏهن اڻ ميو موه هوندو آهي ڊورين.“

”ڪاش! آءٌ توکي سبل وين بابت ڪجهه به نه ٻڌايان ها!“

”تون ٻڌائڻ کان سواء رهي به نه سگهين ها، پنهنجي زندگي ۾ تون جيڪي ڪجهه به ڪندين سو مون کي اوس ٻڌائيندين.“

”برابر هينري، آءٌ پاڻ اهو محسوس ڪريان ٿو، تو مون تي ڪجهه اهڙو اثر وجهي ڇڏيو آهي جو جيڪڏهن ڪو ڏوه به ڪري وڌم ته، ان جو به تو وٽ اچي اقرار ڪرڻو پوندم.“

”تو جهڙا ماڻهو — جن کي سج جيا ضدي ڪرڻا چئجي — ڏوه نه ڪندا آهن، خير انهيءَ ساراه لاء ٿورائتو آهيان، هاڻي مون کي ٻڌاء — اهو ماچس ته ڪٿجان.... مهرباني، هاڻي ٻڌاء ته انهيءَ ڇوڪري سبل وين سان تنهنجا ڪهڙي نوع جا ناتا آهن؟“

ڊورين ٽپ ڏئي اٿي بيٺو، هن جي چهري تي حيا جي سرخي ڇانئجي وئي ۽ اکيون ڄڻ ٻرڻ لڳس....

”هينري! سبل بالڪل بي داغ آهي، پاڪ آهي.“ هن چيو.

”بي داغ شيون ئي ڇهڻ لائق هونديون آهن ڊورين.“ هينري ڪجهه عجيب دلسوزي سان چيو. ”خير تون غم ڇو ٿو ڪرين، منهنجي خيال ۾ هڪ ڏينهن هوءَ تنهنجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿي ويندي، محبت ۾ گرفتار ٿيندڙ شخص محبت جي ابتدا پنهنجو پاڻ کي فريب ڏيڻ سان ڪندو آهي ۽ جيڪو انهيءَ قصي کي ختم ڪرڻ چاهيندو آهي سو ٻئي کي فريب ڏئي قصو ختم ڪري ڇڏيندو آهي، انهيءَ ڪي دنيا ـ رومانس ـ چوندي آهي. تو سڀل وين سان واقفيت ته ضرور پيدا ڪئي هوندي ـ؟“

”ها. پهريون کيل ختم ٿيڻ بعد اهو بي ڊولو يهودي مون وٽ آيو ۽ چيائين ته هلو توهان کي جوليٽ سان ملايان، آءٌ هن تي گرم ٿي ويس ۽ چيم جوليٽ کي گذرئي ته صديون لنگهي ويون آهن ۽ هوءَ ويرونا ۾ ڪنهن گنبذ ۾ دفن آهي، هن مون کان پڇيو ڇا آءٌ ڪنهن اخبار لاءِ لکندو آهيان ـ؟ مون چيو آءٌ ته اخبارون پڙهان ٿي ڪونه، هو وائڙو ٿي مون ڏانهن نهارڻ لڳو ۽ سمجهائين ته مون ڪجهه هيڪاندو شراب پيتو آهي....“

”خير مون کي تنهنجين اهڙين ڳالهين تي ڪا حيراني نه ٿي آهي ـ“

”پوءِ هو مون کي يقين ڏيارڻ لڳو ته اڄڪلهه ڊرامي جا سڀ نقاد سازش ڪري هن جي خلاف ٿي بيٺا آهن ۽ سڀئي هن کان آنڪي پراڻڻ لاءِ ڪوشش ۾ آهن....“

”خير اهي نقاد ڪو گهڻو ناڻو به ڪونه ٿا طلبين ـ“

”پي ڏينهن به اهو يهودي مون کي طرح طرح جون ٻڌائڻ لڳو ته ڪون پڊائڻ لڳو جي ڊرامون ”دي بارڊ“ پيش ڪيم ته پنج دفعا ڏيوالو ڪيڏو پيم، انهيءَ ڏيوالي واري ڳالهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هن ڏاڍي فخر سان ٻڌائي ڇڻ ڪو پنهنجو ڪارنامو بيان ڪندو هجي-“

”اها واقعي فخر جي ڳالهه آهي ٻورين، وڏي عزت جي ڳالهه، گهڻا ماڻهو زندگي جي نثر ۽ نظم تي پئسا لٽائي ڏيوالو ڪڍي عزت پرائيندا آهن— خير ٿون سبل سان پهرين گفتگو جو حال ٻڌاءِ —“

”ٿئين ڏينهن ته يهوديءَ منهنجي پچر ن- ڇڏي، هن اصل مون کي سبل وٽ وڃي هلڻ جو ڪو پڪو پهه ڪري ڇڏيو هو،... هيئري ڇا اهـا منهنجي عجيب روش نه هئي جو مون سبل سان ملڻ نه پئي چاهيو-؟“

”نه-“ ”ڇو-؟“ ”ڪنهن ٻئي دفعي تو کي سمجهائيندس، ٿون ڳالهه ڪر-“

”مون سبل کي ڏٺو- هاءِ! ايڏي لچاري، ايڏي حليمت واري، ايڏي معصوم-! بالڪل ٻارن جهڙي-! مون هن کي هن جي اداڪاري تي داد ڏني ته هن جون خوبصورت اکيون حيرانيءَ کان ڪليون جون ڪليون رهجي ويون-! هوءَ پنهنجي قوت ۽ اثر کان بالڪل بي خبر ۽ بي نياز آهي، آءٌ ۽ پانيان ٿـو اسين ٻئي ڄڻ هوش ۾ نه رهيا هئاسين، اسان ٻئي هڪ ٻئي کـي معصوم ٻـارن وانگر ڏسندا رهياسين ۽ اهو يهودي دروازي وٽ بيٺو اسان ٻنهي کي خوب‌خوب ساراهڻ ۾ مشغول، مون کي نواب صاحب نواب صاحب چئي پيو مخاطب ڪري، مون سبل کي ٻڌايو ته آءٌ ڪو نواب ٻواب نه آهيان، هوءَ مٺڙي آواز ۾ چوڻ لڳي:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”مون کي ته تون هڪ شهزادو ٿو لڳين، آءٌ توکي جادوگر شهزادو سڏينديس——“

واه—!ڊورين. سڀ کي ساراه ڪرڻ جو ته واه جو ڏانءُ آهي-“

”تون هن کي نه پيو سمجهين هينري، هن مون کي فقط ناٽڪ جو هڪ ڪردار سمجهي ائين چيو هو. زندگيءَ جي ته هن کي ڪابه پروڙ ڪانهي، هوءَ پنهنجي ماءُ سان رهندي آهي جا هڪ جهور ٻڍي عورت آهي، ڏسجي ٿو ته هن به ڪي سٺا ڏينهن ڏٺا آهن—“

”اهڙين شين کي ڏسي برابر ڏک ٿيندو آهي جي ڪمال کان زوال ڏانهن ايندڙيون آهن—“

”پوڙهي يهوديءَ مون کي سڀ جي حالات کان باخبر ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي پر مون کيس جهلي ڇڏيو ته هن جي ماضي ۽ حال سان مون کي ڪابه دلچسپي ڪانهي-“

”تو ٺيڪ چيو، ڪن ماڻهن جي المين ۾ ڪا نيچپائي جي ڳالهه به هوندي آهي—“

”هن وقت سبل ئي هڪ اهڙي هستي آهي جنهن جو مون کي هر وقت خيال آهي، پرواه آهي، ياد آهي. منهنجو انهيءَ ۾ ڇا ته هوءَ ڪير آهي ۽ ڪٿان آئي آهي—؟ هوءَ ننهن کان چوٽيءَ تائين هڪ ديوي آهي، آءٌ هر رات هن کي ڏسڻ ويندو آهيان ۽ هر دفعي هوءَ مون کي اڳي کان وڌيڪ خوبصورت نظر ايندي آهي—“

”تڏهن ئي تون هاڻي مون سان رات جي مانيءَ ۾ شريڪ نه ٿيندو آهين—؟ مون ته اڳ ئي سمجهو ٿي ته تو ڪا

نرالي پريم ڪهاڻي شروع ڪئي آهي، سا ڪئي به اٿئي،
پر اها اهڙي به نه آهي جنهن جي مون کي اميد هئي-"
"پر يار پاڻ هر روز ته گڏجي ماني کائيندا آهيون ۽
ڪيترا ڀيرا گڏجي سنگيت ناٽڪ تي هليا آهيون-" ڀورين
جون نيريون اکيون ڀارن واري حيراني سان ڏمتار تي ويون.
"هميشه دير ڪري جو ايندو آهين-"
"آءٌ سبل جو کيل ڏسڻ کان سواء به نٿو رهي سگهان
ڪٿي اهو هڪڙي ايڪٽ جو ٿي ڇو نه هجي. آءٌ هن کي
ڏسڻ لاء بيقرار هوندو آهيان ۽ جڏهن آءٌ سندس انهيءَ عاج
جهڙي ۽ نازڪ بدن ۾ لڪل عجيب روح بابت سوچيندو
آهيان ته مون تي رعب ڇانئجي ويندو آهي-"
"اڄ رات ته ماني مون سان ئي کائيندين نه-؟"
"اڄ رات ته هوءَ اموگين جو ڪردار ادا ڪندي ۽
سڀاڻي هوءَ جوليٽ بڻبي-"
"۽ سبل وين ڪڏهن بڻبي-؟"
"ڪڏهن به نه-"
"تڏهن مبارڪون هجنئي-"
"ڪهڙو نه ظالم آهين هينري-! هن ۾ ته دنيا جون سڀ
وڏيون هيروئنون پوشيده آهن، هوءَ هڪ فرد کان گهٽي وڌيڪ
حيثيت رکي ٿي، تون کلين پيو-؟ پر آءٌ توکي ٻڌايان ٿو
ته هوءَ مهان آهي، مون کي هن سان محبت آهي ۽ آءٌ
ضرور هن جي دل ۾ پنهنجي جاء پيدا ڪندس، تون ته
زندگي جا سڀ اسرار ڄاڻين ٿو، ٻڌاء ته هن جي دل ڪيئن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جيتيان، آءٌ چاهيان ٿو ته هوءَ مون کي ايترو چاهي جو روميو کي به مون سان حسد ٿي پوي، آءٌ چاهيان ٿو ته گذري ويل سڀني عاشق اسان جا ٽهڪ ٻڌن ۽ حسرت ڌارين، آءٌ چاهيان ٿو ته اسان ٻنهي جي جذبات جو طوفان انهن گذري ويل عاشقن جي رڳ ۾ جان وجهي ڇڏي ۽ هنن جي رڳ ۾ آهون ڪرڻ لڳي، يا خدا! آءٌ هن کي ڪيئن نه ٿو ٻڌايان، تو کي ڪيئن سمجهايان هينري!" ڊورين ڪمري جي هڪ ڪنڊ کان ٻيءَ تائين اچ وڃ ڪندي ڏاڍي جوش سان ڳالهائيندو رهيو، جذبات جي تپش سبب هن جا ڳل ڏي تپي ڳاڙها ٿي ويا هئا!

لارڊ هينري هن کي ڏسندو مرڪندو رهيو، هن جي دل ۾ سرهائي جو هڪ عجيب احساس پيدا ٿي پيو هو، باسل هالورڊ جي اسٽوڊيو ۾ ملندڙ هڪ شرميلو ۽ ٻيلو نوجوان هن وقت ڪيترو نه بدليل هو! هن جو سپاهه اسريل ۽ ڦلاريل ٻوٽي وانگر جوش ۽ جذبات جو ٻور جهلي چڪو هو، هن جو روح پنهنجي ڳجهي ٿان تان ڇرڻ لڳو هو ۽ حسرتون ان سان ڏڪرجڻ لڳيون هيون!

"هاڻي ڀلا تنهنجو ڇا ارادو آهي؟" هينري آخرڪار سوال ڪيو.

"آءٌ چاهيان ٿو ته تون ۽ باسل ڪنهن رات هلي هن جو ڪو ڊرامو ڏسو، مون کي اهو فڪر ته آهي ڪونه ته اوهان کي هن جو ڪم نه وڻندو، اوهين يقيناً هن جي هنر

ڪـي پسند ڪندا. تنهن بعد اسان کي گهرجي تـہ انهيءَ يهوديءَ جي چنبي مان ڪيس آزاد ڪرايون. هوءَ اڄاگهٽ ۾ گهٽ ٻہ سال اٿ مهنا هن سان ٻڌل آهي. مون کي ڪجهہ نہ ڪجهہ ڏئي هن کي آزاد ڪرائڻو پوندو. تنهن بعد آءٌ هڪ ويسٽ اينڊ ٿيٽر قائم ڪندس ۽ هن کي اهو درجو ڏيندس جنهن جي هوءَ مستحق آهي پوءِ ڏسجو تہ دنيا هن لاءِ مون جيتري ئي ديواني ٿئي ٿي يا نہ_؟"

"خير دنيا ايتري بہ ديواني نہ ٿيندي، پيارا_"

"هوءَ ضرور دنيا کي ديوانو بنائيندي، هوءَ فقط فن ۾ ئي ڪامل ناهي بلڪ هڪ لاجواب شخصيت جي مالڪ بہ آهي، ۽ تون اڪثر چوندو آهين تہ دنيا اصولن کان نہ بلڪ شخصيتن کان متاثر ٿيندي آهي_"

"خير ڀلا ڪهڙي رات هلجي_؟"

"سڀاڻي هلنداسين جڏهن هوءَ جوليٽ جي روپ ۾ هوندي ـــ"

"چڱو، تہ سڀاڻي اٺين بجي پاڻ برسٽل وٽ ملنداسين_"

"اٺين بجي نہ هيري، پاڻ ڪلاڪ ڏيڍ اڳ ئي هلنداسين تہ جيئن پردو کڄڻ کان اڳ اتي پهچي وڃون ۽ تون هن جو پهريون ايڪٽ ڏسي سگهين_"

"يار ڪهڙو اشراف ماڻهو سٽين کان اڳ ماني کائي وٺندو هوندو، ڀلا باسل کي تون اطلاع ڪندين يا آءٌ نياپو ڪريانس_!"

"باسل_! پيارو دوست_! منهنجي بہ تہ ارڏائي ڏس جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هفتو گذري ويو آهي ۽ هن ڏانهن نظر نہ ڪئي اٿم. هن ويچاري منهنجي تصوير هڪ شاندار فريم ۾ لڳائي مون ڏانهن موڪلي آهي جو پڻ ٻاڻ ٿي نہ ڏاهيو اٿس. جيتوڻيڪ انهيءَ تصوير لاءِ منهنجي دل ۾ ڏاڍي اير ڪا آهي آءٌ عمر ۾ ان ڪان هڪ مهنو مٿي چڙهي آيو آهيان، خير ان کي ڏسي مون کي خوشي بہ گهٽي ٿيندي آهي. هينري، باسل کي تون ٿي اطلاع ڪرائي ڇڏ آءٌ هن سان اڪيلائي ۾ ملڻ ڪان هميشه خوف کائيندو آهيان، ڇاڪاڻ تہ اڪيلائي ۾ هو ڪي اهڙيون ڳالهيون ڪندو آهي جيڪي مون کي ڏکيون لڳنديون آهن، ويٺو سٺيون سٺيون نصيحتون ڪندو آهي...."

”ماڻهو وڏي شوق سان پين کي اهو ڪجهہ ڏيندا آهن جنهن جي خود کين ٿي گهٽي ضرورت هوندي آهي-“ هينري مرڪندي چيو- ”آءٌ انهيءَ کي حد درجي جي دريا دلي چوندس-“

”باسل آهي تہ هڪ بهترين دوست، پر خبر ناهي ڇو مون کي ائين محسوس ٿيندو آهي تہ هن ۾ ڪابہ خوبي ڪانهي، پر اهو احساس مون کي توسان ملڻ کان پوءِ ٿيو آهي-“

”باسل ۾ جيڪي وصفون آهن تن کي تہ هو پنهنجي فن ۾ کپايو ڇڏي باقي خود پنهنجي لاءِ هن وٽ ڇا ٿو بچي؟- پاڻ بابت بدگماني، عام اصول ۽ عام سمجهہ- ۽ بس. سٺو فنڪار اهو آهي جنهن جون مڙئي خوبيون هن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي فن ۾ هجن ۽ نه هنجي ذات ۾، ۽ برو فنڪار اهو آهي جنهنجون خوبيون سندس ذات ۾ رهجي وڃن ۽ نه سندس فن ۾- مطلب ته سٺا فنڪار پنهنجي تخليق ۾ موجود هوندا آهن ۽ برا فنڪار پنهنجي ذات ۾، هڪ سٺي ۽ وڏي شاعر جي شخصيت انتهائي غير شاعرائي هوندي آهي جڏهين ته هڪ معمولي درجي جو شاعر ڏاڍي سهڻي شاعرائي شخصيت جو مالڪ هوندو آهي، جيترو بي سرو انهن شاعرن جو ڪلام هوندو آهي اوترائي سر ۾ هو پاڻ هوندا آهن."

"اها عجيب ڳالهه آهي هينري، ڇا واقعي ايئن ٿيندو آهي-؟" ڊورين ميز تان عطر جي شيشي کڻي ڪجهه پنهنجي رومال تي هٿندي چيو- "پر جي تون ٿو چوين ته پوءِ ايئن ٿي هوندو، ڇگو هاڻي آءٌ هلان ٿو سبل اموگين جي روپ ۾ منهنجو انتظار ڪندي هوندي، سڀاڻي جو پروگرام ياد رکجان، ڇگو خدا حافظ-."

ڊورين جي وڃڻ بعد هينري جي اکين جا ڳرا ڳرا پنبڻ ڍرڪي پيا ۽ هو ويچار ۾ پئجي ويو. هنجي زندگي ۾ ڊورين جهڙا ڪي چند ماڻهو ئي داخل ٿيل هئا جنڪان هو ايترو متاثر ٿيو هو، تڏهين به ڊورين کي ڪنهن ٻئي جو ديوانو ٿيندو ڏسي هنکي ڪو ڏک يا حسد نه پئي ٿيو بلڪه ڪجهه خوشي ٿي ٿي محسوس ٿي ۽ هو ڏاڍي دلچسپي سان انهيءَ افساني تي ويچارڻ لڳو هو. علم طبعي (نيچرل سائنس) جي اصولن جو هو ديوانو هو پر جانورن جي وڍ ٽڪ کان نفرت ڪندو هو، هن خود پنهنجو پاڻ کي تجربي جي شئي بنائي

ڇڏيو هو، هو خود انساني زندگي کي ڏي پرکڻ ۽ پروڙڻ لائق سمجهندو هو، انساني زندگي کانسواءِ بي ڪنهن به شئي کي قدر لائق نه سمجهندو هو، چوندو هو ته دک ۽ سک جي احساس جي ذريعن سان زندگي جي تحقيق ۽ پروڙ ڪرڻ ۾ نڪو اکين جي بچاءَ لاءِ وڏي عينڪ پائڻي ٿي پوي، نه دماغ کي بچائڻ لاءِ گندرف جو واس ڪرڻو ٿو پوي نه ڏي دماغ کي پيالڪ ۽ مڪروه خيالن سان ٽيٽو ٿو پوي جيئن علم طبعي جا محقق ڪندا آهن، انساني زندگي ۾ ڪي اهڙا تيز زهر به هوندا آهن جنجي خاصيت چاڻڻ لاءِ موت جو جوکم کڻي اهي زهر پيئڻا به پون ٿا، ڪي اهڙا مرض به آهن جن جي فطرت سڃاڻڻ لاءِ انهن مرضن ۾ مبتلا به ٿيڻو پوي ٿو ۽ پوءِ به ڏسو ته اهڙي محقق کي ڪيڏو نه وڏو انعام ٿو ملي! سڄي سرشٽي هنجي اکيان ڪهڙي نه عجيب صورت ۾ اچيو ٿي بيهي، شوق، جذبا، عقل، هوش- انهن سڀني رنگن ۾ رتيل زندگيءَ جي مشڪل منطق کي ذهن ۾ ساري اهو جاچڻ ته انهن جو سنجوڳ ڪٿي ٿيو ۽ ونجوڳ ڪٿي ٿيو، ڪهڙي مرڪز تي مليا ڪهڙي نڪتي ته ٽٽا، اهو سڀ ڪجهه جاچڻ ۾ ڪيڏو نه لطف آهي! ڪهڙو فڪر ته انلاءِ ڪيڏي وڏي قيمت ٿي ڀرڻي پوي، اهڙي کوجنا واري لاءِ ته اهو فخرئي ڪافي ٿو ٿئي ته ڪو پيو انهيءَ شوق لاءِ ايڏي قيمت نه ڏئي سگهيو-!

هينري پوري طرح سڇيت ٿي دورين بابت سوچي رهيو هو، اهوئي سوچي هنجي عقيقي اکين ۾ خوشيءَ جي چمڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اچي وڃي هئي ته اهو سندس ڏي ڪن موسيقي هاڻن منَ لفظن جو اثر آهي جو ٻورين جو روح حسن ڏانهن ڇڪجي انجي پوڄا ڪرڻ لڳو آهي- گهٽي جڏ ناٿين ته ٻورين خود هيئري جي تخليق هو- هيئريءَ هنگي وقت ڪان اڳي بالغ بنائي ڇڏيو هو جو پڻ سندس ڏي ڪمال هو. عام ماڻهو زندگي جي رازن رمزن ڪان فقط تڏهين واقف ٿيندا آهن جڏهين زندگي خود پنهنجا ڀيد هن جي اڳيان ظاهر ڪرڻ لڳندي آهي پر ڪي چوند ماڻهو اهڙا هوندا آهن جن جي اڳيان اهي ڀيد پردي ڪجهڻ ڪان بہ اڳ ڪلي پوندا آهن، اڪثر اهو ڪم فن - ۽ خاص ڪري ادب جي فن - جي وسيلي ٿيندو آهي ڇاڪاڻ ته ادب جو وهنوار انسان جي ادراڪ ۽ جذبات سان هوندو آهي پر، ڪڏهين ڪڏهين ڪا پيچيدي شخصيت ئي فن جي جاء وٺي اهو ڪم ڪندي آهي، اها شخصيت- جا خود پنهنجي جاء تي فن جو ڏي هڪ نمونو هوندي آهي. هن معاملي ۾ هڪ اهڙي شخصيت زندگي جا اهي ڪمالات ظاهر ڪرڻ لڳي هئي جا خود شاعري، چترڪاري ۽ نقاشي وانگر گوناگون جوهرن جي مالڪ هئي.

هاڻ ٻورين وقت کان اڳي بالغ ٿي ويو هو، فصل پچڻ جي منڊ ۾ هو فصل ميڙي رهيو هو، هن ۾ اجهان پاراٿا جذبا ۽ سڌون هيون پر تڏهن بہ هو خود شناس ٿيندو ٿي ويو، هنگي انهيءَ صورت ۾ ڏسي خوشي ٿي ٿي، هنجي خوبصورت روح ۽ خوبصورت جسم هنگي هڪ لاجواب شخصيت بنائي ڇڏيو هو- انهيءَ ڳالهه جو ڪهڙو فڪر

ته اهي خوبصورتيون ڪيئن تيون فنا ٿين ۽ ٿيئيون ٿي آهن، هو ڪنهن ناٽڪ جو هڪ اهڙو ڪردار هو جنهن جون خوشيون ته پاڻ ڪان پري ٿيون محسوس ڪجن پر هن جا درد اسانجي اندر ۾ موجود لطيف حسن کي جاڳائي ٿا ڇڏين ۽ جنهن جا زخم به ڳاڙهن گلن جيان ڏسڻ ۾ ايندا آهن.! جسم ۽ روح.! روح ۽ جسم- ڪهڙيون نه عجيب شيون آهن.! روح ۾ حيواني سرشت آهي تہ جسم ۾ ڪي روحاني خصلتون آهن، شعور بلند ٿي سگهي ٿو ۽ عقل پست ٿي سگهي ٿو، ڪير ٿو چئي سگهي ته حيواني من اچل ڪٿي پوري ٿي ۽ طبعي من اچل ڪٿان شروع ٿي.؟ نفسيات جي عام رواجي ماهرن جون زوريءَ مڙهيل منپسند تشريحون ڪيتري قدر نه سطحي ۽ بي وزن هونديون آهن، پر تڏهين به جدا جدا ۽ پانت پانت جا مَتا ۽ اصول موجود آهن تن تي ڪير ويهي فيصلو ڪري ته ڪهڙو متو صحيح آهي ۽ ڪهڙو غلط.! ڇا روح گناه جي چوديواري ۾ رهندڙ ڪا ڇاپا آهي.؟ يا جيئن گيور دانو برونو چوي ٿو ته جسم بہ روح ۾ ئي

* گيوردانو برونو اٽلي جو باشندو سورهين صدي عيسوي جو هڪ فيلسوف هو، هو ارسطو جي فلسفي جي سخت مخالفت ڪندڙ هو، هن جي فلسفي جا خاص اصول هي هئا: (١) روح يا آتما (Matter) ۾ ئي ٿي سگهي ٿي انڪان جدا نه، (٢) هي سڀ زنده شيون هڪ واحد زنده وجود جون ئي لاڳاپيل شاخون آهن ۽ انهيءَ واحد زنده وجود وانگر ٿي فنا ڪان آجيون آهن ۽ (٣) خدا انهيءَ ئي واحد زنده مرڪزي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهي، سو متو صحيح آهي-؟ مادي جو روح کان جدا هئڻ
۽ هڪ اسرار آهي تہ روح جو مادي سان ڳانڍاپو هڪ اسرار
آهي. ڇا نفسيات کي هڪ ڪامل سائنسي علم بنائي سگهجي
ٿو جنهن ذريعي زندگيءَ جا سڀ ڀيد اسانجي اڳيان ظاهر
ٿي پون-؟ هنوقت تہ اسانجي هيءَ حالت آهي جو اسين
پنهنجي پاڻکي هميشہ ٿي غلط سمجهندا آهيون ۽ ٻين کي بہ
ڪو ورلي ٿي سمجهندا آهيون، تجربي جو تہ ڪو اخلاقي
قدر آهي ٿي ڪونہ، ماڻهو پنهنجي غلطيءَ کي تجربو سڏيندا
آهن، اخلاقيات جي ماهرن تجربي کي تنبيهہ جي هڪ صورت
سمجهيو آهي، هو دعويٰ ٿا ڪن تہ تجربو انساني ڪردار
جي اڏاوت ۾ هڪ قوت جي حيثيت رکي ٿو ۽ جو اسانکي
سيکاري ٿو تہ ڪهڙي ڳالهہ جي پيروي ڪجي ۽ ڪهڙيءَ
کان پاسو ڪجي، پر تجربي ۾ ڪا متحرڪاتي شڪتي آهي
ٿي ڪانہ بلڪ تجربو عملي سبب جو هڪ معمولي حصو
آهي بالڪل ايئن جيئن خود ضميرعمل جو هڪ سبب آهي.
تجربي مان تہ اسانکي فقط ايهو ٿو معلوم ٿئي تہ اسانجو
مستقبل بہ اهڙو ٿي ٿيندو جهڙو اسانجو ماضي هو ۽ پوءِ ڀي
تہ جيڪو گناہ اسان هڪ ڀيرو بيدلي ۽ ڪراهت ڏاري

لافاني وجود جونالو آهي. (يعني وحد مان ڪثرت، ڪثرت
وحدت ڪل-؟) ١٩٥٢ع ۾ هن کي بدعتي هئڻ جي فتويٰ
ڏئي روم ۾ زنده جلايو ويو- ١٨٨٩ع ۾ ساڳي هند هنجي
ياد ۾ سندس هڪ مورتي ٺاهي کڙي ڪئي وئي جا اڃا
موجود آهي. (مترجم)

ڪيو آهي سو وري وري ڪنداسين ۽ ڏاڍي خوشي ۽ دلچاء سان ڪنداسين.

هينري تي هاڻي اهو واضح ٿي ويو هو ته انساني جذبات جي صحيح سائنسي تجزيي لاءِ تجرباتي واٽ وٺڻ ئي مناسب رستو آهي ۽ اهو مقصد ڊورين گري مان ئي پورو ٿي سگهي ٿو جنهنکي مقدر سندس حوالي ڪري ڇڏيو آهي ۽ جنهن مان سٺا نتيجا نڪرڻ جا پورا امڪان موجود آهن. ڊورين جو اوچتو سبل وين جي عشق ۾ گرفتار ٿي پوڻ ڪو گهٽ اهميت جو نفسياتي معاملو نه هو. بيشڪ انهيءَ ۾ حرص جو به عمل دخل هو- نون نون تجربن جو حرص- پر انهيءَ ۾ جذبات جو به هڪ منجهيل مانداڻ به هو. البت ان ۾ جوانيءَ جي جوش ۾ جولان جو جيڪو عنصر آهي تنهنکي تصورات جي عمل هوڻ ئي اهڙي صورت ڏئي ڇڏي آهي جو خود ڊورين ئي انکي سمجهه کان پري سمجهي انکان خوف پيو کائي.

اهي انساني جذبات ئي ته آهن جن جي اصليت بابت اسين پاڻ کي سخت فريب ۾ رکندا آهيون ۽ انهيءَ فريب جو هميشه بري طرح شڪار رهيا آهيون. اسين گهڻو وڌيڪ خبردار ٿي انهن محرڪات کان هوندا آهيون جن جي اسان جي سياءَ ۾ ڪمزور کان ڪمزور حيثيت آهي. اڪثر ايئن ٿيندو آهي جو اسين سمجهندا آهيون ته اسين ٻين تي تجربا ڪري رهيا آهيون پر تڏهين حقيقت ۾ اسين پنهنجو پاڻ تي ئي تجربا ڪندڙ هوندا آهيون ....

لارڊ هينري انهن ڏي خوابن ۽ خيالن ۾ غلطان هو جو دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿي ۽ نوڪر اچي ٻڌايو ته ماني تيار آهي. هينري هڪدم اٿي دريءَ وٽ اچي ٻاهر نظر ڪئي. اڀرندڙ سج جي ڪرڻن سبب سامهون واري جاءِ جون مٿيون دريون سرخ ۽ سونهري رنگ ۾ غرق ٿيون پيون هيون ۽ انهن جا شيشا ڏاتوءَ وانگر ٽانڊا ٿيا بيٺا هئا. آڪاش هڪ ڪومايل گل جهڙو پئي ڏسڻ ۾ آيو. هينري کي ڊورين جو خيال آيو— ڊورين—! جوانيءَ جي باهه ۾ ٻڏي پيو آهي—! خبر ناهي هنجو انجام ڪيئن ٿيندو—!

رات جو هو سادي ٻارهين ڏاري گهر پهتو ته هنکي ڊورين جي موڪليل هڪ تار ملي جنهن ۾ ڊورين گري ۽ سبل جي مڱڻي جو اطلاع هو—.

[٥]

سبل وين پنهنجي ننڍڙي ڪرائي ۽ ضعيف امڙ جي هنج ۾ منهن لڪايو ڏاڍي جذباتي مگر جهيڻي آواز ۾ پئي چوي: ”امان—! اڄ آءٌ ڪيڏي نه خوش آهيان، ڪيڏي نه خوش—! توکي به خوش ٿيڻ گهرجي امان، منهنجي خوشيءَ جي ته ڪا حد ئي ڪانهي امان—!“

پوڙهي هڪ ڪرسيءَ تي ويٺي هئي جنهن جي ٻانهن ڏي هڪڙي هئي، ۽ انهيءَ ڪمري ۾ انهيءَ هڪ ٻانهن واري ڪرسيءَ کانسواءِ ٻي ڪابه ڪرسي نه هئي، ڪمرو به ٻچان جهڙو هو جنهن کي ڊرائنگ روم ٿي سڏيائون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پوڙهيءَ چرڪ پري ڏيءُ ڏانهن نهاريو ۽ پنهنجا نبل ڳورا هٿ هنجي مٿي تي رکي جهٽڪڻ لڳي- ”ڇاتي خوش ٿيڻ گهرجي؟ آءٌ ته فقط انوقت خوش ٿيندي آهيان جنهن وقت تون پنهنجو پارٽ ڪندڙ هوندي آهين ۽ توکي به پنهنجي انهيءَ ڪم ڪنسواءِ ٻي ڪنهن بہ ڳالهہ ڏانهن ڌيان نہ ڏيڻ گهرجي، مسٽر اسحاق اسانتي ڏاڍو مهربان آهي ۽ پاڻ هنجا قرضي بہ تہ آهيون-“

سبل رسڻ لڳي، چپ قلهڙا ڪندي دڙڻ لڳي:

”پئسو آخر ڇا آهي امار-! محبت پئسي کان گهٽي ملهائتي آهي-“

”اسحاق اسانکي پنجاه پائونڊ اڳوات ڏنا آهن تہ جيمس لاءِ مسافريءَ جــو وکر وٺون توکي اها ڳالهہ وسارڻ نہ گهرجي پنجاه پائونڊ ڪا ٿوري رقم ڪانهي، اسحاق هميشہ پاڻ سان خيرخواهي ڪئي آهي-“ .

”اسحاق ڇڱو ماڻهو ڪونهي امان! ۽ هنجو ڳالهائڻ جو ڍنگ تہ مونکي اصل ڪونہ وڻي-“ سبل ماڻس وٽان اٿي دروازي ڏانهن وڌي.

”پنهنجي هن ڪانسواءِ سرندي بہ ڪانہ-!“ پوڙهيءَ جي لهجي ۾ ميار بہ هئي ۽ ڪاوڙ بہ.

”هاڻي اسانکي اسحاق صاحب جي ڪاڻ ڪڍڻي نہ پوندي-“ سبل ڪنڌ لوڏيندي هلڪو ٽهڪ ڏنو- ”هاڻي تہ اسانتي جادوگر شهزادي جو راڄ آهي-“ هوءَ چپ ٿي وئي، ڳلن تي گلابي رنگ وري آيس، دل جي ڌڙڪڻ ۽

تکا تکا ساه کڻڻ سبب گلاب جي پنکڙين جهڙا چپ بہ ڦڙڪڻ لڳس، جوش ۽ جذبات جي اڀرين ۾ ٻڏندي ٻڏندي هن ڏيمي آواز ۾ فقط ايترو چيو- ”مون کي هن سان محبت آهي-!“

”نادان ڇوڪري-!“ پوڙهيءَ شوڪارو ڀريو- ”ٻنهي نادان آهيو.“ پوڙهيءَ اهي اکر تہ ڄڻ طوطي وانگر ازبر ياد ڪري ڇڏيا هئا ۽ ايئن چوندي جو هن پنهنجين ڪوڙين منڍين کي پنهنجين ڦڏين سڏين آڱرين ۾ ڏيئي ورايو سرايو تہ اهي اکر بہ وري سري ٿي ويا. سبل وري بہ ٿهڪڙو ڏنو جيئن ڪو پڃري ۾ بند پيل پکي ڪنهن اوچتي ادمي ڪان خوشيءَ جي ڪوڪ ڪندو آهي، سرير ۾ مٺن سرن جا الاپ ٿي اٿيس، اکيون پيار جي جادوءَ ڪان خماريون پيون هئس، سرور جي لذت ڪان هڪ نہ ٻڌڻ جهڙي ”هاءِ“ ڪري هن ٿوري دير لاءِ اکيون ٻوٽي ڇڏيون ڄڻ انهن جو راز لڪائڻ ٿي گهري ۽ جڏهين اکيون وري کوليائين تہ انهن ۾ ڪنهن سهائي سپني جون ڇايائون پي ٻوڙيون.

ڪرسيءَ تي ويٺل سنهڙن بيجان واري ”سياڻپ-“ ڇوڪريءَ تي نصيحتن جي وسڪار لائي ڏني، ڏاهپ جا ڏس ۽ ڪانئرتا سيکاريندڙ انهن ڪتابن جا حوالا جن جا ليکڪ سمجهہ ۽ سياڻپ تان سدائين ڇٽرون ڪندا آهن، ويچارا ڪندا آهن، سبل تي وسڻ لڳا. پر انهن وسڪارن تي ڌيان ڪٿي ٿي ڏنو، پنهنجي شوق ۽ جذبات جي قيدخاني ۾ هوءَ آزاد هئي، هنجو شهزادو - جادوگر شهزادو هنجو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

شريڪ هو، هن پنهنجو روح انهيءَ شهزادي جي کولا ۾ روانو ڪري ڇڏيو هو ۽ جو هنکي واپس وٺي آيو هو، جادوگر شهزادي جي ڇپن هن جا ڇپ جلائي ڇڏيا هئا ۽ هن جي ساه جي گرميءَ سندس اکين جي پنبڻين کي ٽپائي ڇڏيو هو.

هاڻي ”سياڻپ“ پنهنجو رنگ بدلايو ۽ جاسوسي انداز اختيار ڪيو - ”تي سگهي ٿو اهو نوجوان مايا وارو هجي - جي ايئن آهي ته پوءِ ڪٽي شاديءَ بابت ويچار ڪجي -“ دلبي ۽ حرفت جا اهي اکر سبل جي ڪنن سان ٽڪريا ۽ اٽڪل ۽ رمز جا تير هن تي اثر ڪرڻ لڳا، هوءَ سنهڙن سياڻن چپن کي چرپر ڪندو ڏسي مرڪڻ لڳي، پوڙهيءَ جي لفظن جي اجائي ڏيگهه ۾ به مانُ جهڙي تڪليف محسوس ڪندي هن پاڻ ڳالهائڻ ضروري سمجهيو:

”امان -!“ هنجي هڪ مٺڙي دانهن پوڙهيءَ کي ماٺ ڪرڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو. ”امان -! پهلا هو مون کي ايترو پيار ڇو ٿو ڪري -“ اهو ته سمجهان ٿي ته آءٌ هنکي ايترو ڇو ٿي گهران - انڪري جو هو آهيئي اهڙو، اهڙو ئي، جهڙي محبت پاڻ هوندي آهي، پر مون ۾ هن کي ڇا نظر آيو آهي -؟ آءٌ ته هن جي لائق به نه آهيان، پر - هنکي پاڻ کان گهٽ مٿي سمجهندي به پاڻ کي ايترو گهٽ نٿي سمجهان، الائي ڇو، مون کي ته پاڻ فخر ٿو ٿئي، امان تون به باباکي ايترو چاهيندي هئينءَ جيترو آءٌ جادوگر شهزادي کي ٿي چاهيان -؟“

پوڙهيءَ جا ٿلهي پاڇوڙر سان ٿڦيل ڳل پيلا پئجي ويا ۽ سور جي سٽ کان هنجا سڪل چپ پڪوڙجي ويا. سبل تيزي سان اچي هنجي ڳچيءَ ۾ ٻانهون وجهي هن کي چمي ڏنيءَ ”معاف ڪجان امڙ، مونکي خبر آهي ته بابا جي باري ۾ ڪا ڳالهه ڪرڻ سان توکي ڏک ٿو ٿئي شايد انڪري جو توکي هن سان تمام گهڻي محبت هوندي، تون ڏکي نه ٿي امان- آءٌ اڄ ايتري خوش آهيان جيتري تون اڄ کان ويهه سال اڳ هئين، هاءِ امان! مونکي هميشه لاءِ خوش رهڻ ڏي.“

”منهنجي ٻچڙي، تون اڃا ايڏي نه ٿي آهين جو پيار محبت بابت سوچي به سگهين، توکي ته ان نوجوان جي حال حقيقت جي ڏي خبر ڪانهي، تون ته هنجو نالو به ڪانه ڄاڻين، سچو معاملو ٿي بگڙيو پيو آهي جيمس آسٽريليا وڃڻ وارو آهي ۽ مونکي اچي ڳڻتين ورايو آهي، توکي به ڪجهه فڪر ڪرڻ کپي، خير مون چيو مانءَ نه ته جي اهو نوجوان پئسي وارو ....“

”الا! امان! مونکي خوشيون ماڻڻ ڏي!“

پوڙهيءَ هن ڏانهن نهاريو ۽ هڪ ناٽڪي انداز سان هنکي پنهنجين ٻانهن ۾ ڪٺي ورتائين.

ايتري ۾ دروازو کليو ۽ ڪرن بادامي رنگ وارن وارو هڪ جوان اندر داخل ٿيو. هي هڪ ٿلهو ٺيرو جوان هو، هن جا هٿ ۽ پير نهايت بيڊولا هئا ۽ انهن جي چرپر انهن کان به وڌيڪ بيڊنگي هئي، صاف ظاهر هو ته سندس پالنا تي ايڏي محنت نه ڪئي وئي آهي جيڏي سندس ڀيڻ

جي پالنا تي ٿي آهي، ڏسڻ واري لاءِ ٻـــ اهو يقين ڪرڻ مشڪل هو ته هو سبل جو پاءُ ٿي آهي. ماءُ ۽ ڌيءَ هڪ ٻي کي پيار ڏيڻ وٺڻ ۾ رڌل هيون. جو ان کي ڏسي پوڙهيءَ هن ڏانهن داد گهرندڙ نظرن سان نهاريو ڄڻ ڪو وڏو دلچسپ ڪردار ادا ڪندي هجي ۽ اهو جوان ڪو وڏو قدر شناس تماشبين هجي.

”هڪ ٻه چمي ته مون لاءِ به رک سبل.“ نوجوان ڏاڍي شائستگي سان جهڻ جهڻ ڪئي.

”تو لاءِ! تـون ڇـا چاهين چميءَ مان.“ سبل انگل ڪيو. ”رڇ ڪنهن جاءِ جو.“

ايئن چئي هيج مان وڌي هن پاءُ کي اچي ٻاڪر پاتو ۽ هو ڄڻ تازو توانو ٿي ويو.

”آءٌ چاهيان ٿو تـ... تون مونسان گڏجي گهمڻ هلين سبل.“ نـوجوان هنجي منهن ۾ نهاريندي چيو. ”آءٌ هـن نياڻي لنڊن کي شايد وري ڪڏهين نه ڏسي سگهندس، اهڙي خواهش ٿي نه اٿمـ.“

”اهڙيون اگريون ڳالهيون نه ڪر پٽ.“ پوڙهيءَ ٿڌو ساه کڻندي چيو. ۽ ٻوءِ ڪي ائڪٽرن جا ڪپڙا ڪٺي انهن کي چتيون هڻڻ ويهي رهي.

”ڇو نه ڪريان اهڙيون ڳالهيون؟“

”مونکي نثيون وٺن اهي ڳالهيون، مونکي يقين آهي ته تون آسٽريلياڪان هڪ شان مان وارو ماڻهو ٿي موٽندين، اتي توکي اهڙي سوسائٽي نه ملندي جهڙي هتي آهي، چار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پئسا جڙندي ته هڪدم موٽي اچجان.“

”سوسائٽي! انهيءَ بابت ته آءٌ سوچڻ به اجايو ٿو سمجهان، مون ته پاڻ تي اهو لازم ڪيو آهي ته پئسا ميڙي اوهانکي هن ناٽڪ جي زندگيءَ کان ڇوٽڪارو ڏياريان، هن ڪم کان مونکي سخت نفرت آهي.“

”اها ته تنهنجي ڪنورپائي آهي جم.“ سبل ڪلندي چيو. ”خير تنهنجي اها ڳالهه وٺي جو مونکي سير تي وٺي ٿو هلين، مون ته سمجهيو تون پنهنجي هيءَ آخري ڏيهاڙي پنهنجن دوستن کان، موڪلائڻ ۾ وڃائيندين، مثال طور هاردي سان جنهن توکي اهو جنبولو پائپ پيئڻ لاءِ ڏنو يا لينگٽن سان جيڪو توکي اهو پائپ ڇڪيندو ڏسي کلندو آهي، پلا ڪيڏانهن هلون؟ منهنجي خيال ۾ پارڪ ۾ هلجي.“

”اون هون، منهنجا ڪپڙا ڏي اوٽ پٽانگ ٿيا پيا آهن. پارڪ ۾ ته ٽيپ ٽاپ وارا ماڻهو ويندا آهن.“ پاڻس چيو.

”پوڪ ڪنهن جاءِ جا!“ سبل منهن ۾ گهنڊ وجهي هن جي ڪوٽ جي پاڻهن تان مٽي ڇنڊيندي چيو.

”چڱو پلا، پر ڏس تيار ٿيڻ ۾ دير نه ڪجان.“

سبل ٽپندي ڪڏندي ڪمري مان نڪري وئي، مٿي ڏاڪڻ تي چڙهندي هوءَ جهونگارڻ لڳي، هن جو مٺو آواز هن جي نازڪ پيرن جي چاپ سان ملندو هڪ ٿي ٿي ويو.

جيمس ڪمري ۾ هڪ ٻه ڦيرو ڪيو ۽ پوءِ پوڙهيءَ کان، جا ڪرسيءَ تي بالڪل سڪ ٿيو ويٺي هئي پڇڻ لڳو.

”منهنجو سامان تيار آهي امان؟“

”بالڪل تيار آهي پٽ.“ پوڙهيءَ بنان ڪنڌ ورائڻ جي جواب ڏنو. ڪن مهنن کان هن جي ڪيفيت اهڙي هئي جو هوءَ پنهنجي هن کهري طبيعت واري پٽ سان اڪيلائيءَ ۾ ملندي ڪجهه خوف محسوس ڪندي هئي، هن جي پنهن جي ڳجهي ۽ رکي سياءَ ڪسي انوقت چوٽ رسندي هئي جنهن وقت جيمس سندس اکين ۾ نهاريندو هو، حيران پئي ٿيندي هئي ته متان هنکي ڪو شڪ جاڳيو آهي ۽ جو هو ڪجهه ڪڇندو ڇندو به نه هو ته هن کان ويتر سهسايو نه پي ٿيو، هائي هوءَ ڪرڪڻ ۽ ٿڪڻ لڳي — عورتون اهڙيون هلائون ڪري به پنهنجو بچاءُ ڪنديون آهن، خاص ڪري جڏهين هو، آڻ مڃڻ جو عجيب انداز اختيار ڪري اوچتو حملو ڪن. ”مون کي اميد آهي ته تون سمنڊ جو سفر دلجاءِ سان ڪندين جو تو خلاصي ٿيڻ پنهنجي مرضي سان پسند ڪيو ۽ قبوليو آهي؛ مون ته توکي گهٽو ڏي سمجهايو ته هتي ڪا نوڪري ڪر....“

”آفيسن ۽ ڪلارڪن سان مونکي نفرت آهي، ٺيڪ آهي مون پاڻ جهاز جو خلاصي ٿيڻ قبوليو آهي؛ بس تون رڳو سبل تي نظر رکجان متان هن کي ڪو نقصان رسي متان هن کي ڪا تڪليف رسي توکي سخت نظرداري ڪرڻي پوندي.“

”عجيب ڳالهيون ٿو ڪرين جيمس، سبل تي هونئن ئي منهنجي نظرداري آهي.“

”مون ٻڌو آهي ته ڪو پلو مانس روز ٿيٽر ڏسڻ ايندو

آهي ۽ پوءِ هتي اچي سبل سان ڳالهيون ٻوليون ڪندو آهي، ڇا اهو سچ آهي، ڇا ٿي چوين-؟"

"جن ڳالهين کي سمجهين نٿو تن جي ٻچار ڇو ٿو ڪرين -؟ پنهنجو ڏنڌو ٿي اهڙو آهي جو جيڪو اسان ڏانهن مهر جي نظر ڪندو تنهن جي آجيان ڪرڻي ٿي پوندي، آءٌ پاڻ ڪڏهن هڪ ٿي وقت ۾ الائي ڪيترا گلدستا قبول ڪندي هيس، سبل سان انهيءَ نوجوان جي ڏيٺ ويٺ ڪو سنجيده رخ اختيار ڪيو آهي يا نه سا ته خبر نه اٿم پر انهيءَ ۾ ڪو شڪ ناهي ته اهو نوجوان هڪ نهايت شريف انسان آهي، مون سان ته هو سدائين ڏاڍي شائستگي سان مليو آهي، تنهن کان سواءِ هن جي رڪ رکاءُ مان پتو پوي ٿو ته ڪو امير ماڻهو آهي -"

"۽ تو کي هن جي نالي جي به خبر ڪانهي-" جيمس کهرائي سان چيو.

"نه -" پوڙهيءَ ڏاڍي نماڻائي سان چيو- "هن پنهنجو اصل نالو اسان کي اڃا نه ٻڌايو آهي. اهو به هن جو ڪو شان آهي. ٻيڪ سان هو ملڪ جي اشراف اميرن مان آهي-"

"آءٌ چوان ٿو امان سبل تي نظر رک-!" نوجوان پنهنجا چپ ڏندن ۾ ڀڪوڙيندي چيو.

"پٽ تون مون کي ڏاڍو ڏک ٿو ڏين، سبل، هميشه ٿي منهنجي خاص نظر هيٺ آهي. پلا جي هو سچ پچ ڪو ڏنوان آهي ته پوءِ.... سبل ڇو نه هن سان سچي عمر جو عهد ڪري -؟ آءٌ ته سمجهان ٿي. سبل جي اها شادي نهايت

ڪامياب ٿيندي، هنن جي جوڙي به ڏاڍي شاندار ٿيندي، ڇوڪرو به ڏاڍو خوبصورت آهـي هرڪو هـن ڪان متاثر ٿيو وڃي-“

جيمس پنهنجي منهن پڻ پڻ ڪرڻ لڳو ۽ گڏوگڏ دريءَ جـي شيشي کي پنهنجين ڪرڏ آڱرين سان دڙ دڙ ڪندو وڄائيندو رهيو. ٿوري دير بعد هو ماڻس کي ڪجهه چوڻ لاءِ هـن ڏانهن مڙيو ته ايتري ۾ در کليو ۽ سبل ڊوڙندي اندر آئي.

”بئي ماءُ پٽ ڏاڍا گنڀير ٿيا ويٺا آهيو-“ هن چيو-
”ڇا ڳالهه آهي-؟“

”ڪجهه ڪونهي-“ ڀاڻس جواب ڏنو- ”منهنجي خيال ۾ ڪنهن وقت گنڀير هئڻ به ضروري آهـي- چڱو امان، آءٌ پنجين بجي ڏاري اچي ماني کائيندس-“

”خـدا حافظ پٽ-“ پوڙهيءَ پنهنجي دلگيريءَ کي لڪائڻ لاءِ ظاهر ۾ شـاهاڻو انداز اختيار ڪندي هنن کي رخصت ڪيو. جيمس جنهن ڊينگ سان سـاڻس ڳالهايو هو تنهن ڪيس ڏاڍو رنجايو هو ۽ هن جي اکين ۾ ڪجهه ڏسي هوءَ خوف کائڻ لڳي هئي.

ٻئي ڀاءُ ڀيڻ ٻاهر سج جي جرڪندڙ ڪرڻن ۾ نڪري آيا ۽ پنهنجي گهٽيءَ مان ڦيرو کائي يوسٽن روڊ تي پهچي ويا جتي گڙدي ٽالي ماتر هئي. ماڻهن جو هڪ بوٽ سوٽل ۽ گدلا بي ڍنگا ڪپڙا پاتل ٿلهي تنيري جوان سان هڪ پدمٽي نـازنين کي ڏٺو ته اچنبي ۾ اکيون ڦاڙي تـي هنن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏانهن نهارياڻون، جهڙو ڪرڪنهن رواجي باغائي جي هٿ ۾ گلاب جو گل هجي—! جيمس اهي نوسيندڙ نظرون ڏسنو رکي رکي تي منهن ۾ گهنڊ وڌو، اعليٰ ادراڪ رکڻ وارن ماڻهن ۾ اهڙي ناگواري جي عادت آخري عمر ۾ پيدا ٿيندي آهي باقي رواجي ماڻهوءَ کي ته شروع کان ئي اها ڳالهه ڏکي لڳندي آهي ته ڪو ڪين گهوري ڏسي. البت سبل، پنهنجي انهيءَ جادوءَ کان به بي نياز هئي جو هو ماڻهن تي وجهندي ٿي وئي، هن جي اندر جو عشق هن جي چپن تي مرڪ بڻجي پئي ٽڙڪيو، جادوگر شهزادي جو تصور هن جي ذهن ۾ خوشبوءِ وانگر واسيو پيو هو ۽ هوءَ پاڻئي ته اها سرهاڻ اڇا ڪي وڏيڪ ٿئي تنهن سبب هن بابت ڳالهايائين به نٿي، البت معصوم ٻار وانگر جيمس سان خود سندس آئيندي بابت چڻ بڻ ڪندي پئي وئي.... ڪيئن هو جهاز هلائيندو، ڪيتري مايا ميڙيندو، ڌاڙيلن جي قبضي مان ڪنهن نازنين کي ڇڏائي ايندو، نيٺ هن سان شادي ڪندو ۽ لنڊن ۾ هڪ عاليشان مڪان ۾ اچي رهندو، پلا ڪو سدائين جهاز جو خلاصي ٿي رهندو ڇا—؟ هوءَ پاڻ لاءِ دعائون پنندي رهندي، اهي دعائون نيٺ قبول ٿينديون ۽ هو هڪ وڏو ماڻهو بڻجي موٽي ايندو، تنهن وچ ۾ هر مشڪل کي مرڪ تي منهن ڏيندو، کيس پوري پابندي سان خط لکندو رهندو.... بس اهي ٻاراڻا ٻول، معصوماڻيون وارتائون ٻڌائيندي هن سان گڏ هلندي رهي، آس پاس جي هر اثر کان بي خبر، بي نياز—!

جيمس موگهو مرڳهٽ بڻيو هن جون اهي پارائيون ٻوليون ٻڌندو هليو، ڪو سوال جواب نٿي ڪيائين، وطن ڇڏڻ جي خيال کان دلگير هو— مگر هن جي وياڪلتا جو رڳو ئي اهو سبب نه هو، ناتجربيڪار هوندي به هن کي اهو احساس هو ته هنن حالتن ۾ سبل کي خطرو آهي، هن سوچيو پئي ته اهو اڙٻنگ ڇوڪرو جيڪو سبل سان محبت جو ناٽڪ رچائيو ويٺو آهي تنهن مان ٿي سگهي ٿو ته سبل کي ڪا ڇڏائي نه رسي، هو جو هڪ عزت دار ۽ امير هو ته جيمس لاءِ اها ئي حقيقت ذهن سهڻ جهڙي هئي ڇاڪاڻ ته اهڙي حيثيت وارن لاءِ هن جي دل ۾ طبقاتي تعصب اڳ ئي گهر ڪيل هو ۽ اهڙي نفرت رکڻ تي هو هوندئن ئي مجبور هو جنهن نفرت جو سبب خود ڪيس ئي اچا سمجهه ۾ نه آيو هو، هو پنهنجي ماءُ جي هلڪي طبيعت ۽ سڪتي هٿ کان به چڱيءَ طرح واقف هو ۽ اتان ڏي، هن کي سبل ۽ هن جي آبرو کي خطرو ٿي ڏسڻ ۾ آيو. اولاد کي ننڍپڻ ۾ ماءُ پيءُ سان ڏاڍو پيار هوندو آهي، جيئن هو عمر ۾ وڌندا ويندا آهن تيئن هو ماءُ پيءُ کي پرکيندا ويندا آهن ۽، پوءِ ڪن معاملن ۾ مائٽن کي معاف به ڪري ڇڏيندا آهن.

جيمس جي من ۾ سچ ته مانڌاڻ متو پيو هو، هڪ پيري هن پنهنجي پيءُ بابت ٿيئٽر ۾ ڪي اهڙا گفتا ٻڌا هئا جي هن کي ڇهڪن وانگر اچي منهن ۾ لڳا هئا، عرصي کان هو پنهنجي ماءُ کان ڪي سوال پڇڻ لاءِ پئي سنڀريو پر ڪجهه سوچي پاڻ تي ضبط ڪندو ٿي رهيو. هن وقت به

اتهن ڏي ڳالهين هن کي بي قابو بڻي ڪيو.
”تون ته منهنجون ڳالهيون اصل نه پيو ٻڌين جمر_“
سبل رڙ ڪئي- ”ڏس ته آءٌ تنهنجي لاءِ ڪهڙيون سٺائون
بڻي سٺيان، ڪجهه ڳالهاءِ ته سهي_“
”ڇا ڳالهايان_؟“
”اهوئي ته تون ڏاهو نينگر ٿيندين، ۽ اسان کي وساري
نه ويهندين_!“ سبل ڪلندي چيو.
”آءٌ ته ڪونه وساريندس، پر تون شايد وساري ڇڏيندين۔“
”ڇا مطلب آهي تنهنجو_؟“ هوءَ ڪاوڙجي پئي.
”مون ٻڌو آهي ته توکي هڪ نئون دوست مليو ويو
آهي. مون کي ٻڌاءِ ته اهو ڪير آهي، تو هيستائين مون
کي هن بابت ڇو نه ٻڌايو_؟ هن مان توکي ڪا چڱائي نه
نه رسندي_“
”اڻين نه چئو جمر، هن لاءِ توکي اهڙا اکر نه چوڻ
گهرجن، مون کي هن مان محبت آهي_“
”ڇو_ توکي ته هن جو نالو به ڪونه اچي. ٻڌاءِ هو
ڪير آهي، مون کي اهو ڄاڻڻ جو حق آهي_“
”هن کي جادوگر شهزادو سڏيندا آهن، توکي اهو نالو
نٿو وڻي_؟ مورک_! اهو نالو ته ڪڏهن وسارڻ جهڙو ڏي
ناهي، جي تون هن کي ڏسين ها ته سمجهين ها ته دنيا ۾
هن جهڙو ڪو بيو خوبصورت انسان آهي ئي ڪونه. آسٽريليا
کان موٽي اچڻ بعد هڪ ڏينهن تنهنجي هن سان ضرور
ملاقات ٿيندي ۽ تون به هن کي بيحد پسند ڪندين، هو

هر ڪنهن کي ٻي ڏانهو وٺي ٿو ۽ مون کي.... مون کي ته هن سان عشق آهي، دل چوي ٿي ته تون اڄ رات ٿيئٽر تي هلي هن سان ملي سگهين، هو ايندو ۽ آءٌ جو ليٽ جو ڪردار ڪنديس، الا! اهو ڪردار مون کان ڪيئن ٿيندو! جم تون سوچ ته سهي، محبت ۾ گرفتار ٿيڻ ۽ وري جوليٽ جو ڪردار ڪرڻ! محبت ۾ گرفتار ٿيڻ ته ٿيو پنهنجو پاڻ کان ٻي سرس ٿيڻ! ويچارو اسحاق مون کي طرح طرح جا لقب ڏيندو آهي، منهنجي نالي جو اعلان ڪندي هو ڪڏهن مون کي روح عصر سڏي، ڪڏهن ڊرم جو انگ چوي ۽ ڪڏهن الاهي الهام سڏي، خير آءٌ جيڪي ڪجهه به آهيان پنهنجي انهيءَ جادوگر شهزادي جي صدقي ٿي آهيان. مگر جم، هن جي مقابلي ۾ آءٌ غريب آهيان، خير غريبيءَ جي آخر ڇا اهميت آهي، غربت رڙهندي رڙهندي دروازي تائين مس ايندي آهي ته محبت پر ڪري اڏامي دريءَ مان اندر هلي ايندي آهي، پلا سواري ۾ ناهيل پهاڪن جو آرهڙ ۾ ڪهڙو ڪم؟ ۽ منهنجي لاءِ ته هن وقت بهار جي مند آهي؛ فضائن ۾ گلن جي رقص جي مند!"

"تڏهن هو هڪ چڱو ماڻهو آهي." جيمس موڳائي سان چيو.

"هو هڪ شهزادو آهي." سبل تکي سريلي آواز ۾ چيو. "بس وڌيڪ توکي ڇا ٻڌايان!"

"شهزادو توکي پنهنجي ٻانهي بنائڻ ٿو گهري."

"آزاد رهڻ جي ته خيال کان به مون کي ڏڪڻي وٺيو

وچي ـــ“

”آءٌ چاهيان ٿو تون هن ڪان خبردار رهين ـ“

”هن ڪي ڏسڻ ڏي هن جي پوچا آهي ۽ هن ڪي سجائڻ هن تي ايمان آڻڻ برابر....“

”ببل ـ! تون ته هن جي محبت ۾ ديواني ٿي پئي آهين ـ“

ببل کلڻ لڳي، جيمس جي ٻانهن جهلي چوڻ لڳي:

”پيارا پـناءِ، تون ته سؤ ورهن جي بزرگــ وانگر پيو ڳالهائين، ڪنهن ڏينهن تون خود ڪنهن جــي محبت ۾ گرفتار ٿينديـن تڏهن سمجهنديز ته محبت ڇا آهــي، ملول ڇو ٿو ٿين، جيتوڻيڪ تون هتان وڃي رهيو آهين پر، تو کي داجاهڻ گهرجي، ته تون مون کي خوشين ۾ ڇڏي پيو وڃين جي مون اڳــ ڪڏهن نه ڏٺيون، اسان سدائين ڏاڍا ڏکيا ڏينهن ڏٺا آهن پر هاڻي انهن جو رنگ بدلجي ويندو، تون هڪ نئين دنيا ڏانهن روانو ٿي رهيو آهين ۽ مون کي هڪ نئين دنيا ملي وئي آهي، اجهو، هتي به ڪرسيون پيون آهن اچ ته هتي ويهي والتهڙن جو ديدار ڪريون ڏس ڪهڙا ڪهڙا ناهوڪا ماڻهو پيا سير پسار ڪن ـ“

هو ڪرسين تي ويهي رهيا، اتي ڳڙدي گهٽي هئي، ٻنهي طرف لالائن گلن جون ٻاريون هيون، جن مان گلن جا ڇڻ شعلا پي نڪتا، اچي مٿي ۽ جو هڪ ڪڪر وڏا وڏا ساهه ڪڻندو هوا ۾ لٽڪي رهيو هو ڇڻ سوسن جي گلن جو ڪو ڍير هجي، ڪن ماڻهن وٽ گهاڻن رنگن جون ننڍيون ننڍيون ڏوپ ڇتيون به هيون جن ڪي پري کان ڏٺي هتي

پڪڙيل ڏسي انهن تي لڳو ڄڻ ڪي ديون جيڏا پوپٽ ٽپندا ڪڏندا هجن.

هڪ ٻئي پاءِ پيڻ لفظن جي ڏي وٺ انهن پيا ڪن جيئن جواري هڪ ٻئي ۾ نوٽ ۽ سڪا ڏيندا وٺندا آهن، سبل کي ڏک هو ان ڳالهه جو ته پاڻ کي پنهنجي خوشي جي جذبات ۾ شريڪ نه پئي ڪري سگهي، پنهنجي هر ڳالهه جي جواب ۾ هن کي فقط جيمس جي فوڪيل منهن تي هڪ ڦڪي مرڪ تي ملي...

اوچتو هن کي سونهري وارن ۽ مرڪندڙ چپن جو جهلڪو نظر آيو....ڊورين، ٻن عورتن سان گڏ هڪ وڪٽوريا ۾ ويٺو نظر آيو—! سبل ٽپ ڏئي اٿي بيٺي— ”هو پيو وڃي—!“ هن رڙ ڪئي. ”ڪير—؟“ جيمس پڇيو.

”جادوگر شهزادو—“ سبل وڪٽوريا ڏانهن نهاريندي چيو. جيمس به ٽپ ڏئي اٿيو ۽ کهري آواز ۾ چيائين: ”مون کي ڏيکار ته سهي—!“

پر انهيءَ وقت ڪنهن لارڊ جي چئن گهوڙن واري گاڏي آڏو اچي وئي ۽ جيسين اها اڳتي نڪتي تيسين ڊورين واري وڪٽوريا پارڪ جي حدن کان ٻاهر نڪري وئي.

”هو ته ويو هليو—“ سبل افسوس ڪندي چيو— ”ڪاش تون هن کي ڏسي سگهين ها—“

”ڪاش آءٌ هن کي ڏسي وٺان ها. ان ڪري ته جي هن توکي ڪو نقصان رسايو ته آءٌ خدا جو قسم هن کي قتل ڪري ڇڏيندس—“

سبل شوخيءَ سان منهن ۾ ورو جهي هن ڏانهن نهاريو.
جيمس پنهنجا اکر ٻيهر ورجايا جي چؤ فضا کي چيريندا ٿي
ويا، ماڻهو وائڙا ٿي هنن ڏانهن نهارڻ لڳا ۽ پر ۾ ٻيٺل هڪ
عورت ڪان ته گهٽيل ٽهڪ به نڪري ويو.

”هـائي هلو جيمس ـ“ سبـل چيو ۽ اڳتي وڌڻ لڳي،
جيمس ڏاڍي آڪڙ سان ماڻهن جي وچان هن جي پٺيان پٺيان
هلڻ لڳو، هن کي پنهنجين چيل ڳالهين تسي ڏاڍو فخر پي
محسوس ٿيو.

هو اچيلاس جي مورتي وٽ پهتا تـه سبل ارمان ڀري
مرڪ سان جيمس ڏانهن نهاريو:

”تون ته ٻوڪ آهين جم، بالڪل ٻوڪ ۽ مٿي ڦريل،
اهڙيون ڏيپ جهڙيون ڳالهيون ڪيئن ٿو ڪرين ـ؟ سمجهين
ٿـو ته ڪنهن جـي باري ۾ پـو ڳالهائين ـ؟ بس تو کي
حسد ٿي پيو آهي، ضد ٿي پئي آهي، ڪاش تون به ڪنهن
جي محبت ۾ گرفتار هجين، محبت انسان کي سلڇڻو بنائي
ڇڏيندي آهي ۽ تو جا ڳالهه ڪئي آهي سا بنهه بڇڙي ڳالهه
ڪئي آهي ـ“

”منهنجي عمر به سورهن سال آهي آءٌ سوچي سمجهي
ڳالهائي رهيو آهيان، امان ته تنهنجو سهارو نتي ٿي سگهي
هن کي اها ئي سمجهه ڪانهي ته تنهنجي نظرداري ڪيئن
ڪرڻي آهي، مون کي هائي احساس ٿيو آهي ته مون کي
آسٽريليا نه وڃڻ گهرجي، جي منهنجا سڀ ڪاغذ صحي نه
ٿي وڃن ها ته آءٌ سڀ خيال ڦٽا ڪري ترسي پوان هاـ“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”توبه - جيمس ايڏو گنيير به نه ٿي. تون ته اهڙن ردي ناٽڪن جي مسخرن وانگر پيو ڳالهائين - جن ۾ امان کي ڪم ڪرڻ جو ڏاڍو شوق هوندو آهي، ۽ تو سان تڪرار نٿي ڪريان پر چاهيان ٿي ته جو مون جادوگر شهزادي کي ڏٺو آهي، خير مون کي اميد آهي ته تون منهنجي محبوب کي ڪو نقصان نه پهچائيندين. ها نه؟“

”جيستائين تون هن کي چاهيندين ۽ جيستائين ته آءٌ هن کي ڪجهه نه ڪندس.“

”الا! آءٌ هميشه ٿي هن کي چاهيندس!“

”۽ هو؟“

”هو به هميشه ئي مون کي چاهيندو.“

”اهو ئي بهتر آهي.“

”سبل هنڪان ٿورو پري هٽي بيٺي ۽ پوءِ کلي ڏنائين. جيمس سبل جي اکيان ان وقت بالڪل هڪ ٻار جيان ٿي پئي لڳو.“

تنهن بعد هو بس ۾ ويهي پنهنجي ”انهي ۽ گدلي جاءِ“ تي موٽي آيا، وقت ساڍن پنجن ڪان مٿي ٿي چڪو هو ۽ سبل کي ناٽڪ ۾ وڃڻ کان اڳ ڪجهه آرام ڪرڻو هو. جيمس سبل کان موڪلائڻ لڳو - هن جي دل ۾ ساڙ ۽ اڻ ڏٺل ڏور ٿين گري لاءِ ڌڪار جي باهه ڀڙڪندڙ هئي مگر جڏهن سبل ڏاڍي نازسان سندس ڳچي ۾ ٻانهون وجهي پنهنجون آڱريون هن جي وارن ۾ ڦيرائڻ لڳي ته هو ٺڏو ٿي ويو، تڏهن هن صاف دل سان سبل کي پيار ڪيو ۽

جڏهن ڪمري مان ٻاهر نڪري آيو ته هن جي اکين ۾ لڙڪ هئا. مائٽس سندس انتظار ۾ هئي ۽ هن کي ڏسي پٽ پٽ ڪرڻ لڳي، هن ڪو جواب نه ڏنو ۽ ماني کائڻ ويهي رهيو. ميز جي چوڌير مکين ٻي وراڪا وڌا ۽ ڪي وري ميز پوش تي ٻي ٽلڪيون، ٻاهر رستن تي لارين جو گوڙ ڪو ۽ گهوڙي گاڏين جي ٽپ ٽپ جا گاڏڙ ساڏڙ آواز هئا ۽ جيمس کي ته وقت جي رفتار جو ئي آواز صاف ٻي ٻڌڻ ۾ آيو جنهن کيس ٻڌايو پئي ته لنڊن ۾ هن جي موجودگي جو عرصو جيئن پوءِ تيئن ختم ٿيندو پيو وڃي.

ٿوري ماني کائڻ بعد هن پليٽ پري اڇلائي پنهنجو مٿو ڪٽي هٿن ۾ جهليو، هن کي انهيءَ احساس جي شدت ستائڻ لڳي ته جن ڳالهين کي چاهڻ هن جو حق هو سي هن کان لڪايون ڇو ويون آهن! مائٽس خوف کان واٽڙي ٿي هن کي ڏسڻ لڳي، هن جي وات مان ڪي اکر پاڻهي ئي پاڻهي ڇڻ تمڻ لڳا، ردي زريءَ جو هڪ قاتل ڇنل رومال هن جي آڱرين ۾ وڄڻ سنجڻ لڳو، جيمس هن جي اکين ۾ نهاريو جن ۾ نيزاري هئي، رحم جي طلب هئي. اهو ڏسي جيمس جو حوصلو اچا وڌيو:

”مون کي تو کان ڪجهه پڇڻو آهي امان-“ هو اکين ۾ شڪ ڀري ڪمري ۾ چوڌير نهارڻ لڳو- ”مون کي سچ سچ ٻڌاءِ، مون کي اهو چاهڻ جو حق آهي، ٻڌاءِ ته ڇا بابا سان تون واقعي پرڻيل هئينءَ-؟“

پوڙهيءَ هڪ ڏکهو ساهه کنيو. اهو اطمينان جو ساهه هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اها گهڙي جنهن جو خوف هن کي هفتن بلڪ مهنن کان ستائي رهيو هو سا نيٺ اچي پهتي هئي، ته به هن وقت هن جو خوف ايترو نه هو جيترو انهيءَ گهڙيءَ جي انتظار ۾ هو. البت دل ۾ دک هئس، هڪ بيهودي سڌي سوال هن کان هڪ سنئون سڌو جواب پئي طلبيو جيتوڻيڪ اهڙي سوال لاءِ هوءَ اڳ تيار نه هئي نه ان جي جواب لاءِ ڪا مشق ڪيل هئس.

"نه—!—" اهو جواب ڏيندي هن کي دل ۾ هڪ سٽ جاڳي— زندگي جي ڪوملتا ۾ ڪيڏي نه ڪٺورتا آهي—!

"تڏهن چئبو ته بابو ڪو ڪمينو انسان هو—" جيمس پنهنجيون مڇون پيڙيندي چيو.

"هو اهڙو چڙواڳ به نه هو—" پوڙهيءَ مٿو ڏوڻيندي چيو— "اسان کي هڪ ٻئي سان گهڻي محبت هئي، جي هو جيئرو هجي ها ته اسان جي پوري نگهداشت ڪري ها، هن جي خلاف ڪجهه نه ڳالهاءِ پٽ، هو تنهنجو پيءُ هو، اشراف ماڻهو هو، لڳ لاڳاپن وارو هو.... خير آءٌ پنهنجي نيڪ چلنيءَ ۽ ساک پٽ بابت ايتري فڪرمند نه آهيان پر خدا ڪندو ته سبل کي آءٌ ذرو به داغ لڳڻ نه ڏينديس. منهنجو خيال آهي ته اهو نوجوان پڪ سان هڪ شريف انسان آهي جيڪو سبل سان محبت رکي ٿو يا اهڙي دعوي ڪري ٿو، هو راهي رسائي وارو ماڻهو آهي، نه—؟"—

هڪ پل لاءِ هن کي ڪجهه پنهنجي گهٽتائي ۽ بيعزتي جو احساس وڪوڙي ويو ڪنڌ جهڪي پيس، پنهنجن گهنج

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پريل هٿن سان اکيون اگهندي هن چيو:

”آءٌ ته ماءُ کان محروم رهيس، پر سمل جي ماءُ سلامت آهي——“

جيمس جي دل پڇي پئي. هن اتي ماءُ کي پيار ڪيو:

”بابا جي باري ۾ سوال ڪرڻ سان توکي ڏک پهتو آهي ته مون کي معاف ڪر امڙ، پر مون کان رهيو به نه پئي ٿيو، خير هاڻي مون کي هلڻ گهرجي، چڱو خدا حافظ، پر اهو نه وسارجان توکي هاڻي فقط هڪڙي فرد جي پرگهور لهڻي آهي ۽ يقين رک ته جي انهيءَ نوجوان منهنجي پيٽ کي ذرو به ڇيهو رسايو ته آءٌ هن کي ڪتي جو موت ماريندس، اهو منهنجو پڪو پرڻ آهي....“

انهيءَ دڙڪي ۾ جو احمقاڻو وڏاءُ هو، تنهن ان جي سنجيدي اشاري ۾ ڪنهن مذاقي ناٽڪ واري جي چرٻاٽپ هئي تنهن ۾ پوڙهي زندگي جو چٽو عڪس پئي ڏنو! هوءَ انهن ڳالهين جي هيراڪ هئي، هن پاڻ وڏيڪ دلجاءِ سان ڏکهو ساه کنيو، پاڻيائين ته اهو ناٽڪ جذباتي انداز ۾ اڃا هلي. پٽ جي اداڪاري کي هن پهريون پيرو سراهيو، پر هن ته اهو ناٽڪ جلد ختم ڪري ڇڏيو، سامان گاڏيءَ تي چاڙهيو هو رکيو گاڏيءَ واري سان پاڙو بولڻ ۾ ڏي وقت لڳي ويو ۽ پوڙهيءَ چڻ ڪي قيمتي ڊراماڻي گهڙيون وڃائي ڇڏيون، ۽ جڏهن جيمس گاڏيءَ ۾ سوار ٿي روانو ٿيو ته هن ڏاڍي ڏلگيريءَ سان، اهو زردي زريءَ وارو چٽل رومال لوڏي هن کي الوداع ڪيو.

پوڙهيءَ کي پڪو احساس ٿي ويو هو ته ڪو وقت ايندو جو جيمس جي انهيءَ دڙڪي جو ذڪر ٻڌي ماڻهن کي کِل اچي ويندي.

[٦]

شام جي وقت برسٽل جي هڪ پرائيويٽ ڪمري ۾ هينري ڊنر تي باسل جو انتظار ڪري رهيو هو. باسل جي ايندي ئي هينري ڪانئس پڇيو:

"تو ته اها خبر ٻڌي هوندي باسل؟"

"نه ـ ڪهڙي خبر آهي؟ پر ڏس سياست جي ڳالهه اصل نه ڪجان مون کي سياست سان اصل نفرت آهي. هائوس آف ڪامنس ۾ ڪو هڪڙو به ميمبر اهڙو ناهي جنهن جي تصوير ٺاهي سگهجي، ها هڪڙو به ته اهڙو ضرور آهي جنهن تي ڪجهه مڙئي پوچي پوچي ڪري سگهجي ٿي ــ"

"ڊورين گري جو مڱڻو ٿي ويو آهي ـ" هينري باسل جي منهن ۾ نهاريندي چيو. باسل ڀهرين چرڪ پريو ۽ پوءِ منهن ۾ گهنڊ وجهي چوڻ لڳو:

"ڊورين شادي تو ڪري؟ ناممڪن ـ!"

"آءٌ بالڪل سچ پيو چوان ـ"

"ڪنهن سان شادي رٿي اٿس ـ؟"

"ڪا رواجي ايڪٽريس آهي، يا ڪا ٻي ڇوڪري هوندي ـ"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”مون کي تہ اعتبار نٿو اچي، ڊورين چڱو سياڻو ڇوڪرو آهي-.“

”ڊورين تمام سياڻو ڇوڪرو آهي تنهن ڪري ڪڏهن ڪڏهن حماقت تہ ڪندو ئي-“

”پر شادي تہ هڪ دفعو ڪبي آهي، ڪڏهن ڪڏهن جي ڪهڙي ڳالهہ-“

”آءٌ ڪڏهن ٿو چوان تہ هن شادي ڪري ورتي آهي، هن شاديءَ جو عهد ڪيو آهي مڱڻو ڪيو آهي، شادي ۽ مڱڻي ۾ وڏو فرق آهي-“

”پر ڊورين جو ڄڻ بنياد، حيثيت ۽ دولت تہ ڏس، پاڻ کان گھٽ درجي واري ڇوڪريءَ سان شادي ڪرڻ هن لاءِ گھٽتائي جي ڳالهہ نہ ٿيندي ڇا-؟“

”نيڪ خصلت ماڻهو ئي تہ بنهہ جدا ڪم ڪندا آهن-“

”مون کي اميد آهي تہ اها ڇوڪري نيڪ ۽ سلڇڻي هوندي، يار آءٌ نٿو چاهيان تہ ڊورين ڪنهن خسيس مخلوق سان وڃي ناتو جوڙي جا سندس سڀاءَ کي نيچ ڪري ڇڏي ۽ سندس اعليٰ ذهن کي بگاڙي ڇڏي-“

”هوءَ تمام سلڇڻي آهي ۽ بيحد خوبصورت آهي-“ هينري شربت جا ڍڪ ڀريندي چيو- ”ڊورين چوي ٿو تہ هوءَ خوبصورت آهي ۽ اهڙين شين بابت هن جي راءِ غلط نہ هوندي آهي، تو واري ناهيل تصوير هن ۾ ٻين ماڻهن جي ظاهري صورت کي پرکڻ جي صلاحيت وڌائي ڇڏي آهي، خير جي ڊورين پنهنجي وعدي تي قائم رهيو تہ اڄ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پاڻ انهيءَ ڇوڪريءَ کي ڏسي سگهندا سين۔“

”تون سچ پچ چرچا نه پيو ڪرين هيئري۔؟“

”بالڪل۔! اهڙو سنجيدو آءٌ اڳ ڪڏهن نه ٿيس۔“

”پر ڇا تون ڊورين جي فيصلي جي تائيد ٿو ڪرين۔؟“ باسل ڪمري ۾ بيقراري سان پسار ڪندي چيو۔ ”آءٌ ته سمجهان ٿو ڊوريئن ڪو ناداني جو ڪم ڪري رهيو آهي۔“

”آءٌ ته هاڻي نه ڪنهن ڳالهه جي تائيد ڪندو آهيان نه مخالفت، زندگي سان اهڙو وڙتاءُ رکڻ مناسب ڏي ڪونهي، اسين دنيا ۾ ان لاءِ نه موڪليا ويا آهيون ته پنهنجين اخلاقي نادانين کي ويتر هوا ڏيون. آءٌ ته نڪو معمولي ماڻهن جي ڳالهين تي ڌيان ڏيان نڪو غير معمولي ماڻهن جي ڪمن ۾ ڪو دخل ڏيان، منهنجي لاءِ ته بس اها شخصيت سهائيندي آهي جا مون کي متاثر ڪري، پوءِ پنهنجي ڪهڙي خوبيءَ سان به متاثر ڪندي هجي،

”ڊورين گري هڪ ايڪٽريس کي جوليٽ جي ڪردار ۾ پسند ڪيو آهي ۽ هن سان شادي ڪرڻ لاءِ هن سان مڱڻو ڪيو اٿس، ڇو نه ڪري۔؟ هو ڪنهن ٻي ڇوڪريءَ سان وڃي ناتو جوڙي ها ته به هو اسان لاءِ ساڳي چاهه جي شئي ئي رهي ها، تو کي ته خبر آهي باسل، شادي جي معاملي ۾ آءٌ پاڻ کو سورهيه ثابت نه ٿيو آهيان شادي جو وڏو عيب اهو آهي جو اها انسان کي، خود غرض نٿي رهڻ ڏي ۽ جيڪي ماڻهو، خود غرض نه هوندا آهن سي هميشه بي رنگ هوندا آهن هنن ۾ انفراديت نه هوندي آهي ته ڪن جو وري

سٺو اهڙو هوندو آهي جو شاديءَ کان پوءِ ويتر وڌيڪ پيچيده ٿي ويندا آهن، اهڙا ماڻهو پنهنجي خودي ته پاڻ وٽ رکندا آهن پر ان ۾ ٻين بہ ڪيترن خودين جو اضافو ڪندا رهندا آهن. هو ويچارا هڪ کان وڌيڪ حياتيون گهارڻ تي مجبور هوندا آهن ۽ تمام گهٽ قدر منظم هوندا آهن ـــ ۽ تمام گهٽو منظم هجڻ ته زندگيءَ جو مقصد آهي“

”تنهن کان سواءِ هر تجربي جي ڪا اهميت آهي، شاديءَ جي ڪير ڪيترو بہ خلاف ڳالهائي اهو بهرحال هڪ تجربو آهي، مون کي اميد آهي تہ ٻورين ڏاڍي جوش ۽ جذبي سان انهيءَ ايڪٽريس سان شادي ڪندو، ڇهن مهنن تائين هن جي پوڄا ڪندو ۽ پوءِ اوچتو ڪنهن ٻي ڇوڪريءَ تي موهجي ويندو، هاڻي ٻڌاءِ انهيءَ تجربي جي دوران هو هڪ بهترين اڀياس لائق شئي هوندو يا نہ ـ؟“

”تو جيڪي ڪجهه بہ ڳالهايو آهي سو دل ۽ ارادي سان نہ ڳالهايو آهي، جيسي ٻورين جي زندگي برباد ٿي تہ جيترو ڏک تو کي ٿيندو اوترو ٻيا ڪنهن کي ٿيندو، تون جيترو بهتر هجڻ جو ڍونگ رچائيندو آهين ان کان وڌيڪ بهتر آهين ـ“

”اسين جو پاڻ ٻين بابت ايتري سٺي سوچ رکڻ جا ڏاڍا شوقين هوندا آهيون سو ان ڪري جو اسان کي خود پاڻ بابت خوف ۽ انديشا هوندا آهن، خوف ۽ هول جي بنياد تي ئي ماڻهو اهو اصول ٺاهيندا آهن تہ ـ هر ڳالهہ ۾ چڱائي آهي ـ، اسين جي پنهنجن پاڙيسرين سان ڏاڍي درياءِ

www.sindhsalamat.com   books.sindhsalamat.com

دلي جو ورتاءُ ڪندا آهيون ته اهو ان ڪري جو اسان کي اهو ويسهه هوندو آهي ته هنن ۾ ڪي اهڙا گڻ آهن جي اسان لاءِ ڪارائتا ثابت ٿي سگهن ٿا، اسين ڏاڙيلن ۽ رهزنن جي به محض هنن جي شرڪان محفوظ رهڻ لاءِ ساراه ڪندا آهيون، اسين پنهنجن ڏراوتين جي به ان ڪري ساراه ڪندا آهيون ته من هو اسان کي بهتر منافعو ڏين، سو باسل دوست، مون جيڪي ڪجهه به چيو سو ارادي سان چيو، مون کي انهيءَ هر ڳالهه ۾ چڱائي واري اصول سان نفرت آهي،

”رهيو ڪنهن جي زندگيءَ جو برباد ٿيڻ، سو زندگي فقط اها برباد ٿيندي آهي جنهن جي واڌ ويجهه سڌاري واڌاري جي عمل ۾ رڪاوٽ پئجي ويندي آهي، ائين به ٿيندو آهي جو ڪنهن کي تباه ڪرڻ لاءِ هن کي فقط سڌارڻ ڪافي هوندو آهي، رهيو شاديءَ جو سوال، سو شادي واقعي وڏي پوڪپائي آهي، عورتن ۽ مردن جي وچ ۾ ڪي بيا ۽ پڻ وڌيڪ دلچسپ ناتا به ٿي سگهن ٿا جن جي آءٌ يقينا تائيد ڪندس پر.... اجهو ڊورين به اچي پيو، هاڻي هو تو کي مون کان به ڪجهه وڌيڪ سمجهائي ڏئي سگهندو.“

”پيارا دوست هينري، پيارا دوست باسل، مون کي مبارڪون ڏيو.“ ڊورين پنهنجي اطلس جي پرن واري ٽوپي هڪ پاسي اڇلائيندي پنهي دوستن سان واري واري سان هٿ ملائيندي چيو. ”آءٌ ايترو خوش ڪڏهن به نه ٿيس، ۽ هي سڀڪجهه به وقعي اوچتو ئي اوچتو ٿي ويو، مون کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ته اڻ ڇاتيون خوشيون پيون ملن، اوچتيون ۽ اڻ ڇاتيون- پر ٽڏهن به جهڙوڪر آءٌ هميشه ٿي انهن لاءِ سڪندو رهيو آهيان-" سرهاڻي ۽ جذبات جي تپش ڪان هن جو منهن سچو ڳاڙهو ٿيو پيو هو ۽ اڄ ته هو بيحد خوبصورت پئي ڏسڻ ۾ آيو.

"خداڪندو تون هميشه ٿي ايترو خوش رهندين ڊورين-!"

باسل چيو- "پر آءٌ توکي معاف نه ڪندس تو پنهنجي شادي جي خبر هينري کي ڪئي ۽ مون کي ڪجهه نه ٻڌايو-"

"۽ آءٌ توکي معاف نه ڪندس جو تو ڊنر تي اچڻ ۾ دير ڪري ڇڏي-" هينري ڊورين جي ڪلهي تي هٿ رکندي چيو- "چڱو ويهه، ۽ اسان کي ٻڌاءِ ته ڇا ٿيو ۽ ڪيئن ٿيو-"

"ڪا وڏي ڪهاڻي ته... نه آهي-" ڊورين تيز آواز ۾ چيو. هو هڪ ننڍي ٽيبل جي چوڦير ويهي رهيا- "ٿيو هيئن جو ڪلهه آءٌ هينري وٽان موڪلائي ڪپڙا بدلائي ڊنر کائي ٿيئٽر پهتس، سبل روزالنڊ جو ڪردار ڪري رهي هئي، اهو منظر ته بالڪل ئي بڇڙو هو ۽ اورلينڊو ته بنهه ڪنهن نه ڪم جو هو پر سبل-! ڪاش تون هن کي ان وقت ڏسين ها جنهن وقت هوءَ ڇوڪراڻي لباس ۾ اسٽيج تي آئي، باسل، هن ۾ اها ئي سونهن اها ئي سوبيا هئي جا تنهنجي اسٽوڊيو ۾ رکيل وڏن چترڪارن جي ڏاهپل تصويرن ۾ آهي. وارن جي ڇڳن ۾ وڪوڙيل هن جو منهن ائين پئي لڳو جيئن ڪو بيلو گلاب مشڪي پنن جي مچي ۾ بيٺل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هوندو آهي، ۽ جيتري قدر هن جي ايڪٽنگ جو سوال آهي سا ته اڄ رات اوهين پاڻ ڏسي وٺندا، بس هوءَ هڪ پيدائشي ڪلاڪار آهي، ٿيئٽر جي گدلي باڪس ۾ ويٺي به مون کي ائين پئي لڳو ڄڻ آءٌ لنڊن ۾ نه بلڪ پنهنجي محبوب سان گڏ هڪ اهڙي وڻڪار ۾ پيو هلان جا اڄ تائين ڪنهن انسان نه ڏٺي آهي،

”ٿيئٽر ختم ٿيو ته آءٌ سبل سان وڃي مليس، ڳالهيون ڪندي اماڪ هن جي اکين ۾ هڪ اهڙي جوت جلي پئي جا مون اڳ ڪڏهن نه ڏٺي هئي، مون پنهنجا چپ هن ڏانهن وڌايا ۽ اسان هڪ ٻئي کي پيار ڪيو، ان وقت مون کي ائين لڳو ڄڻ منهنجي سڄي زندگي ميڙجي سيڙجي انهيءَ هڪ گلابي نقطي تي اچي بيٺي آهي جو منهنجين خوشين جو مرڪز آهي، ان وقت سبل جو سڄو بت ٿڙڪڻ لڳو ۽ هوءَ نرگس جي گل وانگر جهولڻ لڳي. پوءِ هوءَ منهنجي آڏو گوڏن ڀر ويهي رهي ۽ منهنجا هٿ وٺي چمڻ لڳي،—— مون کي اهڙيون ڳالهيون نه ڪرڻ کپن، پر آءٌ رهي نه سگهيس، خير، اسان پاڻ ۾ شاديءَ جو جيڪو ٻول وچن ڪيو آهي سو اڃا راز ۾ آهي، هن پنهنجي ماءُ کان به اها ڳالهه لڪائي آهي، خبر ناهي منهنجا سرپرست مون بابت ڪهڙو ورتاءُ رکندا پر مون کي هنن جي پرواه ناهي، هڪ سال اندر آءٌ قانوني طور وات وڪيل ٿي ويندس پوءِ جيئن چاهيندس تيئن ڪندس ، آءٌ جيڪي ڪجهه ڪريان پيو نيڪ پيو ڪريان، ڪيئن باسل -؟ مون شاعريءَ کان پنهنجو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

محبوب ورتو آهي، شيڪسپيئر جي رچنائن مان پنهنجي رفيق گولي هٽ ڪئي اٿر، انهن چين مون کي پنهنجو راز ڏنو آهي جنهن کي شيڪسپيئر ڳالهائڻ سيکاريو، روزالنڊ جي ٻانهن مون کي ياڪر وڌو آهي، جوليٽ منهنجي چپن تي پنهنجا چپ رکيا آهن.“

”ها ڊورين، منهنجي خيال ۾ تون سڀ ٺيڪ ڪري رهيو آهين.“ باسل نرمائي سان چيو.

”تو ڪهڙي نڪتي تي اچي هن سان شاديءَ جي ڳالهه ڇيڙي ۽ هن ڇا چيو؟“ هينري پڇيو.

”مون ڪاروباري ڏيتي ليتي سمجهي شادي جي ڳالهه نه ڪئي پيارا دوست، نه ئي مون ڪو رسمي انداز اختيار ڪيو، مون هن کي چيو ’مون کي توسان محبت آهي.‘ هن چيو ’آءٌ تنهنجي لائق نه آهيان.‘ ڀلا هوءَ ائين چوڻي ڇوي؟ منهنجي اکيان ته هن جي پيٽ ۾ سڄو سنسار ڏي تڇ آهي!“

”عورتون عجيب طرح سان عملي هونديون آهن.“ هينري چيو ”اسان مردن کان به وڌيڪ عملي، محبت جو اظهار ڪندي اسان کي اڪثر شادي بابت ڪو خيال به نه هوندو آهي پر هو انهيءَ ڏي وقت اسان کي شاديءَ جو احساس ڏياري ڇڏينديون آهن.“

”ائين نه چئو هينري.“ باسل هينري جي ٻانهن جهليندي چيو ”تون ڊورين کي ڏکوئڻ واريون ڳالهيون پيو ڪرين، هي نه اهڙي سهڻي سڀاءَ جو آهي جو ڪنهن لاءِ به برو نه

ٻٽبو-"

"دورين منهنجين ڳالهين تي ڪڏهن به رنج نه ٿيو آهي ۽ جيڪو سوال تجسس جي نتيجي ۾ ڪيو آهي سو معاف ڪرڻ جوڳو هوندو آهي. منهنجو شادي بابت هڪ نظريو آهي. اهو هي ته شاديءَ جو ارادو خود عورت ئي ظاهر ڪندي آهي نه ڪي مرد، وچولي طبقي ۾ جيڪڏهن ائين نٿو ٿئي ته ان جو سبب هي آهي جو اهو طبقو جدت کان ٻري هوندو آهي-"

"تون ته صفا ڪو وڏيل آهين-" دورين ٿهڪ ڏئي ڪنڌ ڌوڻ ڪئي- "پر خير آءٌ دل ۾ نٿو ڪريان، توسان ڳالهائڻ ممڪن ڪونهي، جڏهن تون سڀ ڪي ڏسندين تڏهن خود محسوس ڪندين ته ڪو حيوان ئي هوندو جو هن کي ڪو ڇيهو رسائڻ جي ڳالهه به سوچيندو. آءٌ ته اهو سوچي به نٿو سگهان ته جنهن سان محبت هجي تنهن کي بدنام ڪرڻ جو ارادو به ڪري سگهجي ٿو. مون کي سڀ سان محبت آهي ۽ آءٌ هن کي هڪ سوني پاڻي تي بيهاري دنيا کي هن جي پوڄا ڪندو ڏسڻ گهران ٿو، اهڙي شخصيت جي پوڄا، جنهن جو آءٌ مالڪ آهيان- باقي شادي ته هڪ اهڙو ٻنڌڻ آهي جنهن سان ڪنڌ بچائي نٿو سگهجي، ۽ خدارا تون انهيءَ تان ڇٽڙ نه ڪر، اهو هڪ اهڙو ٻنڌڻ آهي جنهن ۾ آءٌ پاڻ کي ٻڌڻ ٿو چاهيان، هن جي اعتماد مون ۾ وفا جو جوهر پيدا ڪري ڇڏيو آهي، هن جي ويساه مون ۾ نيڪي جي وصف پيدا ڪري ڇڏي آهي. سچ ته

جڏهن آءٌ سڀل سان ملندو آهيان تڏهن تو وٽان سکيل اصولن تي مورڳو ارمان ٿيندو اٿم، تڏهن آءٌ اهو ڊورين ٿي نه رهندو آهيان جهڙو اوهان اڳيان هوندو آهيان، هن ڪري فقط ڇهن سان ٿي منهنجي ذهن تان تنهنجي ۽ تنهنجي زهر ڀريل من موهيندڙ نظرين جا نقش ميسارجو وڃن —“

”منهنجا ڪهڙا نظريا آهن ڀلا —؟“ هينري سلاد جي پليٽ ڪڍندي چيو.

”اهي تنهنجا زندگي، محبت ۽ لذت پرستي وارا ۽ ٻيا سڀ نظريا —“

”لذت، خوشي، سرهائي — اها ئي هڪ اهڙي شئي آهي جنهن بابت ڪنهن وٽ ڪو نظريو هئڻ ضروري آهي-“ هينري پنهنجي آواز ۾ سُر ۽ ڏيرج پيدا ڪندي چيو. منهنجي اها دعويٰ نه آهي ته آءٌ ئي انهيءَ نظرئي جو خالق آهيان، انهيءَ نظرئي جي خالق ته خود **فطرت** آهي. اها شئي ته فطرت جي آزمائش آهي ۽ فطرت جي خوشنودي جو ذريعو به.
جڏهن اسين خوش آهيون تڏهن هميشه نيڪ آهيون پر جڏهن اسين نيڪ آهيون تڏهن ڪو هميشه ئي خوش نه هوندا آهيون —“

”پر انهيءَ نيڪ هئڻ سان تنهنجو آخر مطلب ڇا آهي هينري —!“ باسل چئي رڙ ڪئي.

”ها ڀلا —“ ڊورين باسل جي آواز جو ئي پڙاڏو پيدا ڪيو.

”نيڪ هئڻ جي معنيٰ آهي پنهنجو پاڻ سان ميل سلوڪ ۾ هئڻ — پنهنجو پاڻ سان ٺاهه، پنهنجي پاڻ سان وفا، محبت

۾ مطابقت ــ“ هينري پنهنجين خوبصورت آڱرين سان هڪڙي مڪ جي ڏانڊي جهليندي چيو. ”۽ پنهنجي پاڻ سان ناموافقت آهي ٻين سان ميل سلوڪ ۾ رهڻ تي مجبور ٿيڻ. ماڻهوءَ لاءِ سڀ کان وڌيڪ اهم شئي خود هن جي پنهنجي زندگي آهي. جي ڪنهن کي ڏرڙو ٿي ٿيڻ جي سڌ آهي ته پلي پيو پنهنجن پاڙيسرين بابت پنهنجي نيڪاخلاقي جي لپاڙ هڻي پر حقيقت ۾ ٻين بابت فڪر رکڻ ڪنهن جو به ذمو ڪونهي، جڏهن ته انفراديت جو هڪ اتم مقصد آهي. جديد اخلاقيات پنهنجي فطرت ۾، فرد جي پيڙهيءَ جي معيار کي تسليم ڪرڻ جو اصول رکي ٿي جڏهن ته منهنجي خيال ۾ ڪنهن به سڌريل ماڻهوءَ لاءِ پنهنجي پيڙهيءَ جو معيار قبول ڪرڻ وڏي ۾ اخلاقي جي ڳالهه ٿيندي.“

”پر اها ڳالهه به يقيني آهي هينري ته جيڪو ماڻهو فقط پنهنجي لاءِ ئي جيئي ٿو سو ان لاءِ وڏي ڳري قيمت ادا ڪري ٿو.“ باسل خيال ظاهر ڪيو.

”برابر، اڄڪلهه اسان کان هر شئي جي قيمت ڪجهه وڌائي وصول ڪئي وڃي ٿي. منهنجي خيال ۾ غريب طبقي سان سڀ کان وڏو ظلم هي آهي جو هنن ۾ خريد جي قوت نه آهي ۽ پنهنجو روح پلڻ جي قوت اوس آهي، خوبصورت شين وانگر خوبصورت گناهن جو حق ۽ فائدو به فقط اميرن کي حاصل آهي.“

”ماڻهوءَ کي پئسي کان سواءِ ڪنهن ٻي طرح سان به قيمت ادا ڪرڻي پوي ٿي.“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”مثال طور ڪهڙي شئي جي شڪل ۾ تي قيمت پرڻي پوي ــ ؟“

”مثال طور ــ منهنجي خيال ۾ ــ ڪنهن ماڻهوءَ کي پڇتاءَ جو احساس ٿو ستائي، ڪو درد ٿو برداشت ڪري، ڪو ڪنهن قسم جي ذلت جو شڪار ٿو ٿئي... “

”منهنجا دوست ــ“ هينري ڪلهن کي جنبش ڏيندي چيو ــ ”وچين صديءَ وارو فن برابر ڏاڍو دل آويز آهي پر يار انهيءَ دور جا جذبات هائي مــدي خارج ٿي ويا آهن. ڪٿي انهن کي افسانوي ادب ۾ ڪتب آڻي سگهجي ٿو پر پــوءِ افسانوي ادب ۾ ته اهي ڏي وڙ ڪتب آڻــي سگهبا جيڪي حقيقي ادب ۾ نه اچي سگهيا آهن. يقين رک ڪوبه سڌريل ماڻهو خوشي ۽ لذت جي نندا نٿو ڪري سگهي ۽ ڪوبه اڻ سـڌريل ماڻهو اهو ڄاڻندو ئي نه آهي ته خوشي ڇا آهي ــ“

”پر آءٌ ڄاڻان ٿو ته خوشي ڇا ۾ آهي ــ“ ڊورين چيو.

”خوشي ۽ لذت آهي ڪنهن جي پوڄا ڪرڻ ۾ ــ“

”برابر ــ پوڄا لائق هئڻ کان پوڄاري ٿيڻ وڌيڪ بهتر آهي ــ“ هينري ميوات سان ڇيڙڇاڙ ڪندي چيو ــ ”پوڄڻ تــه هڪ وڏو آزار آهي، عورتون اســان کي ديوتا ڪري پوڄينديون آهن ۽ ان ڪري ئي اسان سان گهڻيون اميدون آسرا ٻڌي اسان کي پنهنجون فرمائشون پوريون ڪرڻ تي مجبور ڪنديون آهن ــ“

”آءٌ ته اڏين چوندس ته هو اسان کان اهو ئي ڪجهه

گهرنديون آهن جو ڪجهه هو اسان کي اڳ ڏئي چڪيون هونديون آهن، هو اسان ۾ محبت پيدا ڪن ٿيون ۽ اسان کان محبت واپس گهرڻ هنن جو حق آهي_“ ڊورين سنجيدگي سان چيو.

”تو بالڪل صحيح چيو ڊورين_“ باسل رڙ ڪئي.

”ڪا به ڳالهه ڪڏهن به بالڪل سچ نه هوندي آهي_“ هينري چيو.

”مگر هيءَ ڳالهه بالڪل سچ آهي هينري_“ ڊورين چيو_ ”تو کي اهو تسليم ڪرڻو پوندو ته عورت مرد کي پنهنجي زندگي جي اصل دولت پيش ڪري ڇڏيندي آهي_“

”ممڪن آهي_“ هينري وڏو ساهه کڻندي چيو_ ”پر هو اهو ٿي ڪجهه ساڳيو جو ساڳيو فقط ٿوري تبديليءَ سان واپس ٿيون گهرن ۽ اها ٿي ڳڻتيءَ جي ڳالهه آهي. جيئن ڪنهن سياڻي فرانسي اشراف چيو آهي ته عورتون اسان ۾ ڪو نه ڪو ڪارنامو ڪرڻ جو زبردست شوق پيدا ڪنديون آهن ۽ هميشه اسان جي انهيءَ ٿي ڪم ۾ رنڊڪ بڻيو بيٺيون هونديون آهن.“

”هينري تون ته نهايت خطرناڪ ماڻهو آهين، آءٌ الائي تو کي ايترو چو ٿو گهران_!“

”تون مون کي هميشه گهرندين، ڊورين_“ هينري چيو_ ”چڱو، دوستو! اوهان ڪافي پيئندو نه؟ بيرا! ڪافي ۽ عمدو شيمپين کڻي آءُ، پڻ باسل، آءٌ تو کي سگار پيئڻ نه ڏيندس، تو کي سگريٽ چکڻ کپي، مڪمل لطف لاءِ

سگريٽ هڪ مڪمل شئي آهي، سگريٽ ڏاڍي پياري شئي آهي جو ان مان ڊَو ڪڏهن نه ٿيندو آهي، بس پيو ڪنهن کي گهرجي به ڇا؟ ها، ڊورين، تون هميشه منهنجو شيدائي رهندين، مون توکي اهڙن اهڙن گناهن کان واقف ڪري ڇڏيو آهي جي تون ڪڏهن به نه ڪري سگهيو آهين.“

”کهڙيون بيوقوفي جون ڳالهيون ٿو ڪرين هينري.“

ڊورين چيو. ”هاڻي هلو ته ٿيئٽر تي هلون. جڏهن سبل اسٽيج تي ايندي تڏهن توکي زندگي جو هڪ نئون آدرش ملي ويندو. هوءَ اوهان جي اڳيان اهو ڪجهه ظاهر ڪندي جو ڪجهه اوهان اڳ ڪڏهن نه ڏٺو آهي.“

”آءٌ هر شئي کان واقف آهيان.“ هينري جي اکين ۾ ٿڪاوٽ هئي. ”پر آءٌ هر نئين جذبي لاءِ هميشه تيار آهيان ۽ مون کي ته خدشو آهي ته، ٿيئٽر ۾ منهنجي لاءِ ڪا نئين شئي ڪانه هوندي. خير تي سگهي ٿو تنهنجي اها عجيب غريب محبوبه منهنجي دل دماغ ۾ به هلچل مچائي ڇڏي، اداڪاري سان ته مون کي عشق آهي حقيقت هيءَ آهي ته زندگي ۾ اداڪاري ئي هڪ وڏيڪ حقيقي شئي آهي. ڊورين تون مون سان گڏجي هل، باسل معاف ڪجانءِ، منهنجي گاڏيءَ ۾ فقط ٻن ماڻهن جي ويهڻ جي جاءِ آهي، تون ڪنهن ٻي گاڏيءَ ۾ اسان جي پويان اچ ضرور.“

هو ٽئي اٿي ڪپڙا تيا ۽ ڪوٽ وغيره پائي بيٺي بيٺي ڪافي به پي ورتائون. باسل خاموش ۽ ڊورين سان گڏجي هلڻ لاءِ لاچار، چاڪاڻ ته گاڏيءَ ۾ فقط ٻن ڄڻن جي جاءِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هئي—! هن جي چهري تي اداسي هئي، ڊورين جي شادي هو سهساڻي نٿي سگهيو پر وري به ان معامللي کي هن آڻندي جي انهن حادثن کان بهتر ٿي سمجهيو جن جو امڪان هو. هو ٻاهر نڪتا، فيصلي موجب هو هنن ٻنهي کان جدا ٿي هڪ ٻي گاڏيءَ ۾ سوار ٿيو ۽ اها هينري جي گاڏي جي پٺيان ٿي بيٺي. اڳيان بيٺل انهيءَ گاڏيءَ، جنهن ۾ ڊورين هينري سان گڏ ويٺو هو، جي ٻتين تي اکيون کپائي هو چپ چاپ ويٺو رهيو. اهڙي ريت ٿيٽر ڏانهن هلندي هن جي ذهن ۾ ڦيريون پيرو هڪ نئون خيال آيو—! هن کي محسوس ٿيڻ لڳو ته .کانئس ڪجهه وڃائجي ويو آهي، هن محسوس ڪيو ته ڊورين هن سان هاڻي ڪڏهن به اڳي جهڙو نه رهندو. زندگي هنن ٻنهي جي وچ ۾ ڏيئي پئي هئي.... هن جي اکين اڳيان اونده اچي وئي، گوڙ شور سان ڀريل جرڪندڙ گهٽيون هن کي جهڪيون ڏيکائي ڏيڻ لڳيون—— ۽ جڏهن گاڏيون ٿيٽر روٽ اچي بيٺيون، تڏهن هن کي محسوس ٿيو ڄڻ هو زندگي جا ڪيترا سال اورانگهي ٻڍاپي جي در تي اچي رسيو آهي——!

[٧]

ڪنهن سبب ڪري اڄ ٿيٽر ۾ گهڻي رش هئي، ٿلهي يهودي مئنيجر هنن ٽنهي کي ڏسي وڏي اچي سندن آجيان ڪئي هو پنهنجي اها سٿيي ٿوڙي ضعيف مرڪ ڪنيو ڪڏهن هڪ جي اڳيان بيو جهڪي ته ڪڏهن ٻي سان ٻيو ڪا

سرڀر ڪري، ڇهري تي تماشي نمرتا پيدا ڪندي، منڊين سان ڳتيل پنهنجن ٽلهن هٿن کي هيڏانهن هوڏانهن اڇلائيندي پنهنجي قوت جي پوري حد تائين ڳالهائيندي هو هينري، باسل ۽ ڊورين کي سنڌن باڪس تائين وٺي آيو، ڊورين کي هن ڪان اچ ڪجهه وڌيڪ ئي بيزاري ٿي ٿي پر هينري ڏاڍي گرمجوشي سان هن سان هٿ ملائيندي هن جي ساراه ڪئي ڇي ههڙن ماڻهن سان، جيڪي ادراڪ جي پروڙ رکن ٿا، ملي ڪيس هوتئن به ڏاڍي خوشي ٿيندي آهي. پلا ههڙو فن شناس ماڻهو ڪو ٿيو ٿيندو جنهن محض هڪ شاعر خاطر پنهنجو ڏيوالو ڪڍيو.

باسل هالورڊ حال ۾ موجود صورتن کي ڏسي پئي دل وندرائي، اج گرمي به هيڪاندي هئي. ماڻهن پنهنجا ڪوٽ لاهي ڪٽي ڪلهن تي رکيا هئا ۽ هڪ پئي سان طرح طرح جون ڇهلون ڪرڻ ۾ مشغول هئا. ڪي عورتن سان ٿٽ شٽ هٿڻ ۽ نارنگيون کائڻ ۾ رڌل ته ڪي هڪ ڇيڙي کان ٻي ڇيڙي تائين پنهنجي ڳالهه پهچائڻ ۾. ڪي عورتون وري وڏا ٽکا خوفناڪ ۽ بي سرا ٽهڪ ڏيڻ ۾ ورتيون پيون هيون. بار ۾ ته جڻ ڪڪڙن ٻي ٻانگون ڏنيون. هينري چيو:

”واه! ڪنهن جي خدائي ڏسڻ لاءِ هن ڪان بهترين جاءِ ٻي ڪهڙي هوندي.“

”بيشڪ.“ ڊورين چيو، ”سبل مون کي هتي ئي ملي هئي، جڏهن نون هن جي اداڪاري ڏسنڊين تڏهن تو کي سڀ ڪجهه وسري ويندو، هوءَ اتم آهي، جڏهن اسٽيج تي

ايندي آهي تڏهن هي سڀ ٻچڙا ٻـي ڊولا تماشبين بالڪل بدلجي ويندا آهن ۽ چپ چاپ ويٺا فقط سبل کي تڪيندا رهندا آهـن ۽ سبل جيئن چاهيندي آهـي تيئن هنن کـي کلائيندي ۽ روئاڙيندي رهندي آهي- هوءَ ماڻهن ۾ ايتري رومانيت ڦوڪي ڇڏيندي آهي جو هو سڀ ائين سمجهڻ لڳندا آهن ته سڀ انسان هڪڙو ٿي هڏ ۽ ماس رکندڙ هڪ ئي وجود آهن-"

"اهڙي به ڪانه هوندي-" هينري دوربين سان هال ۾ داخل ٿيندڙ ماڻهن ڏانهن نهاريو.

"تون هينري جي ڳالهين تي ڌيان نه ڏي ڊورين-" باسل چيو- "آءٌ تنهنجي ڳالهه سمجهان پيو ۽ مون کي پڪ آهي ته سبل اهڙي ئي هوندي جهڙي تون ٻڌائين ٿو، جنهن هستيءَ سان تون محبت ڪرين ٿو سا يقيناً اهڙي ئي بـي نظير هستي هوندي، جـي واقعي هوءَ مـاڻهن ۾ روح ڦوڪي سگهي ٿي ته اها ڪا جهڙي تهڙي ڳالهه ڪانهي، جي هوءَ گند ڀريل ذهن ۾ سونهن ۽ شيلتا جو شعور پيدا ڪري سگهي ٿي، جي هو خود غرض ماڻهن کي پشيمانيءَ جا لڙڪ اڌارا ڏئي سگهي ٿي ته بيشڪ هوءَ تنهنجي محبت جي لائق آهي بلڪ سڄي سنسار جي محبت جي لائق آهي، ديوتائن سبل کي تو لاءِ ناهيو آهـي، تنهنجي زندگي هـن سان ئي مڪمل ٿيندي، هاڻي آءٌ اهو به تسليم ڪريان ٿو ته اوهان جي شادي واقعي مناسب ٿيندي-"

"مهرباني باسل دوست، مهرباني-" ڊورين باسل جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هٿ کي زور ڏيندي چيو- ”مون کي اميد هئي ته تون ئي مون کي سمجهندين، هينري ته بيحد رکو ماڻهو آهي جو مون کي رڳو ڊپ ڏيندو رهندو آهي، — اڇهو، ساز شروع ٿي ويا آهن، آهن ته ڏاڍا ڀي سرا ۽ ٻوائتا، پر اهي فقط پنج منٽ وڄندا ۽ پوءِ پردو کڄندو ۽ پوءِ....ڏسجان-“

پندرهن منٽ گذريا ته پردو کنيو ويو ۽ تاڙين ۽ واه واه جي شور ۾ سبل وين اسٽيج تي قدم رکيا — هينري هن کي چڱي طرح جاچي ڏٺو ۽ هن کي تسليم ڪرڻو پيو ته برابر هوءَ ڏاڍي پياري ۽ من موهيندڙ هستي هئي اڳ ڪڏهن نه ڏٺي-! هن جي چهري تي جو حياءَ هو، اکين ۾ جا معصوميت هئي ۽ حيراني هئي، هن جي شخصيت ۾ جو شان هو- جنهن کي هرڻ جو ٻچو اچي اسٽيج تي بيٺو هجي — تنهن هينري کي اهو تسليم ڪرڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو، هال ۾ ماڻهن جو انبوهه ۽ سندن جوش ڏسي هوءَ حياڪان ڳاڙهي ٿي وئي ڄڻ چانديءَ جي آرسيءَ تي گلاب جي گل جو پاڇو پئجي ويو هجي.

سبل ٻه ٽي قدم پوئتي هٽي، هن جا چپ ڪنبڻ لڳا- باسل ته اٿي ڪرسي تي بيٺو ۽ واه واه ڪرڻ لڳو ۽ ڊورين، مانڪ ڪيو پنڊ پهڻ بڻيو سبل ڏانهن تڪيندو رهيو ڄڻ ڪو سهڻو سپنو ڏسندو هجي ۽ هينري، ڊورين سان سبل کي ڏسندو ”واه، بيحد خوبصورت، بيحد وڻندڙ-“ چوندو رهيو.

روميو جوليٽ جي هن ناٽڪ ۾ **ڪاپوليٽ** جي گهر جو وڏو ڪمرو ڏيکاريو ويو هو جنهن ۾ روميو ڪفني

پاڻي ھرڪيوشو ۽ ٻين دوستن سان گڏ داخل ٿئي ٿو. ٻئي ڇهڙي به هئي، به ٿي نڪاءَ هنيا ۽ رقص شروع ٿي ويو. جهڙا هٿا اڪثر ٻي سرا تهڙا هثا سندن لباس — انهن اڻونڊڙ ويسا ڊارين جي ٽوپي ۾ سبل اٺين پي ڏسڻ ۾ آئي جڻ ڪنهن ٻي خوبصورت سنسار ڪان آئي هجي، هن جو بدن اٺين پي چربو پرٻو جيئن پاڻيءَ ۾ ڪو ٻوٽو لڏندو لمندو ۽ ٿڙڪندو آ-ي. هن جي بدن جا ور سفيد سوسن جي ورن جهڙا پي ڏسڻ ۾ آيا ۽ سندس هٿ ته اٺين پي لڳا جڻ ٽڏي عاج مان ٺهيل هجن.

پر — انهيءَ هوندي به اڄ هوءَ گهٽي ٻي خيالي پي ڏسڻ ۾ آئي — تعجب جي حد ٿائين -! هن جون نگاهون روميو سان ٿي ٽڪربون ته به هن جي منهن تي سرهائي جي ڪا لهرنتي پئدا ٿي، گيت جون جيڪي مصرعون هن چيون سي سڀ رڪي انداز ۾ چيون، آواز بيحد سريلو هئس ته به ان جي لهجي ۾ ڪا جان نه هئي جنهن سبب شعرن جو جڻ خون پئي ٿيو،—! سبل کي اڄ چا ٿي ويو آهي-؟ ڊورين سبل جي اها حالت ڏسي سچو پيلو پئجي ويو-! مونجهه ۽ پريشانيءَ هن کي ٻي سرت ڪري ڇڏيو، هيٺري ۽ باسل کي پڻ مات وٺي وئي-! سبل جي اداڪاري ڪان هو مايوس ٿي پياء — ۽ جڏهن ٻيو اڪٽ شروع ٿيو ۽ هنن اميد ساري اسٽيج ڏانهن نهاريو ته شايد سبل پاڻ سنڀالي چڪي هجي ته به سٽت ڏي هنن جا منهن لهي ويا. سبل مصنوعي چنڊ جي سهائيءَ ۾ ظاهر ٿي ۽ برابر هن جي سونهن اڳي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪان ٻ، اڳري هئي پر هن جي اداڪاري برداشت ڪان ٻاهر هئي ۽ جيئن پوءِ تيئن وئي ٿي بگڙندي ۽ بدتر ٿيندي-! نـه اداڪاريءَ ۾ ڪا حقيقت جي ڇايا نه گفتن ۾ ڪو اصليت جو لاڳاپو-! نهايت عمدا شعر هن ائين پي پڙهيا جيئن ڪنهن اسڪولي ڇوڪريءَ کي ڪنهن رواجي استاد طوطي وانگر پڙهائي آٿي اتي ٻيهاريو هجي. جن کي هوءَ پاڻ ئي نه پئي سمجهي سگهي-!

تان جو حال ۾ ويٺل عام ۽ اڻ پڙهيل ماڻهو ٻ اڇي بيزار ٿيا ۽ بي آرام ٿي زور زور سان سيٽيون وڄائڻ لڳا، ٻي-سي جي پٺيان ويٺل يهودي ڪاوڙ ۾ دڙها هڻڻ شروع ڪيا، هرڪو پنهنجي پنهنجي جاءِ تي پريشان ٿي پيو— مگر سبل-! انهن مڙنئي ڳالهين کان بـي نياز ۽ بي خبر ڏاڍي اطمينان سان پنهنجو ڪم ڪندي رهي.

جڏهن پيو منظر به ختم ٿيو تڏهن شوڪارن ۽ ڦوڪن جو هڪ طوفان ڪڙو ٿي ويو. هينري پنهنجي ڪرسيءَ تان اٿي کڙو ٿيو:

”سبل نهايت خوبصورت ڇوڪري آهي ڊورين-“ هن چيو- ”پر اداڪاري هن جي وس کان ٻاهر آهي، هلو ته هلون-“

”آءٌ ته پورو ڊرامو ڏسي پوءِ اٿندس-“ ڊورين ڪڙا ڏيک ڪڙڪائيندي چيو- ”مون کي افسوس آهي جو مون اوهان ٻنهي جي شام اجائي وڃائي، انهيءَ لاءِ آءٌ معافي ٿو وٺان-“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”پيارا ٻورين، آءٌ ته سمجهندس ته سبل جي طبيعت ٺيڪ نه هئي.“ باسل چيو. ”پاڻ وري ڪنهن ٻئي پيري اچي کيل ڏسنداسين.“

”ڪاش هوءَ بيمار ٿي هجي.“ ٻورين چيو. ”مگر اڄ مون کي هوءَ هڪ ٽڏو ٻٽر ٻئي ڏسڻ ۾ اچي، هوءَ بدلجي وئي آهي، ڪلهه رات هوءَ هڪ مهان ڪلاڪار هئي ۽ اڄ هوءَ هڪ رواجي ايڪٽريس آهي.“

”ٻورين.“ باسل وري چيو. ”تون جنهن سان محبت ٿو ڪرين تنهن بابت اهڙي ڳالهه نه ڪر، محبت فن کان وڌيڪ اتم ۽ سچاوڏيڪ شئي آهي.“

”محبت ۽ فن ٻئي محض نقل جا ٿي انداز آهن.“ هينري راءِ پيش ڪئي. ”مگر پاڻ کي هتان هلڻ گهرجي ٻورين تنهنجو هتي ويهڻ مناسب نه ٿيندو، ٻچڙي اداڪاري اخلاق کي نقصان رسائيندي آهي پيو ته آءٌ نٿو ڀانيان ته تو جهڙو ماڻهو پنهنجي زال کي اداڪاري ڪندو ڏسڻ پسند ڪندو سو ڇا ٿيو جي سبل ڪاٺ جي ڳڏي جهڙي اداڪاري ڪئي، هوءَ بهرحال ڏاڍي پياري ۽ وڻندڙ آهي ۽ جي هوءَ زندگيءَ جو به ايترو فهم رکي ٿي جيترو اداڪاري جو اٿس ته پوءِ هوءَ هڪ نهايت دلچسپ تجربو ثابت ٿي سگهي ٿي. دنيا ۾ فقط ٻن قسمن جا ماڻهو ڏاڍا دلچسپ هوندا آهن هڪڙا اهي جي سڀڪجهه ڄاڻن ٿا ۽ ٻيا اهي جي ڪجهه به ڪونه ڄاڻن، اهو، ٻورين ايترو ڏکي نه ٿيءُ هميشه جوان رهڻ جو راز انهيءَ ۾ آهي ته ڪو اٿو ٿيندڙ

جذبو پنهنجي ويجهو به اچڻ نه ڏجي، هلو ته ڪلب ۾ هلي سگريٽون ڦوڪيون ۽ سبل جي نالي تي شراب پيئون، هوءَ بيحد خوبصورت آهي بس پيو توکي ڇا گهرجي-؟"

"آءٌ ڇوان ٿو هليو وڃ هينري-!" ڊورين رڙ ڪئي- مون کي اڪيلو ڇڏي ڏيو، باسل، تون به هليو وڃ، ڏسو نٿا ته منهنجي دل ٽڪر ٽڪر ٿي رهي آهي-؟"

ڪوسا ڪوسا لڙڪ ڊورين جي ڳلن تـي لڙي آيا ۽ ڇپ، ٿڙڪڻ لڳا. هو باڪس جي پوئين پٽ وٽ وڃي منهن هٿن ۾ جهلي ويهي رهيو.

"هلو ته هلون باسل-" هينري چيو- "هـن جي آواز ۾ عجيب قسم جي سرهائي هئي. باسل ۽ هينري ٻئي اتان هليا ويا.

اسٽيج جون ٻتيون ٻريون ۽ ٽئين ڏيک لاءِ پردو کنيو ويو. ڊورين وري اچي پنهنجي نشست تـي ويٺو، هن جي منهن جو رنگ ڦي پيلو پئجي ويو هو. خاموشي ۽ سنجيدگي سان باقي رهيل ناٽڪ ڏسندو رهيو، ناٽڪ بـه چڱي اينگهه ڪئي ڇڻ پورو ڦي نه ٿيندو، اڌو اڌ تماشبين ته بوٽ سنيندا ٺهڪ ڏيندا اٿي هليا ويا، سڄو وايـو منڊل گوڙ گمبوڙ سان ڀڄي ويو هـو ۽ ڊرامي جـو آخري منظر ته رڳو خالي ڪرسين ڏٺو، نيٺ پردو به ڇڻ ڪرڪندي ڪنجهندي ڪريو.

ڊرامو ختم ٿيندي ڦي ڊورين تڪائي سان اٿي پردي جي پنيان واري ڪمري ۾ داخل ٿـي ويـو جتي سبل فخر ۽ فتحمندي جون ڪيفيتون منهن تي سجايو ويٺي هئي، سندس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اڪين ۾ تنکي چمڪ هئي ۽ سندس اڏ ڪليل چپ پنهنجي
ئي ڪنهن ”راز“ تي مرڪي رهيا هئا. دورين کي ڏسي
هوءَ خوشيءَ کان بي اختيار ٿي وئي:
”ڏٺئي دورين! اڄ مون ڪهڙي نه بچڙي اداڪاري
ڪئي-؟“ هن رڙ جي نوع ۾ چيو.
”بالڪل ردي، بيڪار-“ دورين سبل کي خوشيءَ
مان ڪلندو ڏسي هن کي اچرج سان پيي ڏٺو- ”بالڪل پيوائتي
اداڪاري، ڇا تنهنجي طبيعت ٺيڪ نه هئي-؟ تو کي ته
اهو احساس به نه هوندو ته تو ڇا ڪيو ۽ مون کي ڪيڏو
صدمو پهتو آهي-!“
”دورين-!“ سبل هن جو نالو جهلي جهلي ڪجهه
اهڙي انداز سان ورتو ڄڻ پنهنجن سنهڙن ڳاڙهن چپن تان
ڪي ماکيءَ جا ڦڙا چٽيندي هجي، اينرو ٺڪي ملو سُر هن
جي آواز ۾ به هو- ”تڏهن تو سهي ڪري ورتو- هان؟“
”ڇا سهي ڪيو اٿم-؟“ دورين ڪروڌ ۾ ايندي چيو.
”اهو ئي ته اڄ مون اهڙي ردي اداڪاري ڇو نه ڪئي
۽ هميشه ئي اهڙي ردي اداڪاري ڪنديس ۽ وري ڪڏهن
به بهتر اداڪاري نه ڪري سگهنديس-!“
”آءٌ پيانيان تو تون ڇاق نه آهين-“ دورين ڪلها
ڏوڙيندي چيو. ”جڏهن ٺيڪ نه هجين ته ڪم نه ڪندي
ڪر، تون پاڻ کي کلڻ هاب ڪيو ۽ مون کي ۽ منهنجن
دوستن کي به بور ڪيو.“
پر سبل ته ڄڻ دورين جي ڪا ڳالهه ٻڌڻ لاءِ تيار ئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نہ هئي، خوشيءَ جو ايترو نشو چڙهيل هئس جو حالت ئي اور ٿي پئي هئس.

”ڊورين! ڊورين!“ سبل تکي آواز ۾ چيو- ”تو سان ملڻ کان اڳ فقط اداڪاري ئي منهنجي زندگيءَ جي حقيقت هئي، فقط ٿيئٽر جي اندر زنده هوندي هيس ۽ سمجهندي هيس ته اها ئي هڪ حقيقي دنيا آهي، هڪ رات روزالنڊ هوندي هيس ته ٻي رات پورشيا، بيٽريس جي خوشي منهنجي خوشي هوندي هئي ۽ ڪارڊيليا جا سور منهنجا سور هوندا هئا، مون کي هتي جي هر شيءِ تي ايمان هو ۽ جيڪي ماڻهو هتي مون سان ڪم ڪندا هئا تن کي آءٌ ديوتا سمجهندي هيس، ناٽڪ جا مصنوعي ڏيک منهنجي سچي دنيا هوندا هئا، منهنجو واسطو پاڇن سان هو ۽ آءٌ انهن کي ئي حقيقي سمجهندي هيس،

”پوءِ آخر تون ملي وئين — منهنجا محبوب! ۽ تو منهنجي روح کي قيد مان آزادي ڏياري، تو مون کي سيکاريو ته حقيقت ۾ حقيقت ڇا آهي، اڄ رات، زندگيءَ ۾ پهريون دفعو مون پولار مان هن ڪوڙي تماشيگاه جو تينتال ۽ مڪر ڏٺو جنهن ۾ آءٌ هميشه کيل کيڏيندي رهي آهيان، اڄ رات مون کي محسوس ٿيو ته روميو فقط هڪ ٻهروپي ٻي ٻولو پايڙو آهي. اسٽيج جي باغ واري چانڊوڪي جڙتو آهي، سڀ ڏيک بي حقيقت آهن ۽ مون کي جيڪي گفتا ڳالهائڻا پوندا هئا تن جو هڪ اکر ڪوڙ ئي ڪوڙ آهي، ۽ اهي اکر منهنجا پنهنجا نہ هئا ويتر منهنجي مرضيءَ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

برخلاف هئا،

”تو مون کي هڪ بي بها وستو آڻي ڏني، اها شئي جو هي سچو ئي فن محض ان جو اولڙو آهي، تو مون کي اهو ادراڪ بخشيو ته عشق حقيقت ۾ ڇا آهي، منهنجا مٺا، منهنجا سائين، منهنجا پيار، منهنجا جادوگر شهزادا-! هنن پاڇن کان آءٌ بيزار ٿي پئي آهيان، تون مون لاءِ ڪامل فن کان به وڌيڪ آهين، هڪ ناٽڪ جي پورهيءَ سان پلا منهنجو ڪهڙو ناتو، اڄ رات آءٌ اسٽيج تي آئيس ته برابر پهرين اهو نه سمجهي سگهيس ته اداڪاري جـون وصفون مون مان ڇو موڪلائي ويون آهن، مون ڏٺو ته اڄ مون کان اها اداڪاري اهو مڪر نه پيو ٿئي — نيٺ حقيقت منهنجي اکيان ظاهر ٿي ۽ سمجهي ويس ته اهو ڦيرو مون ۾ ڇو آهي ۽ ڇا جو آهي، حقيقت جو ان طرح ظاهر ٿيڻ مون لاءِ ڏاڍي مزي جي ڳالهه ٿي، مون ماڻهن کي ڦوڪارا ۽ شوڪارا پريندي ڏٺو پر آءٌ دل ئي دل ۾ ته مرڪي رهي هيس، پلا انهن تماشبينن کي انسان جي محبت جي ڪهڙي خبر-؟“

”دورين-! مون کي ڪيڏانهن وٺي هل، جتي رڳو پاڻ هجون بيو ڪير نه هجي، مون کي اداڪاريءَ کان نفرت آهي، آءٌ انهيءَ جذبي جو نقل ته ڪري سگهان ٿي جنهن کان آءٌ واقف آهيان پر انهيءَ جذبي جو ”نقل“ ڪيئن ڪريان جـو مون کي باه بڻجي جلائيندو آهي-! تون سمجهي ويو هوندين ته اهڙي مهان جذبي جو نقل

اثارڻ جي صلاحيت جو چـا مطلب هوندو ۽ جي آءٌ ائين ڪري به سگهان ته به حيف آهي مون تي جو محبت جي جذبي سـان سرشار هجان ۽ وري اهڙا ويسا ڌاري عمل به ڪري سگهان ـ! ڊورين ـ! هاء ڊورين ـ! تـو تـه مون کي محبت اڪئين ڏيکاري آهي ـ!“

ڊورين صوفي تي ڀڃي رهيو ۽ پنهنجو منهن ڪٽي ٻي پاسي ڦيرايو:

”تو ته منهنجي محبت جو خون ڪري ڇڏيو ـ!“ هن گهٽيل گلي سان چيو.

سبل حيران ٿـي هن ڏانهن نهاريو ۽ ڪلي ڏنـو. هوءَ سندس پير ۾ ويهي پنهنجيون آڱريون هن جي وارن ۾ ڦيرائڻ لڳي ۽ پوءِ گوڏن ڀر ويهي هن جا هٿ وٺي چمڻ لڳي مگر ڊورين پنهنجا هٿ ڇڪي ورتا. سبل جي سرير ۾ ڏڪڻي ڀڄي وئي ـ! ڊورين ٽپ ڏئي اٿيو ۽ دروازي ڏانهن وڌندي رڙ ڪري چوڻ لڳو:

”ها ـ تو منهنجي محبت جو خون ڪيو آهي ـ! اڳي محض منهنجي تصور ۾ بـه تنهنجي هلچل هئي پـر هاڻي منهنجين خواهشن تي به تنهنجو ڪو اثر نه رهيو آهي. هاڻي تو ۾ ڪو اثر ئي نه رهيو آهي مون توسان محبت ڪئي ڇاڪاڻ جـو تون هڪ شاندار ۽ اتـم شخصيت هئين، ڇاڪاڻ جو تو مهان شاعرن جي خوابن کـي حقيقت جي روپ ۾ ٿي پيش ڪيو. تو زماني جي ڇاياڻن کي شڪليون ۽ صورتون ٿي عطا ڪيون مگر اهي سڀ خوبيون تو پاڻ

ٺي پاڻ کان ڌار ڪري ڇڏيون آهن ۽ بالڪل هڪ سطحي ۽ احمق هستي بڻجي وڃي آهين. اف خدا! تنهنجي محبت ۾ آءٌ ڪيترو نه ديوانو ٿي ويو هوس! ڪيڏو نه بيوقوف هوس، مگر هاڻي منهنجين نظرن ۾ تنهنجي ڪابه وقعت نه رهي آهي هاڻي آءٌ توسان ڪڏهن به نه ملندس، نه تنهنجي باري ۾ ڪڏهن سوچيندس نه ڪڏهن تنهنجو نالو وٺندس،

”مون ۾ نه هاڻي اهو سوچڻ جي به قوت نه رهي آهي ته اڳ تون مون لاءِ ڇا هئين. ڪاش آءٌ توکي ڪڏهن به نه ڏسان ها، توکي ڀلا محبت جي ڪهڙي ڄاڻ؟ تون جا ثابت ڪرين ٿي ته محبت فن کي تباهه ڪندڙ آهي! جڏهن ته پنهنجي فن کان الڳ تنهنجي ڪا حيثيت ئي ڪانهي، مون تنهنجي لاءِ الائي ڪهڙيون ڪهڙيون رٿائون رٿيون هيون— پر اڄ تون منهنجي لاءِ هڪ سهڻي منهن مهانڊي واري خسيس ايڪٽريس کان وڌيڪ ڪا حيثيت نٿي رکين.“

سبل جي جسم مان ته رت ست ئي موڪلائي ويو، هوءَ ٿڙڪڻ لڳي، پنهنجا ٻئي هٿ ملائيندي هن جهيڻي ڪمزور آواز ۾ چيو:

”تون سنجيده ته نه آهين نه ڊورين؟ تون شايد اداڪاري ته ڪرين!“

”اداڪاري؟ اداڪاري جو ذمو ته توکنيو آهي ۽ تون ان کي ڏاڍي خوبيءَ سان نباهي به رهي آهين.“ ڊورين وڌيڪ ٽڪو ٿي ويو.

گوڏن ڀر ويٺل سبل وين هاڻي اٿي کڙي ٿي، ڇهري ٿي جا پيڙا جي ڪيفيت هئس اکين ۾ جا ويچارگي هئس تنهنجي نه ڪا حد هئي نه حساب، ڊورين جي اڇا ويجهو اچي هن پنهنجو هٿ سندس ٻانهن تي رکيو ۽ هن جي اکين ۾ نهارڻ لڳي ـ! ڊورين پنهنجو هٿ ڇڏائي ڇڙٻ ڏني ـ
”مون کي هٿ نه لاءِ ـ!“

سبل سور جي سٽن کان ماندي ٿي وئي، هڪ لتاڙيل گل وانگر هوءَ ڊورين جي قدمن ۾ ڪري پئي.

”ڊورين ـ! مون کي ڇڏي نه وڃجان، مون کي افسوس آهي جو مون عمدي اداڪاري نه ڪئي، اهو سڄو وقت آءٌ تو بابت سوچيندي رهيس تنهن سبب پنهنجي ڪم کان غافل ٿي ويس، پر هاڻي آءٌ ڪوشش ڪنديس، سچ ڊورين، هاڻي آءٌ پوري ڪوشش ڪنديس ته مون کان ڪا ڪوتاهي نه ٿئي ـــ اصل ۾ مون کي اتي ئي پنهنجي محبت جو اوچتو احساس ٿيو ۽ منهنجي خيال ۾، جي تون مون سان محبت نه ڪرين ها ته آءٌ محبت کان ڪڏهن به واقف نه ٿيان ها ـــ منهنجا محبوب ـ! مون کي هڪ دفعو وري پيار ڪر ۽ مون کان جدا نه ٿي، تنهنجي جدائي مون کان سٺي نه ٿيندي، هاءِ ڊورين ـ! مون کان جدا نه ٿيءُ ـ! ڇا تون منهنجي اچوڪي غلطي معاف نه ڪرين؟ آءٌ سخت محنت ڪري پنهنجو ڪم سڌاريندس، مون سان ظلم نه ڪر آءٌ توسان دنيا جي هر شئي کان وڌيڪ محبت ڪندڙ آهيان آخر اڄ پهريون دفعو ته آهي جو آءٌ توکي خوش نه ڪري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سگهي آهيان پر تون به سچ ٿو چوين، ڊورين مون کي هڪ فنڪار کان به ڪجهه وڌيڪ ٻنهجي ظاهر ٿيڻ ڪپندو هو اها منهنجي مور کپائي هئي پر آءٌ به بيوس ٿي وئي هيس، ڊورين-! مون کي ڇڏي نه وڃ، مون کان پري نه ٿي-!!-"

ٻيڙا جي گهوڙهن ۽ سڏڪن هن جو آواز روڪي وڌو، هڪ سخت چوٽ رسيل جيو، وانگر هوءَ گوڏا کوڙي آزيون نيازيون ڪندي رهي ۽ ڊورين ڪنڌ جهڪائي پنهنجين خوبصورت اکين ۾ حقارت ڀري هن ڏانهن نهاريندو رهيو، نفرت سبب سندس ڪڪوريل چپن ۾ ور پئجي ويا هئا- جنهن شخصيت سان پيار نه رهندو آهي تنهن جي اندر جا ادما جذبا ۽ امنگون به خسيس ۽ ڪلڻ جهڙيون پيون لڳنديون آهن --- سبل جون آزيون نيزاريون به هن وقت ڊورين کي هڪ اجايو ڪلائينڊز ناٽڪ پي لڳيون ۽ هن جا لڙڪ به هن کي ڏکيا پي لڳا.

"آءٌ وڃان ٿو-" ڊورين نيٺ پنهنجي صاف ۽ گنڀير آواز ۾ چيو- "آءٌ بي مروت ٿيو ٻنجڻ چاهيان پر تڏهن به آءٌ توسان وري نه ملندس، تو مون کي مايوس ڪري ڇڏيو آهي---"

سبل ڪجهه نه چيو، مانڪيو بيٺي گهوڙها ڳاڙيندي رهي، هن پنهنجا نازڪ هٿ وڌائي وري ڊورين کي روڪڻ جي ڪئي جيئڻ ڪو اونده ۾ هٿ هڻندو آهي پر هو پٺ ورائي ڪمري مان نڪري ويو. چند منٽن ۾ هو ٿيئٽر کان ٻاهر نڪري ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٽيئنتر مان نڪري هو بيءَ خيالو بي ارادي ۽ بي خبر مختلف گهٽين ۾ رلندو وتيو. جهڪي سهائي ۾ ٿيبل گهٽين، سنهڙن پيچدار رستن ۽ بدصورت مڪانن جي وچان هو ڪيترو وقت ائين بي ارادي ڀٽڪندو رهيو، ڪن واهيات عورتن هن کي ڏسي فقري بازي ڪئي ۽ هن کي سڏ ڪيا، ڪي شرابي هئا جي ٿڙندا ٿاٻڙندا هڪ ٻي کي گار گندڪندا پاڻ ۾ ڇهلون ڪندا پي ڀٽڪيا، پره ڦٽڻ واري هئي جو هو ڪوونيٽ باغ وٽ اچي رسيو، اونده جا پردا کڄندا ٿي ويا سج جي جهڪن ڪرڻن ۾ آسمان هڪ ڳاڙهي هيري جي صورت وٺندو ٿي ويو، وڏيون وڏيون گهوڙي گاڏيون جي لڏندڙ لمندڙ گلن سان ستيل هيون صاف خالي گهٽين ۾ گهلجڻ لڳيون هيون، هوا ٻه گلن جي خوشبوء سان واسجي وئي هئي — گلن جي سونهن، ٻورين جي دل جي ڦٽن تي چڙهي لوڻ ٿي ٻرڪيو، اتان چڪر هڻندو هو مارڪيٽ ۾ اچي ويٺو ۽ اتي ڪمين ڪاسبين کي ٻوڙ ٻڪ ڪندو ڏسڻ لڳو، هڪ گاڏير هن کي ڏسي ڪجهه شاه داڻا هن کي کائڻ لاء پيش ڪيا، هن ٿورائتو ٿيندي اهي داڻا وٺي بي نيازي سان کائڻ شروع ڪيا، اهي شاه داڻا شايد آڌيءَ رات جو پٽيا ويا هئا جو انهن ۾ چنبڙجي ٿڌاڻ بہ شامل ٿي وئي هئي، ڪي ڇوڪرا لالان جا گل کنيو پي ويا ته ڪي ڇوڪريون — ميريون ۽ مٽن اگهاڙيون — نيلام ختم ٿيڻ جي اوسيئڙي ۾ اجائي اچ وڃ ڪري رهيون هيون ته ڪي ڇونڪ واري ڪافي هائوس وٽ ويٺيون ڏسڻ ۾ آيون،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڳرين ڳرين ڳاڙين ڪي ڇڪيندڙ گهوڙا پٿر جي فرش تي ٺرڪندا ٽاپڙجندا ٿي ويا، ڪي ڪوچوان ڳوٺين جي ڏيکَ ٿي بي خبر ستا پيا هئا، نيرين ڳچين ۽ ڳاڙهن پيرن وارن ڪبوترن ٻچ ۽ داڻا چونڊيندي عجيب ڇهڇٽو مچائي ڇڏيو هو.

ٿوري دير اتي ترسي هو گاڏي ڪري گهر هليو آيو، آسمان هاڻي پٿر ٽڪ وانگر صاف هو ۽ جاين جون ڇتيون ان جي هيٺان چانديءَ وانگر چمڪي رهيون هيون. گهر ۾ داخل ٿي هن پنهنجو اوور ڪوٽ ۽ ٽوپلو هڪ طرف اڇليو ۽ لائبرري وٽان لنگهندو پنهنجي انهيءَ اٺ ڪنڊي بيڊ روم جي دروازي ڏانهن وڌيو جو هن پنهنجي اندر ۾ پيدا ٿيل نون جذبن ۽ عياشي جي احساس تحت پنهنجي لاءِ سينگاري سجائي ڇڏيو، جيئن هن انهيءَ ڪمري جي، دروازي جو هٿيو ڦيرايو هن جي نگاهه لائبرري ۾ رکيل پنهنجي انهيءَ تصوير تي وڃي ڪُتي جا باسل هن لاءِ ٺاهي هئي، — هو اچرج کائي پوئتي هٽيو — ۽ پوءِ واپس پنهنجي ڪمري ۾ هليو آيو، مونجهه ۽ پريشاني هن کي وڪوڙي وئي هئي، ڪوٽ جا بيڙا کوليندي هن هٿ روڪيو ۽ وري واپس ڪتب خاني ۾ اچي هو پنهنجي تصوير جي سامهون بيهي رهيو ۽ ان کي چتائي ڏسڻ لڳو، سج جي سهائي ميٺوڙي رنگ جي ريشمي پردن مان ڇڻ ڏاڍا وس ڪري پئي اندر داخل ٿي، انهيءَ جهڪي سهائيءَ ۾ — هن کي پنهنجي اها تصوير ڪجهه بدليل نظر آئي — ! تصوير ۾ هن جو چهرو بدليل هو — ! چهري تي ڪيئيتون مختلف هيون

۽ چپن تي ڪنور ٻائي جو نشان ٻي ڏسڻ ۾ آيو — اها ڳالهه هن کي سچ پچ ڏاڍي عجيب لڳي —!

ٻن، ورائي هو دري ۽ وٽ آيو ۽ ان جا پردا هٽائي ڇڏيائين، صبح جي اجري سنهائي سان سڄو ڪمرو ٽمڪجي ويو ۽ ٻاچا ميڙجي سيڙجي ڪنڊن پاسن ۾ وڃي گڏ ٿيا مگر — تصوير جيءَ چهري تيءَ هن جا عجيب ڪيفيت ڏٺي هئي اها ساڳيءَ طرح موجود هئي بلڪ اجا وڌيڪ چٽي ٿي بيٺي هئي —! سچ جي ٽڙڪندڙ گرم ۽ جوش ڀريل ڪرڻن تصوير ۾ هن جي چپن جي چوڌير ٻيٺل ڪنورتا جي ليڪن کي وڌيڪ چٽو ڪري ٻي ڏيکاريو جڻ هو ڪو خطرناڪ عمل ڪري هاڻيءَ ڪنهن آرسيءَ آڏو اچي بيٺو آهي —!

هن کي بدن ۾ سيانٽو وڌي ويو —! هن هڪدم پنهنجو آئينو، جنهنجو فريم عاج مان ٺهيل عام ديوتائن جي مورتين سان جڙيل هو ۽ لارڊ هينري جي ڏنل سوکڙين مان هڪ هو، هٿ ۾ کڻي ورتو ۽ ان جي گهري لساڻ ۾ پنهنجو چهرو ڏسڻ لڳو پر پنهنجن ڳاڙهن چپن تي هن کي اهڙي ڪابه ليڪ ڪوبه داغ يا ڪا ٻي ڪيفيت نظر نه آئي، آخر ڪهڙي ماجرا آهي —؟!

هو اکيون مهٽي ويجهو ٿي پنهنجي تصوير کي ٻيهر جاچڻ لڳو، تصوير کي تبديل ڪرڻ جو ڪو به ثبوت ڪوبه نشان موجود نه هو، پر تصوير جي صورت بالڪل بدليل هئي —! اهو هن جو محض وهم يا انومان نه هو سچ پچ هڪ عجيب خوفائتي صورتحال پيدا ٿي وئي هئي، تصوير

جو چهرو بدليل هو.

پاڻ کي هڪ ڪرسيءَ تي ڦٽو ڪري هو سوچ ۾ غرق ٿي ويو هو. امالڪ هن کي ياد آيو — ”جنهن وقت باسل تصوير پئي ناهي مون هڪ ديواني خواهش جو اظهار ڪيو هو ته ڪاش هيئنئن ٿي سگهي جو آءٌ پاڻ هميشه جوان رهان ۽ عمر جي قدرتي تبديلي هن تصوير ۾ اچي، منهنجي پنهنجي سونهن تي ڪو داغ نه لڳي ۽ منهنجي جذبن ۽ خطائن جو نتيجو جي ظاهر ٿئي ته هن تصوير ۾ ٿئي، فڪر ۽ رنج جا جي ڪهڙي پون ته هن تصوير تي پون ۽ منهنجي ڇوڪر پڻي واري ساپيا ۽ سونهن مون وٽ برقرار رهي — سو ڇا منهنجي آرزو پوري ته نه پئي ٿئي؟ جيتوڻيڪ ائين ممڪن ٿي نه آهي بلڪ اهڙي ڳالهه سوچڻ به پيو جي ڳالهه آهي مگر — تصوير منهنجي اڏو آهي ۽ جنهن ۾ منهنجن چپن تي ڪنور پائي جا نقش چٽا بيٺا آهن — ! ڪنورتا؟ ڇا مون ڪنهن سان ظلم ڪيو آهي — ؟ مگر ڏوهه ته سبل جو هو منهنجو نه هو، مون خوابن ۾ هن کي هڪ مهان ڪلاڪار لڌو هو، هن کي پنهنجو پيار ڏنو هو، هن کي هڪ غير رواجي هستي سمجهيو هو ۽ هاڻي هن مون کي مايوس ڪري وڌو آهي، هن پاڻ کي اڻوڻندڙ ۽ نااهل ثابت ڪيو آهي.“ مگر — اهو سوچيندي به هن کي هڪ احساس ستائڻ لڳو، جڏهين هن کي اهو ياد آيو ته ڪيئن هوءَ معصوم ٻار وانگر سنڌس قدمن ۾ ڪري ايلاز ڪري روئڻ لڳي هئي، ڪيئن هن کي انهيءَ ويچارگيءَ

جي حالت ۾ ڏسي ٿي ته هن ڏانهن ڏاڍي سنگدلي سان نهاريو هئائين ـ! هن کي افسوس ٿيڻ لڳو ــ "آخر مون کي اهڙو ڇو بنايو ويو آهي ـ؟ مون کي اهڙي دل ڇو ڏني وئي آهي ـ؟ مگر مون دک به ته سٺو آهي، ناٽڪ جا سچا سارا ئي ڪلاڪ منهنجي لاءِ دک ۽ پيڙا جون صديون بڻجي ويا هئا، منهنجي زندگي به ته سندس زندگي جيتري ئي قيمتي آهي، آءُ هن کي هڪ عرصي تائين زخم رسائيندو رهيو آهيان ته هن جو مون کي هڪ گهڙيءَ ۾ تباهه ڪري ڇڏيو ـ! عورتون مردن جي مقابلي ۾ وڌيڪ دک سهڻ جي لائق بڻايون ويون آهن، ۽ هو پنهنجن جذبات جي آثار زنده رهن ٿيون ۽ پنهنجن ئي جذبات جو خيال رکن ٿيون، ۽ جي هو پنهنجو ڪو چاهيندڙ پئدا ڪن ٿيون ته اهو به ان ڪري ته ڪو اهڙو ساٿي ساڻن هجي جنهن سان گڏجي ڪي تماشا بڻائي سگهن، ها، هينريءَ مون کي اهوئي سمجهايو آهي ۽ هينري عورتن جو گهڻو تجربو رکي ٿو، آءُ سڀل جي خاطر ڇو ويهي سور پرايان ۽ ڳڻتيون ڏاريان ـ؟ هوءَ مون لاءِ هاڻي ڪا اهميت نٿي رکي ـ."

ــ مگر هيءَ تصوير ـ؟ انهيءَ لاءِ ڇا چئجي ـ؟ ان ۾ ٻورين جي جيون جو ڀيد لڪل آهي ۽ جا سندس ڪهاڻي پئي بيان ڪري، هن تصوير ئي کيس پنهنجي ساڀيا سان محبت ڪرڻ سيکاري ته ڇا هوءَ کيس پنهنجي آتما سان نفرت ڪرڻ به سيکاريندي ـ؟ ڇا هو وري ڪڏهن انهيءَ ڏانهن نهاري به سگهندو ـ؟

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

—”نہ نہ“ ھن سوچيو— ”اھو محض منھنجو وسوسو آھي جو منھنجن دکندڙ حواسن تي حاوي ٿي ويو آھي، گذريل پوائنتي رات پنھنجي پٺيان پوت ڇڏي وئي آھي، منھنجي ذھن تي ڪي اھڙا داغ پئجي ويا آھن جن مون کي ديوانو ڪري ڇڏيو آھي، تصوير ۾ ڪابہ تبديلي ڪانہ ٿي آھي اھڙي ڳالھہ سوچڻ بہ مورکپائي آھي.“

مگر تصوير نہ ساڳي طرح ڪيس گھوري رھي ھئي ۽ ان جو خوبصورت چھرو واقعي بگڙيل ھو—! ان تي ڪنور پٽي جي مرڪ ڪيڏي رھي ھئي، ان جا چلڪندڙ وار سج جي ڪرڻن ۾ جھلڪا ڏيئي رھيا ھئا، ان جون نيريون اکيون سندس اکين سان اٽڪيل ھيون. — ھن جي دل ۾ ڪھل پئدا ٿي، پنھنجو پاڻ لاءِ نہ — ان تصوير لاءِ دل ۾ شديد رحم جو احساس جاڳيو— ”تصوير بدلجي چڪي آھي—“ ھن سوچيو— ”ڇا اھا وڌيڪ بدلبي. آءٌ جيڪو بہ گناہ ڪندس تنھن جو ھڪ داغ ان تي اڪري ايندو ۽ ان جي سونھن تباہ ڪندو ويندو— پر آءٌ ڪو گناہ نہ ڪندس، ھيءَ تصوير، چاھي بدلجي نہ بدلجي، ھميشہ منھنجي ضمير جي کلي علامت ھوندي، آءٌ پنھنجي طمع تي ضابطو ڪندس، آءٌ ھينري سان بہ ھاڻي ڪڏھن بہ ۽ ڪنھن بہ قيمت تي نہ ملندس ۽ ڪڏھن بہ ھن جي انھن حرفتي زھر ڀرين نظرين تي ڌيان نہ ڏيندس جن منھنجي اندر ۾ اڻ تيئون ڳالھين لاءِ اتساہ پئدا ڪيو ھو، آءٌ وري سبل ڏانھن ويندس، پنھنجي ورتاءَ جي تلافي ڪندس ھن سان شادي ڪندس— ھا، اھو

مون تي واجب آهي، هن مون کان ٻه، وڌيڪ ڏک سٺو هوندو، هن جو جادو وري پنهنجو اثر ڏيکاريندو اسين وري گڏجي خوش گذاريندا سين ۽ منهنجي زندگي بيحد خوبصورت ۽ بي داغ بنجي ويندي.“

هو ڪرسيءَ تان اٿي ڪڙو ٿيو ۽ هڪ ڏکي پرديسان تصوير کي ڏسڪي چڙيائين ـــ اف ـ ڪيڏي نه پوائتي بنجي وئي آهي ـ! هن آخري ڀيرو تصوير تي نظر ڪئي ۽ هن جي بت کي سيائنتو وٺي ويو. تنهن بعد هن دري کولي ڇڏي.

ٿوري دير بعد هو ٻاهر لان ۾ اچي چبوتري تي پسار ڪرڻ لڳو، هڪ ڏکهو ساه ڪڍي هن جي اندر جو غبار ڪڍي ڇڏيو، صبح جي تازي هير هن جي دل مان مڙيئي اداسيون ڌوئي ڇڏيون. هن وقت ـــ سنڌس خيالن ۾ فقط سبل جو واسو هو، هن کي پنهنجي پيار جو جهڪو پڙاڏو وري ٻڌڻ ۾ آيو، هو رکي رکي سبل جو نالو ورجائڻ لڳو، ماڪ ۾ پُسل باغيچي اندر لاتيون لونڊڙ پکين کي ڏسي هن کي ائين لڳو ڄڻ هو ڳالهيون ڪرن کي سبل جا افسانا ٻڌائي رهيا آهن.

[٨]

ٻنپهريءَ کي گذرئي ٻه ڪجهه وقت ٿي ويو جو هو ننڊ مان سجاڳ ٿيو. هن جو نوڪر وڪٽر ڪئين ڀيرا پٺن پير هلي اچي هن کي ڏسي ويو هو ۽ حيران پئي ٿيو ته اڄ سنڌس صاحب ايتري دير تائين ستو رهيو آهي. ٻورين ڪهنتي وڄائي ته هو رڇانهه ۽ هڪ خوبصورت تشت ۾ خطن جو

ٿهو رکي ڪمري ۾ ڪٺي آيو. اهي شيون ميز تي رکي هن
تنهي درين تي لٽڪيل زيتوني ساٽن جا پردا هٽائي ڇڏيا.

”اڄ سائين جـن ڇـگي ننڊ ڪئي آهـي -“ وڪٽر مرڪندي چيو.

”گهڻا وڳا هوندا وڪٽر -؟“ ٻوڙيءَ ننڊاکري آواز ۾ پڇيو.

”پوڻا ٻه تي وڃيا آهن سائين -“

”ڇگي دير تي وٺي آهي -!“ هو اٿي ويٺو ۽ چانهه جا ڍڪ پي هن خطن کي اٿلايو پٿلايو، انهن مان هڪڙو خط هينري جو هو جو هن هٿو هٿ موڪليو هو، انهيءَ خط تي هو ٿورو ٽهڪيو ۽ باقي خطن کي بي نيازي سـان اٿلائڻ پٿلائڻ لڳو- ڪي ڪارڊ هئا ڪي ڊنر جون دعوتون ڪي ٽڪيٽون ۽ ڪي خيراتي تقريبن جي پروگرامن جا اطلاع ۽ هڪ چانديءَ جي ٽائلٽ سيٽ جو ڳرو بل، جنهن لاءِ پنهنجن سرپرستن سان ڳالهائڻ جي هن کي اڃا همت نـه ٿي هئي ڇاڪاڻ ته هو پراڻن خيالن جا هئا ۽ اهو احساس نه هئن ته اسين هڪ اهڙي دور ۾ رهون ٿـا جنهن ۾ غير ضرري شيون ئي اسان جون ضرورتون آهن.

اٽڪل ڏهن منٽن بعد هو اٿيو ۽ پنهنجو ريشمي پرت پريل ڪشميري ان وارو گائون لاهي ڦٿو ڪري غسل خاني ۾ گهڙي ويو. جڏهن ننڊ کان پوءِ ٿڌي پاڻيءَ مان هـن کي گهڻي فرحت پـي ملي، هن جو ذهن به ٽوپڻ لـڳو، البت هلڪو احساس -- ته ڪنهن ڏڪدائڪ عمل ۾ شريڪ

رهي آيو آهي — هن کي هڪ ڪوڙي خواب وانگر ڪن پل لاءِ ڏيکائي ڏيندو رهيو — ڪپڙا بدلائي هو ڪتب خاني ۾ آيو جتي هلڪو فرانسي ناشتو هن لاءِ تيار رکيو هو، ڪاٺ جي ميز دريءَ وٽ ئي رکيل هئي، ڏاڍو سهائيندو ڏينهن هو، هلڪي گرم هوا ۽ فرحت پئي ڏني، هڪ ماڪيءَ جي مک دريءَ مان ٽپي اندر لنگهي آئي ۽ ڊورين جي سامهون رکيل گلدستي جي چوڌير ڦيريون پائڻ لڳي — ڊورين جي دل خوشيءَ سان ٽمٽار ٿي وئي.

اوچتو هن جي نظر وڃي انهيءَ پردي تي پئي جو هن تصوير جي آڏو ڏئي ڇڏيو هو، هو اتي ڪڙو ٿيو. ”اوهان کي ٿڌان ٺار تہ محسوس ٿئي سائين —؟“ نوڪر ٽيبل تي آمليٽ رکندي چيو. ”نہ — اهڙي ڳالهہ ناهي —“ ڊورين ڌيمي آواز ۾ جواب ڏنو —

ڇا هن جو ذهن ئي وسوسن يا اندر جي داخلي سبب ايترو بدليو آهي جو هن کي هر انهيءَ هنڌ ڪا مڪروه صورت ٿي نظر اچي جتي ڪا سرهائيءَ جي صورت ٿي بنجي —؟ هيءَ تہ باسل کي ٻڌائڻ لاءِ هڪ ڪهاڻي بنجي پئي جنهن کي ٻڌي هو کلڻ کان سواءِ نہ رهي سگهندو.

هڪ ڳالهہ صاف هئي تہ ڊورين کي هاڻي تصوير کان پڪو ٽيڻ لڳو ہو، ايتري قدر جو هن کي ڪمري ۾ اڪيلو رهڻ کان بہ خوف ٿيڻ لڳو ۽ ان ڪري ئي هن ٻاهر ويندڙ پنهنجي نوڪر کي سڏ ڪري روڪي ڇڏيو — مگر ڪيستائين — آخر هن نوڪر کي بہ روانو ڪري ڇڏيو ۽ جيئن ڇڏيو تہ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو ڪنهن سان به نه ملندو ۽ پوءِ سگريٽ دکائي تصوير جي عين سامهون رکيل ڪوچ تـي ليٽي پيو. تصوير تي لٽڪايل پـردو اندلسي چمڙي جـو هڪ جهونو پوش هو جنهن تي قديم طرز جـا مگر نهايت عمدا نقش نهيل هئا. ٻورين ڏاڍي ڏيان ۽ پڻ ڏاڍي چاه سان پردي کي گهوريندي عجب ڪاڻ لڳو — انهيءَ پـردي اڳي به ڪڏهن ڪنهن جي زندگيءَ جو راز ائين لڪايو آهي—؟ اڳـي به ڪڏهن ڪنهن جي ڏڪ ڏڪي آهي—؟ هڪوار وري پردو هٽائي ڏسجي—! ڏسان، پر آخر ڇو، ڪهڙو فائدو—؟ پـر ٻيلا جي ڪنهن ٻي ماڻهوءَ هيءَ تصوير ڏسي ورتي تـ—؟ ۽ جي خود باسل اچي تصوير ڏسڻ جي خواهش ڪئي ته هن کي ڪهڙو جواب ڏئي سگهبو—؟ هو ته ايندي ئـي ضرور تصوير ڏسڻ چاهيندو، هيءَ شڪ جي ڪيفيت به ته هر صورت ۾ مصيبت آهي، تڏهن هڪ دفعو وري جاچ ڪرڻ ۽ پنهنجي تسلي ڪرڻ ضروري آهي.

هو اٿيو ۽ ٻئي دروازا بند ڪري ڇڏيائين، آخر پنهنجي اوگهڙ ته اڪيلائيءَ ۾ ئي ڏسبي— پوءِ هن پردو هٽائي غور سان تصوير ڪـي ڏٺو — واقعي، تصويـر بـدلجي چڪي هئي—! هـن کي ياد آيو ته هن ڪان اڳـ هن تصوير کي هميشه هڪ شائق يا نقاد يا پارکوءَ جي اک سان ڏٺو هو ۽ ڪڏهن اهو گمان به نه ڪيو هـو ته ان ۾ ڪو ڦيرو به اچي سگهيو ٿي، مگر— هـن وقت اهو ڦيرو هڪ حقيقت جي شڪل ۾ هن جي سامهون هو — ڇا تصوير ۾ رنگن

۽ شڪلين جي صورت وٺندڙ ڪيميائي مسالي ۽ سندس روح جي درميان، ڏاڍي چترائي ۽ هنر سان، ڪو گهرو لاڳاپو رکيو ويو آهي-؟ ڇا اهي رنگ ۽ صورتون به اهوئي ڪجهه محسوس ڪري سگهن ٿيون جيڪي ڪجهه، هو پاڻ ٿو محسوس ڪري-؟ ڇا سندس خواب پڻ رنگن ۽ صورتن ۾ حقيقت بڻجي ظاهر ٿي سگهن ٿا-؟ يا هن سڄي مونجهاري جو ڪو ٻيو سبب آهي، نهايت ڀيانڪ-؟ هو خوف کان ڏڪڻ لڳو ۽ وري صوفي تي ويهي تصوير کي گهورڻ لڳو- انهيءَ خوف هن کي سخت اذيت تي پهچائي.

تبديليءَ جي انهيءَ هولناڪ صورت هن جي اندر ۾ ڇچناءَ جو احساس به ضرور جاڳايو، سڀ‌ل سان ظلم جو احساس-! پر ان جي تلافيءَ جو اڃا وقت آهي — "آءٌ هاڻي به هن کي پنهنجي رفيق بڻائي سگهان ٿو-" هن سوچيو- "منهنجي مصنوعي ۽ خود غرض محبت ڪنهن اتم اثر کان هار کائي هڪ اڻ رواجي جذبي ۾ تبديل ٿي ويندي، باسل جي چٽيل هيءَ تصوير سڄي عمر منهنجي رهنمائي ڪندي، منهنجي لاءِ هيءَ تصوير هڪ اهڙي شئي بڻجي ويندي جنهن کي ڪي ماڻهو پاڪائي چون ٿا، ڪي ضمير چون ٿا — ۽ سڀ انسان ان کي خدا جو خوف چون ٿا، دنيا ۾ ڪي اهڙيون نشيدار شيون به- آهن جيڪي پشيماني جي احساس کي اگهور ننڊ سمهاري سگهن ٿيون، ڪي اهڙيون دوائون به آهن جيڪي اخلاقي شعور کي ننڊ ڪو ڏئي سمهاري سگهن ٿيون - پر هيءَ تصوير-! گناه جي احساس جي ڏني وائني

صورت بڻي بيٺي آهي، انهيءَ تباهيءَ جي صورت جا انسان پنهنجي روح تي نازل ڪندو آهي-!

تي وڳا، ٻوءِ چار ۽ پوءِ ڇهه --- مگر ڊورين پنهنجي جاءِ تان نه چريو. هو جيون جي رتول ڌاڳن جي تاڃي پيٽي کي سهيڙي هڪ آدرش ڳاهڻ جـي ڪوشش ڪري رهيو هو، جذبات جي انهيءَ آڙاهه مان ٻاهر نڪرڻ جو رستو ڳولي رهيو هو جنهن ۾ هو ڦٽڪي رهيو هو ٻـر هن کي سمجهه ۾ نه ٿي آيو ته ڇا سوچجي ۽ ڇا ڪجي. آخر هن ڪوچ تان اٿي ميز تي اچـي سبل ڏانهن هڪ جـذباتي خط لکيو جنهن ۾ معافي جي درخواست هئي ۽ ڏوهن جي مڃتا هئي، پنهنجي چرڻ جو اعتراف هو، دکـن دردن جي ڳالهين ۽ جذباتي لفظن سان هو پنن مٿان پنا لکندو ويو--- پنهنجي پاڻ کي ملامت ڪرڻ ۾ هوندي به ڏاڍو لطف آهي، اسين پنهنجي پاڻ کي ڏوهاري ڪندا آهيون ته اها دلجاءِ ملندي اٿئون ته ڪنهن ٻئي کي اهو حق نه آهـي ته اسان کي ملامت ڪري، اسان کي پنهنجن گناهن جي معافي مرشد جي وسيلي نه پر گناهن جي اعتراف جي وسيلي تي ملي.

ڊورين خط لکي پورو ڪيو ته هن کي ائين محسوس ٿيو ته ڄڻ گناهن جي معافي ملي چڪي آهي. ايتري ۾ دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿي ۽ ٻاهر لارڊ هينري جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو:

”پيارا دوست، آءٌ توسان اڄ ضرور ملندس، مون کي اندر اچڻ ڏي، آءٌ تو کي ائين در بند ڪري ويهڻ نه ڏيندس.“

ڊورين کي جواب ڏيڻ بدران مانَ ڪيو ويٺو رهيو. دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿيندي رهي ۽ ٻهرين هوريان پوءِ تيز- ”پلي هينري اندر اچي-“ هن سوچيو- ”اچي ته صاف اکرن ۾ ڪيس ڪولي ٻڌايان ته ڪهڙي نوع جي نئين زندگي شروع ڪرڻ وارو آهيان، ضروري ٿيو ته هن سان تڪرار به ڪندس ۽ جي ضروري ٿيو ته هن سان تعلق ٽوڙي به ڇڏيندس-“ هو اٿيو، ڦڙتائي سان تصوير جي اڳيان پردو ڏئي هن دروازو کولي ڇڏيو.

”مون کي ڏاڍو افسوس آهي ڊورين-“ هينري اندرايندي چيو- ”پر جيڪي ڪجهه ٿيو تنهن بابت تو کي ايترو گهڻو به نه سوچڻ گهرجي-“

”سبل وين بابت؟-“ ڊورين پڇيو.

”ها بالڪل-“ هينري هڪ ڪرسيءَ تي ويهندي پنهنجا دستانا لاهڻ لڳو- ”هڪ لحاظ کان ته اها هڪ نهايت دهشتناڪ ڳالهه ٿي پر ان ۾ تنهنجو ڪو ڏوهه به نه چئبو. هاڻي مون کي ٻڌاءِ ته ڇا ناٽڪ ختم ٿيڻ بعد تون سبل سان مليو هئين-؟“

”ها-“

”اها مون کي به پڪ هئي ته تون هن سان مليو آهين، ڇا هن سان ڪو جهيڙو تڪرار ٿيو-؟“

”اها منهنجي ڪٺورتا هئي هينري، مون حد کان وڌيڪ شيطاني ڪئي، پر خير هاڻي سڀڪجهه ٺيڪ ٿي ويو آهي، مون کي پنهنجي ڪئي تي پڇتاءُ نه رهيو آهي، انهيءَ

واقعي مان تہ مون کي پنھنجو پاڻ کي چڱي طرح سڃاڻڻ جو سبق مليو آھي.“

”شاباس ڊورين، تنھنجي سوچ ۽ عمل جي انھيءَ انداز تي مون کي ڏاڍي خوشي ٿي آھي، مون کي تہ ڊپ ھو تہ تون پڇتاءَ جي آڙاھ ۾ تپي پوندين ۽ پنھنجا خوبصورت گھنبيدار وار کوھي ڇڏيندين –“

”آءٌ انھيءَ آڙاھ مان گذري ويو آھيان –“ ڊورين مٺو ڏوٺي مرڪندي چيو. ”ھاڻي آءٌ بالڪل خوش آھيان. ھاڻي مون کي پروڙ پئجي وئي آھي تہ ضمير ڇا آھي — اتان ٿي مون کي ابتدا ڪرڻي آھي، تو مون کي ضمير جي جا حقيقت ٻڌائي سا بالڪل غلط ھئي. ضمير تہ اسان جي اندر ۾ ھڪ مقدس ترين شئي آھي. ھينري ھاڻي اڳتي ضمير کي — گھٽ ۾ گھٽ منھنجي اڳيان — ڪڏھن بہ برو نہ چئجان، آءٌ نيڪ ٿي رھڻ گھران ٿو آءٌ اھو سوچڻ بہ نٿو سھسائي سگھان تہ منھنجو روح گندو آھي –“

”واھ واھ، ڏاڍو سٺو، اخلاقيات لاءِ اھو واھ جو فنڪاراڻو ۽ من موھيندڙ بنياد ٻڌايو اٿئي آءٌ توکي مبارڪ ٿو ڏيان، ڀلا ھاڻي ٻڌاءِ تہ شروعات ڪيئن ٿو ڪرين –؟“

”سبل وين سان شادي ڪرڻ سان –“

”ڇا –؟ –“ لارڊ ھينري رڙ ڪندي اٿي ڪڙو ٿيو ۽ وائڙو ٿي اکيون ڦاڙي ڊورين کي ڏسڻ لڳو – ”پر يار....“

”ھا ھينري –! سمجھان ٿو تہ تون ڇا ٿو چوڻ چاھين، ھاڻي تون شاديءَ بابت ڪو ڊيڄاريندڙ نظريو ٻڌائيندين

پر هاڻي اڳتي مون سان اهڙي قسم جي ڪابه ڳالهه نه ڪجانءِ، ڇو ته ڏينهن اڳ مون سبل کي شاديءَ لاءِ چيو هو ۽ هاڻي پنهنجو وعدو پاڙڻ تو گهران، هوءَ منهنجي رفيق بنجڻ واري آهي.“

”تنهنجي رفيق.؟ ڊورين ڇا توکي منهنجو خط نه مليو آهي. مون هٿو هٿ موڪليو هو.“

”تنهنجو خط.؟ ها، ياد آيو، پر مون اهو کوليو ئي ناهي مون کي انديشو هو ته تو ان ۾ ضرور ڪا اهڙي ڳالهه لکي هوندي جا مون کي نه وڻندي، يار تون پنهنجن نڪتن ۽ لوڏڪن سان زندگيءَ کي ڪپي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ٿو ڇڏين.“

”تڏهن توکي ڪا خبر ڪانهي.؟“

”تون آخر ڇا ٿو ٻڌائڻ چاهين.؟“

هينري اٿي اچي ڊورين جي پر ۾ ويٺو ۽ هن جا ٻئي هٿ پنهنجن هٿن ۾ وٺي انهن تي زور وجهندي چوڻ لڳو:

”ڊورين..! منهنجي خط ۾.... منهنجو خط... دل جهلي ٻڌ.... منهنجو خط توکي هي پيغام ڏيڻ آيو هو ته سبل، فوت ٿي چڪي آهي.!“

ڊورين ڪان دانهن نڪري وئي، هينري ڪان پنهنجا هٿ ڇڏائي هن جي پيرن وٽ ويهي رهيو.”سبل، سبل فوت ٿي وئي، نه هينري نه، اهو ڪوڙ آهي، نهايت پيانڪ ڪوڙ، توکي ائين چوڻ جي همت ڪيئن ٿي.؟“

”اهو سچ آهي ڊورين.“ هينري دک مان چيو.”صبح

جي سيني اخبارن ۾ به اهڙا خبر ڇپي آهي، مون پنهنجي خط ۾ لکيو هو ته منهنجي اچڻ تائين ڪنهن سان نه ملجان ڇو ته منهنجو خيال هو ته ضرور جاچ جوچ ٿيندي ۽ مٿان تون به ان ۾ اڙجي وڃين، پيرس ۾ ماڻهو قانوني پڇا ڳاڇا ۾ فاسٽ فيشن سمجهن پر هتي لنڊن ۾ ماڻهو ڏاڍا تعصبي ثابت ٿيندا آهن، راڄ ۾ پهرين واقفيت ڏي ڪنهن بدنامي جي معاملي سان ٿيڻ چڱي ڳالهه ڪانهي اهڙا ڪم بيڍپي لاءِ رکي ڇڏڻ گهرجن، پانيان تو ٿيئٽر وارن کي تنهنجي نالي جي خبر ڪانهي، خير اهو به سنو ٿيو پر سوال آهي ته ڪنهن تو کي سبل جي ڪمري ۾ ويندو ته نه ڏٺو؟“

ڪيترو وقت ته ڊورين کو جواب ڏيڻ جي بدران وسمي ۾ بيٺو رهيو، دهشت هن کي بدحواس ڪري ڇڏيو هو، نيٺ هن ٻاڻ سنيااليو ۽ ڳري آواز ۾، هٻڪندي هٻڪندي ڳالهائڻ لڳو:

”هينري – تو ڇا ٻي چيو، پڇا ڳاڇا –؟ مون تنهنجي ڳالهه نه سمجهي، ڏهن ڇا سبل....؟ هينري مون کان برداشت نه پيو ٿئي، جلدي ڪر مون کي سڀ حقيقت ٻڌاءِ —“

”سبل جو موت محض ڪو اتفاقي موت نه آهي تنهن ۾ ته مونکي ڪو شڪ ڪونهي، ڪٽي ماڻهن کي ائين ڏي ٻڌايو ويو آهي، چيو ويو آهي ته اٽڪل ساڍي ٻارهين بجي هوءِ پنهنجي ماءُ ۽ ڪن ٻين سان گڏ ٿيئٽر مان ٻاهر نڪتي ۽ پوءِ رستي ۾ هنن کي اهو چئي گهر موٽي آئي ته ڪا وساريل شئي

ڪٿي ڏ-ي اچي، هو سنڌس انتظار ۾ ويٺي رهيا ۽ جڏهن ڪجھ دير تائين به هوءَ موٽي نه آئي ته هو به واپس گهر هليا آيا ۽ هن ڪي سنڌس ڊريسنگ روم ۾ مئل حالت ۾ ڏٺائون. هن، شايد غلطي ڪان، ڪا اهڙي شئي ڳڙڪائي ڇڏي هئي جا سنڌس سخت موت جو سبب ٿي-"

"هينري-! هينري-!" ڊورين رڙ ڪئي- "ڪيڏي نه دل ڏاريندڙ وارتا آهي-!"

"برابر ڏاڍي ڏکدائڪ ڳالھه آهي، پر ڏس تون انهن معاملن ۾ پاڻ نه اڙائجان ۽ نه ئي انهيءَ واقعي کي پنهنجن اعصاب تي سوار ٿيڻ ڏجان. اڄ تون مون وٽ هلي ماني کائجان پوءِ گڏجي ڪو سنگيت ناٽڪ ڏسڻ هلنداسين-"

"تڏهن، هينري، سبل جو قاتل آءٌ آهيان! سبل جو خون مون ڪيو آهي!-" ڊورين چئي پنهنجي منهن پٽڪڻ لڳو- "ڇڻ مون ئي هن جو نازڪ ڳلو ڪُپ سان ڪٽي ڇڏيو.... خير- گلن جي ساڀيا ۾ وري به ڪو فرق نه آيو آهي، پکي پکيرو به خوشيءَ ۾ ساڳيون لاتيون پيا لنون — اڄ رات آءٌ توسان گڏجي کائيندس پيئندس ۽ سنگيت ناٽڪ تي هلندس — هينري، يار-! زندگي ڏس ته ڪيتري قدر نه ڊراماٽي آهي-! نهايت غير معمولي طور تي ڊراماٽي-! هي جيڪي ڪجھ ٿيو آهي سو جي ڪنهن ڪتاب ۾ پڙهان ها ته ان تي روئڻ ۽ ڳوڙها ڳاڙڻ ويهي رهان ها پر هاڻي جڏهن ته اهو سڀڪجھ خود مون سان ئي ٿيو آهي تڏهن انهيءَ تي هنجون هارڻ ۾ مون کي عار پيو محسوس

ٿئي-! هي ڏس، زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو مون ههڙو جذباتي خط لکيو آهي، ڪيڏي نه عجيب ڳالهه ٿئي ها جي هي خط هڪ سرده چوڪريءَ ڏانهن موڪليو وڃي ها، ڀلا فوت ٿي ويل ماڻهو به ڪجهه محسوس ڪري سگهندا آهن-؟ سبل - ڇا اڃا به ڪجهه محسوس ڪندي هوندي، سمجهندي هوندي-؟

”الا-! هينري، ڪڏهن مون کي هن سان ڪيڏو نه ٻي انت عشق هو ۽ هاڻي، ۽ هن وقت، مون کي اهو سڀڪجهه ڪن سالن جي ڪا پراڻي ڳالهه پئي محسوس ٿئي-! ڪڏهن هوءَ ٿي مون لاءِ سڀڪجهه هئي ۽ پوءِ اها رات آئي- واقعي اها هن جي آخري رات هئي-! آءٌ هن ڪان هن جي آزين نيزارين جي باوجود به ڪاوڙجي آيس— پوءِ اوچتو هتي ڪا ڳالهه ٿي، آءٌ توکي ٻڌائي نه سگهندس، جنهن مون کي خوف ۾ مبتلا ڪري ڇڏيو— جيڪي ڪجهه ٿيو سوڏاڍو ڀيانڪ هو— ۽ هاڻي ته هوءَ زنده ئي نه رهي آهي....هينري توکي ڪهڙي خبر ته هن وقت آءٌ ڪهڙي خطري ۾ آهيان-! سبل، خودڪشي ڪري مون کي انهيءَ خطري ۾ وجهي ڇڏيو آهي، هن کي انهيءَ جو ڪو حق نه هو، اها هن جي خودغرضي آهي-!“ ڊورين ڇا جو ڇا چوندو رهيو.

هينري سگريٽ ڪيس مان سگريٽ ڪڍي دکائي:

”ڏس ڊورين، عورت مرد کي هڪ ئي خاص طريقي سان رام ڪندي آهي، اهو هيئن، جو هوءَ هن کي ايترو

بيزار ڪندي آهي جو هو زندگيءَ جون سڀ دلچسپيون ڇڏي ويهي. جي توهان سبل سان شادي ڪرين ها ته برباد ٿي وڃين ها ڇو ته توهان تي مهربان رهين ها جيئن هر ماڻهو گهڻو ڪري انهن شخصيتن تي گهڻو مهربان ٿيندا آهن جن کي ڪير پڇندو به نه آهي، پوءِ هن کي جلد ئي تنهنجي بدلجي وڃڻ جو ڀلانو ملي وڃي ها جنهن جي نتيجي ۾ يا ته هوءَ بالڪل چيڙيري ٿي وڃي ها يا وري انهن عورتن جهڙي روش اختيار ڪري ها جي پنهن زالن جي مڙسن جي خرچ تي عيش ڪنديون آهن. تنهنجي سبل سان شادي هڪ سماجي غلطي ٿئي ها جنهن ۾ بدنامي ٿيندي آهي-“

”آءٌ به هاڻي اهو ئي محسوس ڪرڻ لڳو آهيان-“

ڊورين ڪمري ۾ چڪر هڻندي چيو. هن جي منهن تي اڄا به گهري پيلاڻ ڇانيل هئي- ”مون هن سان شادي ڪرڻ پنهنجو فرض سمجهيو هو ۽ هاڻي جي انهيءَ افسوسناڪ حادثي مون کي صحيح فيصلو ڪرڻ کان روڪي ورتو آهي ته ان ۾ منهنجو ڪهڙو ڏوهه، مون کي تنهنجو اهو فقرو چڱي طرح ياد آهي ته چڱا فيصلا هميشه دير ۾ ۽ بيوقت ڪيا ويندا آهن تنهن سبب انهن جو فوت ٿيڻ مقدر آهي، مون به هميشه ئي ائين ڪيو آهي-“

”چڱا فيصلا ۽ چڱا ارادا جديد اصولن ۾ وکوڙ وجهڻ جون ناڪام ڪوششون آهن ۽ جن جي حقيقت سگهڻي هوڏ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي، اهڙا ارادا اسان کي فقط ڪڏهن ڪڏهن اهي عيشي ۽ سچيا جذبات عطا ڪن ٿا جن

۾ فقط هيٺن لاءِ ڪشش هوندي آهي، اهي نيڪ ارادا اهي
جيڪ آهن جي ماڻهو انهيءَ ٻنڪ تي ڪيندا آهن جن ۾
سندن ڪو حساب هوندو ئي ناهي.“

”هينري ـ!“ ڊورين هن جي پرسان ويهندي چيو-
”آخر هن حادثي جو مون کي ايترو گهڻو احساس ڇو نه
پيو ٿئي جيترو ڪي آءٌ چاهيان ٿو-؟ آءٌ ايترو ڪٺور ته نه
آهيان، ڇا منهنجي سيني ۾ ڪا دل ئي نه آهي-؟“

”گذريل پندرهن ڏينهن ۾ تو گهڻائي اهڙا ڪڏا ڪم
ڪيا آهن جو توکي سنگدل ته نٿو چئي سگهجي-“ هينري
پنهنجي رواجي سريلي آواز ۾ چيو.

”مون کي اهڙو دليل اصل ڪونه وڻي يار-“ ڊورين
منهن ۾ گهنڊ وجهندي چيو. ”خير مون کي خوشي ٿي جو
تون مونکي سنگدل نٿو سمجهين، بهرحال ايترو ضرور چوندس
ته هن حادثي جو مون تي ايترو اثر نه ٿيو آهي جيترو ٿيڻ
گهرجي، مون کي فقط ايترو احساس ٿيو آهي ته ڪنهن
عمدي ناٽڪ جي عمدي پڄاڻي تي آهي جنهن ۾ مون پاڻ
به ٻنان ڪو ڇيهو پڙاڻ جي هڪ ڪردار ادا ڪيو آهي-“

”سوال ته ڏاڍو ئي دلچسپ آهي-“ هينري چيو.
ڊورين جي ناداني ۾ هٺ سان ڪيڏيندي هن کي ڏاڍو لطف
پي آيو- ”نهايت دلچسپ سوال آهي، منهنجي خيال ۾ ان
جي صحيح سمجهاڻي هيءَ آهي ته:- ٿيندو هيئن آهي جو
زندگي ۾ ڪي واقعا ڪجهه اهڙي غير فنڪاراڻي انداز ۾
پيش ايندا آهن جو انهن جو سڪڻو زور، انهن جي ڪامل

نـاموافقت، انهن جـو اجايو اهميت گهرڻ ۽ انهن جـي ناموزونيت اسان کي ڏاڍو ڏک رسائيندي آهـي، انهن مان اسان کي ايترو ئي ڇيهو رسندو آهي جيترو جيڪرڪنهن جي ڪمينپائي مان رسي، تنهن جي نتيجي ۾ اسان جي اندر ۾ هڪ نسوري حيواني شڪتي پيدا ٿي پوندي آهي ۽ اسين انهيءَ شڪتيءَ ڪان باغي ٿي پوندا آهيون،

”البت ڪنهن وقت اسـان جي زندگيءَ ۾ ڪو اهڙو دکدائڪ واقعو به ٿيندو آهي جنهن ۾ فنڪاراڻي حسن جا سڀ جوهر موجود هوندا آهن، جي اهي عنصر حقيقي هوندا آهن ته پوءِ اهو فقط اسان جي ڊراماڻي حس کي متاثرڪندو آهي، پوءِ اوچتو اسان کي اهو احساس ٿيندو آهي ته اسين انهيءَ ناٽڪ جا ڪردار نه پر فقط تماشبين آهيون ياڪردار به آهيون ۽ تماشبين بـه، تڏهن اسين پنهنجي پاڻ تي نظر ڪندا آهيون ته فقط تماشي جو ڪمالُ اسان جي دل موهي وٺندو آهي،

”سبل جي آتم هتيا جو معاملو دراصل هـي آهي جو تنهنجي محبت خـاطر هن جو موت ٿيو آهـي، ڪاش ـ! منهنجي جيون ۾ به ڪا اهڙي واردات ٿي هجي ها ته هوند مون کي پنهنجي باقي حياتي جي محبت سان محبت رکڻ جو سبق ڏئي وڃي ها. جن ماڻهن ڪڏهن مون سان محبت ڪئي آهي ـــ ۽ تمام ٿورن مـاڻهن ڏي مون سان محبت ڪئي آهي ـــ تن کان جي آءٌ بيزار ٿيو آهيان تڏهن به ۽ جي هو مون کان بيزار ٿيا آهـن تڏهن بـه، پنهي صورتن ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هنن هميشه تڏهن کان ئي صحيح معنائن ۾ زنده رهڻ جي خواهش ڏاري آهي ۽ ڪوشش ڪئي آهي ۽ هاڻي آءٌ جڏهن به هنن سان ملندو آهيان هو رڳو ماضيءَ جون ڳالهيون ۽ يادون ورجائي ورجائي مون کي ڪِڪ ڪري ڇڏيندا آهن،

”سبل جي بيزار ڪندڙ ياد به ڪيڏي نه پوائتي آهي ۽ ڪيڏي نه سخت ذهني مانار ٿي پيدا ڪري_! انسان کي ڪِپي ته زندگي جو جوهر پاڻ ۾ جذب ڪري مگر ان جي تفصيل ۽ گهرائي ۾ ڪڏهن به نه وڃي، اهڙا تفصيل هميشه فضول هوندا آهن. جي ڪنهن جي محبوبه پنهجي محبوب لاءِ سچي دنيا صدقي ڪرڻ لاءِ تيار هجي ته سمجهه ته معاملو گنڀير آهي چاڪاڻ ته انهيءَ صورت ۾ انسان سدائين پنهنجي ازلي هٺ جي خوف ۾ مبتلا ٿو رهي.... ماضيءَ جي هڪڙي خوبي اها آهي جو اها ماضي آهي مگر عورتن جي هميشه اها خواهش هوندي آهي ته ماضيءَ کي وري وري ورجايو وڃي، جـي سڀ ڪجهه سندن مرضيءَ تـي ڪيو وڃي ته جيڪر هر ٽريجڊي وڃي ڪاميڊيءَ تـي پڄاڻي ڪري ۽ هر ڪاميڊيءَ جو انجام ٽريجڊي ٿئي....عورتن ۾ جيتوڻيڪ ڏاڍي من موهيندڙ مصنوعيت هوندي آهي پر هو فن جي شعور کان خالي هونديون آهن... تون ته مون کان وڌيڪ خوش نصيب نڪتين منهنجي زندگي ۾ جيڪي به عورتون آيون تن مان ڪنهن هڪ به مون لاءِ ايترو ڪجهه نه ڪيو جيترو ڪجهه سبل تولاءِ ڪيو.... جـن عورتن کي گهڻي ٽيپ ٽاپ ۾ ڏسين تن تي ڪڏهن به ڀروسو نه ڪجانءِ اهڙين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عورتن سان ڪانءِ ڪا ڪهاڻي ضرور لاڳاپيل هوندي آهي.
ڪي عورتون وري اوچتو پنهنجن مڙسن ۾ ڪن خوبين جي
هئڻ کان بـا خبر ٿي پونديون آهن ۽ شاديءَ تـي پڇاڙيءَ
لڳنديون آهن ڇو ته شادي ڪو ڏاڍو سهڻو گناه آهي. ڪن
عورتن کي مذهب مان دلاسو ملندو آهي، هڪ عورت هڪ
پيري مون کي ٻڌائڻ لڳي ته مذهب جي اسرارن ۾ نازنخري
۽ نٽ کٽ جو به سمورو ڏي موه موجود آهي.... ٻي ڳالهه
هيءَ ته گناه جو احساس انسان کي مور کو هٺيلو بڻايو ڇڏي،
اهو ضمير ٿي آهي جيڪو اسان سيني کي خوددار ٿو بڻائي،
”پر ڏس ڊورين، سڀل انهن مڙنئي عورتن کان ڪيڏي
نه مختلف ثابت ٿي_! هن جي موت هن جـي هڪ نهايت
لاجواب خوبيءَ جو ثبوت ڏئي ڇڏيو آهي، ڏس، هن پنهنجو
انت آڻي اسان تي اها حقيقت واضح ڪري ڇڏي ته محبت،
جذبات ۽ رومانس جهڙيون شيون سچ پچ حقيقي آهن جڏهن
ته اسين انهن کي راند جون شيون سمجهي انهن سان ڪيڏيندا
رهون ٿا_! مون کي ڏاڍي خوشي پئي محسوس ٿئي ته اسين
هڪ اهـڙي دور ۾ رهون ٿا جنهن ۾ اهـڙا ڪمال ظاهر
ٿين ٿا_“

”تو شايد اهو وساري ڇڏيو ته مون هـن سان ڪيڏا
ويل وهايا_“

”ڳنڍيءَ جي ڳالهه اها ٻي آهي ته عورتون شنشين سڌي
ڪلي ڪلائي ظلم جو پـي هر شيء کان وڌيڪ قدر ڪندڙ
آهن، هنن ۾ اڃا به اها عجيب غريب قديم اندروني سوجهي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

موجود آهي – يعني ظلم سهڻ جي فطرت – اسان هنن کي هيتري آزادي ڏئي ڇڏي آهي ته به هنن ۾ غلام بنجي رهڻ ۽ پنهنجن مالڪن جي ڏاڍ سهسائڻ جي سياويڪ پڌي موجود آهي، هو محبت به ان ڪري ڪنديون آهن جو مرد ڪان مغلوب ٿـي وينديون آهن، ۽ تو ٿـ سبل کي يقينا ڏاڍي سهڻائي سان مغلوب ڪيو هوندو سخت ڪاوڙ جي حالت ۾ تون ڏاڍو سهڻو لڳو هوندين، تو مون کي اڳ به ٻڌايو هو ته ناٽڪ ۾ هو مختلف روپ وٺي ايندي آهي، جي هوءَ جوليٽ جـي روپ ۾ مري ٿي وڃي ته ٿـ وري اموگين جي روپ ۾ زنده ٿي ٿي آئي–"

"مگر هاڻي ته هوءَ وري ڪڏهن به زنده نه ٿيندي –" ڊورين جهيڻي آواز ۾ چيو–

"برابر، هوءَ پنهنجو آخري ڪردار ادا ڪري چڪي، پر تون ڪٿي ائين سمجهه، ته اهو موت به ڪنهن وڏي ناٽڪ جو هڪ ڊرامائي ڪردار هو، سمجهه ته هن جي زندگي به هڪ ويساڏاري ناٽڪ هو ۽ هن جو موت به هڪ غيرحقيقي ۽ ڪوڙو ڊرامائي واقعو هـو، تنهنجي لاءِ هـوءَ هوندي به هڪ خواب هئي، ڪا آتما هئي جا شيڪسپيئر جي ڊرامن ۾ داخل ٿي انهن کي هميشه لاءِ ساڀيا بخشي گذري وئي، هن حقيقي زندگيءَ کي ڇهي وڌو ۽ ان کي داغدارڪري ڇڏيائين جنهن سبب زندگيءَ خود هن کي داغدار ڪيو ۽ هوءَ ختم ٿي وئي، هاڻي جي تو کي سڄو ٿو لڳي ته پيلي ويهي ڊرامن جي ڪردار جي موت تي ماتم ڪر، پـر سبل وين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لاءِ پنهنجا لڙڪ اجايا نہ وڃاءِ، هوءَ تہ ايتري بہ حقيقي نہ هئي جيترا حقيقي انهن ڊرامن جا ڪردار هئا-“

هينري ڳالهہ ختم ڪئي ۽ ماٺ ٿي ويو، سج الهڻ لڳو ۽ ڪمري ۾ اونده اڇـي واسو ڪرڻ لڳي، باغ مان وڻن ٽڻن ۽ ٻوٽن جا پاڇا ڏاڍي سانت سان ڏيرج سان ۽ چانديءَ جي پازيب جهڙي ڇڻڪي سان سـُرندا اندر اچڻ لڳا، ڪمري ۾ موجود هر شئي جهڪي ٿيڻ لڳي.

ٿوري دير بعد ڊورين اکيون کڻي هينري ڏانهن نهاريو:

”تو منهنجي ذات جي خوب تشريح ڪئي هينري-“

هن جي لهجي ۾ دلجاءِ هئي، اطمينان هو- ”آءٌ اهي ڳالهيون اڳ بہ محسوس تہ ڪندو هوس پر انهن کان خوف بہ کائيندو هوس ان ڪري پنهنجي پاڻ سان انهن جو اظهار ڪڏهن بہ نہ ڪري سگهيس، تو مـون کي کهڙو نہ سهي سڃاتو آهي-! خير منهنجي ذات منهنجي شخصيت منهنجي زندگي بابت گهڻيون ئي ڳالهيون ٿيون پر جيڪو حادثو ٿي گذريو آهي تنهن بابت هاڻي وڌيڪ ڪجهہ نہ ڳالهائبو، اهو مون لاءِ هڪ شاندار تجربو هو ۽ بس. خبر نـاهي زندگي مون لاءِ اڃا ڇا ڇا رٿيو ويٺي آهي-!“

”زندگيءَ وٽ تو لاءِ سڀڪجهہ موجود آهي سهڻا، تو جهڙو خوبصورت انسان سڀڪجهہ ڪري سگهي ٿو-“

”پـر، هينري-! جي منهنجي اهـا سونهن موڪلائي وئي— تہ پوءِ-؟“

”پوءِ-“ هينري اٿندي چيو- ”پوءِ تہ تو کي پنهنجين

ڪاميابين لاءِ جاکوڙ ڪرڻي پوندي، هنوقت نه هرڪاميابي تو وٽ آئي ٿي حاضر ڪئي وڃي— پر نه، تنهنجو حسن برقرار رهڻ کپي. هي دور گهڻو پڙهڻ ۽ گهڻو سوچڻ جو دور آهي جنهن جي نتيجي ۾ سونهن ۽ سياڻپ برقرار نٿيون رهن پر توکي اسين اهو روڳ نه لڳڻ ڏينداسين، هاڻي اٿي ڪپڙا بدلاءِ ته ڪلب هلون، گهڻي دير ٿي وئي آهي—“

”منهنجو خيال آهي ته تون ماني کائي سنگيت ناٽڪ تي هل، آءٌ اٿي ٿو ئي توسان اچي ملندس آءٌ گهڻو ٿڪل آهيان تنهن ڪري ماني نه کائي سگهندس. ها تو چيو هو ته سنگيت ناٽڪ ۾ تنهنجي همشيره جي باڪس ۾ ويهڻو آهي، ان جو نمبر ٻڌائي ڇڏ—“

”نمبر ٢٧ آهي، پر افسوس ٿيو جو تون ماني ۾ تي نه اچي سگهندين—“

”بس طبيعت اجازت نٿي ڏي—“ دورين بي نيازي سان چيو— ”خير تو اڄ مون کي جيڪي ڪجهه ٻڌايو سمجهايو تنهن لاءِ آءٌ بيحد ٿورائتو آهيان تون سچ پچ منهنجو بهترين دوست آهين، مون کي اڄ تائين ڪنهن به ايترو نه سمجهيو جيترو تو سمجهيو آهي—“

”اڇا ته پنهنجي دوستي جي شروعات آهي دورين—“ هينري هن سان هٿ ملائيندي چيو— ”چڱو، اميد ته تون سادي نوين ڪان اڳ سنگيت ناٽڪ تي پهچي ويندين—“

هينري ٻاهر نڪري ويو ته دورين گهنٽي وڄائي ۽ نوڪر هڪدم ٻنهي ڪٽي اندر آيو ۽ پردا ڇڪي ڇڏيائين،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻورين بي صبري سان هن جي ٻاهر نڪرڻ جو انتظار ڪرڻ لڳو ۽ هو هر ڪم ۾ اينگهه ڪري رهيو هو. جيئن ئي وڪٽر ڪمري مان نڪتو ٻورين تيزي سان اٿي تصوير تي پيل پردو هٽائي ڇڏيو— ”نه—! تصوير ۾ وڌيڪ ڪابه تبديلي نه ٿي هئي، سبل وين جي موت جي خبر مون کان اڳ تصوير تائين پهتي هئي، زندگي جي هر واقعي جو ان کي پتو پئجي ٿو وڃي، ان جي چپن تي ڪئورتا جا جيڪي نقش اڀري انهن کي بگاڙي بيٺا هئا سي يقينا ان وقت اڀريا هئا جنهن وقت سبل زهر— يا ڪا ٻي شئي— کاڌي هئي— پر ڇا اهين تي سگهي ٿو—؟ هوءَ پيش ايندڙ واقعات جو اثر ٿي وٺي يا روح اندر پيدا ٿيندڙ ڪيفيتن جو—؟“ ٻورين اچرج مان اهي ڳالهيون سوچيندو رهيو، هن جي دل ۾ هڪ اميد پيدا ٿي— ”ڪنهن ڏينهن شايد آءٌ پاڻ پنهنجين اکين سان اهو ڏسي سگهندس ته تصوير ۾ ڦيرو ڪيئن ۽ ڪهڙي سبب ٿو اچي—! ويچاري سبل—! ڪهڙي نه عجيب ۽ مزيدار ڪهاڻي ٿي وئي، هوءَ اسٽيج تي اڪثر موت جو سوانگ ڪندي هئي، ته ان جو موت پاڻ اچي هن کي پاڻ سان ڪٺي ويو—! زندگيءَ جو اهو آخري ڪردار هن الائي ڪيئن ادا ڪيو، مٿان مرندي مهل مون تي ڦٽڪارون وسايون هونديئين—؟ نه، هوءَ ته منهنجي محبت ۾ فنا ٿي، محبت—! محبت هاڻي منهنجو ايمان آهي ڌرم آهي، سبل جان جي قرباني ڏئي سڀ ڪفارا ادا ڪري ڇڏيا، هوءَ دنيا جي اسٽيج جو هڪ مهان ۽ دکي ڪردار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هئي ۽ عشق جي انتهائي سچائي جو مظاهرو ڏيکاري هلي وئي.— ”ٻورين سبل جون پياريون پياريون ڳالهيون، هن جا انداز، هن جون معصومانيون ادائون ياد ڪري روئڻ لڳو.... پر جلد ئي لڙڪ اگهي هن هڪوار وري تصوير ڏانهن نهاريو— ”هيءَ تصوير منهنجي هر گناه جو بوجو پنهنجي سر تي کڻندي ۽ آءٌ دائمي خوشيون، لذتون، چڙواڳي ۽ آسائشون ماڻيندس - ظاهري توڙي باطني —! منهنجي انهيءَ خواهش جي پورائي ٿيندي —! ويچاري تصوير، ڪيڏي نه رحم لائق آهي —!

”ها، ٿي سگهي ٿو- جيڪڏهن فڪر هڪ زنده هستيءَ تي اثر ڪري سگهي ٿو ته ڪنهن بي جان شئي تي به اثر انداز ٿي سگهندو هوندو—؟ ٿي سگهي ٿو، اسان جي خيال ۽ ارادي کان سواءِ به ڪي ظاهري يا خارجي شيون وچي اسان جي طبع يا جذبي يا احساس سان ڪو سنجوڳ ڪو ميلاپ ڪنديون هجن —! ڪاڳجهي محبت جزي ڪي جزي سان ملائيندي هجي —! تصوير منهنجي سڀاءَ تي پڻ اثر ڪري يا منهنجا احساسات تصوير تي پيا اثرانداز ٿين —؟ ڪو فني يا ٽڪنيڪي سبب آهي ضرور- پر خير- سبب ڪهڙو به هجي، آءٌ ڇو ويهي ايتري ڳڻتي ڏاريان، تصوير بدلجي ٿي ته بدلجي- آءٌ ڇو ويهي ان تي ڪهل ڪريان ۽ ان جي نجات لاءِ دعائون گهري ڪنهن سنجيده قوت کي جوش ۾ آڻيان —؟

”۽ وري هن جو مشاهدو ڪرڻ به ڏاڍي مزي جي

ڳالهه ٿيندي ــ! واه ــ! هيءَ مون لاءِ هڪ جادوءَ جي آرسي جو ڪم ڏيندي، آءٌ هن ڪي اک ۾ رکي پنهنجي روح جي مخفي رستن تي هن سان گڏجي هلندس، منهنجي اندرجون تبديليون هن ۾ ظاهر ٿينديون ۽ آءٌ انهن ڦيرن جو مشاهدو ڪري سگهندس ــ! جيئن هــوءَ منهنجي ظاهري شخصيت جي تصوير آهي تيئن منهنجي روح جو به عڪس بڻبي، ۽ تڏهن به هوءَ بدلجندي رهندي ۽ آءٌ نــه بدلبس، پنهنجيون تبديليون آءٌ هن ۾ ڏسندس ـــ اهو ڳالهه ته اها آهي نهـ! هن تصوير تي وقت جا ڦيرا ايندا ۽ آءٌ انهن کان محفوظ رهندس، سدائين خوبصورت، سدائين جوان، سدائين صحتمند ـ! تصوير جهور ٿي وڃي ته ڇا، ٻڍي ۽ ٻسي ٿي وڃي ته ڇا، بي رنگ ۽ بي زيب ٿي وڃي ته ڇا."

هن وري ساڳي طرح پردو تصوير تي وجهي ڇڏيو ۽ــ ائين ڪندي هــن مرڪي ڏٺو. هڪ ڪلاڪ بعد هو تيار ٿي سنگيت ناٽڪ تي پهچي چڪو هو.

[٩]

ٻي ڏينهن صبح جــو ڊورين پنهنجي ڪمري ۾ نيرن ڪائي رهيو هو ته باسل اتي پهچي ويو.

"چڱو جو ملي وئين ڊورين ــ" بــاسل جو آواز ڳرو هو ــ "رات اچي تنهنجي پڇا ڪيم ته تون سنگيت ناٽڪ تي ويل هئين جيتوڻيڪ مون کي پڪ هئي ته ائين نه هوندو، خير تون ڪنهن طرف ويل ضرور هئين پر ٻڌائي ته وڃين

ها، رات مون آنڌ مانڌ ۾ گذاري، ڊپ هئم ته متان هڪڙي ڏکدائڪ واقعي پٺيان ڪو ٻيو حادثو نه ٿي پوي، تون مون کي تار ته ڪري ڇڏين ها مون ته اها خبر ڏي گلوب ۾ پڙهي، سمجهان ٿو توکي ڏاڍو ڏک ٿيو هوندو، منهنجي دل ڏي ڏکر ڏکر ٿي پئي، پر تون هئين ڪٿي-؟“

”پيارا دوست، آءٌ ته سنگيت ناٽڪ تي هوس-“ ڊورين باسل جي ڳالهين کان بور ٿيندي چيو- ”تون به اتي اچين ها، اتي آءٌ پهريون دفعو هينري جي همشيره ليڊي ويندولين سان مليس، ڏاڍي خوبصورت آهي، هن کي ڏسي سنگيت ناٽڪ جا سيئي گيت مون کي الوهيت جا گيت ٿي محسوس ٿيا — تون انهيءَ اڻ سهائيندي ڳالهه جي پچار نه ڪر، جنهن واقعي بابت ڳالهائبو ئي ڪونه سو سمجهه ته ٿيو ئي ڪونه، اهو هينري جو ئي چوڻ آهي ته اظهار ئي شئي کي حقيقت بخشيندو آهي، خير تون اج ڪلهه ڪهڙي تصوير پيو ناهين-؟“

”تون سنگيت ناٽڪ ويو هئين-؟“ باسل جو آواز ڏک جي چيٽ کان گهٽجي ويو هو- ”تون سنگيت ناٽڪ تي ويو هئين جڏهن ته تنهنجي محبوب جو لاش هڪ رواجي جاءِ ۾ پيو هو-؟ ۽ تون ڪنهن جي حسن ۽ گيتن کي الوهيت جي راڳ سان ڀيٽي سگهئين ٿو جڏهن ته تنهنجي محبوب کي اڃا قبر جي خاموشي به نصيب نه ٿي هئي-؟“

”بس ڪر باسل-! آءٌ اهڙيون ڳالهيون نه ٻڌندس-“ ڊورين ڪرسي تان اٿندي تڪو ٿي چيو- ”توکي اهڙيون

ڳالهيون نه ڪرڻ کپن بس جيڪي ٿيو سو ٿيو-“

”ڪالهوڪي ڳالهه کي ٿون ماضي ٿو چوين-؟“

”وقت جي رفتار ۽ مدي جو ڪنهن به واقعي ۽ ان جي نوعيت سان ڪهڙو واسطو-؟ اهي سطحي ماڻهو هوندا آهن جن کي ڪنهن جذبي مان جند ڇڏائڻ لاءِ سالن جا سال درڪار هوندا آهن، جيڪو ماڻهو پاڻ پنهنجو مالڪ آهي سو اوتري ئي آسانيءَ سان پنهنجا درد پلائي سگهي ٿو جيتري آساني سان پنهنجيون خوشيون آڻي سگهي ٿو، آءٌ پنهنجو پاڻ کي پنهنجن جذبات جي رحم ڪرم تي نٿو ڇڏڻ گهران بلڪ انهن کي استعمال ڪرڻ ۽ انهن مان ئي لطف وٺڻ ٿو چاهيان، انهن کي پنهنجي وس ۾ ڪرڻ ٿو چاهيان-“

”ڏاڍي ڏک جي ڳالهه آهي دورين، ڪنهن ڳالهه سبب ٿون ايترو بداعجي ويو آهين، ٿو کي ڇا ٿـي ويو آهي ٿون ته ڏاڍو سادو سلوڻو هئين، رحمدل هئين بالڪل فطري حالت هئي تنهنجي. ٿون بي داغ هئين، پر هائي-! ڇڻ تنهنجي سيني ۾ دل ناهي، درد ناهي، آءٌ سمجهان ٿو اهو سڀڪجهه هينري جي صحبت جو اثر آهي-“

دورين جوش مان اٿي کڙو ٿيو ۽ ڪجهه دير تائين دريءَ وٽ بيٺو باغ جي ساوڪ کي ڏسندو رهيو جا آس ۾ ٿيي پئي هئي، پوءِ باسل ڏانهن منهن ڪرڻ کان سواءِ ئي رڪائي سان چوڻ لڳو:

”باسل-! هينري جا مون تي وڏا احسان آهن، ٿو کان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

به وڏيڪ، تو ته مون کي رڳو ٽرڙو ۽ خسيس ٿيڻ سيکاريو پئي ويو هو.“ هن منهن ٻيو پاسو ڪري ڇڏيو.

ڏانهن نهاريو.

”مون کي اهو ٻورين گهرجي جنهن جي مون تصوير ناهي ـ؟ باسل دک ڀرئي لهجي ۾ چيو.

”تون گهڻي دير ڪري آئين باسل ـ“ ٻورين هن جي ويجهو اچي پنهنجو هٿ هن جي ڪلهي تي رکندي چيو.

”ڪلهه جڏهن مون سبل جي خود ڪشي جي خبر پڙهي تڏهن....“

”خود ڪشي ـ؟ اف خـدا ـ! ته ڇا هن خود ڪشي ڪئي هئي ـ؟“ باسل ڇرڪ وسهي ۾ پڇجي ويو.

”پيارا دوست ـ! تو هن حادثي کي رواجي موت سمجهيو آهي، هن واقعي خودڪشي ڪئي آهي ـ“

ڪراڙي چترڪار پنهنجو منهن ڪٽي هٿن ۾ ڪيو ـ

”اف ـ ! ڪيڏي نه هولناڪ ڳالهه ٿي ـ“ هن جو بت ٿڙڪڻ لڳو.

”نه باسل نه، پلا خوف کائڻ جي کهڙي ڳالهه آهي، اهو ته زندگي جو هڪ مزي جهڙو دکدائڪ حادثو آهي قدرتي طور تي ائين ٿيندو آهي جنو جيڪي ماڻهو فنڪار هوندا آهن سي رواجي قسم جي زندگي گهاريندا آهن، اهڙا

فنڪار مرد سڀ مڙس ثابت ٿيندا آهن ۽ فنڪار عورتون وفادار زالون ثابت ٿينديون آهن مطلب ته هو اهڙائي ڪي بيزار ڪندڙ انسان ثابت ٿيندا آهن — مگر سبل، سبل ته گهڻي قدر مختلف ثابت ٿي، زندگي ۾ هن ٽريجڊي جو بهترين ڪردار ادا ڪيو، ڪلهه رات هن بالڪل خراب اداڪاري ڪئي ڇاڪاڻ جو هوءَ محبت کي حقيقي سمجهڻ لڳي هئي ۽ پوءِ، جڏهن هن کي احساس ٿيو ته محبت هڪ غير حقيقي شئي آهي تڏهن هن وري سڀ کي فن جو مظاهرو ڪيو ۽ سچ پچ مري ڏيکاريو، جيئن ڪڏهن جوليٽ فوت ٿي هوندي، هن جو موت هڪ شهادت آهي پر اجائي شهادت جنهن ۾ ڪو حسن ته رهيو ناهي، ۽ تون سمجهين ٿو مون کو دک نه سٺو آهي، تون ڪلهه هتي اچين ها ته مون کي ڳوڙها ڳاڙيندو ڏسين ها، مون کي سخت صدمو رسيو هو پر پوءِ اهو جلد ئي گذري ويو. توکي به شاباس هجي باسل، تون مون کي دلداري ڏيڻ اچين ٿو ۽ جڏهن ڏسين ٿو ته آءٌ پنهنجو غم وساري چڪو آهيان ته ڪاوڙجين ٿو.!

باسل آءٌ ڪنهن به جذباتي واقعي کي ورجائي نٿو سگهان اهي جذباتي ماڻهن جا ڪم آهن، تون چاهين ٿو ته آءٌ به انهيءَ ماڻهوءَ جهڙو ٿيان جيڪو پنهنجو ڪو غم غلط ڪرڻ لاءِ يا هڪ ظالماڻي رواج جي خاتمي لاءِ لاڳيتا ويهه سال جاکوڙون ڪندو ڪشالا ڪيندو رهيو پر جڏهن آخرڪار پنهنجي مقصد ۾ ڪامياب ٿي ويو ته مايوسي، واندڪائي، ڦهر هن کي چريو ڪري ڇڏيو ڇاڪاڻ ته

هاڻي هن جي ڪرڻ لاءِ ڪو ڪم ئي نه رهيو هو تان جو هو سورڳو انسان ذات کان ئي بيزار ٿي پيو_!

”باسل يار، جي تون سون کي آئت ڏيڻ آيو آهين ته پوءِ سون کي سيڪجهه وساري ڇڏڻ جو سبق ڏي، پر آءٌ انهيءَ نوجوان وانگر به نه ٿيندس جيڪو چوندو هو ته گيڙو رنگ جي ڪفني پائي ماڻهو پنهنجا گهڻا غم وساري آئت پرائي سگهي ٿو، ها مون کي اها صلاح ڏي ته آءٌ انهي واقعي کي مناسب فنڪاراڻي نظر سان ڏسان، هينري جو چوڻ آهي ته پنهنجي زندگيءَ کي جي هڪ تماشبين جي نظر سان ڏسجي ته جيڪر گهڻن دکن کان بچي رهجي. منهنجي هن قسم جي گفتگو تي حيران نه ٿي آءٌ پنهنجي پاڻ کي گهڻو سڌاري ويو آهيان، جڏهن توسان شناسائي ٿي هئي تڏهن آءٌ هڪ اسڪولي ڇوڪرو هوس هاڻي هڪ سگهڙ ماڻهو آهيان نوان خيال نوان جذبا ۽ نوان فڪر رکندڙ عاقل بالغ نوجوان، تنهن ڪري سون کي گهٽ پاڻئڻ جي بدران منهنجو خيرخواه ٿي ره. برابر آءٌ هينري کي گهڻو پسند ڪريان ٿو پر ايترو به چاڻان ٿو ته تون هن کان وڌيڪ چڱو انسان آهين ڪٿي ايترو برباد نه آهين زندگي کان خوف کائيندڙ آهين پر ته به چڱو انسان آهين. باسل_! نه مون سان جدائي ڪر نه سون سان ڪو تڪرار ڪر، بس آءٌ جيڪي آهيان سو آهيان_؟“

باسل جو من پرچي آيو ڊورين سان هن کي هيڪاندي محبت هئي، سندس فن ۾ ڊورين جي شخصيت جي قبضي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ هو، هاڻي ٻورين سان شڪو شڪايت بحث تڪرار ڪري ته ڪيئن ڪري، سوچيائين ته هن جي اها الغرضائي به هن جو هڪ موڊ آهي جو اڄ آهي ته سڀاڻ نه هوندو، هن ۾ گڻ به ته الاهي آهن—!

”چڱو ٻورين—!—“ باسل نيٺ، ڳالهايو، هن جي منهن تي دک ڀري مرڪ هئي— ”وري هن حادثي بابت توسان اکر به نه ڪڇندس، مون کي اميد آهي ته هن معاملي ۾ تنهنجو نالو نه ورتو ويندو، اڄ شام ڪان پڇا ڳاڇا ٿيندي، توکي سڏايو ته نه اٿن—؟“

پڇا ڳاڇا جي اکر تان به ٻورين کي ڏکي لڳي، هن ڪنڌ ڌوڻي نه ڪئي:

”هنن کي منهنجي نالي جي ڏي خبر ڪانهي—“ ·

”سبل ته تنهنجو نالو ڄاڻندي هوندي—“

”فقط نالو ۽ نه سرنامو، پر هن به ڪنهن کي منهنجو نالو نه ٻڌايو هوندو، هوءَ سڀني کي منهنجو نالو جادوگر شهزادو ٻڌائيندي هئي، ڏسين ٿو باسل—! ڪيڏو نه پيارو انداز هو هن جو—! باسل مون کي سبل جي هڪ تصوير ته ڏاهي ڏي، آءٌ ڀانيان مون وٽ هن جي ڪا اهڙي نشاني هجي جا هن جي چمين يا چند من موهيندڙ اکرن جي ياد کان وڌيڪ سٺيل ۽ سياويڪ هجي—“

”ڪوشش ڪندس ته تنهنجي خوشيءَ لاءِ ڪجهه ڪري سگهان پر توکي به مون وٽ گاهي بگاهي اچڻو پوندو، توکان سواءِ مون کي به ته آرام نٿو اچي—“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”آءٌ تو وت هاڻي تصوير چڪائڻ لاءِ نه اچي ويهندس-“ ٻورين تکو ٿيندي چيو.

”ڪهڙيون ناداني جون ڳالهيون ٿو ڪرين پيارا-! تو ڪي تصوير لاءِ ويهڻو نه پوي ٿو پر ڇا مون تنهنجي لاءِ ڪجهه نه ڪيو آهي ۽ جيڪي ڪجهه ڪيو آهي سو تو ڪي نه وڻيو-؟ تصوير ڪٿي آهي، هي ڇو ان کي ڍڪي ڇڏيو اٿئي-؟ مون کي ڏسڻ ته ڏي، اها ئي هڪ بهترين شئي مون ناهي آهي-“

”تصوير کي مون ڍڪي ڇڏيو آهي، ان کي تکي روشنيءَ کان بچائڻ لاءِ-“

”تيز روشنيءَ جو ڪهڙو سوال، تو رکي ئي مناسب هنڌ تي آهي، ڏسان ته سهي-“ باسل اٿين چوندو اٿيو ۽ ڪمري جي انهيءَ ڪنڊ ڏانهن وڌيو جتي تصوير رکيل هئي، اهو ڏسي ٻورين خوف کان رڙ ڪري باسل ۽ تصوير جي وچ ۾ تي بيٺو، هن جو منهن ڏي پيلو پئجي ويو:

”باسل-! تو کي تصوير نه ڏسڻ گهرجي، آءٌ نٿو چاهيان تون ان کي ڏسين-“

”ڇا-؟ پنهنجي ئي ناهيل تصوير نه ڏسڻ گهرجي-؟ متان تون چرچو پيو ڪرين، آخر ڇو نه ڏسان-؟“ باسل ٿهڪ ڏنو.

”جي تو ان کي ڏسڻ جي ڪوشش ڪئي ته، آءٌ قسم ٿو کڻان ته وري تا عمر توسان ڳالهائيندس ۽ نه ملندس نه ڳالهائيندس، چرچو ڪونهي، بس آءٌ وڌيڪ ڪا وضاحت نه ڪندس نه

تون مون کان ڪا وضاحت طلب ڪر، باقي اهو ياد رک ته جي تو هن پرديءَ کي هٿ به لاتو ته پوءِ پنهنجا ناتا ختم سمجهه-“

باسل تي چڻ وڄ ڪري پئي، هو دورين کي وڏي اچرج مان ڏسندو رهيو، هن کان اڳ هن دورين کي ڪڏهن ڪاوڙ ۾ ايترو تپندو ۽ ڳاڙهو ٿيندو نه ڏٺو هو، سچ پچ دورين منهنجي پيڙدو اکين مان باهه اوڳاڇي رهيو هو ۽ سڄو بت ڪنبڻ لڳو هوس.

”دورين....!“

”بس وڌيڪ ڪجهه نه چئه باسل!“

”پر آخر ڳالهه ڇا آهي-؟ ڏهيو پلا جي تنهنجي اهاڻي مرضي آهي ته آءٌ نئون ڏسان تصوير کي-“ باسل گهٽي ڏيرج سان چيو ۽ پوپان پير ڪري دريءَ ڏانهن وڃڻ لڳو-

”جيئون ٿيڪ اها ڳالهه ٿي ته نئي ته آءٌ پاڻ پنهنجي ڏي شاهڪار کي نئون ڏسي سگهان، هيڏانهن آءٌ پيو سوچيان ته آڪٽوبر ڌاري ان جي پيرس ۾ نمائش ڪريان سو ان کي وارنش جو هٿ هڻڻ لاءِ نيٺ به ته ان کي ڏسندس ته سهي، سو جي اڄ ڏي ڪٽي ڏٺم ته ڇا ٿيو-!“

”نمائش-؟“ دورين ڊانهن ڪئي، هڪ نئون خوف هن کي وڪوڙي ويو- ”ڇا تون ان کي نمائش لاءِ رکندين-؟“ عجيب پوائنتا خيال هن جي ذهن ۾ واسو ڪرڻ لڳا- ته ڇا منهنجي اندر جو پيد دنيا وارن جي اکيان کولي ظاهر ڪيو ويندو-؟ ماڻهو وات پٽي اکيون ڦاڙي منهنجي اندر ۾

نهاريندا ـ؟ نہ ـ اهين نہ ٿيندو ـ!

”ها ٻورين ـ! تصوير کي نمائش ۾ رکڻ جو ارادو اٿم ۽ توکي اعتراض نہ هئڻ گهرجي، توکي فقط هڪ مهني لاءِ ڏيڻي پوندي وڌيڪ نہ ـ“

ٻورين پنهنجي پيشاني تي هٿ ڦيرائڻ لڳو جنهن تي پگهر جا ڦڙا وچڙڻ لڳا هئا. هن جي حالت اهڙي هئي جيئن ڪو ماڻهو سخت خطري کي اکين آڏو ڏسندو آهي ۽ ساه سڪي ويندو اٿس. هن وري رڙ ڪئي:

”هڪ مهنو اڳ تو نہ چيو هو تہ هن تصوير جي نمائش نہ ڪبي ـــ؟ هاڻي و ي ڦڙتي چو ڪاڏي اٿئي ـ؟ اوهين ماڻهو ڏاڍا مستقل مزاج هئڻ جا خواهان هوندا آهيو ۽ وري اوتريون ئي طبيعتون ڏاريندا آهيو، توکي پنهنجا اهي اکر وسري ويا تہ دنيا جي ڪابہ طاقت توکي هن تصوير جي نمائش لاءِ قائل نٿي ڪري سگهي ـ؟ ـ“ ٻورين چپ ٿي ويو، هن کي اما ڪ ياد آيو تہ هڪ پيري هينري ڪجهہ چرچي ۽ ڪجهہ سنجيدگي سان هن کي چيو هو تہ جي پاڻئين تہ ڪجهہ وقت اوهان پنهي ۾ اڻ بڻت رهي تہ باسل کان پڇجانءِ تہ هو تصوير جي نمائش کان ڇو ٿو نٽائي ـــ تڏهن، هن تصوير ۾ رکيو منهنجو ئي نہ پر باسل جو بہ ڪو راز لڪل آهي ـ؟ هن سوچيو ـ هاڻي اهو تہ معلوم ڪجي ـ! ....

”باسل ـ ! ـ“ ٻورين باسل جي ويجهو اچي هن سان اکيون اٽڪائيندي چوڻ لڳو. ”ڏس دوست ـ! هن تصوير سان اسان پنهي جو ڪونہ ڪو راز لاڳاپيل ضرور آهي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هاڻي هيئن ڪر جو تون مون کي پنهنجو انت پيهه ٻـڌاءِ ۽ آءٌ توکي پنهنجو راز ٻڌايان، هاڻي ٻـڌاءِ ته اڳي تو هن تصوير جي نمائش کان ڇو انڪاري هئين-؟-"
باسل اهڙي ڳالهه ٻڌي جو پنهنجي پاڻ کان ڏي پيو ڌڪار محسوس ڪري، ٻـت ڪنبڻ لـڳس ڄـڻ ڪنهن ڪوڙڪي ۾ اچي اٽڪيو آهي-!
"دورين، جي مون توکي اهو پيهه ٻڌايو ته پوءِ تنهنجي مهر ۽ محبت کان محروم ٿي وينـدس، ويتر تون مون تان ٺٺوليون ڪنـدين کلنـدين، مون پنهي ڳالهين تان هٿ کنيو، نه تون پنهنجو انت ظاهر ڪر نه آءٌ تـو ٻڌايان، ڏهيو آءٌ تصوير ڏانهن نهارڻ کان ڏـي دستبردار ٿيس، ڏسڻ لاءِ تـه تون ٿي هميشه منهنجين اکين ۾ ويٺو آهين، جي تنهنجي اها اڇا آهي ته منهنجو شاهڪار ماڻهن جي اکين کان لڪو رهـي ته ائين ٿي سهي، تنهنجي دوستي مـون کي پنهنجي ناماچار کان وڌيڪ پياري آهي-"
"نه باسل-" دورين زور ڀرڻ لڳو- "توکي ٻڌائڻو ٿي پوندو، مون کي اهو راز ڄاڻڻ جـو حق به آهي-" دورين جي چهري تان خوف ۽ دهشت جون ڪيفيتون هاڻي غائب ٿي چڪيون هيون ۽ انهن جي بدران شوق ۽ تجسس جو ڏئـو پوڻ لڳو هـو، هو اها معلومات وٺڻ جـو پڪو پهه ڪيو ويٺو هو.
"اڇ ته ويهي ڳالهايون-" باسل ڏاڍي دکي لهجي ۾ چيو- "هاڻي تون مون کي هڪڙي سوال جو جواب ڏي-

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چا توکي هن تصوير ۾ ڪا اجنبي جهڙي ڳالهه ڏسڻ ۾ آئي آهي-؟ ڪو اهڙو اهڃاڻ، جنهن تي هن ڪان اڳ تنهنجي نظر نه ڪئي ۽ هاڻي اوچتي ظاهر ٿي آهي-؟“

”آه-! باسل-!-“ دورين رڙ ڪئي، هن جا ڏڪندڙ هٿ ڪرسيءَ جي ٻانهن کي چهٽي ۽ چنبڙڻ لڳا-

”هون“ باسل چيو- ”هاڻي سمجهيم ته ضرور ڪا اهڙي ڳالهه آهي، چڱو هاڻي ٻڌ دورين- مون توکي ڏٺو ۽ ڀهرين نظر ۾ ئي تون منهنجي دل ۽ دماغ ۾ گهر ڪري وئين، منهنجو روح، منهنجو شعور ۽ منهنجون سڀ قوتون تو پنهنجي قبضي ۾ ڪري ورتيون، تون مون لاءِ انهيءَ اڻ ڏٺي آدرش جي صورت بڻجي وئين جنهن جو تصور اسان فنڪارن جي دل دماغ تي هميشه هڪ سندر سپني وانگر ڇانيل هوندو آهي، مون تنهنجي پوڄا ڪئي ۽ هر انهيءَ ماڻهوءَ سان حسد ڪيم جنهن سان تون فقط به اکر ڳالهائيندو هئين، ڀانيم ته تون رڳو منهنجو هجين، آءٌ فقط اهو وقت خوش هوندو هوس جو وقت تون مون سان گڏ هوندو هئين ۽ جڏهن مون ڪان پري هوندو هئين تڏهن به منهنجي فن ۾ موجود هوندو هئين، اهڙيون ڳالهيون مون توسان اڳ ڪڏهن نه ڪيون، اهڙو حوصلو ئي نه هئم ۽ نه ئي تون ڪجهه سمجهڻ جي ڪرين ها، اهي اندر جا ڀيد آءٌ پاڻ ئي نه پيو سمجهندو هوس، مون رڳو ايترو سمجهيو ته آءٌ ڪماليت کي پنهنجي اکين آڏو ڏسڻ لڳو آهيان ۽ دنيا منهنجي آڏو هڪ عجيب شڪل ۾ اچي بيٺي آهي، شايد

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اهو حوصلو ان ڪري نه ٿيم جو اهڙي انڌي پوڄا ۾ اهڙي ديوانگي ڪي هٿان وڃائڻ جو جو ڪم هوندو آهي جو ان جي حاصلات جي جو ڪم ڪان ذرو به گهٽ نه هوندو آهي،

”هفتن جا هفتا گذري ويا ۽ تون جيئن پوءِ ٿيئن منهنجي نس نس ۾ غلبو ڪندو وئين. پوءِ هڪ نئين ڳالهه تي، منهنجي تصوير ۾ هڪ وڏو ڦيرو اچي ويو، منهنجي هٿان ڪينوس تي تنهنجون ذي شان تصويرون ٺهڻ لڳيون، ڪٿهن تصوير ۾ تو ڪي ڪو شهزادو ڏاهيم، ڪٿهن ۾ ڪو ڪونڌر ڪٿهن ۾ ڪو سورمو- ! ڪٿهن ۾ زره پاتل ڪٿهن ۾ گلن جو چٽ پهريل، ڪٿهن ۾ نيل نديءَ جي ميرانجهڙي پاڻيءَ ۾ جهاتي پائيندڙ ڪٿهن ۾ يونان جي ڪٿهن وڏڪار ۾ ته ڪٿهن ۾ ڪٿهن تلاءَ تي جهڪيل، سون تنهنجا ڪيترا روپ سوچيا ۽ ڪينوس تي چٽيا — اهو سڀڪجهه ڏاهيم جنهن کي صحيح معنيٰ ۾ فن چئجي، آدرشي، اتم، مهان ۽ پڻ اڇوتو-!،

”- ۽ هڪ ڏينهن — ۽ ڪڏهن سوچيان ٿو ته اهو ڏينهن منهنجي مقدر جو هڪ اڻ ٽر ڏينهن هو — جو مون تنهنجي اصل تصوير ٺاهڻ جو پڪو ارادو ڪيو بالڪل اهڙي تصوير جهڙو تون پاڻ آهين جنهن ۾ تون پنهنجي اصل چمار پنهنجي ڏي جوين ۽ پنهنجي ڏي لباس ۾ هجين، پوءِ نه چاڏان اها فن جي سچائي ۽ ڪماليت هئي يا تنهنجي شخصيت جو حسن هو جنهن منهنجي تصوير ۾ سڌي‌ءَ طرح تنهنجي اها سچي تصوير چٽي ڇڏي - بالڪل صاف ۽ چٽي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”بيان ڪرڻ ته منهنجي وس کان ٻاهر آهي پر ايترو سمجهان ٿو ته جيئن جيئن آءٌ تنهنجي اها تصوير ناهيندو ٿي ويس تيئن تيئن مون کي احساس ٿيندو ويو ته رنگن جي هر هر تهه ۾ هر هر پرت ۽ پردي ۾ منهنجي روح جو راز ظاهر ٿيندو پيو وڃي، تڏهن منهنجي دل ۾ اچي اهو خوف ويٺو ته جيڪو به هي تصوير ڏسندو سو منهنجي بت‌پرستيءَ جي ڀيد کان واقف ٿي ويندو-! بس، منهنجي دل دماغ ۾ اها ڳالهه گهر ڪري ويئي ته هن تصوير ۾ مون پنهنجو پاڻ کي تمام گهڻو عيان ڪيو آهي، هن تصوير کي مون پنهنجي زبان ڏئي ڇڏي آهي ۽ ان کي پنهنجا سڀ ڀيد ٻڌائي ڇڏيا اٿم، اها تصوير منهنجو ڀيد آهي-! بس- اهوئي سبب هو جو مون ان جي نمائش نه ڪرڻ جو پڪو پهه ڪري ڇڏيو، منهنجي انهيءَ فيصلي تي پهرين ته تون به ڪاوڙيو هئين پر تڏهن تو کي ان جو سبب معلوم نه هو، هينئري سان ڳالهه ڪيم ته هو مون تي کلڻ لڳو پر مون کي انهيءَ تان به ڏکي نه لڳي. پوءِ مون تصوير توڏانهن ڏياري موڪلي ۽، پوءِ جو مون کي انهيءَ اڻ سهسندي موه کان ڇوٽڪارو مليو جو ان جي موجودگي سبب منهنجي دل کي ڏتاريندو هو، تڏهن وري اهو سوچڻ ويهي رهيس ته هيءَ ڪهڙي احمقائي سوچ ڏاري هئم جو ان ۾ تنهنجي سونهن ۽ پنهنجي فن جي بهترين ڪاريگري‌کان سواءِ ڪا بي ڳالهه به سمجهيم-! آءٌ ته اڄ به- سمجهان ٿو ته اهو سمجهڻ غلطي آهي ته جنهن جذبي.جي آڌار ڪو فنڪارو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تخليق ڪجي ٿو سو جذبو ڪو انهيءَ تخليق ۾ به ظاهر ٿي بيهي ٿو. فن انهيءَ ڪان هميشه وڏيڪ باريڪ ۽ مجرد آهي جيترو اسين سمجهون ٿا. صورت ۽ رنگ اسان جي آڏو فقط صورت ۽ رنگ جي معنيٰ مطلب ظاهر ڪن ٿا ۽ بس.

”ڪڏهن سوچيندو آهيان تہ، فن، فنڪار ڪي ظاهر ڪرڻ ڪان گهڻو وڌيڪ تہ هن کي لڪائي ڇڏيندو آهي. بلڪ پوريءَ طرح لڪائي ڇڏيندو آهي: سو جڏهن منهنجو اهو وسوسو دور ٿيو، سوچ بدلي ۽ پوءِ جو پڙس مان آچ مليم تہ ارادو ڪيم تہ انهيءَ نمائش ۾ تو واري تصوير سڀني ڪان وڌيڪ نمايان ڪري رکندس، مون کي تہ وهم گمان بہ نہ هو. تہ تون هيئن جواب ڏئي ڇڏيندين ـــ پر خير هاڻي آءٌ مڃان ٿو تہ تون بہ صحيح ٿو چوين تہ هن جي نمائش ڪرڻ مناسب نہ ٿيندو، بس تـون ڪاوڙ ڇـڏ، ڏس مون جيڪي ڪجهہ چيو تنهن تي ڪروڌ نہ ڪجان، مـون تہ هينري کي هڪ دفعي چيو هو تہ دورين ان لاءِ پيدا ڪيو ويو آهي تہ هن جي پوڄا ڪجي ـ“

دورين ڏکهو ساهہ کنيو، منهن جو رنگ موٽي آيس ۽ چپ مرڪڻ لڳس، دلجاءِ ٿيس تہ خطرو ٽري ويو آهي ۽ پاڻ محفوظ آهي. تنهن سان گڏ باسل لاءِ دل ۾ درد محسوس ڪيائين جنهن سندس آڏو اهڙي عجيب انداز سان پنهنجي محبت جو اظهار ڪيو هو، عجب ڪائڻ لڳو تہ ڇا ڪڏهن پاڻ بہ ڪنهن دوست ڪان ايڏو متاثر ۽ مغلوب ٿي سگهي ٿو؟ ڪنهن ماڻهوءَ ۾ واقعي اهڙي ڪشش هوندي آهي

جا ڪنهن ٻي کي ائين موهت ڪري ڇڏي.؟ هيئري ۾ برابر اهڙو موهه آهي پر هو وري ايترو چالاڪ حرفتي ۽ ترش رو هو جو هن کي ايترو ته چاهي نٿو سگهي، ڇا آءٌ به ڪنهن جي محبت ۾ بت پرستي جي حد تائين وڃي سگهندس.؟

”اها ته مون لاءِ وڏي ڳالهه چئبي ڊورين، جو توکي تصوير ۾ ڪجهه نظر آيو آهي، سچ ٻچ ان ۾ ڪجهه ڏٺو اٿئي ـــ؟“

”ها ـ مون کي ان ۾ ڪجهه حيرت جهڙي انوکي ڳالهه نظر آئي.“

”ڇگو ڀلا هاڻي ته ناراض نه ٿيندين جي آءٌ تصوير کي ڏسي وٺان.؟“

”اها ڳالهه نه ڪر باسل.“ ڊورين ڪنڌ ڌوڻي ناڪار ڪئي. ”آءٌ توکي تصوير جي آڏو بيهڻ جي اجازت نٿو ڏئي سگهان.“

”ڇگو ڀلا ـ ڪنهن ٻي پيري ته ضرور ڏسڻ ڏيندين ن.؟“

”ڪڏهن به نه.“

”ڇگو خير، تون شايد صحيح چوندو هجين، ڇگو ڀلا هاڻي خدا حافظ. منهنجي زندگي ۾ تون ئي هڪ اهڙو شخص آئين جنهن منهنجي فن کي متاثر ڪيو ۽ مون جيڪو به شاهڪار ٺاهيو تنهن لاءِ تون ئي جس ڪنئين، الا! توکي ڪهڙي خبر ته مون توکي جيڪي ڪجهه ٻڌايو. آهي تنهن لاءِ ڪيتري قيمت به ڏيڻي پئي اٿم.!“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”تو مون کي ٻڌايو ٿي ڇا آهي دوست!_ بس اهو ئي نه، ته تون محسوس ٿو ڪرين ته تون مون کي تمام گهڻو ٿو چاهين_؟ اها ته منهنجي ڪا ساراه به نه ٿي_“

”مون تو کي ساراهڻ لاءِ ته اهو سيڪجهه نه چيو، اهو محبت جو اعتراف هو، ۽ هاڻي جو اهو سيڪجهه چئي ويٺو آهيان تـه، لڳيم ٿو ڪجهه هٿان وڃائـي ويٺو آهيان، شايد انسان کي پنهنجي عبادت کي ڪڏهن به لفظن جو ويس نه پارائڻ گهرجي_“

”تو وارو اظهار نه بنهه مايوسيءَ وارو اظهار هو_“

”ڇو ڀلا_؟ تڏهن تو کي ڪهڙي وارتا جي توقع هئي_؟ ٻورين، تصوير ۾ ڇا ڏنو اٿئي_؟ ڪا نرالي ڳالهه_؟_ آخر ڇا ٿيو آهي تصوير کي_؟“

”تون اهي سوال ڇو ٿو ڪرين_؟ ٻـاسل، تون اهي پوڇا ڳوڇا واريون ڳالهيون نه ڪر اهي سڀ ناداني جون ڳالهيون آهـن، ڀـاڻ ٻئي دوست آهيون ۽ هميشه دوست ٿـي رهڻ گهرون_“

”دوستي لاءِ ته تو هينري کي چونڊي ڪنيو آهي_“ ٻاسل دک مان چيو.

”او، هينري_؟“ ٻورين ٽهڪ ڏنو_ ”هينري جـو ته هي حال آهي جو ڏينهن نه وسهڻ جهڙيون ڳالهيون ڪندي ۽ رات اڻ ٿيا ڪم ڪندي گذاريو ڇڏي، مون کي ته سڌ ٿيندي آهي ته جيڪر آءٌ به زندگي هن وانگر ٿي گذاريان. خير ٻـاسل مون کي ڪا پريشاني ٿـي تـه تـو وٽ ايندس

هيئري وت نه ويندس-“

”تڏهن تون تصوير ڇڪائڻ لاءِ مون وٽ ايندين نه-؟“

”اهو ته ناممڪن آهي-“

”دلبر، اهڙو انڪار ڪري تون منهنجي اندر جي فنڪار کي تباه ڪري ڇڏين، هڪ ڏني وقت ۾ اهم فيصلا ڀلا ڪيئن ٿو ڪرين-؟“

”بس آءٌ توکي سمجهائي نٿو سگهان، آءٌ تو وٽ ايندس، جانهن تي روح رهاڻ ڪبي باقي تصوير لاءِ ويهڻ مون کان نه ٿيندو، هن تصوير ٿي چڱي ڪدورت پيدا ڪئي آهي، بس جانهن تي ڪچهري ڪري مون کي خوشي ٿيندي-“

”توکي خوشي ٿيندي ان جي ۾ مونکي ته پڪ ڪانهي-“

باسل جو جهيڻو آواز اچا ۾ هن جيءَ دک جي شاهدي ڏئي رهيو هو- ”چڱو خدا حافظ، افسوس جو تون تصوير نه ڏسڻ ڏيندين پر چا ڪجي مجبوري آهي، سمجهان ٿو ته تون چا محسوس ڪندو هوندين-“

باسل هليو ويو ته ڊورين پنهنجي منهن مرڪي ڏنو-

”ويچارو-! اصل معاملي جي پوري معلومات ڏني نه وني سگهيو، مزي جي ڳالهه تي جو هن جي ضد هئي ته آءٌ پنهنجو انت ڏيان تنهن جي بدران آءٌ هن جو ڏي انت لهڻ ۾ ڪامياب ٿي ويس-!“

باسل جا هن جي اڳيان ويهي پنهنجي عشق جي اپٽار ڪئي هئي سي نقطا ۾ هائي هن جي سمجهه ۾ اچڻ لڳا-- باسل جي ايرڪا ۽ ريس، هن جي ديوانگي، اجائي عقيدت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ ساراھ، ھن جو صبر ۽ سهپ،— اھو سڀڪجھہ ھاڻ ھن کي سمجھہ ۾ آيو، اھي اجايا اذماء اھا اجائي مستي اھا اجائي واڪاڻ—! ڪيڏي نہ ارمان جي ڳالھہ آھي—! دوستيءَ ۾ بہ رومانس جي ويس ۾ ڪا دڪدائڪ منورتي ھوندي آھي—!

ڊورين ھڪ ڊگھو ساھ کنيو ۽ نوڪر کي سڏڻ لاء گھنٽي وڄائي.— ”ھن تصوير کي ھر صورت ۾ لڪائي رکڻو پوندو، آءٌ وري پنھنجي اندر کي پڌرو ڪرڻ جو جوکو نہ کڻندس، چريائي ڪيم جو ھيءَ شئي ھن ڪمري ۾ رکيم جي دوستن يارن جو اچڻ وڃڻ ٿيندو رھي ٿو—.“

[١٠]

نوڪر اندر داخل ٿيو تہ ڊورين ھن جي منھن ۾ چتائي ڏسڻ لڳو— ”متان ھن ٻاھر بيٺي اسان جون ڳالھيون تہ نہ ٻڌيون—؟“— مگر نوڪر جي منھن تي اھڙو ڪو اولڙو ڪونہ ھو، ڊورين وري آرسيءَ وٽ وڃي پنھنجو عڪس ڏٺو اتان ھن کي نوڪر جو چھرو صاف پئي ڏسڻ ۾ آيو جنھن تي اھو ئي تابعداري ۽ نيازمند نوڪر واري نمرتا جو ٿڌو نقاب ھو ٻيو ڪجھہ نہ ھو. برابر— پر تڏھن بہ ڪجھہ ھوشياري ڪرڻي پوندي—! اھو سوچي ھن نوڪر کي حڪم ڏنو تہ سندس مئنيجر مسز ليف کي وٽس موڪلي ۽ پوءِ فريم ساز کي وڃي چوي تہ ھو پنھنجا ٻہ ماڻھو ھڪدم موڪلي ڏي. نوڪر حڪم ٻڌي ھليو ويو تہ ھن جي دل ۾ وري ھڪ نئون دليل جاڳيو— ”وڪٽر ٻاھر

ويندي مهل تصوير جي پردي تي نظر ڊوڙائي-؟ يا متان اهو به منهنجو وهم آهي-؟-"

ڪي منٽ گذريا. ته سنڌس مئنيجر مسز ليف ڪمري ۾ ڏوڪي آئي. ڊورين هن ڪان انهيءَ پراڻي ڪمري جي چابي گهري جو ڪنهن وقت اپياس جو ڪمرو هو.

"اسٽڏي جي چابي مسٽر ڊورين -؟" پوڙهيءَ حيرت مان پڇيو، "پر اهو ڪمرو ته ڌوڙ سان ستيو پيو آهي ۽ اهڙي حالت ۾ ڪوٺهي جو اوهين ان ۾ داخل ٿي سگهو، خير تنهن ڪان اڳ آءٌ وڃي ٿي ان کي نيڪ ٺاڪ ڪري اچان ـــ"

"انهيءَ کي نيڪ ٺاڪ ڪرڻ جي ضرورت ناهي ليف، مون کي فقط ان جي ڪنجي کپي-"

"پـر سائين ان ۾ ته ڄارو ڏي ايترو آهي جو اوهين وڪوڙجي ويندا -!-"

"مون کي فقط ڪمري کي هڪ نظر ڏسڻو آهي، ڪنجي مون کي ڏئي ڇڏ-"

"اڇها هيءَ چابي آءٌ اوهان کي ڪيڏي ٿي ڏيان-" پوڙهيءَ چابيءَ جي ڇڳي کي اٿل پٿل ڪندي چيو- "پر ان ڪمري ۾ رهڻ جو خيال نه ڪجو، اوهان جي آرام جو ته هتي ڏي پورو بندوبست آهي-" چابي ڏئي پوڙهي ڪو وقت وري به جهول پنجي وٺي ۽ گهر داري جا اڪيچار معاملا ڪٺي ويهي رهي ۽ ڊورين ويٺو شوڪارا ڀريندو وت ست ڪاٺيندو رهيو--- نيـٺ پـوڙهيءَ کي سڀ معاملا پاڻ

نبيرڻ جو اختيار مليو تڏهن جند چڏيائين ۽ مسڪرائڻ ۾ ويڙهجي سيڙهجي هلي وئي.

دروازو بند ٿيندي ئي ڊورين ڪنجي کيسي ۾ هٿيڪي ڪري ڪمري ۾ چوطرف نظر ڦيرائي تان جون هن جون نظرون ساٽن جي هڪ وڏي اوڇڻ تي وڃي کتيون جنهن تي سونهري ليس جو ڳوڙهو ڀرت ڀريل هو، اهو اوڇڻ هن جي ڏاڏي ڪي بولوگان جي هڪ مڙهيءَ مان هٿ آيو هو ۽ سترهين صديءَ جي آخر جي هنر جو هڪ عاليشان نمونو هو— ”ٺيڪ آهي—“ ڊورين پنهنجو پاڻ کي چيو— ”هن پردي کان هن خوفناڪ تصوير کي ويڙهڻ جو ڪم وٺبو، شايد هي اڳي به مڙدن کي ڍڪڻ جو ڪم ڏيندو رهيو آهي ۽ هاڻي اهو هڪ اهڙي شئي کي ڍڪائيندو جا ڪنهن مردي کان به وڌيڪ بڇان جهڙي آهي— هڪ اهڙي شئي جا خوف ۽ دهشت کي جنم ڏيندي رهندي پر پاڻ ڪڏهن نه مرندي، ۽ منهنجا گناه هن کي ائين ڪائي ناس ڪندا رهندا جيئن ڪو جيت فصلن کي ڪائي ناس ڪندو آهي. جنهن سبب هن جي سونهن تباه ٿي وينديءَ هيءَ اپوتر ۽ ڪلڻ هاب ٿي ويندي پر انهيءَ جي باوجود هيءَ چتر هميشه موجود رهندو— باسل! چو نه هن کي هن ڪم ۾— يعني تصوير کي لڪائي ڇڏڻ جي ڪم ۾— ڪٺي شامل راءِ ڪجي ها! هو ته شايد منهنجي ايتري حد تائين سهائتا ڪري ها جو آءٌ هينري جي اثر ۽ خود پنهنجي سڀاءَ جي هاڃيڪار اثرن کان آجو ٿي سگهان ها!“ باسل جي دل ۾ ڊورين لاءِ جيڪي ڪجهه آهي سو سچ پچ عشق ئي آهي

۽ انهيءَ عشق جي هرهڪ جزي ۾ ادراڪ نه آهي ۽ شان نه باسل جي اها محبت محض اها "پسند" ڪانهي جا سونهن جي اثر ڪان پئدا ٿيندي آهي ۽ سونهن جي زوال سان گڏ پڻ نه نابود ٿي ويندي آهي، بلڪ اها سچ پچ محبت ٿي آهي جا ڪنهن شاعر، اديب، فنڪار يا مصور جي دل ۾ اچي گهر ڪندي آهي— پر خير هاڻي وقت نڪري چڪو هو، باسل خبر ناهي ڪنان جو ڪٿ وڃي نڪتو هوندو گهر ٿي ڪي ته پنن پاڻي سگهجي تو يعني پشيماني، وبسر ۽ نمي ڪان ڪم وٺي ماضيءَ کي ته ميٽي سگهجي ٿو پر مستقبل ته اڻ ٽر آهي. ڊورين جي اندر ۾ جي پيڙائون آهن سي آخر پنهنجي نيڪال جو رستو ڳولهنديون، هن جي خوابن خيالن جون نفساني ڇاياڻون نيٺ حقيقت جو روپ ڌارينديون.

هن ڪوچ تان اهو اوچتو ڪشي ورتو ۽ هڪوار وري پردو هٽائي تصوير کي ڏسڻ لڳو— تصوير جيئن جا تيئن هئي، سونهري وار، نيريون اکيون، گلاب جي پنڙين جهڙا چپ، سيڪجهه اهوئي هو جو باسل ناهيو هو، پر اهو ڦيرو جنهن ڊورين کي هڙي سوداءَ ۾ مبتلا ڪري ڇڏيو هو سو نه اتي ٿي هو- يعني ان جي اظهار ۾، اسلوب ۾، صورت ۾، ان جي خاموش گفتگو ۾— اهوئي ڦيرو موجود هو جيڪو ڊورين کي سبل وٽان ڪاوڙجي اچڻ بعد ڏسڻ ۾ آيو هو ۽ جنهن سبب هو ذري گهٽ ديوانو ٿي رهيو هو— تصوير جو اهو هٺ ڏسي ڊورين جو ڪروڌ ۽ نفرت هيڪاري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڃي ويئي۔ــــ هن اهو سونهري ڪفن، اهو اوڇڻ تصوير تي وجهي ڇڏيو. ايتري ۾ دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿي، وڪٽر فريم ساز جي ماڻهن کي وٺي آيو هو. ڊورين هاڻي وڪٽر مان ئي بدگمان ٿي رهيو هو، هن غريب جي اکين ۾ ڪيس عياري، چالاڪي ۽ سڄيتپائي نظر اچڻ لڳي هئي، پانئي ته هن مان ڪنهن بهاني سان جند ڇڏائي ته جيئن هنکي خبر ئي نه پوي ته تصوير کي ڪيڏانهن نيو پيو وڃي. هن لکڻ جي ميز تي ويهي هينري ڏانهن هڪ چٺي لکي ته، ڪو ڪتاب پڙهڻ لاءِ موڪلي ۽ ياد رکي ته رات جو ملڻو آهي.

”هي چٺي ڏئي جواب وٺي اچ، ۽ فريم ساز جي ماڻهن کي اندر موڪلي ڏي۔“هن وڪٽر کي حڪم ڏنو. وڪٽر ٻاهر نڪتو ۽ اتي ئي مشهور فريم ساز مسٽر هيرڊ پاڻ پنهنجي هڪ نائب سميت اندر گهڙي آيو. مسٽر هيرڊ جي شهر جي چترڪارن سان گهڻي ڏيڻ وٺڻ هئي البت هنن جي دائمي اڻ هوند ۽ ڪنگاليڻو ڏسي هن جي قدر داني جي جذبي تان هٿ کڻي چڪو هو، گهڻو اڪيلائي پسند ۽ رکو مشهور هو پر ڊورين جي حڪم جي تعميل لاءِ پاڻ اچي حاضر ٿيو هو. ڊورين کي جو هڪ پيرو ڏسي سو هوئڻ ئي وري وري ڏسڻ جي سڌ ساري سو هي صاحب اهڙو وجهه ڪٿي ٿو هٿان وڃائي۔! ڊورين کي رڳو هڪ نظر ڏسڻ ئي من سرهو ٿيڻ جي ڳالهه هئي.

ـــ ٿوري ئي دير ۾ اها پربت جيڏي ڳري تصوير فريم سازن جي مدد سان ڇت تي ٺهيل انهيءَ ڪمري ۾

پهچي وئي جنهن جــي چابي ٻورين پنهنجي مئنيجر مسز ايف کان ٿوروئي اڳ ورتي هئي. ٻورين ڪن سالن بعد اهو ڪمرو وري ڏٺو هو، بلڪ تڏهين کان هو وري ڪمري ۾ نه آيو هو جڏهن هو اجا بار هو ۽ هن ڪمري کي راند لاءِ ڪتب آڻيندو هو. ڪمري کي ڏسي نئديڻ جون ڪي يادون هن جي ذهن تي تري آيون، جڏهين هن ان جي چوڦير نظر ڊوڙائي ته نئديڻ جي هر گهڙي هر پل هن وٽ چڻ موٽي آيو، ۽ اهي ورق ورائيندي هو ڏاڍي حسرت سان ويچارڻ لڳو. ”تڏهين ڪا هنن حالات جي خبر هئم ته هڪ ڏينهن هيئنئن اچي هتي پاڻ لڪائيندس؟ پنهنجي اندر آتماکي اچي هتي ئمي ڇڏيندس !؟“ پر انهيءَ ڪمري کانسواءِ گهر ۾ ٻيو اهڙو ڪو ڪو نڪائو نه هو جو نوسيندڙ اکين کان محفوظ هجي.

”هيءَ ڪينوس تي چٽيل شبيهه، پلي هن گاڙهي پال جي هيٺان پئي پئي ڌ ز جي ٻچان جهڙي پوت بنجي وڃي، آءٌ پاڻ به انکي هاٿي نه ڏسندس، ڇو ڏسان؟ ڇو ڏسان پنهنجي روح جي غلاظت کي، موذوت منهنجو جوبن قائم آهي آهي بس اهوئي گهٽو آهي. ۽ نيث به ته منهنجو سياهه بدڪاجي رڏيڪ سهٽو نٿو تي سگهي چا؟ ضروري آهي چا ته منهنجو آئندو اهڙي خواريءَ جهڙو ٿئي ! وري ڪنهن بي هستي جو بيار منهنجي سرشت کي سايپا بخشي ڏيال بنجي مونکي بدڪاري کان بچاءَ ڏئي سگهي ٿو جا منهنجي ظاهر توڙي باطن ۾ ڪر ڪٽي ڪٽي ٿي هلچل مچائي! اهي ڪراهتون، ڪدورتون ۽ لغزشون جيتريون پراسرار اوتريون دلڪش ۽ دلپذير. !پنهنجي پراسراريت

سبب-! ... تي سگهي ٿو تصوير انهن ڦيرن کان ڪڏهين محفوظ ٿي وڃي ۽ پوءِ باسل هالورڊ جي هڪ شاهڪار جي صورت ۾ نمائش لاءِ پيش ٿي سگهي-! مگر نه— اهڙو ڪو امڪان ڪونهي-! هنجي سڄي سونهن، صحت ۽ سو ڪيمتا جو نيٺ فنا ٿيڻ مقدر آهي، هنڪي لڪائي رکڻ ئي بهتر آهي-"

تصوير رکندي وقت فريم ساز ان کي هڪوار ڏسڻ جي خواهش ڏيکاري ته ڊورين هنکي جهلي ڇڏيو، ڪجهه اهڙي طرح، جو جي هو وڏيڪ ضد ڪري ها ته ڊورين جي هٿان چڱو ذليل ٿي نڪري ها. ۽ هنن کي روانو ڪري ڪمري جي در تي قفل چاڙهي هو جڏهين هيٺ لٿو ته گهٽي دلجاءِ هيس: "هاڻي مون کان سواءِ ٻيو ڪير به منهنجي اوگهڙ نه ڏسي سگهندو...!"

هو لائبرري ۾ موٽي آيو ته پنج وڄي چڪا هئا ۽ وڪٽر چانهه رکي ويو هو، تنهن سان گڏ هينري جو موڪليل هڪ ڪتاب هڪ رقعي سان گڏ رکيو هو. ظاهر هو ته وڪٽر جلدئي واپس اچي چڪو هو— "متان هن فريم سازن کان ڪجهه پڇيو هجي—! تصوير کي هٿان غائب ڏسي الائي ڪهڙو شڪ ڪيو هجيس-!" چانهه ڪوپ ۾ اوتيندي هن جي نظر اخبار "دي گزيٽ" تي پئي جا پڻ خوسجي ۾ هينري جي موڪليل رقعي سان گڏئي رکي هئي، اخبار به هينري ئي هن ڏانهن موڪلي هئي جنهن ۾ سبل جي موت بابت پوليس جي پڇاڳاڇا جو احوال هو ۽ جنهن تي هينري ڳاڙهي پينسل سان نشان هڻي موڪليو هو. ڊورين اهو نشان لڳل

ڏڪرو پڙهيو جنهن ۾ ٻڌايل هو ته تحقيقات ڪندڙ عملدارن ڪراءِ ٿي فيصلو ڏنو آهي ته سبل وين جو موت اوچتو ۽ قدرتي ٿيو آهي ۽ خون يا اپگهات جو واقعو نه آهي. ٻورين منهن ۾ گهڻ وجهي اخبار کي ٻه ٽڪر ڪري دريءَ کان ٻاهر اڇلائي ڇڏيو. هيسٽائين جي انهيءَ عمل ۾ هن جي ذهن تان وحشت بابت وسوسا ۽ وهم اڳ ئي ختم ٿي چڪا هئا ــــ ”ڪيڏي نه ٻوڪپائي جو ڪم ڪيو آهي هينريءَ، ڀلا انهن بيان تي نشان هڻي موڪلڻ جو ڪهڙو ضرور هو؟ منهنجو ڪو نوڪر چاڪر پڙهي وٺي ته خبر ناهي ڪهڙو شڪ ڪري، ۽ ڀلا سبل جي موت ۾ منهنجو ڇا؟ مون هن کي خون ته نه ڪيو آهي جو ڪو خوف ڏاريان ــ!

پوءِ هو هينري جو موڪليل ڪتاب کڻي ان جا ورق اٿلائڻ لڳو ۽، ٿوري ئي دير ۾ انهيءَ ڪتاب هن کي چٽ پنهنجي منڊ ۾ منڊي ڇڏيو! هنو ڪتاب جي وارتائن ۾ اهڙو غرق ٿيو جو پنهنجي ئي ڪا خبر نه رهيس.... ڏسي پيو ته سنسار جا سڀ ئي پاپ پيڪيدار ويس ڪيو بانسري جي مڌر مڌر لئه سان سنگت ۾ ڏاڍي مــان ۽ سانت سان سندس آڏو ڪاليڊ اسڪوپ جي شڪلين وانگر گذرندا پيا وڃن ــ! اهي اهي شڪليون جن جو سندس ويچار ڪيتر ۾ ڪڏهن ڪو پاڇو به مس پيو هو سي اٿين پيون ٻاڻ پسائين جو پاڻنجي پيو ته حقيقتون ته هي آهن هيسيتائين جو ڏنو هئائين سو سڀ خواب هو! هي هڪ نوجوان جو نفسياتي اپياس هو جيڪو اڻويهين صديءَ جي دور جو هو پر انهيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ئي دور سان ناتا ٽوڙي ٻي هر صدي ۽ ٻي هر دور سان واسطو رکندڙ فڪر ۽ احساس جا انداز ۽ جذبا ڪٺي پنهنجي روح ۾ جذب ڪرڻ لڳو هو ۽ انهيءَ ئي هلت سان جيون گذاري چڏيو هئائين جنهن مان زماني جي روح جو گذر ٿي چڪو هو، ۽ جنهن هلت جي نتيجي ۾ انهن صدين جا ماڻهو نفس ڪشي جي ظاهري حسن سان محبت رکيءَ ان کي نمڪي جو نالو ڏيئي ويٺا هئا ۽ ان جي خلاف بغاوت جي پاونا کي بدي سڏيندا هئا ـ! فرانسي ليکڪ وري اسلوب ئي اهڙو اختيار ڪيو هو جو پڙهڻ وارو اصل نه پروڙي سگهي ته وچين صديءَ جي ڪنهن اوتار جي روحاني وجدان جو اپياس پيو ڪري يا ڪنهن گناهگار جا ڪي ضعيف اعتراف پيو پڙهي ـ! ڊورين انهيءَ جادو ڀري ڪتاب ۾ اهڙو گم هو جو سج جي الهڻ جي ئي ڪا سڌ بڌ نه رهيس تان جو ڪمري ۾ اونده جون ڇاپائون گهڙي آيون ۽ نوڪر اچي ور ور ڏئي اهو اطلاع ڏنو تڏهن هو اٿيو ۽ ڪتاب پلنگ جي سيراندي واري ميز تي رکي رات جي مانيءَ لاءِ تيار ٿيڻ لڳو.

هو ڪلب ۾ پهتو ته هينري اڪيلو هن جي اوسيئڙي ۾ ويٺو هو ۽ بوريت هن جي چهري تي ظاهر هئي، وقت نون ڪان به مٿي ٿي ويو هو.

”معاف ڪجان هينري دير ٿي وئي، پر ڏوه منهنجو به نه هو، تو ڪتاب ئي اهڙو موڪليو هو جنهن ڪي پڙهندي وقت جو خيال ئي نه رهيو.“

”منهنجو بہ اهو خيال هو تہ، ڪتاب توکي ضرور وڻندو.“ هينري ڪرسي تان اٿيو.
”مون ائين تہ نہ چيو تہ ڪتاب مون کي وڻيو آهي، پسند ڪرڻ ۽ محو ٿيڻ ۾ وڏو فرق آهي.“
”هان ـ تہ تون اها رمز بہ ڄاڻي وئين ـ !ـ“
۽ هو ٻئي ڪاڏي جي ڪمري ۾ داخل ٿي ويا.

[١١]

ڪي سال گذري ويا ـــ مگر ڊورين پاڻ کي انهيءَ ڪتاب جي اثرکان آجو نہ ڪري سگهيو، بلڪ اڻين چوڻ وڌيڪ درست ٿيندو تہ هن اهڙي ڪوشش ڪئي نہ ڪئي. هن پيرس مان انهيءَ ڪتاب جي پهرئين ڇاپي جون ۹ ڪاپيون گهرائي هرهڪ تي جدا رنگ جو جلد ٻڌائي پاڻ وٽ رکي ڇڏيون ـــ هڪڙو ئي ڪتاب، هڪڙي ئي ڪهاڻي نون مختلف رنگن جي جلدن ۾، هر رنگ هن جي بدلجندڙ ذهني ڪيفيتن سان ميل کائيندڙ، جي ڪڏهن ڪڏهن ڪيس وس کان ٻاهر ڪري ڇڏينديون هيون. ڪتاب جي سموري ئي ڪهاڻي هن کي پنهنجي ئي زندگي جي ڪهاڻي پئي لڳي جا ڄڻ سندس وجود ۾ اڇڻ کان اڳ لکي وئي هئي، ڀانئي پيو تہ ڪتاب جو سورمو ـــ پيرس جو اهو عجيب نوجوان جيڪو افسانوي توڙي حقيقي ٻئي گڏيل سڏيل سياهہ رکندڙ هڪ ئي هستي هو ـــ سو ڪو سندس ئي وجود جو هڪ حصو هو جو ڪانئس اڳ گذري چڪو هو. ۽ ڪتاب جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آخري باب ته هو ذاتي خوشي ۽ مزي سان ورائي ورائي پڙهندو هو جو ان ۾ ان نوجوان جي ”سونهن جي موڪلائي-“ جي المناڪ وارتا لکيل هئي— ڊورين پنهنجي سونهن کي جو لافاني سمجهڻ لڳو هو- تنهن سبب اهو باب بار بار پڙهي هڪ عجيب طرح جي بي رحمي ڀري خوشي محسوس ڪندو هو— جيئن لذت جي حصول ۾ بيءَ ڪو ظلم ۽ بي رحمي وارو پهلو اوس هوندو آهي تيئن خوشين ۾ به شايد ڪو اهڙو بي رحمي جو عنصر هوندو آهي. هن کي اها خاطري هئي ته سندس اها سونهن اهو جوڀن جنهن بابل هالورڊ ۽ پڻ ٻين گهڻن کي ايترو موهي ڇڏيو آهي سو ڪانئس ڪڏهن موڪلائيندو ڪونه ۽ انهيءَ معاملي ۾ هو ڪتاب واري نوجوان کان وڌيڪ خوش نصيب آهي.

برابر سندس حسن جي هائي جت ڪٿ هاڪ هئي، ڪي ماڻهو جي هن جي ڪا برائي ٻڌي سندس ننڊا ڪندا هئا سي به جي هڪ نظر هن کي ڏسي وٺندا هئا ته انهن ڳالهين کي ڪوڙا بهتان چئي رد ڪري ڇڏيندا هئا ته هيڙو سهڻو ماڻهو اهڙو داغدار ڪيئن ٿو ٿي سگهي— ها، هن جي هلت ۽ ڪردار بابت لنڊن جي ڪلبن ۽ ڪچهرين ۾ چڱو چوٻول هلندو هو پر هن جي چهري تي ڪنهن کي ڪڏهن اهڙو داغ نظر نه آيو، ٻڌل سڻل ڳالهيون ڪيس ڏسندي ڏي ڪوڙيون ٿي وينديون هيون، پلي ڪنهن هنڌ هن جي لاءِ ڪهڙي به چرپر هلندي هجي هي پاڻ وٽي موجود ٿيندو هو ته سڀ ماٺ ٿي ويندا هئا، سندس منهن جي مرڪ ا جهڙ سهڻي کي

ڇپنديي ڇڏينديي هئي، هن جي رڳو موجودگي ئي هن جي جهڪي ٿيندڙ ناماچار ۽ ساک کي وري وڌائي وڌيڪ اڳي کان اڳرو ڪري ڇڏڻ لاءِ ڪافي هوندي هئي، ماڻهو حيران ٿيندا هئا ته هن پنهنجي جواني کي ڪيئن داغدار ٿيڻ کان بچائي رکيو آهي- جواني، جنهن ۾ شهوت به هوندي آهي، ديوانگي به هوندي آهي، نيچ پاوناڻون به هونديون آهن!

اڪثر هو پراسرار طور تي ڏينهن جا ڏينهن ڪيڏانهن گم ٿي ويندو هو ته سندس دوست، يا اهي جيڪي پاڻ کي هن جو دوست سمجهندا هئا طرح طرح جا اندوماں ڪيندا ۽ ڳالهيون ٺاهيندا هئا. ڪڏهن ان ريت غائب رهڻ کان پوءِ جڏهن گهر واپس ايندو هو ته مٿين ڪمري ۾ وڃي هڪ هٿ ۾ آرسي جهلي تصوير جي سامهون بيهي رهندو هو، پوءِ ڏري آرسيءَ ۾ پنهنجي خوبصورت ۽ جوان مرڪندڙ ڇهري کي ۽ ڏري انهيءَ تصوير جي بگڙيل ڇهري کي ڏسندو، ٻنهي صورتن ۾ صاف ۽ چٽي تفاوت کي محسوس ڪندو خوشيءَ کان مست ٿي ويندو هو. هو جيئن پوءِ ٿيئن پاڻ پنهنجي سونهن تي موهت ٿيندو ويو— پاڻ پنهنجي روح جي بگاڙي ۾ جيئن پوءِ ٿيئن وڌيڪ چاهه وٺڻ لڳو!

ڪڏهن ڏسو ته منهن بگاڙي تصوير واري ٻورين کي پيو ويچارا ڏي ته ڪڏهن پنهنجا ٻولائتا هٿ تصوير وارن ڪهرن هٿن سان ڀيٽي ڏسيو پيو سرهو ٿئي،

ڪڏهن ڪڏهن رات جو، پنهنجي سگنڌ سان واسيل ڪمري ۾ ايٽيو پنهنجي روح تي نازل ٿيل انهيءَ مهماڻي

پيو ويچاري جا پاڻ پنهنجن هٿن سان آنديل هڪ ٽين ۾ وري پاڻ ئي پاڻ تي رحم پيو کائي- گهڻو ڪري اهڙي سوچ هن کي انهيءَ خسيس ننڍي ڪمري ۾ اچي گهيريندي هئي جو ’ باڪ‘ جي پرسان هڪ شراب خاني ۾ هو جتي هو عام جام ويندو هو، پنهنجي روح جي بگاڙ تي هن کي جا ڪهل ٿي آئي سا ڪڏهن ڪڏهن ڪجهه هيڪاندي هوندي هئي چاڪاڻ ته ان ۾ به خود مطلبي جو عنصر گهڻو هو- پر اهڙيون گهڙيون ڪي ورلي ايندڙيون هيون، تنهن جي بدران هن جو زندگي جي اسرارن لاءِ اهو تجسس، اها هورا ڪورا، جا هينريءَ هن جي دل ۾ پهرين ملاقات ۾ ئي ڪاميابي سان پيدا ڪري ڇڏي هئي سا ڪامل حد تائين وڌي وئي هئي___ زندگي جا راز ۽ رمزون ___ - جيئن جيئن پيا هن کي سمجهه ۾ اچن تيئن تيئن پئي اهـا خواهش به وڌي ته اچا به ڪي ڇاڻ گهرجي -! جيئن وڌيڪ پيو سمجهي تيئن وڌيڪ پيو ڇاڻ جي خواهش ڪري، ڇڻ ڪا ڇتي بڪـ هجي جا جيترو پيو کائجي اوتري پئي وڌي -!

تنهن هوندي به هو پنهنجن سماجي رشتن ناتن کان بي پرواه نه هو، مهني ۾ هڪ به پيرا پنهنجي خوبصورت مڪان تي دوستن جون محفلون ڪندو هو، راڳ رنگ جا اهتمام ڪندو هو، سندس دوستن ۾ گهڻا نوجوان اهڙا هئا جن کي منجهس دنيا جي بيحد مهذب شهري هئڻ جون خوبيون نظر ايندڙيون هيون، هو کين انهيءَ قبيلي جو فرد ٿي ڏسڻ ۾ آيو جيڪو ’ ڊانڊي‘ جي ڇوڻ موجب ”سونهن

جي پوڄا جي وسيلي ڪماليت پرائڻ -" جي متي تي عمل ڪندڙ هو، سندن خيال ۾ ٻورين اها هستي هئي جنهن جي صدقي هيءَ ڏسڻي وائسڻي دنيا قائم هئي.

۽ خود ٻورين جي نظر ۾ زندگي سڀ کان اوائلي ۽ سڀ کان مهان فن هئي ۽ ٻيا مڙئي فن ان جا فقط ساز ۽ سامان هئا. فيشن، جنهن جي وسيلي هڪ غير حقيقي ۽ خيالي شئي به ٿوري دير لاءِ هندين ماڳين عام ٿيو وڃي ۽ ظاهري ناه ٺوه جنهن ذريعي سونهن جي نکار ۽ جدت جي دعوي ڪرڻ جي ڪوشش آسان بنجو وڃي، انهن ٻنهي شين سان هن جو چاه وڏي ويو، تنهن جو نتيجو اهو ٿيو جو نوجوان هن جي لباس ۽ رنگ ڍنگ جي تلقيد ڪرڻ لڳا. هن جي ظاهري ٽيپ ٽاپ ناز انداز ۽ انگل آري ۾ جو وقت سر شان مان پيدا ٿي ويو هو سو ٻين نوجوانن لاءِ تقليد جي علامت بنجي ويو، ڪٿي هو پاڻ انهيءَ لاءِ ايترو سنجيدو نه هوندو هو.

هن جو ذهن نوان فڪر، نوان لاڙا، نيون حڪمتون ۽ نئين سوچ ڏارڻ لڳو، ۽ نئي ته زندگي جو ڪو اهڙو نئون آدرش گهڙي ناهي پيش ڪري جنهنجي اصولن ۾ ڪا ترتيب هجي، حسن هجي، جنهن جي فلسفي ۾ شعور ۽ ادراڪ هجي ۽ جنهن تي ڪجهه اهڙي ريت عمل ٿئي جو انسان جي مڙئي حواسن تي روحانيت جو رنگ رچي وڃي، هن جو سڄو ئي نفس روحاني بنجي وڃي.

نفس جي پوڄا ڪي عام طور تي، ۽ ڏاڍي انصاف سان

گهڻو بدنام ڪيو ويو آهي، ان ڪري جو انسان فطري طور تي پنهنجي اندر جي اڌمن، جوش، جذبات ۽ جولان کي پاڻ کان ب. وڌيڪ طاقتور ڀانئي انهن کان هميشه خوف کائيندو رهيو آهي ۽ تنهن سبب انهن کان گهٽ درجي جي شين سان پائيداري نباهڻ جو فڪر ڪندو رهيو آهي. مگر، ڏورين جو خيال هو ت. نفس جي اصل فطرت کي ڪڏهن سمجهيو ئي نه ويو آهي ۽ اهو نفس جو اسان کي حيوان ۽ وحشي ٿو ڀاسي سو ان ڪري جو اسان ان کي هميشه بکون ڏيڻ، مارڻ ۽ سور ڏئي چيڀاڙڻ ۽ نيچ نوائڻ جا جتن ڪيا آهن بجاءِ ان جي جو ان (نفس) کي هڪ نئين روحانيت جو اهو عنصر بڻائڻ جي سعي ڪجي ها جنهن جي غالب خاصيت هجي ها حسن جو عمدو شعور ۽ حسن سان محبت. انسان جي تاريخ تي غور ويچار ڪري هو انهيءَ فيصلي تي پهتو ت. انسان هميشه گهاٽي ۾ رهيو آهي، هميشه پنهنجو نقصان ڪيو اٿس- انسان سدائين ڪيترو نه بيش ٻيو آهي-! ڪيترو نه پنهنجو پاڻ کي قربان ڪيو اٿس-! ۽ سو ب. هڪ خسيس مقصد لاءِ-! انسان هميشه نعمتن کي ٻي ٿڏيو آهي، پنهنجي پاڻ کي عذاب ۾ ڏنا آهن، پنهنجي نفس کي خون ۾ ڪيو اٿس — ۽ هن جي انهيءَ هلت جو ڪارڻ آهي خوف ۽، نتيجو آهي ذلت-! ذلت، جيڪا وڌيڪ حقيقي ۽ هيبتناڪ آهي انهن غيرحقيقي ۽ فرضي ذلتن کان جن کان هو پنهنجي نادانيءَ سبب هميشه پنهنجو پاڻ بچائڻ جي ڪوشش ڪندو رهيو آهي-! ۽ انهيءَ جي نتيجي ۾ فطرت،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پنهنجي خاص رمز سان، هن سان التوڏي ورتاءُ ڀي ڪيو آهي، جڻ هن سان نٺولي ٻي ڪئي آهي. فطرت، جوڳين ۽ ويراڳ وندڙ سنياسن کي جهنگلي جانور موجود ڪري تي ڏي جيڪي سندن سنگي ساٿي بنجو ٿا وڃن ۽ جن سان گڏ هو ڪاٺين پين ٿا. اهو ٿو ملي نفس ڪشيءَ جو انعام!

ها - لارڊ هينريءَ جي پيشنگوئي موجب، دنيا ۾ لذت پرستي جو هڪ نئون نظريو غالب ايندو جيڪو زندگيءَ جي نئين سر تخليق ڪندو ۽ ان کي هن سخت ۽ اڻ سهائيندڙ ڌرمي ۽ اخلاقي ڪٽرپڻي کان آزاد ڪندو، دانائي جو وهنوار ٿيندو ۽ تڏهن به ڪنهن جذبي ۽ ان جي عمل کي قربان نه ڪرڻو پوندو، ان جي نظر خود تجربي تي هوندي ۽ نه ان جي — عمدي يا اگري — نتيجي تي. ويراڳ - جيڪو نفس کي قتل ڪري ڇڏي جيئن عياشي ۽ بدڪاري ان کي ڪجسو ڪري ڇڏي، تنهن جي هن نظريي ۾ ڪا گنجائش نه هوندي، بلڪ هي نظريو انسان کي زندگيءَ جي هڪ هڪ گهڙيءَ جو قدر ڪرڻ سيکاريندو جا خود هڪ گهڙيءَ جي آهي.

اسان ۾ اهڙا ڪي ٿورا هوندا جيڪي اهڙيون اڻ سٺل راتيون جاڳي پره ڦٽيءَ کان اڳ اٿي ويٺا هوندا جن راتين هنن ۾، موت تي فدا ٿيڻ جي اڪير پيدا ڪئي هوندي يا جن راتين ۾ هنن کي زندگي جي صورت بي حد ڀيانڪ ۽ بگڙيل ڏسڻ ۾ آئي هوندي، خوشيءَ جو مهانڊو بڇان جهڙو نظر آيو هوندو، جن راتين ۾ ذهن جي طبقن ۾ پوت حقيقت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪان وڌيڪ ڇتا هيبتناڪ ڏسڻ ۾ آيا هوندا جن ۾ اهي جوهر اوس هوندا آهن جيڪي يهودي ڳاڻڪ ڦن جا لڪل جزا بڻجي ويندا آهن اهو ئي بيهودو ڳاڻڪ ڦن انهن ماڻهن جي تخليق آهي جيڪي هميشه خوف جي مرض ۾ مبتلا رهيا. اهڙي اڻ ستل ننڊ ۾ اهڙي ڀيانڪ رات ڪان پوءِ ڇا ٿيندو آهي-؟ ٻاهر وڻن جي پنن ۾ پکين جي چرپر ۽ ڇهڇٽو هوندو آهي، ڪمرڪار تي ويندڙ ڪمن ڪاسبين جي ڇهربهر هوندي آهي، جبلن تان تري ايندڙ هوائن جا سڏڪا ۽ ساه هوندا آهن جا مڪانن جي ٻاهران پٺي ڦيرڊون پائيندي ۽ هيڪندي آهي ته ستلن ڪي جاڳائجي يا نه-؟ ۽ ٻي طرف ڪمري جي اندر ڪي ڇايائون پيڪيدار ويس پهريو ڪنبنديون پير پير ۾ پائينديون لنگهي ايندي ون آدن ۽ ڪندن پاسن ۾ لڪي چنبي هٽي ويهي رهنديون آهن. پوءِ شين تان سنها باريڪ پردا تهه در تهه لهندا ۽ ڪڇندا ويندا آهن، هر شئي جو رنگ ۽ روپ ظاهر ٿي پوندو آهي ۽ اسين چوندا آهيون ته صبح ٿي ويو آهي ۽ ڪائنات جي هرشئي اها ئي آهي جا ڪلهه رات ڏاٺين هئي-! نقل اتارڻ ۽ اهل ڪرڻ جي شوقين آرسين ۾ وريو ساه پڇجو وڃي، اجهاميل مشعلون، اڌ پڙهيل ڪتاب، اڻ پڙهيل خط، ڪوٽ ۾ لڳل ڳل — سڀ شيون اهڙيون جو اهڙيون موجود هونديون آهن. رات جي غيرحقيقي ڇايائن مان زندگي جون حقيقي ڇاڌل سڄاڌل شڪليون نڪري ايندون آهن، ۽ اسين وري روز مره جي — ٿڪائيندڙ، بيزار ڪندڙ ۽ يڪسانيت

هڪسرائي جي پيٽ تي ڪمن ڪارين ۽ شغلن ۾ لڳي وڃڻ تي پاڻ کي لاچار ڏسندا آهيون جن جي عادت ناهي چڪا هوندا آهيون ـــ سمجهندا آهيون ته اها بزگيري، اها چاڪري اهــا هڻ هٿان نه ڪنداسين ته زندگيءَ جـو عمل روڪجي ويندو. اهــو انديشو اها ذمه داري پوءِ اسان کي ڳاهيندي وتندي آهــي ۽ پنهنجو ملتوي ڪيل سفر وري شروع ٿي ويندو آهي ـــ پر تڏهن اهــا چتي اڪنڊ اڪير ۽ آرزو به هوندي اٿئون ته منَ ڪڏهن اُئين ٿئي جو صبح جو اٿون ته سڄي سرشتي ٿي بدليل هجي، ان جي هر شئي کي نئون نرالو سپاويڪ روپ مليل هجي، نوان رنگــ ڍنگــ هجن، ڪي نوان اسرار ملن، اها ڪــا اهڙي دنيا هجي جنهن ۾ ماضيءَ جـو ڪو عمل دخل نه هجي يــا تمام ٿـورو هجي، ماضيءَ جون اهي يادون اهي احساس نه رهي سگهن جن سان ڪا جـوابداري يــا ڪو پچتاءُ لاڳاپيل هجي، اهـي مٺيون يادون به نه هجن جن ۾ ذري به ڪڙاڻ هجي، اهي سڪن جون يادون به نه هجن جن ۾ ڪا سور ـي ڳالهه هجيــ!

ڊورين جي ذهن ۾ بس اهڙيون دنيائون آباد ٿيڻ لڳيون ۽ سندس خيال ۾ اهي ئي جيون جا اصلي آدرش هئا، هو پاڻ کي انهن ئي آدرشن جـي سپرد ڪندو پـي ويـو - رومانيت جون نيارپون، نيون لذتون نيون فرحتون نيون جولانيون جن مان وري فهم ۽ ادارڪ کي به پئي خاطر خواه تحريڪ ۽ تسڪين ملي - !

انهن ڏينهن ۾ اهو به افوا اٿيو ته هو رومن ڪيٿولڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فرقي ۾ شامل ٿيڻ وارو آهي. پر اهو سڪٿو افواه هو. هن پنهنجي ادراڪ ڪي ڪڏهين به ڪنهن هتي يا عقيدي جي رواجي قبوليت جو شڪار ٿيڻ نه ڏنو. زندگيءَ سان واسطو رکندڙ ڪو به اصول هنڪي خود زندگيءَ کان وڌيڪ اهم نٿي ڏسڻ ۾ آيو.

تصوف ــ جيڪو پنهنجي حيرت انگيز قوت سان عام رواجي شين کي نراليون ۽ عجيب ڪري ڏيکاريندو آهي ۽ جيڪو هميشه قلندر مرد پيدا ڪندو آهي، تنهن جي موه ۾ هوڪي ڏينهن برابر گرفتار رهيو هو، پر انهيءَ مانڊباڻ مان هن جلد ئي جند آزاد ڪرائي ورتي هئي. هن کي انهيءَ ڳالهه جو گهڻو احساس هو ته جي عقلي ويچار کيتر مان عمل ۽ تجربي کي ڪيڊي ٿو ڇڏجي ته پوءِ انهيءَ ويچار کيتر ۾ هيڪاندي رڃ ۽ سڃ رهجو ٿي وڃي. هن چاٽي ورتو هو ته روح وانگر نفس جا به ڪي روحاني اسرار آهن جنڪي هو القاء ڪري ٿو.

ڪن ڏينهن ته هو وڃي خوشبوئن جي انساني نفسيات ۽ سڀاءَ تي اثر بابت پٽ ڪوه ڪرڻ لڳو ته آخر انهن خوشبوئن ۾ ڇا آهي جو انساني حواسن تي ايڏو اثر ٿي ڪري؟ هن کي معلوم ٿيو ته ذهن جي ڪا به ڪيفيت اهڙي ناهي جنهن جو جوڙ انسان جي نفساني هلت سان نه هجي. ۽ وري وڃي موسيقيءَ جا راز ۽ رمزون پروڙڻ جي مٿاڪٽ ۾ پيو. جيئن خوشبوئن جا انداز ۽ اثر ڏسڻ لاءِ سڄي مشرق جون خوشبويات ڪٺي ڪنيون ڪيون هئائين تيئن هن معاملي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ ورتي هر ملڪ مان هر نوع جو ساز ۽ موسيقي جو سامان گهرائي ڪٺي ڏٺا ڪيائين. تنهن بعد اچي موتين ۽ مڻين جي معلومات جي پويان پيو، ڪهڙي دور ۾، ڪهڙا ماڻهو ڪهڙن مڻين ۽ موتين کي ڪيئن واپرائيندا هئا ۽ انهيءَ روش جو روح مان ڪهڙو لاڳاپو ۽ نفس سان ڪيترو سٻنڌ هو؟ ۽ پوءِ پرت ۽ اٿت جي اڀياس ۽ کوجنا ۾ مشغول ٿي ويو ۽ پوءِ تاريخي پوشاڪن جي قلهسوز سلهوز ۾ پاڻ کي غلطان ڪري ڇڏيائين.

اهي سڀ رنديا هن ڇا جي ڪاڻ پئي روڙهيا؟ محض انهيءَ ”خوف“ کان لنوائڻ لاءِ، انهيءَ ڇپيائيندڙ هول ۽ هيبت کان فرار حاصل ڪرڻ لاءِ جو هن جي سهپ کان ٻاهر ٿي رهيو هو؟ هن پنهنجي اها پوائنٽسي تصوير انهيءَ سڄڻي ڪمري ۾ رکي ڇڏي هئي جيڪو بند پيو هو، جنهن شبيهه جي بدلجندڙ ڪيفيتن هنڪي هن جي ذلت ۽ گهٽتائي جو احساس ٿي ڏياريو. ڪڏهين ته هفتن جا هفتا هو انهيءَ ڪمري ۾ نه ويندو هو ۽ رڳو پنهنجي وجود پنهنجي نفس ۽ پهنجين سرهاڻين ۾ پاڻ کي گم ڪرڻ جا وس ڪندو رهندو هو ۽ ڪڏهن هو اوچتو رات جي وقت اٺي گهر مان نڪري ويندو هو ۽ بلوگيٽ فيلڊس وارين ويران پڙپائنگ ۽ خوفائتين جاين ۾ وڃي ويهي رهندو هو ۽ تيستائين اتان نه نڪرندو هو جيستائين اتسان زوريءَ نه اٿاريو ويندو هو اتان موٽي اچڻ بعد، اچي انهيءَ تصويرجي آڏو ويندو هو. تصوير کي ڏسندي جڏهين هنکي تصوير

کان ڏوڙي پنهنجي پاڻ کان بچاڻ پڻ ايندي هئي، ۽ ڪڏهن انا ۽ انفراديت وارو اهو ڀت ڀيو محسوس ڪندو هو جنهن ۾ اڏواڏ ته پاپ جو موه هوندو آهي۔ ۽ دل ئي دل ۾ خوش ٿيڻ ۽ مرڪڻ لڳندو هو ته سندس جوڀن جي زوال جو بوجهه انهيءَ ئي بگڙيل صورت کي کڻڻو آهي نه ڪي خود کيس کڻڻو آهي.

تصوير سان لاڳاپيل هن جي انهيءَ نفسياتي روڳ جي نتيجي ۾ هن جي دل ۽ دماغ جي نيٺ اهڙا حالت ٿي جو هن شهر کان ٻاهر وڃڻ ڇڏي ڏنو، هاڻي هو تصوير کان پري رهڻ جي خيال کان به خوف کائڻ لڳو جا هن جي زندگيءَ جو حصو هئي۔ اهو حصو۔ هو خوف کائڻ لڳو ته متان سندس غير حاضري ۾ ڪو به ماڻهو سندس انهيءَ اندر جي ڀيد کي ڏسي نه وٺي۔! جيتوڻيڪ هو پاڻ کي طرح طرح جا دليل ڏيئي ريجهائڻ جي ڪوشش ڪندو هو۔ مگر خوف هن جو پيڇو نه ڇڏيو۔! ايتري قدر جو ڪڏهين هو پنهنجي نوجوانيءَ شاعر واري بنگلي ۾ يارن دوستن سان محفل مچايو ويٺو هوندو هو، ته اوچتو ئي پنهنجن مهمانن کي اتي ڇڏي واپس پنهنجي جاءِ تي اچي انهيءَ ڪمري کي ڏسي خاطري ڪندو هو ته متان ڪنهن انجو دروازو ته نه کولي وڌو آهي۔؟ متان ڪو شخص تصوير چورائي ته نه ويو آهي۔؟ اهڙي قسم جو محض خيال به هن کي ڏڪائي ڇڏيندو هو۔۔

”جي ماڻهو منهنجي اندر جي ڀيد کان واقف ٿي ويا ته پوءِ منهنجي هر دلعزيزي، منهنجي پوڄا جو ڇا ٿيندو؟“ ها۔

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ماڻهوهنڪي ٻوڇيندا هئا، هو سونهن جو مالڪ به هو، امير به هو ۽ شاناڻي شخصيت جو صاحب به، ماڻهن ۾ هن جو چوٻولو هو، هن بابت ڪي دلچسپ اسڪينڊل به نهي پوندا هئا پر اهي به سندس ناماچار ۽ ذات ۽ شخصيت کي وڌيڪ اجاگر ڪرڻ جو سبب ٿيندا هئا. انهيءَ ريت سماج ته خود سندس بچاءَ جو ذريعو بڻجي ويو ڇاڪاڻ ته سماج. گهٽ ۾ گهٽ جديد ۽ مهذب سماج. ڪڏهن به ڪنهن اهڙي ماڻهوءَ بابت جيڪو امير به هجي ۽ خوبصورت به هجي. ڪنهن اهڙي ڳالهه تي يقين نه ڪندو جنهن سبب هن جو نقصان ٿئي. هو پنهنجي اميري ۽ شخصيت جي آڌار سماج ۾ مقبول هو. سماج جي فطرت ئي انهيءَ احساس تي مبني آهي ته نيڪ سيرت هئڻ کان نيڪ چلن هئڻ وڌيڪ اهم آهي. هن جو پنهنجو به اهو رايو هو ته وڏي دستر خوان جو مالڪ هئڻ وڏي ڳالهه آهي نه ڪي وڏي اخلاق وارو هئڻ. جيڪو مان ڪشادي دستر خوان واري کي ملي سگهندو اهو مان ڪشادي پيشاني واري کي ڇا ملندو. جنهن ماڻهوءَ کي ڪنهن جي دعوت ۾ ڪا ڪس لڳي سو پنهنجي ميزبان جي شخصي معاملن جون به ويهي اوڻيون پوڻيون پڌريون ڪرڻ کان نه ڪيٻائيندو، عمدي سماج جا به اهي ئي ضابطا آهن، يا هئڻ گهرجن، جيڪي فن جا آهن. فن ۾ به ڏيکاءَ جي اهميت آهي ته سماجڪ رک رکاءُ ۾ به ڏيکاءَ کي اهميت آهي. سماج رک رکاءُ ۽ لڳ لاڳاپن ۾ اسان کي هڪ بهترين

اداڪار تي رهڻ گهرجي جيڪو ڏاڍي رياڪاري ۽ بناوت سان پنهنجي ناٽڪ کي ڏاڍو اثرائتو ڪري ڇڏيندو آهي. اها رياڪاري سچ پچ ڪا اڻوڻندڙ شئي آهي ڇا-؟ منهنجي خيال ۾ نه- بلڪ اها ته هڪ وات آهي جنهن وسيلي اسين پنهنجين شخصيتن جي افزائش ڪريون ٿا.

هو عجب ڪائيندو هو انهن ماڻهن تي جيڪي انسان جي ذات کي هڪ سادي دائمي، پروسي جهڙي ۽ هڪ سستي شئي سمجهن ٿا، جڏهين ته سندس راءِ ۾ انسان جي هڪڙي وجود ۾ هزارين وجود آهن هزارين نفس ۽ احساس آهن، هو گهڻين شڪلين جي هڪ شڪل آهي انيڪ مخلوقن جي هڪ مرڪب مخلوق آهي جنهن ۾ فڪر ۽ احساس جا عجب جهڙا خزانا لڪل آهن ۽ (البت) هنجو جسم گذري ويل ماڻهن جي مرضن جي اثر ڪان داغدارٿيل آهي. ڊورين آرٽ گيلرين ۽ عجائب گهرن ۾ وڃي پنهنجن وڏن- جن جو خون سندس رڳن ۾ گروش ڪندڙ هو- جون تصويرون ڏاڍي چاه سان ڏسندو هو ۽ هڪ هڪ جي تاريخ هڪ هڪ جي ڪهاڻي سان پنهنجي ڪهاڻي ۽ پنهنجن حالات کي ڀيٽڻ لڳندو هو ته- متان فلاڻي ملڪ جوحسن ڪيس ورثي ۾ مليو آهي، فلاڻي بادشاه جو دبدبو سندس شخصيت جو دبدبو بنجي ويو آهي، فلاڻي شهزادي يا شهزاديءَ يالارڊ يا جاگيردار جون وارداتون سندس وارداتن ۾ درگيتن سان ڪيتري قدر پيون نهڪن-!

ڊورين اهو به سوچڻ لڳو هو ته جيئن خون ۽ نسل جي

رشتن جي لحاظ کان اسين پنهنجن بزرگن ۽ اسلاف جا وارث ۽ اولاد آهيون تيئن علم ۽ ادب ۾ به اسانجا ڪي اسلاف ۽ بزرگ گذريا آهن ۽ اسين انهن جا به اولاد ۽ وارث آهيون، انهن بزرگن جو به اسانجي نسل تي اثر قائم آهي. ڪڏهين هو محسوس ڪندو هو ته هيءَ سڄي تواريخ فقط سندس ئي زندگي جو هڪ پوتاميل آهي يا اهو سمورو ئي اتهاس خود سندس ئي ذهن جي تخليق آهي سندس ئي جذبات جو عڪس آهي، جڻ اتهاس جي انهن مڙنئي شخصيتن سان هو گناه توڙي ثواب نيڪي توڙي بديءَ ۾ گڏو گڏ رهيو آهي- جن گناه ڪي اهڙي ذي شان صورت ڏئي ڇڏي آهي ۽ جن بديءَ کي اهڙو سپاويڪ ۽ سشيل بنائي ڇڏيو آهي-! پائڻي پيو ته پاڻ تاريخ جي انهن ئي عجيب شخصيتن جي زندگي پيو گهاري – ۽، هينري جي موڪليل فرانسي ناول جو هيرو ته سندس نگاه ۾، سندس ئي ڪنهن جنم جو هڪ حصو هو-! اهوئي سبب هو جو هو انهيءَ ناول کي ۽ خاص ڪري انجي سندس حالات سان ميل ڪائيندڙ حصن کي ڦرائي ورائي پڙهندو ۽ انمان پنهنجي فڪر ۽ احساس جي تسڪين پيو وٺندو هو- ۽ ڪڏهن نيٺ اچي انهيءَ نتيجي تي پهچندو هو ته بدي، هڪ وسيلو آهي سونهن کي سمجهڻ ۽ سهي ڪرڻ جو-!

[١٣]

هڪ رات، سخت سيءَ ۾ اٽڪل ٻارهين بجي ڌاري هو هينري وٽان رات جي ماني کائي-ڪچهري ڪري موٽي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رهيو هو ته وات تي هن هڪ شخص کي تڪائي سان
پنهنجي پرمان لڳهندو ڏٺو – اهو باسل هالورڊ هو.
باسل کي ڏسي ڊورين کي هڪ عجيب قسم جي خوف
جو احساس ٿيو! هو بي نيازي سان، چڙ باسل کي ڏٺوئي
نه اٿس. اڳتي وڌي ويو پر باسل هنکي ڏسي ورتو هو سو
بيهي رهيو ۽ تڪو تڪو هن ڏانهن وڌي آيو:
”ڊورين قسمت سان تون ملي وئين.“ باسل سندس ٻانهن
۾ هٿ وجهندي چيو. ”آءٌ نوين بجي کان تنهنجي لائبرري
۾ تنهنجو انتظار ڪندو رهيس ۽ نيٺ تنهنجي نوڪر کي
ٿڪندو بيزار ٿيندو ڏسي هنکي سمهي پوڻ جي صلاح ڏئي هليو
آيس. آءٌ اڄ آڌي رات واري گاڏيءَ ۾ پيرس وڃي رهيو
آهيان تنهنکان اڳ تو کي ڏسڻ ضروري سمجهيم.“
”مونکي پاڻ توسان ملڻ جي اڪير هئي، عرصي کان
نه مليا آهيون، اهو ٻڌي افسوس ٿيو ته تون ڏيسارو پيو وڃين
خير، اميد ته سگهوئي موٽي ايندين.“
”نه ڊورين، آءٌ گهٽ ۾ گهٽ ڇهه مهنا ته ٻاهر ٿي
هوندس، پيرس ۾ هڪ اسٽوڊيو ونڊو اتي ۽ پوءِ اوسيتائين اتي
ترسندس جيسين اها تصوير نه مڪمل ڪري وٺان جيڪا
منهنجي ذهن ۾ آهي ۽ جنهن لاءِ اميد اٿم ته هڪ عاليشان
شاهڪار ٿيندي.“
ڳالهيون ڪندا هو ڊورين جي جاءِ تائين پهچي ويا.
”تنهنجي جاءِ اچي وئي ڊورين، توسان هڪ ضروري ڳالهه
ڪرڻي اٿم، اندر هلان؟“ ”ڏاڍي خوشي جي ڳالهه ٿيندي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پر تنهنجي گاڏي نہ ڇٽي ويندي-؟“

”گاڏي سوائي ٻارهين ٻجي ڇٽندي ۽ هنوقت ٻارهن وڳا آهن، آءٌ تہ توکي گهوڻ لاءِ ڪلب ٻي ويس، سامان اڳ ئي موڪلي ڇڏيو اٿم، اڃا ڪافي وقت آهي-“

هو ٻئي اندر داخل ٿيا ۽ لائبريري ۾ اچي ويٺا.

”پيئنديندين-؟“ ڊورين پڇيو.

مهرباني، هاڻي آءٌ سنجيدو ٿي توسان ڳالهائيندس ڊورين، پر ڏس منهن ۾ گهنڊ نہ وجهجان، مهرباني ڪجان، تنهنجو ڪروڌ مونکي ڏک ٿو پهچائي-“

”ڇاٿو چوڻ چاهين-؟ پر اميد تہ منهنجي ذات ۽ شخصيت بابت ڪجهہ نہ چوندين. آءٌ هميشہ وانگر اڄ بہ انهيءَ موضوع تي گهٽوئي ڪجهہ ڏي هاڻي بيزارتي چڪو آهيان-؟“

”آءٌ تو بابت ئي ڳالهائيندس ۽ ضرور ڳالهائيندس، تنهنجو فقط اڌ ڪلاڪ سيڙائيندس-؟“

”اڌ ڪلاڪ-!“ ڊورين ڊگهو ساهہ کڻي، سگريٽ دکائيندي چيو.

”ڊورين، تنهنجي باري ۾ شهر اندر ڏاڍي چوپچو آهي، ڏاڍا افواه آهن، ڏاڍا اسڪينڊل آهن. انهن تي مونکي اعتبار نٿو اچي خاص ڪري تڏهين، جڏهين توکي ڏسان ٿو، تنهنجي منهن ۾ گناه جو تہ مونکي ذرو بہ اهڃاڻ نٿو ملي جڏهين تہ گناه انسان جي چهري تي نشان ضرور ڇڏي ويندو آهي. آءٌ اهو نٿو مڃان تہ بدي انسان ۾ لڪل هوندي آهي يا انسان بديءَ کي لڪائي سگهي ٿو، نہ، بدڪار

ماڻهوءَ جي بدي ھن جي چپن جي خطن مان، ھنجي اکين جي جڪاءَ مان ايتري قدر جو ھنجي اکين جي چرپر مان به صاف پئي بکندي آهي. ڊورين تنهنجي برخلاف ڳالهايل هڪ اکر تي به مون کي اعتبار نه ايندو آهي چاڪاڻ ته تنهنجو چهرو ته پاڪيزو، معصوم ۽ روشن آهي ۽ تنهنجي جوڀن کي ڪو ڇيهو نه رسيو آهي— پر ٻوه ڀلا ائين ڇو آهي ڊورين-! جو تون ڪلب ۾ اچين ٿو ته ڊيوڪ آف بروڪ جهڙو ماڻهو به اٿان اٿيو وڃي-؟ ڇو ڀلا لنڊن جا ڪيترا اشراف زادا نه، تو وٽ اچن ٿا نه توکي پاڻ وٽ ڪوٺين ٿا-؟ تنهنجي ئي دوست لارڊ اسٽيولي ڪلهه مون کي چيو- ”ڊورين ڏاڍو باذوق ڇوڪرو آهي پر اهڙو به نه آهي جو ڪا پاڪيزا خيال رکندڙ ڇوڪري هن سان دوستي ڪري يا هن کي ڪنهن پاڪدامن عورت سان گڏ ڪمري ۾ اڪيلو ڇڏجي-“ مون ڪانئس سبب پڇيو ته هن سيني جي اڳيان تنهنجي بابت اهڙيون اڻوڻندڙ ڳالهيون ٻڌايون جي سيني کي ڏاڍيون ڏکيون لڳيون. ڊورين ڀلا نوجوانن لاءِ تنهنجي دوستي ايتري قدر هاڃيڪار ڇو ٿي ثابت ٿئي-؟ تنهنجي هڪ سپاهي دوست آپگهات ڪيو، هينري آشٽ پنهنجي ناموس وڃائي ۽ مور ڳو شهر ڇڏي هليو ويو، هو تنهنجو نه جدا ٿيڻ جهڙو دوست هو، لارڊ ڪينٽ جو اڪيلو پٽ تنهنجو گهاٽو يار هو پر هن جو به ڪهڙو نه برو حشر ٿيو-! ۽ نوجوان ڊيوڪ آف پرٿ- ڪو اشراف هن سان ملڻ لاءِ به تيار ڪونهي. سنگلٽن جو ڪهڙو ڀوائتو انجام

ڏيو-!-“

”بس ڪر بماسل-“ ڊورين رڙ ڪئي- ”تون اهـي ڳالهيون پيو ڪرين جن بابت ڪجهه به نٿو ڄاڻين. ڊيوڪ آف بروڪ مون کان ان ڪري ٿو ڪٿو ڪائي جو آءٌ هن جي سيني افعالن کان واقف ٿي چڪو آهيان نه ان ڪري جو هو ڪو منهنجين برايـن کان واقف ٿيو آهـي، جهڙو بڻ بنياد اٿس تهڙو ئي بدنام آهي، اهڙي طرح تو جن ٻين دوستن جو ذڪر ڪيو آهي سي پاڻ پنهنجن بد افعالن جي ڪري اهڙي انجام کي پهتا منهنجو هنن جـي بربادي ۾ هٿ نه هو نه آءٌ هنن جي ڪرتوتن جو ذمي دار آهيان. مون کي خبر آهي ته ماڻهو مون لاءِ ڪهڙيون ڳالهيون ٿا ڪن. هن ملڪ جو ته اهو رواج آهي جو وچولي درجي جا اوباش ماڻهو پنهنجين عياشين تي پردو وجهڻ ۽ پاڻ کي نيڪ ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ۾ ٻين جـون ڏير برايـون بيان ڪندا آهن، هو اخلاقي تعصب جو شڪار هوندا آهن، جنهن کي به ٿورو چڙهندو ڏسن ٿـا تنهن جي گلا غيبت تـي سندرو ٻڌي ٿا بيهن، خسيس ماڻهن کي اشرافن تان چٿرون ڪرڻ لاءِ زبان مليو وڃي، بماسل، انهن ڏالي ٻنيل معزز ماڻهن جون پنهنجيون راتيون ۽ ڏينهن ڪيئن ٿا گذرن -؟ تو کي شايد وسري ويو آهـي ته پاڻ هڪ عيارن ۽ مڪارن جي ملڪ جا رهواسي آهيون-؟-“

”اها ڳالهه نه آهي ڊورين-! برابر انگلينڊ ۽ ان جـو سماج ٻئي گهڻا خراب آهن تڏهن ته آءٌ چاهيان ٿو ته تو ته توئي

ڪو داغ نہ لڳي پر، تون بي داغ بہ نہ رهيو آهين، ماڻهو اهو حق رکن ٿا تہ ڪنهن کي هن جي دوستن جي نسبت سان سڃاڻن ۽ تنهنجن دوستن ۾ تہ، ڇڻ چڱائي، عزت ۽ پاڪيزگي جو تہ ڪو شعور ئي نہ رهيو آهي، تو هنن ۾ لذت پرستي جو جنون پيدا ڪري ڇڏيو آهي — ها، توئي هنن کي انهيءَ اوڙاهہ ۾ ڌڪيو آهي ۽ عجب آهي جو تون انهيءَ داغ لڳڻ کان پوءِ بہ مرڪي سگهين ٿو جيئن هن وقت پيو مرڪين — ۽ اڃا تہ الائي ڇا ٿيڻو آهي. برابر هينري ۽ تنهنجي دوستي ٽٽڻ واري ناهي، تڏهن ئي تہ چوان ٿو تہ گهٽ ۾ گهٽ انهيءَ نسبت کي ئي آڏو رکي تون هينري جي ڀيڻ جي نالي کي تہ پنهنجي نالي سان ڪٺو نہ ڏين ها — “

”ڏس باسل! تون حد کان وڌي رهيو آهين —“

”ڊورين، مون کي ضرور ڳالهائڻو آهي ۽ توکي ٻڌڻو آهي ۽ تون ٻڌندين، توسان ملڻ کان اڳ هينري جي ڀيڻ هر طرح جي اسڪينڊل کان پاڪ هئي ۽ هاڻي حالت هيءَ آهي جو لنڊن جي ڪا بہ اشراف عورت هن سان گڏجي هلڻ لاءِ بہ تيار ناهي، هاڻي تہ هن جي ٻارن کي بہ هن وٽ رهڻ نٿو ڏنو وڃي، ۽ اهڙيون ٻيون بہ گهڻيون ئي ڪهاڻيون آهن جي تنهنجي نالي سان مشهور ٿي ويون آهن، ڇا تنهنجي ڳوٺ واري بنگلي جي ۽ اتي رات ڏينهن ڪهڙا کيل ٿا کيڏيا وڃن تنهن جي ماڻهن کي ڪا بہ خبر ڪانهي —؟ ماڻهن توکي بري حالت ۾ بدنام جاين تان پوءِ ڦٽيءَ ويل نڪرندو

ڏنو آهي. ٻورين تو کي کهڙي خبر تہ ماڻهو تو بابت کهڙيون ڳالهيون ٿا ڪن. ها انهن ئي سمجهہ تہ آءٌ تنهنجي اڳيان وعظ پيو ڪريان، هينري بہ چوندو آهي تہ شوقين واعظ پاڻ پنهنجن ئي اکرن تان قربان لڳندا آهن ۽ شوقين ۽ سيڪڙات واعظن مان ڦري سچا پچا واعظ بنجي ويندا آهن، آءٌ وعظ تہ ڪرڻ چاهيان ٿو تہ تون اهڙي هلت هلين جو تنهنجو ناماچار ٿئي، عزت ٿئي، تنهنجو مرتبو ۽ مان وڌي، انهن بڇڙن ماڻهن جي صحبت ڇڏي ڏي پنهنجي حسن ۽ جوڀن جو غلط استعمال نہ ڪر، هرڪو پيو چوي تہ تون جنهن سان بہ گهرو ٿئين ٿو تنهن کي بگاڙيو ڇڏين، آءٌ ترديدون ڪري ٿڪجي پيو آهيان، تڏهن سوچيم تہ هڪ وار تو سان ملي تنهنجو اندر تہ ڏسي وٺان."

"منهنجو اندر ڏسندين_؟ منهنجي روح ۾ جهاتي....؟"

ٻورين ڳري اهي اکر اچاريندو اٿي کڙو ٿيو. خوف کان هن جو منهن ڦي رنگ ڇڏي ويو.

"ها_" باسل ڏاڍي دک سان چيو_ "پاڻيان تہ تنهنجي روح جو انت لهان پر.... پر اهو ڪم پلا خدا کان سواء پيو ڪير ٿو ڪري سگهي_!_"

ٻورين کڙو منهن ڪري هڪ زوردار ٽهڪ ڏنو ۽ منهن تي ڌڪار ۽ ڪروڌ وجهي طعني جي انداز ۾ چيو:

"اڄ تہ تون بہ اهو ڪم ڪندين، اڄ تہ تون منهنجي اندر ۾ جهاتي پائي ڏسي ئي وٺ_" هن اٿي هڪ بتي هٿ ۾ کنئي، "اچ باسل، آخر اهو تنهنجي هٿ جو ڪارنامو

آهي، آخر تـون ان کي ڇو نہ ڏسين، ۽ ٻوءِ ٻلي ڀيو دنيا
کي ٻڌائيندو وتجان پنهنجي انهيءَ شاهڪار جون خوبيون،
جي ٻڌائڻ جهڙيون هجن تہ ۽ جي ماڻهن تنهنجي ڳالهہ تي
اعتبار ڪيو تہ پڪ سان منهنجو بہ مان وڌندو ـــ جيتوڻيڪ
آءٌ اڄڪلهہ جـي ماڻهن جي فطرت کي تو کان وڌيڪ تو
سڃاڻان، تون ڪيتري بہ بڪواس ڪندين ماڻهو اعتبار نہ
ڪندا. اڄ بـاسل آءٌ چوان ٿو اڄ. تو اخلاقي بگاڙ جـي
موضوع تي گهڻي جهڳڙي هنئي آهي هـاڻي ان کي پنهنجي
منهن سامهون ڏسي وٺ ـ“

ڊورين جـي اکر اکر ۾ هئي، جـي جنونيت هئي، هـن
قدم اڳتي وڌايا تہ هن جي وِکَ وِکَ ۾ ٻاراڻي شوخي هئي،
هن جي دل ۾ هڪ وحشت ڳاڏڙ خوشيءَ جو احساس هو
تہ هاڻي ڪو ٻيو شخص بہ سندس من جـي ڀيد کان واقف
ٿيڻ وارو آهي ـــ ۽ سو بـہ اهو ئي شخص آهـي جنهن هن
شرمناڪ شئي کي تخليق ڪيو آهي ۽ هاڻي سندس انهيءَ
وحشتناڪ احساس ۽ ذهني پيڙا ۾ شريڪ ٿـي رهيو آهي
جنهن ۾ هو ٻاڻ عرصي کان پيڙهبو رهيو آهي ـــ ”ها باسل“
ڊورين هن جي اکين ۾ اکيون وجهندي چيو ـ ”اڄ تہ تو کي
پنهنجي آتما ڏيکاريان اچـي اها شئي ڏس جيڪا تنهنجي
خيال ۾ خدا کان سواءِ ٻيو ڪير بہ نٿو ڏسي سگهي ـ!“

”اهـو تہ ڪفر ٿو ڳالهائين ڊورين ـ!“ بـاسل ڇرڪ
ڀري ٻـوڏتي هنيو ـ ”اهڙيـون ڳالهيون نـہ ڪر، وحشت
واريون ڳالهيون ـ! جن جي ڪا معنيٰ مطلب ئي نہ آهي ـ“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”تنهنجو اهو ئي خيال آهي، هان_؟“ ڊورين وري وڏو ٽهڪ ڏنو.

”خيال ڇا اهو منهنجو ايمان آهي. ۽ جيڪي ڪجهه توکي تنهنجي بابت چيم سو تنهنجي ئي ڀلي لاءِ چيم- ڏس ڊورين، آءٌ ته تنهنجو هميشه خير خواه دوست رهيو آهيان نه ـــ“

”ڏس مون کي هٿ نه لاءِ، ۽ جيڪي چوڻو اٿئي سو جلدي پورو ڪر_“

ويچاري چترڪاري جي دل جهري پئي، منهن تي ڏک ۽ پيڙا جو دهو پئجي ويس. ٿورو ويچار ڪري هو پنهنجي پاڻ کي ئي ڏوهه ڏيڻ لڳو ته برابر ڊورين کي ايترو مهڻو ميار ڏيڻ جو ڪيس ڪو حق نه هو، هن جي چال چلگت جي ايتري اپٽار ڪرڻي نه هئي، هن کي شرمندو ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪرڻي هئي، هن کي برابر ڏک پهتو هوندو، هن جي شخصي معاملن ۾ اها جهات جهوت رکڻ جو ڪيس حق نه هو. باسل اٿي اچي بخاري وٽ بيٺو ۽ ان ۾ ڏکندڙ ڪاٺين ۾ نهارڻ لڳو.

”ڇا ٿو چوين باسل_! آءٌ تنهنجي فيصلي جو انتظار ڪري رهيو آهيان-“ ڊورين صاف ۽ تکي آواز ۾ سوال ڪيو.

”ڊورين آءٌ رڳو اهو ٿو چاهيان ته توتي جيڪي الزام پيا لڳن تن جو مون کي خاطر خواه جواب ڏي، ڇو ته ماڻهو ڪوڙ ٿا ڳالهائين ته آءٌ توتي اعتبار ڪندس، ڇئه ڊورين ڇئه ته ماڻهو ڪوڙ ٿا ڳاهين_! ڊورين توکي ڪهڙي

خبر ته منهنجي دل تي ڇا پيو وهي واپري ـ مٿان چوين ته هو جيڪي چون ٿا سو سچ آهي ـ مٿان ائين چوين ـ!"

ڊورين مرڪڻ لڳو ـــ اها ڏي ڌڪار ۽ ڪروڌ ڀري مرڪ ـ!

"مٿي هـل باسل، اتي مون هڪ ڊائري رکي آهي، جنهن ۾ آءٌ پنهنجين روز مره جـي سرگرمين جـو تفصيل روزانو لکندو آهيان، هل ته توکي اها ڊائري ڏيکاريان ـ"

"جي تنهنجي اها مرضي آهـي ته آءٌ هلندس ، منهنجي گاڏي ته هونئن ئي ڇٽي وئي آهي، ڪٿي سڀاڻي پيرس ويندس، ڊائري پڙهي ڇا ڪندس، بس مون کي منهنجي سوال جو جواب ڪپي ـ"

"مٿي توکي تنهنجي سوال جـو جواب ملي ويندو جو آءٌ هتي نٿو ڏئي سگهان ـ"

[١٣]

ڊورين بتي هٿ ۾ جهلي ڪمري مان نڪتو ۽ مٿين ڪمري جي ڏاڪڻ چڙهڻ لڳو، باسل هن جي پٺ ورتي، هن ٻنهي جي هلڻ جو انداز اهو ئي هو جيڪو عـام طور ماڻهو رات جـي بيگاه وقت ۾ هلندي اختيار ڪندو آهي؛ بتيءَ جي سهائيءَ پٺين ۽ ڏاڪڻ تي عجب قسم جا پوڇولا پي ناهيا، ڪمري وٽ پهچي ڊورين بتي فرش تي رکي ۽ تالو کوليندي چيو:

"چئبو توکي جواب ضرور کپي باسل ـ"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”ها —“ باسل جواب ڏنو.

”مون کي خوشي ٿي —“ ڊورين مرڪي جواب ڏنو، ۽ پوءِ لهجو سخت ڪندي —”ڇو نه، آخر هن دنيا ۾ تون ئي ته هڪ اهڙو ماڻهو آهين جنهن کي مون بابت سڀڪجهه ڄاڻڻ جو حق آهي، توکي مون لاءِ گهڻو ئي ڪجهه ڪرڻو جو پيو آهي، انهيءَ کان گهڻو وڌيڪ جيترو تون سمجهين ٿو —“ ائين چئي هن بتي فرش تان کنئي ۽ ڪمري ۾ داخل ٿيو. باسل به هن جي پويان اندر گهڙيو. هوا جي هڪ ٿڌي جهوٽي سندن ڇهڻ آجيان ڪئي ۽ بتيءَ جي لاٽ ٿورو پڙڪو کاڌو.

”دروازو بند ڪري ڇڏ باسل —“ ڊورين ائين چئي بتي ميز تي رکي ڇڏي.

باسل واڍُڙن وانگر ڪمري ۾ هيڏانهن هوڏانهن اکيون ڦرڙائڻ لڳو، ڊورين ايتري ۾ اهـا ميڻ بتي به ٻاري ڇڏي جـا ٽيبل تي اڌڙ جي صورت ۾ رکي هئي. باسل ڪمري جي ڊانوانڊول حالت ڏسي اکيون ڇنڀڻ لڳو.

”ها باسل — ! ته تنهنجو خيال آهي ته روح خدا کان سواءِ ٻي ڪنهن کي نظر نه ايندو آهي —؟ ڇگو تون تصوير تي پيل اهو پردو هٽاءِ، توکي منهنجو روح ڏسڻ ۾ ايندو —!“ ڊورين جو آواز بنهه ٿڌو ۽ سخت هو.

”چريو ٿيو آهين ڇـا ڊورين — ؟ يا ڪو چرچو پيو ڪرين —؟“ باسل ڪجهه چڙندي چيو.

”تون نه هٽائيندين پردو هٽائيندين پردو —؟ تڏهن اهو

ڪم سون ڪي ڪرڙو ٻوندو-“ ٻورين ٻردو تصوير تان چڪي ڦاڙي هيٺ ڦٽو ڪري ڇڏيو— ۽ جڏهن جهڪي روشني ۾ ٻورين جي انهيءَ تصوير— هڪ ڀيانڪ ڏند ڪرٽيندڙ چهري تي- باسل جي نظر پئي جو ڏانهس گهوري رهيو هو— ته هن ڪان رڙ نڪري وئي-! ٻچان ۽ ڪراهت جي احساس سندس منهن ڏي مٿاڻي ڇڏيو، ڪي اهڙيون اگريون ليڪون هن ڪي ان جي چهري تي نظر آيون-! يا خدا-! هي ٻورين گري جو ڏي چهرو آهي-؟ هن جي سونهن انهيءَ هيبت ۽ ڪراهت جي پٺيان اچا ته جهلڪا پئي ڏئي، پر، ڇا سچ پچ هيءَ ٻورين جي ڏي شبيهه آهي-؟ هي ان جو ههڙو حشر ڪنهن ڪيو آهي-؟ باسل مينهن ٻتي ڪٽي تصوير جي سامهون جهلي، برابر، هيءَ اهائي تصوير آهي جا هن پاڻ سوچي ۽ چٽي، سندس نالو صاف اکرن ۾ لکيل هو. پر هيءَ ڪهڙي مهما جو شڪار ٿي-؟ جهڙو ڪر ڪو بيهودو ڪل جهڙو واهيات نانگ هجي، جهڙي ڪر ڪنهن تان ڏٺول ٿيندي هجي، ڪنهن تي ڦٽڪارون وسائيندڙ سوانگ هجي-! هن ته اهين نه ناهي هئي، سندس شاهڪار جو هي حال ٿيو پيو آهي-! باسل ڪي اهين لڳو ڄڻ رت سندس رڳن ۾ ڄمي برف ٿي ويو آهي....هن ٻورين ڏانهن منهن ورايو— جيئن ڪو بيمار ڇنگهندي پاسو ورائيندو آهي— چپ ڪولياڻين پر زبان چرڻ ڪان نابري واري بيٺس، پنهنجي پيشاني تي هٿ رکيائين ته اها سڄي پگهر سان تر ٿي پئي هئي.

بورين کي ڏنائين ته هو هڪ مينٽل پيس تي نميو بيٺو هو ۽ ڏانهس ائين ڏسي رهيو هو جيئن ڪو ماڻهو ڪنهن دلچسپ ناٽڪ ۾ ڪنهن مهان ڪلاڪار جي اداڪاري ڪـري ڏسڻ ۾ محو هوندو آهي، بورين جـي چهري تي نه حقيقي خوشيءَ جا نشان هئا نه حقيقي رنج جا ـــ البت اکين تي هڪ هلڪي مرڪ هئي ـــ جهڙو ڪرڪا ڪاميابي ڏني هجيس، هو پنهنجي ڪوٽ جي ڪالر مان گل ڪڍي سونگهڻ لڳو ـــ يا شايد فقط اهڙي ڏيکائي تي ڏنائين.

”هي سڀڪجهه ڇـا آهي؟ــ“ باسل نيٺ رڙ ڪري سوال ڪيو، ۽ سندس تکي آواز خود سندس ئي ڪنن ۾ واچٽ وجهي ڇڏيا.

”ڪي سال اڳ، جڏهن آءٌ هڪ ڳڀرو ڇوڪرو هوس.“ بورين گل کي پنهنجن هٿن ۾ مهٽيندي چيو. ”تون مون کي مليئين، تو منهنجي سونهن سوڀيا جي واه واه ڪئي ۽ مون کي پـاڻ پسندي جو سبق سيکاريو ، هڪ ڏينهن تو مون کي پنهنجي هڪ دوست سان ملايو جنهن حسن ۽ جواني جون مڙئي حقيقتون مڙئي راز ۽ رمزون مون کي کولي سمجهايون، ۽ تو منهنجي تصوير ناهي مڪمل ڪئي جنهن ۾ سونهن ۽ سوڀيا جا سڀ عجائبات القاء ڪيل هئا. ۽ مون هڪ ديواني خواهش ظاهر ڪئي ـ هڪ انڌي آرزو ڌاري، شايد تون ان کي هڪ دعا چوندين....“

”ها مون کي ياد آهي.... پر ائين ڪو ٿي سگهي ٿو ڇا؟ آءٌ پانيان تو ڪمري جي گهيرم سبب ڪينوس ڪجهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنبارجي ويو آهي ۽ رنگ وغيره بگڙيي ويا آهن ته، ته اها
اڻ ٽٽي آهي ته...."

"ڇا اڻ ٽٽي آهي-؟" ڊورين دري تائين ويندي پنهنجي
پيشاني ان جي ٿڌي شيشي تي ٽڪائيندي چيو.

"پر تو ته چيو هو ته تون تصوير تلف ڪري ڇڏي آهي-؟"
"مون غلط چيو هو، خود هن تصوير مون کي تلف
ڪيو آهي-"

"مون کي ويسهه ڪونه ٿو ٿيئي ته هيءَ منهنجي ئي
ڏاهپ آهي-"

"تو کي ان ۾ پنهنجو آدرش نه پيو ڏسڻ ۾ اچي-؟"
ڊورين ڪڙو منهن ڪري چيو.

"منهنجو آدرش-! هاءِ، تون منهنجي آدرش جي ڳالهه
تو ڪرين-؟"

"تون ئي اهو اکر چوندو هئين-"
"منهنجي آدرش ۾ ته نه ڪا بديءَ جي ڳالهه هئي نه
ڪا بي شرميءَ جي، تون ته منهنجو هڪ اهڙو آدرش هئين
جو مون کي وري ڪڏهن نه ملندو. هي ته ڪنهن هوس
پرست جي تصوير ٿي ڏسڻ ۾ اچي-!-"

"اها منهنجي روح جي صورت اٿئي باسل-!-"
"خداوندا-! ڇا مون هن جي پوڄا ڪئي هئي-؟ هن
جون اکيون ئي ابليس جهڙيون آهن-!"

"اسان مان هرهڪ انسان ۾ شيطان ۽ رحمان ٻئي موجود
آهن باسل صاحب!-" ڊورين نراسائي ڳاڙ تڪي وحشيائي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪهجي ۾ ڇپيو.

باسل وري تصوير ڏانهن نهاريو:

”يا خدا-! ڀرڀورين،جي اڳين ٿي آهي ۽ تو ڀنهنجي حياتي هيئن برباد ڪئي آهي تہ پوءِ تون انهيءَ ڪان بہ وڌيڪ برو هوندين جهڙو ماڻهو چون ٿا-“

هن تصوير کي غور سان ڏٺو، تصوير اهائي هئي جيئن هن ڏاهي هئي پر ان جي تهن ۾، ان جي اندر ۾ ۽ ان جي ڏيکاءَ ۾ اهائي گناه ۽ بدڪاري جي غلاظت ۽ ڪراهت هئي جا ڀورين ڀورين ڏٺي هئي ۽ هاڻي هي چترڪار پاڻ ڏسي رهيو هو، گناه جو ڪوڙه سندس رچناکي ناس ڪندو ٿي ويو. هن جو هٿ ڏڪڻ لڳو تہ ميڻ بتي پنهنجي ڪانچي مان نڪري هيٺ ڪري پئي، هن هڪدم پير ڏئي ان کي اجهائي ڇڏيو ۽ ميز جي پر ۾ پيل هڪ جهور ٽيل ڪرسيءَ تي ويهي پنهنجو مٿو ڪٽي هٿن ۾ جهليائين.

”واه جو سبق مليو آهي ڀورين -! ڪهڙو نہ سٺو سبق مليو اٿئون - !-“ باسل کي ڪو جواب نہ مليو پر هن ڀورين جا سڏڪا صاف پئي ٻڌا، - ”دعا گهر ڀورين، دعا گهر، ننڍي هوندي پاڻ کي ڪهڙي دعا سيکاريندا آهن-؟ 'يا خدا اسان کي گمراه ٿيڻ کان بچاءِ، اسان جا گناه معاف ڪر، اسان جون خطائون ميساري ڇڏ-!' ها، اچ تہ گڏجي اها دعا گهرون. تو جا هٿ مستيءَ ۾ دعا گهري سا بہ ڏس تہ قبول ٿي نہ-؟ هاڻي جي پشيمان ٿي توبهہ جي دعا گهرندين تہ اها بہ ضرور قبول پوندي، مون بہ تنهنجي حدکان وڌيڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پوچا ڪئي— پاڻ ٻنهي کي سزا ملي آهي_“
ٻورين آلين اکين سان هن ڏانهن نهاريو:
”دعا جو وقت گذري ويو باسل_“
”دعا جو وقت هميشه هوندو آهي پيارا، اچ ته گوڏا کوڙي دعا گهرون_“
”مون لاءِ انهن لفظن جي هاڻي ڪا اهميت ناهي_“
”هش_! ائين نه چئه، ڏس اڳ ئي گهڻو گناهگار ٿي چڪو آهين، ڏسين نٿو ته هيءَ لعنتي تصوير پاڻ ڏانهن ڪيئن پئي اک ٽيٽ سان نهاري_!_“
ٻورين تصوير تي نظر وڌي— ۽ اتي ئي هن جي دل باسل لاءِ سخت ڌڪار جي جذبي سان ٽمٽار ٿي وئي، ڄڻ انهيءَ چهري ئي کيس کو اهڙو اشارو ڏنو، ڄڻ ان جي چپن ئي سندس ڪنن ۾ اهڙي سخت ڌڪار پيدا ڪندڙ لفظ چيا_! هن جي اندر ۾ هڪ شڪار ٿيل جانور وارو اندو جوش جاڳيو— هن جي دل ۾ باسل لاءِ اهڙي بي‌پناه نفرت جاڳي جنهن کان هو سڄي عمر ۾ ڪڏهن واقف نه ٿيو هو....
ٻورين چوڦير نظر ڊوڙائي، هڪ ڪٻٽ تي هڪ چمڪندڙ شئي تي نظر پيس، اهو چاقو هو— جو هن ڪجهه ڏينهن اڳ ڪا رسي ڪپڻ لاءِ آندو هو ۽ اتي ئي رهجي ويو هو، هو آهستگي سان اڳتي وڌيو، باسل جي پويان بيهي هن هٿ وڌائي چاقو ڪٻٽ تان کڻي ورتو، ايتري ۾ باسل ڪرسيءَ تان اٿڻ جي ڪئي.... ته ٻورين هن کي اتي جهلي ڪٺي سو گهو

ڪيو ۽ اتي جو اتي اهو چاقو هڻ جي ڪيارڙي واري شهه رڳ ۾ کپائي ڇڏيائين ۽ پوءِ هن جو مٿو ميز تي سٺي وار مٿان وار ڪندو ويو....

....هڪ گهٽيل دٻيل ڪنجهڪار ڪمري ۾ هلڪو پڙاڏو ڪيو ۽ پوءِ رت جي سينڍن ۽ ڦوهارن جا گهٽيل گهٽيل خوفناڪ آواز گونجڻ لڳا. باسل جون ٻانهون تي پيرا مٿي هوا ۾ ڪجي پوءِ ڍرڪي پيون. ٻورين اچا ٻہ چاقوءَ جا ٻه وار ڪيا، پر باسل جو بدن ساڪت تي چڪو هو. رت جا وڏا وڏا ڦڙا ٽپ ٽپ ڪري فرش تي ڪرڻ لڳا. ٻورين هاڻي باسل جي ڪنڌ مان هٿ ڪڍيو ۽ چاقو ٽيبل تي ڦٽو ڪري انهيءَ رت جي وڏ ڦڙي جو آواز ٻڌڻ لڳو.... ان وقت هن کي ڪو ٻہ ٻيو آواز نٿي ٻڌڻ ۾ آيو.

هو دروازو کولي هيٺ آيو، سڀ سانت لڳي پئي هئي، گهٽيءَ ۾ ڪا ٻهر نہ هئي. هن اونده ۾ ڪجهہ وقت نظرون ٻوڙايون ۽ پوءِ مٿي اچي ڪمري ۾ داخل ٿي دروازي کي اندران قفل چاڙهي ڇڏيائين. باسل جو بدن بالڪل ٻيجان ٿيو پيو هو___ اهڙي طرح جو مٿو ۽ ٻانهون ميز تي هيون ۽ باقي بدن ڪرسيءَ تي هئس، اهڙي طرح جو جيڪڏهن ڪنڌ جو چير ۽ ميز تــي رت جو دٻو نہ ڏسڻ ۾ اچي تہ جيڪر سٽل سمجهجي.

سيڪجهہ ڪيترو نہ جلد ٿي ويو_! ۽ ٻورين ۾ عجب طرح جـو ڌيرج هـو، هـو هڪ پيرو وري ٻـاهر نڪتو ۽ هيڏانهن هوڏانهن جو جائزو وٺي وري اندر آيو، هن پيري

هن لاش ڏانهن نظر به نه ڪئي– ”هن سڄي ڪهاڻيءَ جو راز هي آهي ته صورتحال جو احساس ئي نه رکجي– جنهن دوست هيءَ هاڃيڪار تصوير ڏني، جنهن سبب آءٌ هيترو برباد ٿيس، تنهن جي حياتي پوري ٿي وئي، بس اهو ڪافي آهي.“

هن ٻئي ڪٺي ورتي ۽ دروازو بند ڪري هيٺ لهڻ لڳو، ڪاٺ جي ڏاڪڻ چيچاٽ ڪرڻ لڳي ڄڻ سور کان ڪنجهندي هجي، هن هڪ ٻه دفعا قدم روڪي ماحول جو جائزو ورتو–. نه، سندس پيرن جي آهٽ کان سواءِ ٻي هر شئي سانت ۾ هئي. هو لائبريري ۾ آيو ته باسل جي ڪوٽ ۽ ٿيلهي تي نظر پيس– ’انهن کي لڪائي ڇڏڻ گهرجي‘– هن پنهنجو هڪ ذاتي ڪپٽ کولي اهي شيون ان ۾ لڪائي ڇڏيون– ’پوءِ ڪنهن وقت انهن کي ساڙي ناس ڪري ڇڏبو–‘. هن واچ کيسي مان ڪڍي وقت ڏٺو– ٻن ۾ ويهه منٽ هئا.

هو ويٺي رهيو ۽ سوچڻ لڳو– ’هن ملڪ ۾ هر سال هر مهيني ماڻهن کي اهڙن ئي ڏوهن ۾ ڦاسي ڏني وڃي ٿي، خونن جو ته واءُ ئي اهڙو وريو آهي، دنيا ڪنهن خوني ستاري جي اثر ۾ اچي وئي آهي.... پر منهنجي خلاف ثبوت ڪهڙو ٿو ٿي سگهي؟ باسل هتان يارهين بجي ڏاري روانو ٿي ويو، پوءِ هن کي هتي ٻيهر ايندي ڪنهن به ڪونه ڏٺو آهي– ها، باسل پيرس روانو ٿي ويو! آڌيءَ رات واري

گاڏيءَ ۾ـــ! اها تـہ گهٽن کي خبر آهي، ۽ خود هنجي اڪيلائي پسندي ۽ گوشه نشيني واري فطرت! ڪوئي هنجي بچار ٿي ڪانہ ڪندو، ڪي مهنا گذرندا تڏهين وڃي خبر پوندي تہ هو گم آهي تيسين هرڪو ٻيو سمجهندو تہ ڪٿهن نوڪلي ڪم ۾ـ! تيسين تہ آءٌ سڀ ثبوت مليا ميٽ ڪري ڇڏيندس.'

اوچتو هنکي ڪو خيال آيو.... هن هڪدم اتي پنهنجو ٻـر وارو ڪوٽ ۽ ٽوپلو پائي ورتو ۽ ٻاهر ٻڌر ۾ نڪري آيو ۽ تيسيتائين اتي چپ چپات ۾ بيٺو رهيو جيسين رات جو گشت ڪندڙ سپاهي اتان لنگهي ويو، تنهن بعد هو ٻاهر نڪتو ۽ ٻاهرئين دروازي جو ڪـڙو ڏاڍي هوشياري سان بند ڪري هن گهنٽي وڄائي، پنج منٽ ٿي مس گذريا تہ سنڌس نوڪر فرانسس اکيون مهٽيندو ٻاهر آيو ۽ اچي در کولياڻين.

"فرانسس مغاف ڪجاں مون توکي ننڊ مان اٿاريو، آءٌ ٻاهرين چابي اتي ڏيوساري ويو هوس، وقت گهڻو ٿيو آهي؟"

"سائين ٻہ لڳي ڏه منٽ ٿيا آهن."

"اوهو ايڏي دير ٿي وئي، خير تون مونکي صبح جو نوين بجي ضرور اٿارجان مونکي ضروري ڪم ڪرڻو آهي."

"چڱو سائين."

"پلا ڪو ملڻ تہ نہ آيو هو؟"

"ها سائين، باسل هالورڊ صاحب آيو هو، يارهين تائين تہ اوهانجي واٽ نهاريائين پوءِ گاڏيءَ تي هليو ويو."

"افسوس جو هن سان ملاقات نہ ٿي سگهي، ڪجهہ نياپو

ته نه ڏئي ويو-؟“

”نه سائين، بس ايترو چيائين ته جي اوهين اڄ ڪلب ۾ نه به مليا ته اوهانکي ٻيرس مان خط لکندو-“

”ٺيڪ آهي، تون ياد ڪري ٽوين ٻجي مونکي اٿارجان-“

”ها سائين-“

ٻورين لائبرري ۾ اچي ڪوٽ ۽ ٽوپلو هڪ طرف ڦٽو ڪري ڪمري ۾ پسار ڪندو رهيو، اٽڪل پندرهن منٽ هو ائين سوچيندو ڪمري ۾ ٽهلندو رهيو ۽ پوءِ هڪ ڊائري ڪڍي ڪنهن جو سرنامو ڳولڻ لڳو- الان ڪيمپبيل، ۲ ۵ ۱- هرٽفورڊ اسٽريٽ، مي فيئر- هـا اهوئي ساڻهو درڪار آهي-

[۱۴]

صبح جا ٽو وڳا ته نوڪر چاڪليٽ جو ڪوپ ڪڍي اندر داخل ٿيو ۽ درين جا شٽر کولي ڇڏيائين- ٻورين نهايت سانت سڪون سان گهري ننڊ ستو پيو، هن ساڄي پاسي تي هڪ هٿ ڳل هيٺان ڏئي- ڄڻ ڪو ٻار راند ڪري يا پڙهي لکي ٿڪو هجي ۽ پوءِ بي خبر سمهي پيو هجي-!

نوڪر به پيرا ڪيس ڪلهي ڪان ڌوڻڌاڙيو تڏهين هو سجاڳ ٿيو؛ اکيون کوليائين ته چپن تي هڪ هلڪي مرڪ پکڙجي ويس ڄڻ ڪنهن سهڻي خواب مان جاڳيو هجي- جواني جا انيڪ جادو آهن ۽ انهن مان هڪ وڏو جادو هي آهي جو بنان سبب جي پڻ مرڪندي آهي-! هن پاسو ورائي ٽونٽ تي ٽيڪ ڏئي ويهي چاڪليٽ پيتو؛ نومبر جي تڏڙي اُس ڪمري ۾ لهر لهر ڪري پئي ٽلڪي جنهن سبب

فضا ۾ آنند ڏيندڙ ڪوسان جو واسو هو، سج چڙهيو ۽ اجرو ٿيو ٻيٺو هو پوءِ، قدرتي طور، گذريل رات جي واردات جي ياد پنهنجن رتول پيرن سان ڌيمي ڌيمي سرندي هنجي ذهن ۾ اچڻ لڳي ۽ اتي هڪ ٻيو ڏياريندڙ ماڻهاڻ ناهي ويٺي رهي، انهيءَ ياد هن جي ٻت ۾ هلڪي ڪنبڻي پيدا ڪري ڇڏي پر ساڳي ئي وقت باسل لاءِ هنجي اها ڌڪار به اچي اتي واسو ڪرڻ لڳي جنهن ڪيس هنجي جان وٺڻ تي مجبور ڪيو هو- ۽ تنهن سان ئي گڏ اهو خيال ته هنجو لاش اڃا متي ڪمري ۾ پيو آهي-! خوف ڪان هو ڪجهه ساڏو ٿيڻ لڳو- ۽ هاڻي ته اڄو ڏينهن آهي، رات جي ٻي ڳالهه آهي-!- ’ايترو فڪر ڪرڻ جو نتيجو اهو ٿيندو جو يا ته آءٌ چريو ٿي پوندس يا بيمار ٿي پوندس، ڪي گناه اهڙا به هوندا آهن جن جو احساس خود انهن جي عمل ڪان وڌيڪ ستائيندڙ هوندو آهي، هي ڪو ڪاميابيءَ جو ڪم ته ناهي جنهنکي ذهن ۾ هميشه تازو رکڻ خوشي ۽ فخر جي ڳالهه ٿيندي، هھڙن عملن کي ته جلد وساري ڇڏڻ ضروري آهي، انهن کي گهٽي ڇڏڻ بهتر آهي انهيءَ کان اڳ جو هو انسان کي ئي گهٽي ڇڏين-‘

اڌ ڪلاڪ گذريو ته هو اٿي تيار ٿيڻ لڳو ۽ اڄ ڪجهه زياده ئي اهتمام ۽ شوق سان نهي ڌڪي ويٺو، ناشتي تي به گهڻو وقت ويٺو ۽ شوق سان مختلف شيون کاڌائين، نوڪر سان به اڄ گهڻو وقت خوش گفتاري سان ڳالهايائين—

- دل مضبوط ڪرڻ لاءِ ۽ دل جي مضبوطي ڏيکارڻ لاءِ-!

تنهن بعد ٽپال ڏٺائين ۽ پوءِ لکڻ جي ميز تي ويهي هن به

خط لکيا، هڪڙو پنهنجي ڪيسي ۾ وڌائين هڪڙو نوڪر جي حوالي ڪري هن کي تاڪيد ڪيائين:

”هي خط ١٥٢ - هرٽ فورڊ اسٽريٽ تي پهچاءِ فرانسس، ۽ جي مسٽر الان ڪيمپبيل نه ملي ته سندس پتو معلوم ڪري اچجان-“

نوڪر ويو هليو ته هو پهرين ڪاغذ قلم کڻي پاڻمرادو پاڻمت جا نقش ۽ خاڪا ٺاهڻ لڳو ۽ پوءِ هڪ ڪتاب کڻي پڙهڻ لڳو — هر صورت ۾ پياڙڪ ۽ پريشان ڪندڙ خيالن ۽ يادن کان بچڻ لاءِ - . گاٽيئر جي شعرن جي ڪتاب ۾ ته هو اهڙو غرق ٿيو جو خيالن ۽ خيالن ۾ وڃي ڪنهن ٻيءَ دنيا ۾ پهتو. پر، انهيءَ خود فراموشيءَ ۾ به هن واردات سان واسطو رکندڙ خيال رکي رکي هن جي ذهن ۾ ڪٿان نه ڪٿان جاءِ ڪري ايندا رهيا— ’ويچارو باسل، ڪهڙو نه دردناڪ موت مرڻو پيس-!.... ۽ پلا جي الان ڪيمپبيل نه مليو ته-؟ يا جي اچڻ کان ڏي نابري واري ڇڏيائين ته-؟ هو منهنجو بهترين دوست رهيو آهي.... پوءِ جي جدا ٿياسين ته سال گذري ويا وري نه ملياسين-! وري جڏهين به گڏيو آهي مون مرڪي نهاريو آهي ۽ هن نه-‘

الان ڪيمپبيل هڪ هوشيار نوجوان هو، فن سان گهڻي دلچسپي نه هئس، شاعري جي خوبين بابت به ٿورو گهڻو ڊورين کان متاثر ٿيو، البته سائنس جو وڏو شيدائي هو، هنجي پڌي ۽ سوجهي جو مرڪز سائنس هئي. هنوقت به هن جي زندگي ڪيمسٽري جي اڀياس لاءِ وقف هئي ۽ پنهنجي هڪ ليبارٽري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هئس جنهن ۾ تجربا ڪندي سچو سچو ڏينهن گذاري ڇڏيندو هو، هن معاملي ۾ ڏاڍو نالو ڪڍيو هئائين — ڊورين ڏي هن وقت انهيءَ ٻڍي سائنسدان دوست جو انتظار ۾ سخت ضرورت هئي —! جيئن جيئن وقت گذرندو ٿي ويو هو بي چيني ۾ بي قابو ٿيندو پي ويو، نيٺ هو اٿيو ۽ ڪمري ۾ ٽهلڻ لڳو — جيئن ڪو خوبصورت پکي پڃري ۾ هيڏانهن هوڏانهن وراڪا ڏيندو هجي، هن جي اندر مانڊ وڌندي وئي، گهڻو ٿي ٻيو ذهن کي صاف رکڻ جي ڪوشش ڪري پر ذهن جي غذا آهن فڪرات —! سي ڪنهن نہ ڪنهن طرح سان پيا وارد ٿين ۽ ڊورين — وسامندو پيو وڃي —! وقت جي رفتار بيهي وئي هئي، وقت ڄڻ فوت ٿي ويو هو ۽ پنهنجي قبر مان هن جو مستقبل — هن جو انجام — هنڪي آرسيءَ وانگر ڏيکارڻ لڳو هو — هو خوف کان پنڊ پهڻ بنجي ويو —!

خدا خدا ڪري ڪمري جو در کليو ۽ نوڪر اندر داخل ٿيو، ڊورين بي جان اکيون کڻي هن ڏانهن نهاريو.

”سائين، مسٽر ڪيمپبيل اچي ويو آهي —“

۽ ڊورين اطمينان جو ڏکو ساه کنيو، منهن تي رنگ موٽي آيس.

”هڪدم اندر موڪلينس —“ هن ڄڻ نئين سر سگهر ٿيندي چيو، هنجو ڊپ غائب ٿي چڪو هو. ٿوري ويرم ۾ ڪيمپبيل اندر داخل ٿيو.

”الان، ڏاڍي مهرباني ڪيئہ جو آئين —“

”مون تہ تنهنجي در تي وري ڪڏهين بہ نہ اچڻ جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڀڪو پرن ڪري ڇڏيو هو، پر تو ڇنيءَ ۾ لکيو آهي ته زندگيءَ ۽ موت جو ڪو معاملو آهي....“ الان جو آواز به کهرو هو، لهجو به سپاٽ هو ۽ اکين ۾ ڊورين لاءِ ڪجهه حقارت به. هن ڊورين جي ڪيڪار جو به ڪو اثر نه ٻي ورتو.

”ها، الان زندگي ۽ موت جو ئي معاملو آهي، سو به هڪ ڪان وڌيڪ ماڻهن لاءِ. ويهه ته سهي-“ الان هڪ ڪرسي سيري وٺي رهيو ڊورين به سندس سامهون اچي ويٺو. ٻنهي جون نگاهون ٽڪريون. ڊورين جي اکين ۾ ويچارگي هئي- هن کي خبر هئي ته هاڻي ڪهڙو ڀيانڪ کيل ٿيڻ وارو آهي-!

ڪجهه دير سانت رهي، پوءِ ڊورين اڳتي جهڪي هڪ هڪ اکر جهلي جهلي الان سان ڳالهايو ۽ ڳڻو ڳڻ هن جي منهن تي انهن جو رد عمل به جاچيندو ويو:

”الان-! مٿي ڇت تي هڪ بند ڪمري ۾ ميز تي هڪ ماڻهوءَ جو لاش پيو آهي، هنکي فوت ٿئي اٽڪل ڏه ڪلاڪ گذري چڪا آهن، ڏس چرڪجي نه وڃ نه. مونسان اهڙين نظرن سان نهار، اهو ماڻهو ڪير آهي، ڪيئن فوت ٿيو آهي ۽ ڇو-؟ انهن سوالن سان تون پاڻکي فڪرمند نه ڪر، توکي فقط هيئن ڪرڻو آهي جو......“

”بس ڊورين، تون سچ ٿو ڳالهائين يا ڪوڙ مونکي انهيءَ جو ڪو فڪر ڪونهي، آءٌ تنهنجي ڪنهن به ڪم ۾ توسان شريڪ نه ٿيندس، تون ڄاڻ تنهنجا ڪم، مونکي تنهنجي زندگي جي پيڊ پاو سان ڪا دلچسپي ڪانهي-“

”پر هن ڪم سان توکي ضرور دلچسپي ٿيندي الان، خاص

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪري هن ڪم سان، معاف ڪجان، هن معاملي ۾ مونکي تنهنجي مدد درڪار آهي پيو ڪير به مون کي بچائي نه سگهندو، مجبور ٿـي توکي هن معاملي ۾ شريڪ ڪري رهيو آهيان، ڏس، تون ڪيمسٽري جو گهڻو ڄاڻو آهين تو تجربا ڪيا آهن، بس تون هيئن ڪر جـو انهيءَ لاش کي ساڙي فنا ڪري ڇڏ ــ اهڙي طرح جو ذري ليڪ به نه بچي، هن معاملي جي ڪنهن کي بـ خبر ڪانهي، سڀئي هن کي پيرس ويل سمجهي رهيا آهن، مهينن کان پوءِ مس هن جي پڇا ڳاڇا ٿيندي تيسين ته هن جو نشان به نه رهندو، بس تون پنهنجين ڪيميائي مرڪبات سان هن کي رکـ جي پڪ ۾ بدلائي ڏي ته آءٌ ان کي هوا ۾ واڇري ڇڏيان-"

"چريو ٿي پيو آهين ڇا ڊورين-؟"

"شڪر ٿيو تو منهنجو نالو ته پنهنجي زبان تي آندو-!"

"آءٌ چوان ٿو تنهنجو دماغ سچ پچ جاءِ ناهي جو سمجهين ٿو ته هن ڪڏي ڪم ۾ آءٌ تنهنجي سهائتا ڪندس، مون کي اهڙو راز پيو ٻڌائين-؟ چريو نه آهين ته ڇا آهين جو سمجهين ٿـو ته آءٌ تنهنجي خاطر پنهنجي ڪارپٽ خراب ڪندس !- مون کان اهو ڪم نه ٿيندو- باقي منهنجو انهيءَ ۾ ڇا ته تو ڪهڙو کيل کيڏيو آهي-"

"نوٽيءَ آپگهات ڪيو آهي-"

"ڏاڍو سٺو ڪم ڪيائين، ۽ پڪ سان توئي هن کي ائين ڪرڻ تي مجبور ڪيو هوندو-"

"لان- تون منهنجو ڪم ڪرڻ کان انڪار ٿو ڪرين-؟"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”بالڪل، ۽ مون کي تنهنجي شرمناڪ انجام تي ذرو به افسوس نه ٿيندو، تون انهيءَ لائق آهين ته ماڻهن ۾ تنهنجي بدناموسي ٿئي تون خوار ٿين، تو کي همت ڪيئن ٿي جو مون کي هڙو ڪڏو ڪم ڪرڻ لاءِ تو چوين-؟ وڃين پنهنجي ڪنهن ٻي يار کي هٿ ڪر، آءٌ ڪجهه نه ڪندس-“

”الان - منهنجي اچڪلهه جا پوزيشن خراب ٿي آهي تنهن جو ڪارڻ اهو ئي شخص آهي جنهن جو لاش مٿي رکيو آهي ۽ انهيءَ سبب مون - هن کي قتل ڪيو آهي، هينري منهنجي زندگي کي داغدار نه ڪيو آهي بلڪ انهيءَ ئي فوتيءَ منهنجي حياتيءَ جو نقشو بدلايو آهي، هينري اها ڪوشش ڪري ها ته هن جو به اهوئي انجام ٿئي ها-“

”هان -! تو خون ڪيو آهي ڊورين -؟ خير آءٌ تنهنجي مخبري نه ڪندس جو تون هوندن به اڄ ڪي سيان قانون جي پڪڙ ۾ ايندين ڏي، ماڻهو ڏوه ڪرڻ سان گڏ ئي ڪا حماقت اهڙي به اوس ڏسي ڪري ويندا آهن جنهن جي ڪارڻ نيٺ به پڪڙبا آهن، خير آءٌ ڪجهه نه ڪندس-“

”تو کي ڪجهه نه ڪجهه ڪرڻو ئي پوندو --- ترس، ٿورو صبر ڪر الان، منهنجي ڳالهه ٻڌ، توهين سائنسدان هوندن به لاش جي چير ڦاڙ ڪري تجربا ڪندا آهيون ۽ ذرو به خوف يا پريشاني نه پائيندا آهيو جو سمجهندا آهيو ته عام پلي ۽ واڌاري جو ڪم ٿا ڪريو، بس هي ڪم،

هن لاش کي ساڙي ناس ڪرڻ جو ڪم ٻ، هڪ اهڙو ئي روزمره جو عام تجربو سمجهي ٻنا ڊپ ڊاءَ جي ڪري ڏي، ڏس الان، اهڙي ريت تو ڪي منهنجي مدد، منهنجو بچاءُ ڪرڻو آهي— پلي جو ڪم سمجهي— هونئن ٻ اوهين لاش جي ويڙ ڌڪ ڪرڻ ڪان اڳ اهو ته نه پڇندا آهيو ته هي ڪيئن مئو آهي، بس هن وقت ٻ اهڙو سوال نه پڇ، ڏس ڪڏهن پاڻ هڪ ٻي جا دوست رهيا آهيون۔"

"انهن ڏينهن جي ڳالهه نه ڪر۔"

"الان، آءٌ وينتي ٿو ڪريان، هي ڪم نه ٿيو ته آءٌ تباه ٿي ويندس، هو مون کي ڦاسي چاڙهي ڇڏيندا۔ ڦاسي— مون کي ڦاسي اچي ويندي الان۔!"

"ڳالهه کي اينگهاڙڻ جي ضرورت ناهي، منهنجي طرفان انڪار سمجهه۔"

"تون انڪار ٿو ڪرين۔؟۔"

"ها۔"

"ڏس آءٌ منت ٿو ڪريان۔"

"اجائي آهي۔"

ڊورين مجبور ٿي، هٿ وڌائي پر مان هڪ ڪاغذ جو ٽڪرو کنيو ۽ ان تي ڪجهه لکي الان ڏانهن وڌائي ڏنائين ۽ پاڻ اٿي اچي دريءَ وٽ بيٺو. الان حيران ٿي هن ڏانهن نهاريو ۽ اهو ڪاغذ هن ڪان وٺي پڙهڻ لڳو— ڪاغذ تي لکيل اکر پڙهي الان جي منهن جو رنگ ئي لهي ويو ۽ هو ڪرسيءَ جي ٽيڪ تي ٻيرڪي پيو، پانياٺين ته ٻت مان ساه

تو موڪلائي، هن جي دل ڀڄڻ لڳي، چند گهڙيون خاموش رهي ڊورين هن جي پليان اچي بيٺو ۽ هن جي ڪلهن تي هٿ رکي ڌيرج سان چوڻ لڳو:

”مون کي افسوس آهي الان – ! پر تو مون لاءِ ڪو ٻيو رستو ئي نه ڇڏيو، مون اڳ ئي هڪ خط لکي ڇڏيو آهي جو منهنجي کيسي ۾ موجود آهي، اجهو هي ڏس ۽ ان تي لکيل سرنامو پڙهي وٺ، جي تو منهنجو ڪم نه ڪيو ته پوءِ اهو خط روانو ڪرڻو ئي پوندم ۽ پوءِ تون پاڻ سمجهين ٿو ته ڇا نتيجو نڪرندو، خير هاڻي ته تون انڪار ڪري به نه سگهندين، مون ته توکي ڪنهن آزمائش ۾ آڻڻ نٿي چاهيو پر تو سخت ورتاءُ رکيو، اهڙو ورتاءُ — جو ٻيو ڪو به ماڻهو اهڙي همت نه ساري سگهيو، مون تنهنجو سلوڪ برداشت ڪيو، بهرحال هاڻي منهنجو وارو آهي هاڻي آءٌ حڪم هلائيندس –“

الان ڪيمپبيل پنهنجو منهن ڪٽي هٿن ۾ لڪايو ۽ ڪنبڻ لڳو. ڊورين پنهنجا اکر ورجائيندو رهيو. ”هاڻي منهنجو حڪم هلندو، هاڻي اٿي ڪم ڪر، وسمي ۾ نه پئه، هاڻي منهن ڏي –“ ۽ الان ڪنبندو ۽ ڪنجهندو رهيو، گهڙيال جي ٽڪ ٽڪ وقت کي هن جي پيڙا جي هڪ هڪ گهڙيءَ ۾ ورهائيندي ٿي وئي، پاناپائين ته سندس مٿي جي چوڌير ڪا تار ويڙهي ڪشي پئي وڃي ۽ اها ذلت، جنهن جو ڪيس دڙڪو ڏنو ويو آهي، سا ڪيس اچي رسي آهي. ڊورين جي ڪنهن به اکر جو هن کي ڪو جواب نه پئي سجهيو.

”مٿي باھ جو بندوبست ته آهي-؟“ هن گهٽي مان ڪانپوءِ لاچار ٿيندي پڇيو.

”ها گيس جو چلهو آهي-“

”مونکي ڪجهه سامان آڻڻ لاءِ گهر وڃڻو پوندو-“

”نه- تون هتان نه ويندين، چٺي لکي ڏي ته منهنجو نوڪر تنهنجي گهران ضروري شيون کڻي ايندو-“

الان هڪ ڪاغذ تي پنهنجي نائب ڏانهن چٺي لکي، ڀورين اها وٺي پڙهي تسلي ڪري پنهنجي نوڪر کي سڏي چٺي سميت ضروري هدايت ڏئي هنکي الان جي گهر ڏانهن روانو ڪيو.

نوڪر روانو ٿيو ته الان اٿي چمني وٽ وڃي بيٺو، اٽڪل ويهه منٽن تائين هنن ٻنهي هڪ اکر به نه ڳالهايو، تنهن بعد جو الان ڀورين ڏانهن نهاريو ته هنکي اٽڪ ڳاڙهيندڙ ڏنائين — ڀورين جي غمناڪ چهري جي شسيلتا ۽ معصوميت جي تهن ۾ ڪي ڪيفيتون ڏسي الان پنهنجي ڌڪار تي ضبط نه ڪري سگهيو ۽ پڙڪڻ جي انداز ۾ چوڻ لڳو:

”حيف هجئي ڀورين-! وڏو لعنتي آهين-!-“

”ڪجهه نه چئه الان، بس تو منهنجي زندگي بچائي آهي....“

”تنهنجي زندگي-؟ حيف آهي اهڙي زندگي تي، تون بچڙاين مٿان بچڙايون ڪندو ويو آهين ۽ هاڻي ههڙو پاپ ڪيو اٿئي، ۽مونکي هن ڪم تي مجبور ڪري تون سمجهين پيو ته آءٌ تنهنجي زندگيءَ بابت پيو سوچيان-؟“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”هاءِ، الان ڪاش تون مونتي انهيءَ جو هزار وڌو حصو بہ رحم ڏارين جيترو سون توتي ڪيو آهي.“ ٻورين منهن ڦيرائي وري باغ ۾ نهارڻ لڳو. الان ڪو جواب نہ ڏنو.

ڪجهہ دير بعد نوڪر الان جي سامان جي صندوق کڻي آيو. ٻورين هنکي وري هڪ ڪم سمجهائي روانو ڪري ڇڏيو ۽ شام جي موڪل ڏئي ڇڏي، تنهن بعد اهو سامان کڻائڻ ۾ الان جي مدد ڪري مٿي اچي هن ڪمري جوتالو کولي ڏنو پر پاڻ اندر وڃڻ جي همت نہ ساري سگهيو. الان هنکي ٻڌايو تہ هن ڪم ۾ اٽڪل پنج ڪلاڪ لڳندا. هن ڪمري جي در کي ڌڪو ڏئي کوليو ۽ نہ چاهيندي بہ هنجي نظر وڃي اندر رکيل سندس تصوير تي پئي جنهن تان رات ڪپڙو لاهڻ بعد وري نہ چاڙهيو ويو هو— هنکي بت ۾ سيانٺو وٺي ويو، ڪجهہ پريرو هوندي بہ هنکي تصوير جي هٿ تي رت جا چٽا نشان نظر آيا! لاش کي ڀيهرڏسي بہ هنکي ايتري وحشت نہ ٿئي ها جيتري وحشت اهو رت پريل هٿ ڏسي هنجي حواسن تي سوار ٿي وئي هئي، لاچار هو اندر گهڙيو ۽ لاش ڪان پاسو ڪري ان ڏانهن نهارڻ بنان اڳتي وڌي پردو کڻي تصوير کي وري ڍڪي ڇڏيائين، هن جا پير اتي ئي کپي ويا، هاڻي وري ٻاهر نڪرڻ جي همت نہ ٻي ساريائين، اتي ئي الان سامان جي صندوق ڇڪي اندر ڪئي ۽ هنکي چڻ حڪم مليو. ”هاڻي سونکي ڇڏ تہ آءٌ پنهنجو ڪم ڪريان.“

ٻورين تيزي سان ڪمري مان نڪري هيٺ هليو آيو.

ستين بجي ڪان به پوءِ الان ڪم ختم ڪري هيٺ آيو، هو نيال ٿيو پيو هو پر تڏهين به منهن تي سانت هئس:

”مون تنهنجي حڪم جي پوئواري ڪري ڇڏي، هاڻي خدا حافظ، هاڻي وري جيئن هڪ ٻئي کي ڪڏهين نه ڏسون.“

”الان! تو مونکي تباهي کان بچائي ورتو، آءٌ تنهنجو احسان نه وساريندس.“

الان ڪيمپبيل روانو ٿي ويو ته ڊورين مٿي اچي ڪمرو کولي ڏٺو، لاش غائب هو، فقط نائٽرڪ ايسڊ جي سڙڻ جي اگري ڌپ ڪمري ۾ واسي پئي هئي.

[١٥]

رات جو سادي اٺين ڌاري ڊورين ليڊي ناربورو جي گهر آيو ته نوڪرن روايتي انداز ۾ جهڪي سندس آجيان ڪئي ۽ ڏاڍي ادب سان کيس آڻي ڊرائنگ روم ۾ ويهاريو. هو ڏاڍو نهي ٺڪي تيار ٿي آيو هو، جيتوڻيڪ هن جي ذهن تي جنون جهڙو اثر هو ۽ جسم به جوش جي اثر کان ساڻو ٿيندڙ پر ڏاڍي ڪمال سان هن پنهنجن حواسن تي ضابطو رکيو ۽ ليڊي ناربورو جي اچڻ تي ڏاڍي شاناڻي ۽ سانتيڪي ۾ هن جو هٿ وٺي جهڪي ڪيڪار جو جواب ڏنائين. شايد ـــ اداڪاري ڪرڻ وقت، ۽ پنهنجي اصل جذبات کي لڪائي ظاهري جڙتو انداز اختيار ڪرڻ وقت انسان جيترو به سانتيڪو ۽ دلجاءِ هوندو آهي اوترو پيو ڪنهن وقت به نه هوندو آهي-! ڊورين جي اداڪاري ۽ بناوت به هنوقت اهڙي هئي

جو ڪير به اهو گمان نٿي ڪري سگهيو ته هو ڪنهن وڏي ڀيانڪ کيل مان گذري آيو آهي- ڪير چوندو ته هي ٻولائٽيون سهڻيون آڱريون ڪو چاقو به جهلي سگهن ٿيون! ڪير چوندو ته سهڻا چپ خدا ۽ نيڪيءَ جي خلاف ڪو اکر به ڳالهائي سگهن ٿا! هو پاڻ پنهنجي هينري ڊيرج تي حيران هو ۽ ڪن پل لاءِ ته هنکي زندگيءَ جي انهي به رخائيءَ تي عجب طرح جي خوشيءَ جو احساس ٿيو.

هتي ليڊي ناربورو هڪ ننڍي دعوت جو انتظام ڪيو هو- ليڊي ناربورو- جنهن جي هوشياري ۽ حرفت جي ڏاڍي شهرت هئي ۽ جنهن لاءِ هينري جي راءِ هئي ته هوءَ بهترين بدصورتي ۽ بيچزائي جو هڪ کنڊر هئي. ٻورين جي هوءَ به بيٖن وانگر ڏاڍي پرستار هئي ۽ اڪثر هنکي چوندي هئي "ٻورين چڱو ٿيو جو تون منهنجي جوانيءَ ۾ مونسان نه مليئن نه ته آءٌ تنهنجي عشق ۾ چتي تي ٻوان هان" پارٽيءَ ۾ جيڪي دعوتي آيل هئا تن ڪي ڏسي ٻورين البت ڏاڍو بي مزي ٿيو، سڀ ڪرڏا ڪرڏا ٻوڙها مرد ۽ ٻي سريون بي ڍنگيون عورتون، هنکي مورڳو هتي اچڻ تي پڇتاءَ جو احساس ٿيو پر جڏهين ليڊي ناربورو هينري جي دير ڪرڻ تي ڪرڪر ڪئي ته هنکي دلجاءِ ٿي ته اها دلچسپ شخصيت به اچڻ واري آهي، ۽ جڏهين هينري پنهنجي ساز جهڙي آواز ۾ گفتگو ڪندو اندر داخل ٿيو ته هنجي سڄي ٻوريت ختم ٿي وئي.

ماني هلي ته هن ڪانڻ جي بدران شمپين پيئڻ تي زور

رکيو ڇڻ جيترو گهٽو پيو پئي اوتري تاس پئي وڌيس، هينري هنجي مات ۽ هنجو بي محابو ورتاءُ ڏسي پاڻ حيران ٿي ويو. آخر هن ڊورين کان سوال ڪيو:

”ڇا ڳالهه آهي ڊورين؟ اڄ ڪجهه وياڪل پيو ڏسجين؟“

”آءٌ ته پاڻيان ٿي عشق جي چپيٽ ۾ اچي ويو آهي.“ ليڊي ناربورو چيو. ”پر مونکي نٿو ٻڌائي ته متان آءٌ اير ڪا جي شڪار نه ٿي وڃان، ساڻ ته آءٌ ٿيندس ئي.“

”محترمه.“ ڊورين ڏيمي سان چيو. ”هفتو ٿيو آهي آءٌ ڪو عشق پشق نه ڪري سگهيو آهيان، مادام فيرول جو شهر ڇڏي وئي آهي.!“

تنهن تي اچي ويچاري مادام فيرول تي نڪتہ چيني هلي، هنجون اوتيرن پوتيون پٽريون ٿيڻ لڳيون.

”خوبصورت عورتن جا مڙس ڏوهاري طبقي مان هوندا آهن.“

”توبهه هينري، تڏهين دنيا سچ ٿي چوي ته تون وڏو شرارتي آهين.“

”ڪهڙي دنيا ٿي چوي؟ خير اها ڪا بي دنيا هوندي، هن دنيا سان ته منهنجا ڏاڍا سٺا دوستاڻا ناتا آهن.“

”هر ڪوئي ٿو چوي ته تون وڏو بدڪار آهين.“

”اها ڳالهه سڻي ته ناهي جو ماڻهو پين جي باري ۾ هنن جي پرپٺ هنن جون سچيون حقيقتون بيان ڪندا وتن، ڪوڙ ناهڻ اچا به چڱو پر پرپٺيرو سچ ڳالهائڻ ڏاڍي بري

عادت ڇڏبي.“

”اوهان مادام فيرول ۾ ايترو چاهه ڏيکاريو ته آءٌ به ٿي ٻي شادي ڪريان.“

”ڏس مادام! عورتون ٻي شادي ان ڪري ڪنديون آهن جو هنن کي پهرين مڙس سان نفرت هوندي آهي ۽ مرد ٻي شادي ان ڪري ڪندا آهن جو هنن کي پهرين زال سان محبت ه وندي آهي. عورتون پنهنجي قسمت آزمائينديون آهن ۽ مرد جوکم کڻڻ داءُ لڳائڻ جا شوقين هوندا آهن. عورتون مردن جي عيبن جي ڪارڻ هنن سان محبت ڪنديون آهن، مردن ۾ جيترا گهڻا عيب هوندا اوتريون ئي وڌيڪ هو معاف ۽ درگذر ڪرڻ ۾ هيڪانديون هوشيار ۽ تيار هونديون آهن.“

”هينري! اهو ته سچ ٿو چوين، اسين عورتون اها وصف نه ڏاريون ته ۽ اوهان مردن جو جيڪر ڪهڙو حشر ٿئي! بدنصيب ڪنوارن جي هڪ فوج ٺهي وڃي، اڄڪلهه ته پرڻيل مرد ڪنوارن جي ۽ ڪنوارا مرد پرڻيلن جهڙي حياتي پيا گهارين.“

هينري ۽ ليڊي ناربورو جي وچ ۾ ڪيترو وقت اهڙي دلچسپ گفتگو هلندي رهي. تنهن بعد ڊورين جي شاديءَ جي ڳالهه ليڊي ناربورو ڇيڙي، ۽ اها ٽيٽي ڪانهي جو لارڊ هينري ڪنهن موضوع تي پنهنجي راءِ ۽ دلچسپ فقرن جي پيٺا نه ڏي!

”ماڻهو خوشگوار زندگي بابت ڪيڏيون نه احمقائيون

ڳالهيون ٿا ڪن۔" هن چيو- "ڪنهن به عورت سان اوسيتائين خوش گذاري سگهجي ٿو جيسيتائين هن سان محبت نٿي ڪجي-"

"ڏاڍو ڏنگو ماڻهو آهين هينري-"

"عورتون اهي سنيون جن جو ڪو ماضي هجي ۽ مرد اهي سنا جن جو مستقبل هجي-" هينري پيو فقرو چيو عورتون ڪمري مان نڪري مٿي هليون ويون، باقي ڪي مرد گپ شپ ڪندي رهجي ويا. ڊورين اٿي اچي هينري جي پر ۾ ويٺو. هينري پڇيس:

"ٺيڪ ته آهين-؟ ڊنر جي وقت ڪجهه ٺڪل پئي ڏسڻ ۾ آئين-؟"

"بالڪل ٺيڪ آهيان، برابر ڪجهه ٿڪاوٽ آهي ۽ بس-"

"ڏسجهه، مون موٽ جي ڊيوڪ جي زال واري دعوت ۾ ته تو سڀني کي موهت ڪري ڇڏيو، هوءَ پاڻ ته توتي اصل چڪن ٿي پئي آهي باقي سندس مڙس- انهيءَ کي ڏسي ته آءٌ اهڙو بيزار ٿيندو آهيان جهڙو بيزار هو پنهنجي زال کي ڪندو هوندو، ڊورين، مون موٽ جي زال ڏاڍي هوشيار آهي. ضرورت کان وڌيڪ تيز سون جي بت کي مٽيءَ جي پيرن تي رکيو آهي تڏهين ملهائتو ٿيندو آهي، هن جا پير به سهڻا ته ڏاڍا آهن پر مٽيءَ جا نه آهن چينيءَ جا ڪٺي سمجهه، اهي ڪنهن باه مان لنگهيا آهن پر توکي خبر آهي ته باه جنهن شئي کي ناس نه ڪري سگهندي آهي تنهنکي پچائي پڪو ڪري ڇڏيندي آهي، هن جا پير به ڏاڍا پڪا پختا آهن،

ڏاڍا تجربا ٿي رکي-"
"شادي ڪئي ڪيترو وقت ٿيو اٿس-؟" ٻورين پڇيو.
"سڄي عمر ٿي پرنٽيل رهي آهي، ڏه سال شاديءَ جا سڄي عمر ٿي ٿيو ڇا- خير، پر تون ڇو يارهين ڪان اڳ اٿي وئين-؟ سڌو گهر وئين يا ڪنهن ٻي پاسي-؟"
ٻورين گهور ڪري هيئري ڏانهن نهاريو. سوال ٿي اهڙو هو. ڪجهه وقت منهن ۾ گهنڊ وجهي هن ڪي ڏسندو رهيو، پوءِ جواب ڏنائين:
"نه- سڌو گهر نه ويس، گهر ته آءٌ ٿي وڃي ڏاري مس پهتس-"
"ته ڇا ڪلب ۾ ويو هئين-؟"
"ها-" هو چپ چپاڙڻ لڳو- "نه- آءٌ، بس هتي هنتي رلندو رهيس، بس مون جيڪي ڪجهه ڪيو سو وساري ڇڏيم.... هيئري تون به ڪيڏو نه پيچ پڇيو آهين، پاڻئين ته هر ڪنهنجي ڪمن جي پوري خبر رکين، خير تون صحيح وقت تو ڄاڻڻ چاهين ته ٻڌ، آءٌ پوري اڍائي ٻجي گهر پهتو هوس، ٻاهرين چابي گهر وساري ويو هوس تنهنڪري در کولائڻ لاءِ نوڪر کي سڏ ڪرڻو پيو.... پلا جي اعتبار نٿو ڪرين.... ته ڪي شاهدي کپي ته تون پلي هن کان پڇي ڏس ته...."
"اوهو يار، منهنجو ان ۾ ڇا ته تون ڪهڙي وقت گهر پهتين-! پر ٻورين، توسان ڪو معاملو ٿيو ضرور آهي، مون کي پڌاءِ ته ڇاڳالهه آهي، اڄ ڪجهه منجهيل آهين-"

”ڏس هينري مون کي تنگ نه ڪر، آءٌ پريشان آهيان، مون کان ڪا اڻ سهائيندي ڳالهه نه ٿـي بوي، هاڻي آءٌ هلان ٿو، ڪچهريءَ تي نه ويهي سگهندس، آءٌ سياڻـي ڏه پرهيڻن تو وٽ ايندس.“

”چڱو بورين، همت ساري چوانءِ ٿو ته سياڻي چانهه جي وقت اچجان نه سهي.“

”ڪوشش ڪندس.“ ۽ جڏهن هو پنهنجي گهر پهتو ته هن کي محسوس ٿيو نه پو ۽ وهشت جـي جنهن ڀوت کي هن گهڻو ڏٺي ماري ڇڏيل سمجهيو هو سو وري اچي سندس دل ۽ دماغ ۾ پرگهٽ ٿيو هو. هينري جـي سوالن هن جي اعصاب کيجو ٿوري ديرلاءِ زير زير ڪري ڇڏيو هو ــ بس پانئي ته ڪوبه پوائنٽو خيال ذهن ۾ اصل نه رهي، اهڙو ڪو نشان ڏي نه رهي جو اهڙا خيال پيدا ڪري ــ پنهنجي لائبرري ۾ اچي هـن اهو ڪبٽ کوليو جنهن ۾ باسل جو ٺيلهو ۽ ڪوٽ لڪائي ڇڏيـو هئائين، هوڏانهن بخاري ۾ باه جو ننڍو مچ برندڙ هو، هن اهي شيون انهيءَ مچ ۾ اڇلايون، هڪ وڏيڪ دوکي باه ۾ وڌي ــ اٽڪل منو ڪلاڪ هن کي اهي شيون پوري طرح سازي دف ڪرڻ ۾ لڳو، هن کي ٿڪاوٽ ۽ وياڪلتا ذري گهٽ ساڻو ڪري ڇڏيو، ٿڌي پاڻيءَ ۾ خوشبو ملائي هن هٿ منهن ڌوتو، اتي سامهون ٻن درين جي وچ ۾ رکيل هڪ نهايت خوبصورت ڪبٽ تي هن جي نظر پئي ۽ هن جا حواس ڊانواڊول ٿيڻ لڳا ــ جڻ ڪنهن اهڙي شئي کي ڏٺو هئائين جـا سندس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوف ۽ دهشت وڌائڻ سگهي ٿي، ان ۾ ڪا اهڙي شئي رکيل هئي جيڪا ڏڪار لائق به هئي ۽ سندس ضرورت جي به- پوءِ به سگريٽ دکائي ويٺي رهيو پر پوءِ ان کي هڪدم اچلي انهيءَ ڪٻٽ کي ڏڪڻ لڳو، تنهن بعد اٿي ان کي کولي ان جي اندر لڳل هڪ اسپرنگ کي زور ڏنائين ته هڪ ڏڪنبو خانو کلي پيو، ان ۾ هڪ نهايت خوبصورت ننڍي صندوق هئي، ڪنهن ماهر ڪاريگر جي ڏاهپ ان لپي شئي، هن اها صندوق کولي، ان ۾ ساڻي رنگ جي ليٽي پيل هئي- سخت پوءِ واري ميڻ جهڙي ليٽي-! اها شئي ڏسي هن جي ذهن ۾ ڪو خيال آيو ۽ هو مرڪڻ لڳو.... ڪجهه هبڪيو ۽ ڪمري ۾ ٽپش هئڻ جي باوجود هڪ پل لاءِ هن جي بت کي ڏڪڻي جو ٽوڏو اچي ويو.... پوءِ هو اٿي بيلو ۽ گهڙيال تي نظر وڌائين، ٻارهن ۾ ويهه منٽ هئا- اها صندوقڙي واپس انهيءَ خاني ۾ وجهي ڪٻٽ بند ڪري هو پنهنجي سمهڻ واري ڪمري ۾ هليو آيو.

آڌي رات ٿي ته هن اٿي رواجي ڪپڙا پاتا، هڪ مفلر گلي کي ويڙهيو ۽ پير پير ۾ ڏئي مانڊ ميٽ ۾ گهر کان ٻاهر نڪري آيو. بانڊ اسٽريٽ تي هن هڪ خالي گهوڙي گاڏي ڏٺي، ان کي روڪي ڪوچوان کي پتو ٻڌايائين:

”سائين ايترو پري ته نه هلي سگهندس-“ ڪوچوان پتو ٻڌي ڪند ڌوڻي ناڪار ڪئي. ٻورين هن کي وڌيڪ ڀاڙي جي لالچ ڏني ته هو هلڻ لاءِ تيار ٿي ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”جي تکي هلئين ۽ جلد پهچايئہ تہ اچا بہ پاڙو وڌائي ڏيندوسانءِ _“

”سائين بس هڪ ڪلاڪ جي اندر تو اوهان کي اتي پهچايان _“

ڪوچوان گاڏي کي هلندو ڪري سڌو نديءَ ڏانهن رخ رکيو.

[١٦]

اتي برسات پوڻ لڳي — سياري جي ٿڌي وسڪار — ۽ گهٽين جون جهڪيون پرندڙ بتيون وسڪار جي لڙات ۾ پوتن جهڙو ڏيکاءُ ڏيڻ لڳيون. گهرن جا دروازا بند ٿيڻ لڳا هئا، ڪٿي ڪٿي مردن ۽ عورتن جا ننڍا ننڍا ٽولا جهنڊ ٺاهيو پنهنجن گهرن ڏانهن ڊوڙندا نظر آيا، ڪن شرابخانن مان بيهودن ٽهڪن جو آواز ٿي آيو تہ ڪن مان شرابين جو گوڙ گهوڙ ۽ ڌمچر ٿي پڌڻ ۾ آيو.

ڊورين، گاڏيءَ جي ڪوچ تي پٺيءَ پر ٽيڪ ڏيو هن هيڏي ساري شهر جي انهيءَ شرمناڪ ماحول کي ڏاڍي بي نيازي سان ڏسندو پئي ويو، سندس ٽوپلو سندس پيشاني تي گهٽو نميل هو، هن رکي رکي دل ئي دل ۾ هينري جا هي لفظ پئي ورجايا _ ”نفس جي ذريعي روح جو علاج ۽ روح جي ذريعي نفس جو علاج....!“ ها برابر، اها ڏاڍي گُر واري صلاح هئي، هن انهيءَ صلاح تي عمل ڪيو بہ هو ۽ هاڻي بہ نهيءَ ئي صلاح تي عمل ڪرڻ لاءِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڃي رهيو هو ـــ هتي آفيم خانا موجود آهـن جتي ماڻهو خود فراموشي خريد ڪري سگهي ٿـو، اهڙا هيبتناڪ اڏا موجود آهن جتي پراڻن گناهن جي يـاد کـي ميٽڻ لاءِ نون گناهن جو جنون ملي ٿو ـــ.

چنڊ آسمان ۾ هڪ مردي جي هيڊي ڪوپري وانگر لٽڪيل پئي ڏسڻ ۾ آيو، ڪنهن وقت ڪنهن بي دولي ڪڪر ڇڻ پنهنجي ٻانهن ڊگهيري ان کي ڍڪي ٿي ڇڏيو، گاڏي رستو ڪٽائيندي ٿـي آئي، وڏين گهٽين جـي بـدران هاڻي سوڙهيون گهٽيون پئي آيون جنهن ۾ بتين جـو تعداد به گهٽ هو، ڊورين سوچيندو رهيو.... نفس سان روح جو علاج ـ! هن جو روح برابر بيمار ۽ مورڳو فنا جـي ڪنڌيءَ تائين اچي پهتو هو، نفس سان روح جو علاج ٿي به سگهي ٿو ـ؟ هڪ بيگناه جو خون ٿي چڪو آهي ته ڌهن به ـ؟ انهيءَ خون جوڪوڪفارو به آهي ـ؟افسوس ـ! اهڙي پاپ جوته ڪوڪفارو ٿي نٿو سگهي ـ! ماءِ پاپ جي سزا کان بچڻ ناممڪن آهي پر ان جي ياد ۽ احساس کان بچڻ اچـا به ممڪن آهـي، انهيءَ ياد ۽ احساس کان بچڻ جو پڪو ارادو آهي ـ باسل کي اهڙيون گاليون ڇوڻ جو آخر ڪهڙو حق هو ـ؟ هن کي سندس امين بنجڻ جو ڪنهن اختيار ڏنو هو ـ؟ هن جون گاليون بنهه برداشت کان ٻاهر هيون ـ!....

....گاڏي جي رفتار ڇڻ جيئن پوءِ تيئن ڍري پئي ٿئي ـ! هنگي تـه ائين ڏي محسوس ٿيو، هن ڪوچـوان کي گاڏي تيز ڪرڻ جو تاڪيد ڪيو، آفيم جي انڌي ٻاڙ جيئن پوءِ

تيئن وڏندي وچي، نڙيءَ ۾ چڙهي ٻاهه تي ٻري، هن پنهنجو نيٽ ڪڍي گهوڙي تي وهائي ڪڍيو، ڪوچوان ٺهڪ ڏنو، هن ٻه هڪ ٺهڪ ڏنو، ڪوچوان ماٺ تي ويو ـــ! مسافري ختم ٿيڻ ۾ ٿي نه اچي ۽ گهٽيون اٿين پيون پانڌجن جيئن ڪنهن ڪوريئڙي جو ڄار هجي، اهو هڪ سٽو سفر ٻورڻ لاءِ اڻ سهساڻيندو بڻجي ويو ۽ هن جي اندر جو خوف وري وري ٿي جاڳي پيو.

چيو ويندو آهـي ته جوش ۽ جذبي جو شڪار انسان هڪڙي ئي دائري اندر سوچيندو آهي، ٻورڻ به جوش ۽ جذبات جي ٻاهه ۾ ڪاميندي انهيءَ هڪ اڪر ـــ نفس ۽ روح ـــ تي سوچيندو ٿي ويو ۽ انهيءَ هڪڙي ڏـي دائري ۾ ڦيرا ڏيندڙ سوچ جي هاڻي هن کي خود پنهنجي سياهه ۽ سوجهيءَ مان تصديق ملڻ لڳي هئي انهيءَ جواز کان سواءِ هن جو سياهه جيڪر انهيءَ سوچ جي دٻاءَ ۾ چيپاڻجندو رهـي ها. هن وقت هن جي ذهن تي فقط اهو اندو جنون سوار هو ته زنده رهڻو آهي ـــ زنده رهڻ جي اچـا ـــ انسان ذات جي هڪ نهايت ئي پيانڪ هوس، جيڪا انسان جي نس نس ۽ رڳ رڳ کي جاڳائي شڪتي ڏئي حرڪت ۾ آڻي ڇڏيندي آهي ۽ انسان زنده رهڻ لاءِ سڀڪجهه ڪري گذرندو آهي.

قباحت، جنهن کان اڳي هن کي انهيءَ سبب نفرت هئي جو اها هـر شئي کي ان جـي اصلي روپ ۾ ظاهر ڪري ڏيکاريندي آهي؛ هاڻي ساڳي ئي سبب ڪري هن کي وڻڻ لڳي ۽ هن محسوس ڪيو ته قباحت تـہ حقيقتن مان هڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حقيقت آهي، پلا عيب جهڙو سچ ڪوبہ ٿي سگهي ٿو-؟
ڏسو ته. هل هنگامو بيهودو ڏمچر، ڪراهت جهڙا بدڪاري
جا اڏا، بي ڍنگي زندگيءَ جون بي ادبيون، چورن ۽ بدذات
ماڻهن جون بڇڙايون ڪيڏيون نه پڌري پٽ صاف ۽ عيان
آهن ڪيڏيون نہ حقيقي آهن، اظهار جي لحاظ کان ڪنهن
بہ شاهڪار فنڪاري جي اسلوب ۽ اظهار کان وڌيڪ چٽيون
۽ سچيون-! ياڻ وسارڻ لاءِ، زندگي جي ڪراهتن کان ٻي نوار
ٿيڻ لاءِ ٻورين کي انهن ڏي حقيقتن جي ضرورت هئي ۽
هن سوچيو تہ فقط تي ڏينهن انهن حقيقي ڪراهتن ۾ گذاري
هو زندگي جي مڙني ڪراهتن کان آزاد ٿي ويندو، بديءَ
جي پيانڪ احساس کان پاڪ ٿي ويندو.

هن جي سوچن جو سلسلو اتي اُتو جتي ڪوچوان اچي
گاڏي روڪي هنکان پڇيو: ”سائين هتي ئي ڪٿي....ائين
نہ سائين-؟“

ٻورين ٻاهر نهاريو، هڪ اونداهي گهٽيءَ جو چيڙي
تي ڪي ٻي ٻوليون جايون هيون جهڪين چٽين ۽ چهندار
چمينن واريون، هو اتي لهي پيو ۽ ڪوچوان کي ڀاڙو ڏئي
جهازن جي بندر واري پاسي رخ رکيائين، هلندي پليان
نهاريندو بہ وڃي تہ ڪو پيڇو تہ نہ پيو ڪري-. ستن اٺن
منٽن ۾ هو هڪ بدصورت مڪان تي پهتو جو اهڙن ئي
ٻن رواجي ڪارخانن جي وچ ۾ ٺهيل هو. دروازي تي پهچي
هن خاص مقرر ڪيل انداز ۾ ٺڪ ٺڪ ڪئي، دروازو کليو ۽ هو
دروازو کولڻ واري ڏانهن نهارڻ بنان اندر هليو ويو، وڏي

هال ڪمري جي ڇيڙي تي هڪ دروازي مٿان هڪ ساڍي رنگ جو ڇنل پردو هوا ۾ ٽڙڪي رهيو هو، ڪمري ۾ سوجهري جا جهڪا پاڇا هئا جنڪي سوجهرو به. ڇنجي يا نه، ٻورين اهو پردو هٽائي ان ڪمري ۾ داخل ٿيو جنهنجي فرش تي ڪاٺ جو ٻورو وڇايل هو، هڪ طرف اگرن جي ٻرندڙ سگريٽ جي چوڦيرڪي ماڻهو ٻونبڙا ٿيو ويٺا جوڙا ڪيڏي رهيا هئا، ڪمري جون ڳداڻيون آرسيون به مڪين جي گند سان ڍڪيون پيون هيون جن گيس بتيءَ جي هيڊي روشنيءَ ۾ پوتن جهڙو ڏيکاءُ پئي ڏنو، فرش تي هاريل ٻوري ۾ ڪٿي ڪٿي چڪڻ ٿي پئي هئي ۽ ڪٿي ڪٿي هاريل شراب جا دٻا نهيا پيا هئا، جوڙا ڪيڏيندڙن جو رکي رکي ٺهڪ ٿي ڏنا ته هنن جي ڏند ٽيڙ به عجيب بيهودو نظارو ٿي پيش ڪيو. ڪي وئشيائون ڪنهن مرد سان بيهودي مذاق ۾ مشغول هيون. ٻورين انهيءَ ڪمري مان لنگهي انجي ڇيڙي وٽان نهيل هڪ ڏاڪڻ تان ڏڪڙو ڏڪڙو چڙهندو هڪ ٻي بند ڪمري ۾ اچي نڪتو جتي پهچڻ کان اگ ئي آفيم جي تيز بدبوءِ هن جي نڪ ۾ واسو ڪري وئي هئي.

ڪمري ۾ داخل ٿيندي ئي ٻورين جي نظر هڪ هيڊن وارن واري نوجوان تي پئي جو پنهنجو پائپ دکائي رهيو هو، ٻورين ڪي ڏسندي ئي هو ڪجهه هٻڪيو ۽ ڪنڌ ڏوڻڻ لڳو جڻ پنهنجين اکين تي اعتبار نه پيو اچيس ته ٻورين به هن همنڌ اچي سگهي ٿو. ٻورين هنکي ڏسي

سوال ڪيو:

”آڊريان..! تون، هتي..؟“

”پيو ڪٿي هجان هان، سونسان ته هاڻي ڪير ڳالهائڻ لاءِ به تيار ڪونهي.“ ڊورين به اڪثر پنهنجي هن ”سابق“ دوست سان ڳالهائي انهي ڪمري جي گندي ۽ گدلي ماحول جو جائزو ورتو، فرش تي وڇايل گري ميري گلم تي ڪي آفيمي ڪل جهڙيون صورتون بنايو ويٺا هئا، ڪي پاٿولي هڻيو ويٺا هئا ڪي وات پٽيو سهڪيا پيي ۽ ڪي بي سرت بي جان اکين سان هڪ تڪ ڪنهن طرف نهاريندا ڏسڻ ۾ آيا، ڊورين کي اهو نظارو ڏاڍو وڻيو، هنکي ڄاڻ هئي ته هو ڪهڙين دلچسپ جنتن جا عذاب ڀوڳي رهيا آهن ۽ ڪهڙن انڌن دوزخن مان نين خوشين جا سبق وٺي رهيا آهن. ”اهي بي خود ۽ بي نياز ماڻهو مونکان وڌيڪ بهتر حالت ۾ آهن.“ هن سوچيو. ”هو هر فڪر کان آزاد آهن ۽ آءٌ يادن ۽ فڪرات جي احساس جو قيدي..! هولناڪ يادون، جي منهنجي روح کي ڪاڏي ناس ڪري رهيون آهن..!“ آڊريان جي موجودگي هن جو مزو بگاڙي ڇڏيو هو، هن نٿي چاهيو ته هتي ڪو واقفڪار کيس ڏسي وٺي. هن آڊريان سان ٿوري گپ شپ بيٺي ئي بيٺي ڪئي، وٺندائن هنکي روڪڻ ۽ ليائڻ جي ڪوشش ڪئي ته هن کين ڇڙٻي ڇڏيو ۽ ڪجهه رقم هنن جي اڳيان رکي اتان وڃڻ لڳو، هن جي چهري تي ڏک ۽ بيزاري هئي ۽ ويندي ويندي هن هڪ وٽشا جو هڪ تکو جملو ٻڌو. ”اهو پيو وڃي شيطان جو گماشتو.“ ڊورين

اهو پڌي هنگي چِرب ڏني، اتي هڪ نوجوان جهازي مزور
پنهنجيون ننبا ڪريون اکيون پٽي واٽرن وانگر هيڏانهن
هوڏانهن نهارڻ لڳو ۽ جڏهين ٻورڙن ڪاوڙ ۾ زور سان
دروازو بند ڪندو ٻاهر نڪتو ته اهو جهازي به هجي پويان
لڳو ڇڻ ٻورين جو پيڇو ڪرڻو اٿس.

ٻورين مينهن جي هلڪي ڦڙ ڦڙ ۾ بندر جي آس پاس
ٽڪڙا ٽڪڙا چڪر لڳائيندو رهيو، آڊريان واري ملاقات
هنگي بي آرام ڪري ڇڏيو هو ۽ هو سوچڻ لڳو ته ڇا
واقعي آڊريان جي بربادي جو ذمه دار هو پاڻ آهي جيئن
باسل مهڻو ڏيندي چيو هو؟ نيڪ آهي تڏهين به ڇا ٿيو؟
ٻين جي ٻاري ۾ ايتري ڳڻتي ڌار جي ڪهي چو؟ هرڪو
پنهنجو جيئڻ ٿو جئي ۽ انهيءَ جيئڻ لاءِ پنهنجي ئي هڙان
قيمت ٿو ادا ڪري، بس افسوس جي ڳالهه رڳو هيءَ آهي
جو ڪڏهين ڪڏهين پنهنجي ڪنهن رواجي خطا لاءِ ڳري
بها ڏيڻي پوي ٿي ۽ بار بار ڏيڻي پوي ٿي. مقدر، انسان سان
پنهنجو حساب ڪتاب رکندوئي اچي ٿو ۽ انهيءَ کاتي جو
ڪتاب ڪڏهين به بند نٿو ڪري.

نفسيات جا ماهر چون ٿا ته ڪڏهين هيئن به ٿيندو آهي
جو گناه جو احساس ۽ جذبو (يا انهيءَ شئي جو احساس
۽ جذبو جنهنکي دنيا گناه چوي ٿي) انسان جي رڳ ريشي
تي ايڏو اثر ڪندو آهي جو هو هڪ خوفناڪ صدمي جو
شڪار ٿي ويندو آهي ۽ اهڙي موقعي تي مرد توڙي عورت
ٻئي پنهنجي ارادي جي آزادي کان محروم ٿي ويندا آهن،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻوءِ هو ڪنهن مشين وانگر رواجي هڪ سستي چال هلندا وڃي ٿي پنهنجي انجام ڪي رسندا آهن، پنهنجي مرضيءَ ۽ اختيار جا مالڪ نہ رهندا آهن، هنن جو ضمير مري ويندو آهي ۽ جي زنده ٿي رهندو آهي تہ هنڪي باغي ۽ نافرمان ڪري ڇڏيندو آهي ۽ جيئن تہ مذهبي اڳواڻ بہ چوندي نہ ٿڪندا آهن، سڀ ڏي گناه نافرمانيءَ جا گناه هوندا آهن يعني انسان مڪمل نافرماني ڪري پورو گناهگار ٿيندو آهي. شيطان خدا جي نافرماني ڪري ئي تہ آسمان مان نازل ٿيو هو—

ڊورين گري جو بہ اهوئي حال هو، هنجي دل سخت ٿي چڪي هئي، هنجو سچو ڏيان بديءَ ڏانهن هو، هو داغدار هو، هنجو روح بغاوت جو بکيو بنجي ويو هو ان ڪري هو تيزيءَ سان گناه ڏانهن وڌي رهيو هو.

اتي پڪندي هڪ طرف مور ڪائيندي هن ڪنهن کي پنهنجي پنيان ايندو ڏٺو ۽ اتي جو اتر ڪنهن اچي کيس سوگهو جهليو ۽ انهيءَ کان اڳ جو هو پنهنجي بچاءَ لاءِ ڪجهہ ڪري انهن اجنبي هٿن هنکي پر واري پٽ سان ڪٺي ستيو ۽ هڪدم سندس نڙيءَ تي بہ هڪڙي هٿ جو زور پوڻ لڳو. هن پنهنجو ساه بچائڻ لاءِ خوب هٿ پير هنيا ۽ نيٺ پنهنجو ڳلو آزاد ڪرائڻ ۾ ڪامياب ٿي ويو. اتي انهيءَ پريل بدن ۽ بندري قد جي اجنبيءَ روالور ڪڍي ورتو ۽ ڊورين ڏانهن ڪري جهلي بيٺو:

”تنهنجي ڪهڙي منشا آهي-؟“ ڊورين سهڪندي پڇيو.

”چپ ره، جي ذري بہ چرپر ڪيئہ تہ شوٽ ڪندو سانءِ-“

”چريو ته نه ٿيو آهين، سون آخر تنهنجو ڪهڙو ڏوهه ڪيو آهي؟؟“

”تو منهنجي ڀيڻ سبل وين جي زندگي تباهه ڪئي آهي، هن جي موت جو تون جوابدار آهين ۽ مون قسم کنيو هو ته هنجو بدلو وٺندس، آءٌ سالن کان تنهنجي ڳولا ۾ هوس، خدا کي ياد ڪرڻو هجنئي ته ڪري وٺ ڇو ته تنهنجي زندگي جي آخري رات آهي.“

ٻورين جو خوف ڪان ساهه ئي سڪي ويو، هو چرچ وڦلڻ لڳو:

”تون ڀليو آهين.... آءٌ ته سبل کي سڃاڻان به ڪونه، مغز ته جاءِ اٿئي.“

”بهتر آهي ته پنهنجي ڏوهه جو اقرار ڪر، اج آءٌ توکي ضرور قتل ڪندس.“

ٻورين کي سجهي نه پيو ته ڇا ڳالهائي ڇا ڪري. نهايت ڀيانڪ صورتحال هئي، اجنبيءَ وري گير ڪئي:

”آءٌ توکي فقط هڪ منٽ جي مهلت ڏيان ٿو دعا لاءِ، وڌيڪ نه، اج رات ئي مونکي هندوستان ويندڙ جهاز سان وڃڻو آهي. تنهنکان اڳ آءٌ پنهنجو فرض پورو ڪرڻ ٿو چاهيان.“

ٻورين جون ٻانهون ڏرڪي پيون خوف کان بت ئي اهڙو نستو ٿي ويو هوس. اتي اوچتو هن جي ذهن ۾ هڪ خيال آيو ۽ هڪ اميد پيدا ٿي، هن چٿ رڙ ڪري پڇيو:

”ترس جوان.“ اهو ته ٻڌاءِ ته تنهنجي ڀيڻ کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فوت ٿئي گهڻو عرصو ٿيو آهي_؟"

"ارڙهن سال_" اجنبيءَ، جيڪو سبل جو پاءُ جيمس وين ٿي ھو، جواب ڏنو.

"پر تون اھو سوال ڇو پيو ڪرين_؟"

"ارڙهن سال_؟" ڊورين ٺهڪ ڏيندي چيو. "ارڙهن سال گذري ويا آهن_؟ ميان تون مونکي ڪنهن بتيءَ جي هيٺان بيهاري منهنجو منهن مهاندو ته ڏس_"

جيمس وين منجهي پيو، ڊورين جـو مطلب سمجهه ۾ نه آيس، پوءِ هن کي گهليندو هڪ بتيءَ وٽ وٺي آيو ۽ هنجي منهن ۾ جاچي ڏسڻ لڳو... ڊورين جي ڇهري تي عمر جي اها پختي ڪٿي هئي_! هي ته ڪو ويهن پاويهن سالن جو نينگر آهي، جڏهين ته گهربل ماڻهو ته هنوقت ڀوه جوانيءَ ۾ هوندو، ارڙهن سال اڳ ته هي اجائي ننڍڙو ٻار هوندو، تڏهين هي ڊورين گري ناهي ڪو پيو ماڻهو آهي_! جيمس وين دولاب ۾ اچي ويو. هن ڊورين کي ڇڏي ڏنو:

"يا خدا_! مون ته توکي قتل ٿي ڪيو ڇوڪرا_!_"

"تون وڏو پاپ ڪرڻ کان بچي وئين ميان. ماڻ ڪري گهر هليو وڃ ۽ پستول رکي ڇڏ متان ڪو ڪڏو ڪم نه ڪري وجهين_"

"معاف ڪجو سائين_!؟ جيمس خـوف ۽ مونجهه جـو شڪار ٿي ويو هو، ڊورين پٺ ورائي هڪ طرف هليو ويو ۽ جيمس بنان ٿيو اتي ئي بيٺو رهيو، هن جو سڄو بت رڙڻ لڳو هو، ابتري ۾ هڪ وئشا عورت جا اڳ ئي پرڻ واري پيت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پٺيان لڪي اهو سچو لقاءُ ڏسي رهي هئي، ٻيهر پيهر ۾ ڏٺي اچي جيمس جي پٺيان بيٺي ۽ هنجي ڪلهي تي هٿ رکي پڇيائين:

”چو هنکي قتل نہ ڪيئہ-؟ ٻنهہ ڪو پوڪ آهين، هو وڏو پئسي وارو ماڻهو هو ۽ نهايت بدڪار بہ....“

”هي ماڻهو مونکي گهربل نہ هو، ۽ مونکي ڪنهنجي دولت نہ وٺڻي آهي زندگي وٺڻي آهي، هي تہ ڪو ننڍي چمار جو ڪيڙو هو، جنهنکي آءٌ پيو ڳوليان سو تہ گهٽ ۾ گهٽ چاليهن سالن جو ماڻهو هوندو، خدا جو شڪر آهي هن ڇوڪري جو خون منهنجن هٿن تي نہ پيو-“

”ڇوڪرو-؟“ وڻشا زانيات جيڏو ٺهڪ ڏنو- ”ارڙهن سالن کان تہ هي مونوٽ ڏي ايندو رهيو آهي-! البت رنگ روپ نہ وڃايو اٿس جيئن مون وڃايو آهي...“

”قسم سان تي چوين تہ هي اهوئي شخص هو-؟“

”بالڪل قسم سان ٿي چوان-“ اهو ٻڌي جيمس هڪدم تيزي سان ان طرف ڊوڙيو جنهن طرف دوربين نڪري ويو هو پر دوربين هنکي هٿ نہ اچي سگهيو. هو موٽي ساڳي جاءِ تي آيو تہ اها عورت بہ غائب هئي-

[١٧]

انهيءَ واقعي کان هڪ هفتو پوءِ دوربين مسان ماڻوٽ جي ڊيوڪ جي خوبصورت زال نواب بيگم جـي پنهنجي سيلبي واري بنگلي ۾ دعوت ڪئي جيڪو شهر کان ٻاهر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پسگردائي ۾ هو، اتي لارڊ هينري به موجود هو ۽ ٻيون ڪيترڀون زالون ۽ مرد به ڊورين جا مهمان هئا. پارٽي عروج تي هئي ۽ گڏوگڏ هنن جي ڪچهري به. هينري نواب بيگم سان دلچسپ گفتگو ۾ رڌل هو جنهن ۾ ڊورين به شريڪ هو:

”محترمه! ڊورين اوهانکي ضرور ٻڌايو هوندو ته آءٌ هر شئي جو نالو مٽائڻ جي هڪ دلچسپ رٿا تي عمل ڪرڻ وارو آهيان.“

”مونکي ته پنهنجو نالو مٽائڻو ڪونهي ۽، مسٽر گري به ضرور پنهنجي نالي تي مطمئن هوندو.“

”اوهو، مونکي ته فقط گلن جا نالا مٽائڻا آهن، اسين سهڻين شين جا سهڻا نالا رکڻ ۾ سدائين ناڪام ٿيا آهيون، منهنجو جهيڙو هميشه اکرن سان رهيو آهي ۽ نه عملن سان، اهوئي ته سبب آهي جو آءٌ ادب ۾ بيهودي حقيقت پسندي کي پسند ڪونه ڪريان، جيڪو ماڻهو بيلچي کي بيلچو ٿو سڏي تنهن کي ته بيلچو ئي ڪڍائجي ۽ سمجهجي ته هو انهيءَ لائق هو.“

”پوءِ توکي ڪهڙي نالي سان سڏيو هينري؟“

”هينري جو نالو آهي گفتار جو بادشاه.“ ڊورين وچ ۾ ڳالهايو.

”نه بابا نه، آءٌ اوهانجو اهو لقب نامنظور ٿو ڪريان، جنهن تي ڪو ليبل لڳو سوچڻ ان ۾ هميشه لاءِ قابو ٿيو، مونکي نه کپي اهو لقب.“

”شاهه ماڻهو اڏين تخت ڇڏي نه پڇندا آهن.“ نواب بيگم چيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”تہ ڇا پنهنجي تخت جو بچاءُ ڪريان۔؟“

”ها__“

”پر آءٌ بي مطلب ڳالهيون تہ نہ ڪندو آهيان جواوهين مونکي گفتار ُجو بادشاہ سڏيندا، آءٌ تہ مستقبل جون حقيقتون پڌائيندو آهيان__“

”۽ آءٌ حال جي خطائن ڪي وزن ڏيندي آهيان۔“ سهڻا چپ وري چُريا۔

”تون تہ مونکان منهنجا هٿيار پڻ ڦرين__“

آءٌ توکان تنهنجي ڍال تـي ڪسيان هيئري، نيزو تي ڪسيان__“

”آءٌ تہ حسن جو حمايتي آهيان۔“

”تون حسن جو ڪجهہ گهٽوڻي حمايتي ٿي پيو آهين۔“

”آءٌ تہ فقط ايتري حد تائين قائل آهيان تہ سهڻو هئڻ سلڇڻو هئڻ کان وڌيڪ بهتر آهـي ۽ سلڇڻو هئڻ بدصورت هئڻ کان وڌيڪ بهتر آهي، بس۔“

”تڏهين بدصورتي ستن وڏن گناهن مان هڪ گناہ آهي۔؟“

”بدصورتي ستن وڏين نيڪين مان هڪ نيڪي آهي محترمہ، شراب، انجيل ۽ انهن ستن وڏين نيڪين تہ انگلستان کي ههڙو بنايو آهي جهڙو ٿيو آهي۔“

”تڏهين توکي پنهنجي وطن سان نفرت آهي۔“

”آءٌ پنهنجي وطن ۾ ئي تہ رهان پيو__“

”تہ جيئن ان تي بهتر طريقي سان تهمتون مڙهي سگهين۔“

”سڄو يورپ ئو تهمتون هڻي۔“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”اسانجي قوم وڏا ڪارناما به ڪيا آهن.“
”اهي ڪارناما اسانتي مڙهيا ويا آهن.“
”قوم ترقي به ڪئي آهي.“
”قوم جو تنزل مونکي وڌيڪ موهيندو آهي.“
”فن بابت ڇا راءِ اٿئي هينري.“
”فن هڪ مرض آهي.“
”۽ محبت؟“
”هڪ سراپ.“
”مذهب؟.“
”عقيدي جو جديد عيوضي.“
”تون ته دهريو آهين.“
”هرگز نه، دهريت ته ايمان جي ابتدا آهي.“
”تون آخر ڇا آهين.“
”پنهنجي حقيقت سمجهائڻ معنيٰ پاڻ کي پابند ڪري ڇڏڻ.“
”پر ڪو اشارو ته ڏي.“
”منجهيل سٽ. مهاڇار ۾ رستو نه وڃائي ويهين.“
خوبصورت نواب بيگم هينري جي گفتگو مان خوف محسوس ڪرڻ لڳي، هن موضوع بدلائڻ جي صلاح ڏني ته هينري ڊورين کي ڪٿي گفتگو جو موضوع بنايو.
”جيڪو ماڻهو هر دلعزيز ٿيندو آهي تنهن جا دشمن به هيڪاندا هوندا آهن.“ هينري چيو.
”اوهين مرد اکين وسيلي عشق ڪندا آهيو ۽ اسين

عورتون ڪنهن وسيلي، جي واقعي محبت ڪندا به آهيو نه."
"منهنجي خيال ۾ اسين انهيءَ ڪانسواءِ پيو ڪو ڪم ڪندائي نه آهيون-" ٻورين چيو.
"نڌهين نه اوهين صحيح معنيٰ ۾ محبت ڪنداٸي نه آهيو."
"اٿين ڪيئن ٿي چوين محترمه" هينري چيو. "محبت قائم ٿي ورجاءَ سان هوندي آهي، ماڻهوءَ جو هر عشق پهريون عشق هوندو آهي، محبوب بدلجندو رهندو آهي جذبو ڏڪتا هوندو آهي، انسان زندگيءَ ۾ فقط هڪڙي تجربي جو ڪمال حاصل ڪري سگهي ٿو ۽ زندگي جو راز هي آهي ته انهيءَ هڪڙي تجربي کي ورجائيو رهجي، جيترو ٿي سگهي گاهي گاهي ان کي ٿي ورجائجي-"
"ڇاهي انهيءَ تجربي مان هنڪي زخم مليا هجن-؟"
"انهيءَ صورت ۾ ٿي ته انکي ضرور ورجائڻ کپي-"
ان وچ ۾ ٻورين ٿوري دير لاءِ اٿي باغ ڏانهن هليو ويو ته هينري نواب بيگم کي چيو:
"تون هن سان ڪريل انداز ۾ نـاز نخرو ٿي ڪرين، هوشيار رهندي ڪر هي نوجوان جادوءَ جو اثر رکندڙ اٿئي-"
"مهڙن جوانن تان نه لڙايون لڳي ويندڙيون آهن-"
"تون لغام ڍرو ڇڏي پئي گهوڙو ڊوڙائين-"
"انهيءَ ڊوڙ ۾ ته زندگي آهي-"
"اڄ آءٌ پنهنجي ڊائري ۾ وڃي لکندس ته هڪ باه جو سڙيل ٻار باه سان محبت ڪري رهيو آهي-"
"مونکي ته اچا لهس ۽ ه ڪاڻه لڳي آهي، منهنجا پـر

اچا سلامت آهن۔“

”انهن سان تون اڳ ۾ ڪانسواءِ ٻيو سڀ ڪم وٺي سگهين ٿي۔“

اوچتو باغ وٽان ڪنهن جي رڙ ٻڌڻ ۾ آئي ۽ ان سان گڏ ئي ڪنهن جي فرش تي ڪرڻ جو آواز ٿيو. سڀئي مهمان خوف کان اٿي کڙا ٿيا ۽ نواب بيگم ته ٻي سرت ٿي بيٺي رهي. هينري جي اکين ۾ به خوف جهلڪا ڏيڻ لڳو انهيءَ ئي حالت ۾ هو ڊوڙندو باغ ڏانهن ويو ۽ کجين جي وڻن جون جهالرون هٽائي ڏٺائين ته گنديري جي پڪي فرش تي ڊورين ڳري منهن ڀر ڪريو پيو هو بالڪل بيهوش هو. هنکي هڪدم کڻي ڊرائنگ روم ۾ آڻي هڪ صوفي تي ليٽايو ويو. ٿوري دير ۾ هنکي هوش اچي ويو ۽ هو وائڙن وانگر سخت خوف جي حالت ۾ چوطرف نهارڻ لڳو:

”ڇا ٿيو آهي؟“ هن سوال ڪيو۔ ”ها ياد آيو، هينري، هتي ته آءٌ محفوظ آهيان نه؟“ ائين چوندي هو ڪنبڻ لڳو هو۔

”ڊورين، پيارا توں فقط بيهوش ٿي ويو هئين ٻيو ڪجهه نه ٿيو آهي، شايد گهڻو ٿڪجي پيو آهين، بهتر آهي توں ڊنر تي نه ويهجان، تنهنجي بدران آءٌ تنهنجي مهمانن جي آجيان ڪندس۔“

”نه، آءٌ ڊنر تي به موجود هوندس۔“ هو صوفي تان اٿي ويهڻ جي ڪوشش ڪرڻ لڳو۔ ”مونکي هوئڻ به اڪيلو نه رهڻ کپي۔“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو ٻڌر جو لباس پائي اچي ماڻيءَ واري ميز تي ويٺو، ظاهر ۾ هن جو انداز بي نيازي ۽ بي پرواهيءَ وارو هو، هو سيني سان ڪلمندو رهيو پر ـ ٿوري دير اڳ ڪنڌري ۾ جيڪي ڪجهه ڏٺو هئائين سو نظارو رکي رکي هنجي اکين اڳيان ڦري ٿي ويو ۽ هو خوف کان ڪنبڻ ٿي لڳو. ڪنڌري جي دريءَ جي ٻاهران هن جيمس وين کي بيٺو پاڻ ڏانهن گهوريندو ڏٺو هو!

[۱۸]

ٻي ڏينهن هـو گهر کان ٻاهر نہ نڪتو ۽ گهڻو وقت پنهنجي ڪمري ۾ ئي گذاريائين. هن تـي موت جو خوف طاري هـو پر، ائين بہ نہ هو تہ زندگي ۽ زنده رهڻ سان بہ اوتروئي چاهہ هجيس، هو هاڻي خود زندگيءَ سان بہ بي رخي ڪرڻ لڳو هو. هاڻي هنکي هر وقت اهو احساس جهوريندو ٿي رهيو تـہ ڪو سندس خون جـو پياسو سندس پويان پيل آهي، سندس پيڇو ڪيو وڃي ٿو ڪيس اڪ ۾ رکيو وڃي ٿو. هاڻي تہ دريءَ تي پردو بہ هوا ۾ لڏڻ لڳندو هو تہ هوهراسجي ويندو هو، وڻن ۽ ولين جـا سڪل پـن سندس ڪمري جي دريءَ جي شيشن سان اچي ٽڪرڻ لـڳنـدا هئا تہ هن کي لڳندو هو سندس اجايا ايرادا ۽ انڌا پڇتاءَ آهن جي چڙو چڙ ٿي ٽڙي پکڙي رهيا آهن. هو اکيون پوريندو هو تہ بہ جيمس وين جي چهري کي دريءَ مان گهوريندو ڏسندو هو ۽ ڏپ کان ويا ڪل ٿي ويندو هو.

هو سوچڻ لڳو:- ”تي سڀ ته اهي سڀ محض منهنجا وهم ۽ وسوسا هجن منهنجي گهٽي سوچ جو نتيجو هجني، حقيقي زندگي ته هوندي به مونجهاري جو ئي ٻيو نالو آهي پر تصور جو هڪ منطقي پهلو به آهي، اهو تصور ئي آهي ڏيکو پشيماني کي گناهه جا پيرا ڪئڻ جي ڪم تي تو لڳائي- تصور ۾ ڀرين پشيماني پئدا ٿئي ٿي جا ٻوءِ پنهنجي جوان لاءِ ڪو نه ڪو گناهه ڳولي وٺي__ . اهو تصور ئي آهي جنهن ۾ انسان جا سڀ ئي پاپ اڇو ڳاهڻ ٿيو وڃن، رواجي عملي دنيا ۾ نڪا بدڪار کي سزا ٿي ملي نڪا نيڪوڪار کي جزا، زور واري کي ڪاميابيون عطا ڪيون ٿيون وڃن ۽ ناڪاميون ڪمزورن جي حصي ۾ ٿيون اچن، بس ٻيو ڇا. اهو سڀ سوچ ويچار جي حاصلات آهي نه ته پلا ڪو ماڻهو اچي ڊريءَ مان جهاتي پائي ته جيڪر نوڪر چاڪر نه ڏسي وٺنس-؟ تڏهين اهو سڀ منهنجي هيڪاندي سوچ جو نتيجو آهي. سبل وين جي پاءِ کي منهنجي اتي پتي جي ڪهڙي خبر، هو خبر ناهي ڪهڙي ديس ۾ پيو سمونڊ جهاڳي، باقي اهو ماڻهو جنهن مونتي حملو ڪيو، تنهن ڪان آءُ پنهنجي جوين ۽ جمال جي نقاب سبب بچي ويس__!

پر جي اهي سڀ منهنجي خام خالي آهي ته به هي قدرت جي ڪهڙي نه عجب جهڙي ستا آهي جو ضمير يا اندر آتما منجهان اهڙيون هيبتناڪ شڪليون نهيو پون ۽ جيئرن جاڳندن جيئون وانگر اچو اکين آڏو بيهن، ۽ چرن پرن به-! ۽ جي اٿين ئي ٿيندو رهيو، اهڙيون خوفناڪ شڪليون

ڏيکائي ڏينديون رهيون، منهنجو گناه منهنجو پاپ طرح طرح جا ڊيڄاريندڙ ويس ڌاري مونکي گهوريندو مونکي ويچارا ڏيندو منهنجن ڪنن ۾ سرٻاٽ ڪندو رهيو، مونکي ننڊ مان ڇرڪائيندو رهيو، ته منهنجي حياتي ڪيئن گذرندي_؟_"

اهي خيال هنکي ستائيندا رهيا، ڏوه جو احساس هنکي ڊيڄاريندو رهيو. _ ۽ شام جو ڇهين وڳي ڌاري هيٺري وٽس آيو ته هنکي روئندو ڏٺائين جڻ دل اجها ٽي ٽٽي پوندس_!

ٻه ڏينهن هو گهر کان ٻاهر نڪرڻ جو حوصلو نه ساري سگهيو. ٽئين ڏينهن هنجي دل ڪجهه هلڪي ٿي سو ٻه انگري جو خود سندس سياءُ ڏي انهيءَ هيڪاندي ذهني پيڙا جي خلاف بغاوت ڪري بيٺو جنهن سندس سڪون تباه ڪري ڇڏيو هو. جن ماڻهن جي سياءَ ۾ شيلتا هوندي آهي نزاڪت هوندي آهي لطافت هوندي آهي تن سان ائين ئي ٿيندو آهي، اهڙي ماڻهوءَ جا جذبات يا ته ٻُڏي ويندا آهن ۽ وقت جو سات ڏيندا آهن يا پاڻ پيسجي ٻي اثر ٿي ويندا آهن، يا پاڻ ناس ٿي ويندا آهن يا انسان کي ئي ماري ڇڏيندا آهن. سکئو سطحي عشق ۽ سکئو سطحي غم، اهي ٻئي امر هوندا آهن، جڏهين ته گهرو عشق ۽ گهرو غم اهي ٻئي پنهنجي ئي مهان شڪتي جي هٿان پيسجي مري ويندا آهن. هن پنهنجي سياءَ ۾ هي ڦيرو آندو جو پنهنجي انهيءَ ڊڄندڙ جهجهندڙ حالت تي پاڻ سان نفرت ڪرڻ جي بدران پاڻ تي رحم کائڻ ۽ پاڻ سان همدردي ڪرڻ لڳو.

ٽيون کائڻ بعد هن ٻهرين پنهنجي مهمان نواب بيگم

سان گڏجي سير ڪيو ۽ پوءِ گاڏيءَ ۾ سوار ٿي پسگردائي واري ٻيلي ۾ هڪ شڪار پارٽي سان وڃي مليو، اتي هن نواب بيگم جي پاءَ سر جيوفري سان ڪجهه گپ شپ ڪئي جو پڻ سندس مهمان هو ۽ پوءِ اڪيلوئي هڪ طرف ٿي شيل شڪار ۾ مشغول ٿي ويو. ٻيلي جي روماني فضا، وڻن ٽڻن ۽ ٻوٽن تي جرڪندڙ اس، شڪاري هاڪارن جون رکي رکي ٿيندڙ هڪلون ۽ هوڪا، بندوقن جا ٺڪاءَ – انهيءَ واڻي منڊل ۾ هن کي گهڻي سرهائي ٻي ملي، پانهنجين ته هر غم ۽ فڪر کان آزادي ملي وئي آهي:

اوچتو هنن جي سامهون اتڪل ويهه وال پريرو ٻوٽن جي هڪ گهاٽي جهڳٽي مان هڪ سهو نڪري آيو ۽ هڪ ٻي جهڳٽي ڏانهن ڊوڙڻ لڳو. سر جيوفري سهي کي ڏسي ورتو ۽ هڪدم پنهنجي بندوق سڌي ڪيائين، پر — ڊورين کي انهيءَ معصوم جانور تي ڪجهه اهڙو پيار آيو، انجي چال ۽ چرپر ۾ ڪا اهڙي سونهن نظر آئي جو هن هڪدم رڙ ڪري جيوفري کي فائر ڪرڻ کان روڪيو:

”گولي نه هلائجان جيوفري–! هن کي ڇڏي ڏي ته زنده رهي.“

”اهي وري ڪهڙي ٻوڪپائي آهي يار.“ سر جيوفري ٻه رڙ ڪئي ۽ جيئن ئي سهو هنجي سامهون واري وڻن جي جهڳٽي جي آڏو سندس نشاني ۾ آيو هن هڪدم فائر ڪري ڇڏيو — ۽ اتي هڪ ئي وقت ٻه دانهون ٻڌڻ ۾ آيون–! هڪڙي سهي جي هلڪي دانهن ۽ ٻي — ڪنهن ماڻهوءَ

جي رڙ-!

”افواه -! منهنجي گولي ته ڪنهن هاڪاري کي وڃي لڳي-!“ جيوفري رڙ ڪئي - ”آخر انهيءَ گڏه کي بندوق جي سامهون اچڻ جو ڪهڙو ڪم هو، نهيو شڪارموقوف ڪريو، مورگيو هڪڙو ماڻهو ٺپي ڏڪي وڌوسين-“

هاڪارن جو جمعدار هٿ ۾ لٺ کنيو ڊوڙندو آيو،

”ڪٿي سائين-؟ ڪٿي ڪريو آهي همراه-!-“

سر جيوفري وڻن جي جهڳٽي ڏانهن اشارو ڪيو:

”اجهو اتي، ڪمبختنو پنهنجن ماڻهن کي جانئو ڇو نٿا رکو، منهنجو شڪار جو لطف ٺپي بگاڙي ڇڏيو-!-“

ڊورين اهو سڄو اقاءِ ڏسندو رهيو، هو سڀ انهيءَ جهڳٽي ۾ داخل ٿيا ۽ ٿوري دير ۾ ٺپي هڪ انساني جسم کي گهيليندا آيا ۽ اچي کلي جاءِ تي اس ۾ رکيائون. هن هڪدم پويان پير ڪيا، هڪ خوفائتو احساس هنکي وڪوڙي ويو-

”هي ڇا آهي جو آءٌ جتي به وڃان ٿو اتي ڪو نه ڪو اهڙو منحوس واقعو ٿيو پوي-؟ بدبختي منهنجو پيڇو نه ٿي ڇڏي-!-“ پريان ڪان هن جيوفري جي سوال جي جواب ۾ جمعدار جا اکر پيڙا ته اهو همراه فوت ٿي چڪو آهي— بيلي جي هر شئي ۾ چڻ ساه پئجي ويو، هر شئي کي هڪ پوائتي شڪل ملي وئي هئي، هزارين پيرن جا کڙڪا، هزارين آواز—!

ٿورو وقت گذريو — پر اهو ٿورو وقت هن لاءِ هڪ نه ختم ٿيندڙ عذاب ۽ پيڙا جو دور هو— جو هيئري اچي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ﺷﻨﺠﻲ ڪلهي تي هٿ رکيو ۽ هن کي تسلي ڏئي گهرڏانهن
وٺي هليو. رستي ۾ ڊورين هينري کي چيو:
”ڏاڍو ٻرو سوڻ ٿيو هينري.“ هن ڏکهو ٿڌو ساهه کنيو.
”ٻرو سوڻ؟ ڪهڙو؟ ها، اهو حادثو. خير انهيءَ جي
ڳڻتي ڪرڻ اجائي آهي. اهو ته ثابت ٿي ويندو ته گولي
هنکي اتفاقي لڳي جو هو شڪارين جي سامهون اچي ويو
هو، بيو ته پاڻ ڇو ڳڻتي ڪريون. گولي جيوفري هلائي
هئي، هن لاءِ ڪو مسئلو ٿئي ته ٿئي، پر خير پاڻ ڇو انهيءَ
جي ڀچار ڪريون؟“
”مونکي ڪتڪو ٿي پيو آهي هينري، اهو اسان مان
ڪنهن لاءِ — مون لاءِ — ٻرو سوڻ نه ثابت ٿئي.“ ڊورين
اکين تي هٿ رکندي چيو ڄڻ اکيون ڏکنديون هجنس.
هينري ٽهڪ ڏنو:
”يار ڊورين، دنيا جي رذيل کان رذيل شئي آهي بيزاري.
حالات جي نتيجي ۾ بت کان بيزار ٿيڻ، اهو هڪڙو گناهه
اهڙو آهي جنهنجي ڪا بخشش ڏي ڪانهي، رهيو ٻري يا
ڀلي سوڻ جو سوال، سو سوڻ جهڙي شئي جو ڪو وجود
ئي ناهي دوست، مقدر ڪڏهين نياپا نه موڪليندو آهي نه
اڳواٽ خبردار ڪندو آهي. انهيءَ معاملي ۾ مقدر يا حد کان
وڌيڪ ظالم آهي يا حد کان وڌيڪ سياڻو، جيڪي ڪجهه
ڪرڻو هوندو اٿس بنان اطلاع جي سانت ميٺ ۾ ڪري
ويندو آهي، ٻري ۽ ڀلي سوڻ جو ڪهڙو سوال. تنهن کانسواءِ
آخر ٿوٽي انهيءَ معاملي جو ڪهڙو اثر ٿو ٿي سگهي، تو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وت هر طرح جي نعمت آهي هرڪو تو جهڙو ٽيڻ جي سڌ ڪندو هوندو.“

”آءٌ ڀاڻ ئي ٻہن سان اهڙي ريس رکندڙ آهيان هينري.! تون ڪلجانءِ نہ، مونکي تہ انهيءَ فوتيءَ سان ئي ٻئي ريس ٿئي جو هو هنوقت مونکان بهتر هنڌ تہ پهچي ويو آهي، مونکي موت جو ڪوبہ خوف ڪونهي، پر موت جي اچڻ جي جيا رفتار آهي تنهن منهنجو جيئڻ حرام ڪري ڇڏيو آهي، ڳوري هوا ۾ موت جي فرشتي جي پکن جو آواز منهنجن ڪنن ۾ سدائين پيو پرندو آهي.... ڏس هينري.! ڪو مائهو پرِيان وڏڪار جي پويان نہ پيو چري پري-؟ ڪو آهي دو مونکي جاچي پيو، مونلاءِ ئي بيٺو آهي.!“

هينري انهيءَ طرف نهاريو جنهن طرف ڊورين پنهنجي ڏڪندڙ هٿ سان اشارو ڪيو هو:

”ها- مالهي تنهنجي انتظار ۾ بيٺو آهي، شايد تو کان گلن بابت ڪجهہ پڇندو، پر يار تون ڪجهہ وڌيڪ ماندو پيو ڏسڻ ۾ اچين، خير شهر هلي مونواري ڊاڪٽر کي ضرور طبيعت ڏيکارجانءِ -“

ڊورين مالهيءَ کي ڏٺو تہ دلجاءِ ٿيس، مالهي بہ اڳتي وڌي هنن کي سلام ڪيو ۽ هڪ چٺي ڊورين کي ڏيندي چيو:

”حضرت نواب بيگم صاحبہ جواب گهريو آهي سائين-“

”تون وڃي ڪيس ٻڌاءِ تہ آءٌ پاڻ اچان پيو-“ ڊورين چٺي وٺي کيسي ۾ وجهندي چيو. مالهي سلام ڪري هليو ويو تہ هينري ڪلندي چيو:

”عورت ذات به عجيب ذات آهي، خطري وارا ڪم ڪرڻ جي هميشه ڏي شوقين، تيسيتائين هر ڪنهن سان ناز نخرا ڪنديون جيسين ڪو ڏسڻ وارو ڏسندو هجي.“

”۽ تون وري خطري واريون ڳالهيون ناهڻ جو هميشه ڏي شوقين، هينري، نواب بيگم سان مونکي بيشڪ گهڻو چاهه آهي پر عشق ڪونهي.“

”۽ نواب بيگم کي وري ته وسان چاهه گهٽ ۽ عشق گهڻو آهي، حساب مڙئي برابر آهي.“

”تون ڪنهن اسڪينڊل جهڙي ڳالهه پيو ڪرين جڏهن ته هتي ڪنهن اسڪينڊل جو بنياد ڏي ناهي.“

”اسڪينڊل جو بنياد آهي يقيني بداخلاقي ۽ بس.“ هينري سگريٽ دکائيندي چيو.

”تون ته پنهنجي هڪ ٽوڪي لاءِ ڪنهن جو سر وڍندي دير نه ڪرين.“

”ماڻهو پاڻ ڏي پيا پنهنجا سر قربان ڪندا آهن آءٌ ڇا ڪريان.“

”هينري! سچ ته منهنجي به دل چوي ٿي ڪنهن سان محبت ڪريان، ڏاڍي محبت ڪريان.“ ڊورين ڏاڍي دک ۽ ارمان سان چيو. ”پر ڇا ڪريان، مونکي الائي ڇا ٿي ويو آهي، جذبات ۽ خواهشن ڪان ته ڇڻ بنهه عاري ٿي ويو آهيان، رڳو پنهنجي ذات ۾ غرق ٿي ويو آهيان، منهنجي پنهنجي شخصيت مونتي بار بنجي وئي آهي، پاڻيان ڪنهن طرف منهن ڪري هليو وڃان ۽ سيڪجهه وسارڻ جا جتن ڪريان،

ناحق هتي آيس، پانيان ته هاروي کي تار ڪريان ته، آگ بوٽ تيار رکي ۽ آءٌ اتي هليو وڃان، آگ بوٽ تي ماڻهو محفوظ هوندو آهي نه-؟-"

"ڇا ڪان محفوظ ٿيڻ ٿو چاهين يار، مونکي پڻ ائين ته سهي توسان ڪهڙو معاملو آهي، توکي مونمان سهائتا جي ته اميد هوندي-"

"آءٌ توکي ڪجهه نٿو ٻڌائي سگهان، بس انهيءَ حادثي مونکي پريشان ڪري ڇڏيو آهي، مونکي لڳي ٿو ڇڻ مونسان ڪجهه ٿيڻ وارو آهي-"

"ڪهڙيون ناداني جون ڳالهيون ٿو ڪرين-"

"خدا ڪري اها محض منهنجي ناداني ٿي هجي، پر آءٌ اهڙي احساس کان پاڻ بچائڻ کان بيہ لاچار آهيان-"

هو ڳالهيون ڪندا بنگلي کي ويجها اچي رسيا.

اتي نواب بيگم به اچي پهتي.

"آءٌ جتان ڪتان اوهانجو پڇائيندي وتان مسٽرگري، جيوفري ڏاڍو پريشان آهي-"

"ڳالهه ئي اهڙي ٿي آهي-" هينري وچ ۾ ڳالهايو-

"۽ سچ پچ جيڪڏهن هن هاسيڪار اهو قتل ڪيو آهي ته ڪهڙو نه دلچسپ ماڻهو ڇٽبو، مونکي ڪنهن سچي پچي قاتل سان ملي ڏاڍي خوشي ٿيندي-"

"هينري تون به سوچي سمجهي ته ڳالهائيندو ڪر-"

نواب بيگم رڙ ڪئي-

"ڏس ته سهي ڏورين جي طبيعت بگڙڻ لڳي آهي-"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻورين بيهوش ٿيندي ٿيندي پاڻ سنڀاليو ۽ مرڪڻ لڳو.
ڪا ڳالهه ناهي، بس ڪجهه نستائي آهي، شايد اڄ پنڌ
گهڻو ڪيو اٿم ان ڪري، ۽ مون ته هينري جي ڳالهه ٿي
نه ٻڌي، ڇا ڪا اڻوڻندڙ ڳالهه چيئه هينري-؟ خير ڪنهن
ٻي وقت ٻڌائجان، هنوقت اجازت ڏيو ته آءٌ وڃي ڪجهه
آرام ڪريان اميد ته برو نه پائنيندا-"
هو ٻورين کي مٿي سندس ڪمري ۾ پهچائي آيا. هينري
نواب بيگم کي اڪيلو ڏسي چيو:
"توکي سچ پچ ٻورين سان عشق آهي-؟-"
"ڪاش-! مونکي اهاا چاڻ ه جي ها!" نواب بيگم
ڪجهه ترسي پوءِ جواب ڏنو.
"چاڻ نهايت هاڃيڪار ثابت ٿي سگهي ٿي، شڪ ۾
ڏاڍو لطف آهي، ڏس ته ڪوهيڙي ۾ شيون ڪهڙيون نه
وڻندڙ ٿي پونديون آهي-"
"ڪوهيڙي ۾ ته ماڻهو رستو ڀلجي سگهن ٿا-"
"سيني رستن جو ماڳ هڪڙو ئي هوندو آهي-"
"۽ انهيءَ ماڳ تي ڇا هوندو آهي-؟"
"اتي سپنا نه هوندا آهن سراپ نه هوندا آهن، سڀڪجهه
ظاهر هوندو آهي-"
مٿي پنهنجي ڪمري ۾ ٻورين هڪ صوفي تي ليٽيو
پيو هو، هن جي رڳ رڳ ۾ خوف ۽ دهشت جو احساس
گهر ڪري ويو هو، زندگي هنکي هڪ نهايت وحشتناڪ
بوجهه محسوس ٿيڻ لڳي هئي، بدنصيبت هرڪاري جي موت هنکي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خود پنهنجي موت جو نقشو ڏيکاري ڇڏيو هو ۽ هيئري جي چرچي ٿي چرچي ۾ چئل جملي کي ساري هنجي دل ۾ پڙهڻ لڳي هئي.

شام جي پنجين وڳي هن نوڪر کي سڏي سامان ٻڌڻ جو حڪم ڏنو ۽ بگيءَ واري کي چوائي ڇڏيو ته رات واري گاڏيءَ تي پهچائڻ لاءِ ساڍي اٺين وڳي بگي موجود ڪري. هن ڪنهن به صورت ۾ پنهنجي انهيءَ سيلابي رائل واري بنگلي ۾ اها رات رهڻ نٿي گهريو ۽ شهر واپس وڃڻ جو پڪو پهه ڪري ڇڏيو. هتي هنکي چانڊوڪيءَ ۾ موت جو ڀوت هلندو ۽ گاهه جي پنن تي رت جا ڇٽا ٿي ڏسڻ ۾ آيا.

تنهن بعد هن هيئري ڏانهن هڪ چٺي لکي ته پنهنجي ڊاڪٽر ڏانهن سچائيءَ ۽ سفارش جو خط لکي ڏي. اڃا اها چٺي لفافي ۾ ٿي وجهڻ لڳو ته جو دروازي تي ٺڪ ٺڪ ٿي ۽ نوڪر اچي اطلاع ڏنو ته جمعدار سائس ملڻ چاهي ٿو. هن جمعدار کي اندر گهرايو ۽ هن جي ايندي ئي پنهنجو چيڪ بوڪ ڪڍي پين سنڀالي هن سان مخاطب ٿيو:

”تون صبح واري افسوسناڪ واقعي جي سلسلي ۾ آيو آهين-؟“ ”ها سائين-“

”ڇا هو شادي شده هو؟ ڪي ٻار ٻه هئس؟ جي اٿين آهي ته هنن کي ٻي واهو نه ڇڏيو، تون جيتري به رقم ضروري سمجهين مونکي ٻڌاءِ ته آءٌ چيڪ لکي ڏيان-“

”سائين اسين ته فوتيءَ کي سڃاڻون ٿي ڪونه، الائي ڪير هو، اهو معلوم ڪرڻ ته آءٌ اوهانوٽ آيو آهيان-“

"ڇا-؟ اوهين هنکي نہ سڃاڻو-؟ نہ ڇا هو اوهانجو ماڻهو
نہ هو-؟"

"نہ سائين، اسان تہ هنکي ڪڏهين ڏٺو بہ نہ هو، ڪو
خلاصي ٿو پانئجي سائين-"

قلم ٻورين جي هٿ مان ڇڏائجي ويو، هنجي دل
ٻهڻ لڳي-!

"خلاصي-؟، ڇا چيئہ هو ڪو خلاصي هو-؟"

"سائين هن جا پار پٽا تہ خلاصين جهڙا هئا، پنهي پاڌهن
تي ترو ڪڙي لڳل هئي-"

"هن جي ناڻي جي خبر پئي-؟"

"نہ سائين، منهن مهانڊو تہ ڇگو هوس پر حالت ڇگي
نہ هئس سائين، هو تہ ڪو خلاصي-"

ٻورين ٽپ ڏئي اٿي ڪڙو ٿيو، اندر ۾ زبردست اميد
جي ڪا لاٽ پرندي محسوس ڪيائين-!

"هن جو لاش ڪٿي آهي-؟ هل هلي مونکي ڏيکار،
هينئر جو هينئر-"

ٿوري ئي دير ۾ ٻورين پنهنجو گهوڙو پاڻ تيار ڪري
انکي فارم ڏانهن ڊوڙائيندو پي ويو. انهيءَ فوتيءَ جو لاش فارم
جي هڪ خالي ڪوٺيءَ ۾ رکيو ويو هو. اتي پهچي هو
انهيءَ ڪوٺيءَ ڏانهن تيزيءَ سان وڌندي ڪن پل لاءِ هڪي
ٻڪي رهيو—

— هو هڪ اهڙي شئي ڏسڻ وارو هو جنهن مان هنکي
ا خاطري ملڻي هئي يا وڏيڪ پريشاني پلئہ پوڻي هئي-

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خاطري، جنهنجي نتيجي ۾ سندس زندگي تباهي کان بچي سگهي ٿي ۽، وڏيڪ پريشاني، جنهنجي نتيجي ۾ سندس زندگي وڌيڪ برباد ٿي سگهي ٿي.

هو دروازو کولي اندر داخل ٿيو، فوٽيءَ جو لاش ڪونيءَ جي هڪ ڪنڊ ۾ ڪوٺين جي هڪ سٽي تي رکيو هو، هنجو منهن هڪ چٽڪمڙي رومال سان ڍڪيل هو، پر ۾ هڪ بوتل ۾ ڪپاڻي رکيل ميڻ بتيون ٻرندڙ هيون. ٻورين رومال هٽائي هن جو منهن ڏسڻ لاءِ هٿ وڌايو پر خوف ۽ بي همتيءَ سبب رومال کي ڇهي به نه سگهيو، نيٺ، هن هڪ ڪڙميءَ کي سڏ ڪري رومال هٽائڻ جو حڪم ڏنو، ڪڙميءَ حڪم جي تعميل ڪئي، ٻورين اکيون وڏي لاش جو چهرو ڏٺو ۽- خوشيءَ کان هنجو منهن ٻهڪڻ لڳو. اهو لاش سبل وين جي پياءُ جيمس وين جو هو-!

۽ جڏهين هو واپس موٽي رهيو هو ته هنجي اکين ۾ ڳوڙها هئا- انهيءَ احساس جي شدت کان، ته هاڻي هو محفوظ آهي.

[١٩]

”هاڻي مونکي اهو چئو پيو ٻڌائين ته تون نيڪ بڻجڻ جي تيارين ۾ آهين.-“ لارڊ هينري پنهنجون خوبصورت آڱريون گلاب جي پاڻيءَ سان ڀريل هڪ پيالي ۾ وجهندي تکي آواز ۾ چيو- ”بس تون هوندي ڏي هر لحاظ کان نيڪ آهين، مهرباني ڪري پاڻکي بدلائڻ جي ڪوشش نه ڪر-“

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

”نہ هينري نہ—“ بورين ڪند ڏوٽيندي چيو— ”مون زندگيءَ ۾ گهڻائي ڪڏا ڪم ڪيا آهن، بس هاڻي وڌيڪ ڪو برو ڪم نہ ڪندس، مون ڪلهہ کان ئي نيڪ ڪمن جي شروعات ڪري ڇڏي آهي—“

”ها— ڪلهہ تون هئين ڪٿي—؟“ هينري پڇيو.

”ڪلهہ آءٌ هڪ ڳوٺ ۾ وڃي هڪ ننڍڙي سراءِ ۾ ترسيو هوس—“

”جاني—! ڳوٺ ۾ رهي تہ هرڪو ماڻهو نيڪ بڻجي سگهي ٿو، اتي جذبات کي اڀارڻ واري ڪا شئي ئي ناهي، ڳوٺاڻا ماڻهو انهيءَ ڪري تہ اڻ سڌريل هوندا آهن. مهذب هئڻ ڪا سولي ڳالهہ ناهي، انهيءَ منزل تي پهچڻ جا ٻہ فقط ٻہ ئي رستا آهن—— هڪڙو رستو آهي سڌاري جو ۽ ٻيو آهي بگاڙ جو. ڳوٺاڻن ويچارن کي نہ ئي رستو ٿو ملي نہ هو، نہ هيڏانهن جا نہ هوڏانهن جا، تنهنڪري سدائين تڏائي ۽ ماٺار ۾—“

”سڌارو ۽ بگاڙ ٻئي هڪ هنڌ ٻہ رهي سگهن ٿا—؟ انهيءَ خيال کان ٻہ مونکي ٻڌو ٿو ٿئي، هينري آءٌ سچ پچ پاڻکي بدلائي رهيو آهيان—“

”پر تو مونکي اهو نہ ٻڌايو ئي ڪونہ تہ ڪهڙي نيڪ ڪم سان شروعات ڪئي اٿئي—“

”ٻڌ، آءٌ توکي ٻڌايان ٿو اها ڪهاڻي ٻـي ڪنهنکي ٻڌائڻ جهڙي ٻہ ناهي، ٻڌ، مون هڪ ڇوڪريءَ کي گناهہ تي راضي ڪيو ۽ پوءِ گناهہ ٿيڻ کان اڳ ئي هنکي ڇڏي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏنم ـــ ظاهر ۾ هي هڪ بي مقصد ڳالهه ٿي ڀانئجي پر تون ضرور سمجهي ويو هوندين تہ منهنجي انهيءَ عمل جو ڇا مقصد هو، هوءَ هڪ خوبصورت ڳوناڻي ڇوڪري هئي، بالڪل سبل وين جهڙي، سبل ـــ! هاءِ اها ڪهاڻي ڪيڏي نہ پراڻي ٿي چڪي آهي ـــ! خير، مونکي هن ڇوڪري سان بيحد محبت هئي، آءٌ هفتي ۾ ٻہ ٽي ڀيرا هنسان ملڻ لاءِ هنجي ڳوٺ ويندو هوس، ڪلهه هوءَ مونکي هڪ باغيچي ۾ ملي، اتي هوءَ منهنجي هر خواهش پوري ڪرڻ تي راضي ٿي وئي ۽ ٻي ڏينهن صبح جو مونسان پيچي هاڻ جو پڪو وعدو ڪيائين، پر پوءِ مون هن کي بي داغ ڇڏي ڏيڻ جو پختو ارادو ڪيو ۽ کيس انهيءَ حالت ۾، بي داغ بي گناه ۽ بي عيب، ڇڏي ڏنم“

”۽ آءٌ ڀانيان ٿو تنهنجي انهيءَ اچوتي خيال ۽ اچوتي عمل تو کي خوشين جي مستيءَ مست ڪري ڇڏيو هوندو۔“ هينري ڊورين جي ڳالهه پوري ٿيڻ نہ ڏني ـــ ”پر آءٌ هيئن چئي ٿو تنهنجي ڪهاڻيءَ کي ختم ڪريان تہ تو هن کي هڪ سنو سبق ڏئي هنجي دل ٽوڙي ڇڏي، نيڪ بنجڻ جي شروعات بہ اجها ائين ڪئي اٿئي ـــ!“

”توبهہ هينري، ڪيڏو نہ ڪئور آهين جو اهڙيون ڳالهيون ٿو ڪرين، هيٺي ـ هن جو اهوئي نالو آهي ـــ دل شڪستي نہ ٿي آهي، برابر مونکان جدا ٿيڻ وقت هوءَ روئڻ لڳي هئي، دلگير ٿي هئي، پر هوءَ ذلت کان جا بچي وئي، هوءَ خوش رهندي....؟

”۽ پنهنجي محبوب جي بيوفائي تي روئندي رهندي۔“ هينري ڪلندي چيو۔

”ٻورين پارتون اڪيلو ٻارن جهڙا ڪم ٿو ڪرين، سوچ ته سهي هاڻي جا هن غريب جي شادي سندس ئي حيثيت جي ڪنهن ڪهري ڪرڏي ڪڙميءَ سان ٿي ويندي ته ڇا هوءَ پنهنجي مڙس سان محبت ڪري سگهندي ۽ خوش رهندي؟ جڏهين ته هوءَ تو جهڙي نفيس ۽ باحيثيت شخص جو پيار ۽ آرڏسي چڪي آهي، ظاهر آهي هنجي حياتي برباد ٿي ويندي، بهرحال تنهنجي شروعات ئي خاطر خواه نه ٿي۔“

”هينري! تنهنجيون ڳالهيون منهنجي برداشت کان ٻاهر آهن، تون هميشه هر ڳالهه تان ٺٺول ڪندو آهين ۽ پوءِ نهايت پياڪ صلاحون ڏيندو آهين، مون ناحق توسان ڳالهه ڪئي، خير مون جيڪي ڪيو نيڪ ڪيو، تون پنهنجون نصيحتون پاڻوٽ رک، هاڻي ڪا خبرچارڪر۔“

”ٻي خبر هيءَ آهي ته ماڻهو باسل هالورڊ جي گمرتيڻ جي اجا به چوپڇو پيا ڪن۔“

”هون!“ ٻورين منهن ۾ گهنڊ وجهندي ۽ بوتل مان شراب اوتيندي چيو۔ ”مون ته سمجهو هو ماڻهو هنکي وساري چڪا هوندا۔“

”انهيءَ موضوع تي ماڻهو فقط ڏيڍ مهيني کان ته ڳالهائڻ لڳا آهن، انگلستان جا ماڻهو ڪو موضوع ڪٿن ته ٽن مهينن کان اڳ انجي پڇر ئي چو ڇڏين، خير اسڪات

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لينڊ يارڊ پوليس جو زور انهيءَ تي آهي ته باسل نائين نومبر تي آڌي رات واري گاڏيءَ ۾ پيرس لاءِ روانو ضرور ٿيو آهي ۽ فرانسسي پوليس جو اعلان آهي ته باسل پيرس پهتو ئي نه آهي....“

”تنهنجي خيال ۾ باسل سان ڇا وهيو واپريو هوندو، هينري.؟“ ڊورين گلاس روشني ۾ جهليندي پڇيو، هو پنهنجي انهيءَ حوصلي تي حيران ٿي رهيو هو جو هن موضوع تي پاڻ بحث ڪرڻ لڳو هو.

”منهنجو ڪو خيال ئي ڪونهي، جي باسل پاڻ ئي ڪٿي لڪي ويو آهي ته انهر منهنجو ڇا ۽ جي گذاري ويو آهي ته آءٌ هن بابت ذرو به سوچڻ نٿو چاهيان، موت وارين ڳالهين کان مونکي هميشه خوف ٿيندو آهي، مونکي ان سان نفرت آهي-“

”ڇو ڀلا-؟“ ڊورين ڪجهه بي چين ٿيندي پڇيو.

”ڇاڪاڻ ته-“ هينري هڪ ڪافوري شيشي نڪ هيٺان جهليندي چيو- ”ڇاڪاڻ ته ماڻهو هر شئي کان بچي سگهي ٿو سواءِ موت جي، موت کان بچڻ ناممڪن آهي. هن اڻويهين صديءَ جون فقط به حقيقتون اهڙيون آهن جن جي ڪو صحيح وضاحت نٿو ڪري سگهي، هڪڙو موتُ ۽ ٻي ڪمينپائي — ڇڏ انهن ڳالهين کي ڊورين، پيارا هل ته هلي ميوزڪ روم ۾ ڪافي پيئون، تون پيانو ته وڄاءِ يار جيڪو جوان منهنجي زال کي وڄائي ويو سو پيانو ڏاڍو سٺو وڄائيندو هو، ويچاري وڪٽوريا—! مونکي ڏاڍي وڻندي هئي، هن

ڪانسواءِ گهر ڏي سچو پيو لڳي. اذدواجي زندگي بس هڪ عادت آهي ٻيو ڇا آهي-! هڪ نهايت بڇڙي عادت- پر ماڻهو اڪثر بڇڙيون عادتون ڇڏي ٻه ته پڇتائيندو آهي، بلڪ شايد بڇڙين عادتن کي تياڳڻ تي جيترو پڇتاءُ ٿيندو آهي اوترو ٻي ڪنهن عمل تي نه ٿيندو هوندو، بريون عادتون انسان جي شخصيت جو اهڙوئي لازمي جز هونديون آهن-"

ڊورين ڪجهه نه ڳالهايو ۽ خاموشي سان اٿي اچي ميوزڪ روم ۾ پيانو تي ويٺو ۽ انجي ڪنجين تي پنهنجون خوبصورت ڳوريون آڱريون هلائيندو رهيو. ڪافي آئي ته هن هينري کان سوال ڪيو:

"هينري، تو ڪڏهين اهو خيال آيو آهي ته باسل متان قتل ڪيو ويو هجي؟"

"باسل مشهور ماڻهو نه هو" هينري اوٻاسي ڏيندي چيو.

"آخر ڪنهنکي ڪهڙي ضرورت پئي هوندي هنکي مارڻ جي-؟ اهڙو هوشيار به نه هو جو ڪو دشمن هجيس، مونکي به هنھ فقط هڪ پيري ڏي چاه پيدا ٿيو جڏهين هن تنهنجي محبت ۾ اڙجڻ جي ڳالهه ڪئي ۽ اهو به پڌايو ته تو هنجي فن کي نئين تحريڪ ڏني آهي، باقي هو صفا موڳو مرلڳٽ-"

"يار آءٌ هنجو ڏاڍو شيدائي هوس-!" ڊورين اندر ۾ جهرندي چيو- "پلا، ماڻهو ائين ڪونه ٿا چون ته باسل قتل ڪيو ويو آهي؟-"

"اوهو، ڪي اخبارون لکن پيون ته هو قتل ڪيو ويو آهي پر منهنجي خيال ۾ انهن جو انومان غلط آهي، باسل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اهڙين جاين تي وچڻ وارو ٿي ڪونه هو جتي خونريزي ٿيندي آهي-“

”۽- هينري- جي آءٌ چوان ته مون باسل کي خون ڪيو آهي، ته....؟“ اهي اکر چئي ٻورين پنهنجون نگاهون هينري جي چهري تي کپائي ڇڏيون.

”ته آءٌ سمجهندس ته تون پاڻکي هڪ اهڙي ڪردار لاءِ پيش ڪري رهيو آهين جنهن لاءِ تون بالڪل موزون نه آهين. هر قسم جو ڏوهه ڪمينپائي آهي جهڙي طرح هر قسم جي ڪمينپائي ڏوهه آهي. ۽ تو ۾ قتل جهڙو ڏوهه ڪرڻ جيتري ڪمينپائي آهي ئي ڪانه. معاف ڪجان جو آءٌ تنهنجي سگهڻي هڻ تي چوٽ ڪري رهيو آهيان، پر ايترو ضرور چوندس ته تو ۾ ڏوهه ڪرڻ وارو ظرف ئي ڪونهي، ڏوهه ته گهٽ درجي جا ماڻهو ڪندا آهن جو هو ڏوهه کي ايتري ئي اهميت ڏيندا آهن جيتري اسين فن کي ڏيندا آهيون— انکي جوش ۽ حيرت پيدا ڪرڻ جو هڪ ذريعو سمجهي-“

”تنهن جي معنيٰ ته اهڙي سنسني- يعني جوش ۽ حيرت-پيدا ڪرڻ لاءِ ماڻهو ساڳيو ڪم وري وري به ڪري سگهي ٿو-؟ هڪ ڀيرو قتل ڪرڻ وارو ماڻهو ٻيو ڀيرو به قتل ڪري سگهي ٿو-؟ ائين ته نه آهي نه-؟“

”لطف آهي ئي ان ڪم ۾ جو بار بار ڪيو رهجي-“ هينري وڏو ٽهڪ ڏيندي چيو- ”اهو ته زندگي جي بيحد اهم اسرارن مان هڪڙو اسرار آهي، بهرحال منهنجو خيال

آهي ته. ڪنهنکي قتل ڪرڻ هڪ غلطي آهي، ماڻهو اهڙو ڪم ٿي ڇو ڪري جنهن بابت رات جي ماني بعد گفتگو ڪندي به خوف ڪائي. خير هاڻي باسل جي ڳالهه ڇڏي ڪو ٻيو موضوع ٿا ڪڍون ـــ ڪاش مونکي تنهنجي ڳالهه تي اعتبار اچي سگهي ته هو تنهنجي هٿان قتل ٿي سچ پچ هڪ حقيقي رومانوي انجام کي پهتو آهي، پر مونکي اعتبار ايندوئي نه. آهه ته پانيان ٿو هو اومني بس مان سين نديءَ ۾ ڪري پيو ۽ مري ويو، هنوقت هو نديءَ جي پيٽ ۾ پئيءَ پر ستو پيو هوندو...."

ڊورين ڪجهه نه پي ڪڇيو، هينري چپ ڪئي ته هن هڪ ڊگهو ساه کنيو پر خاموش رهيو.

"ها ڊورين" هينري وري هن سان مخاطب ٿيو. "مون ڇيو ته عرصي کان باسل وري ڪو شاهڪار نه ڻاهي سگهيو، جيئن ٿي تو هن سان سنگت ٽوڙي ڇڏي تيئن ٿي هن جو فن سان ناتو ٽٽي ويو، تون هن جو سٺو دوست نه رهئين ته هو سٺو فنڪار نه رهيو، پر اوهانجي جدائي ڪهڙي سبب کان ٿي؟ شايد تون هنمان بيزار ٿي پئين، جي ائين آهي ته هو توتي اجا ڪاوڙيل هوندو. ڇوته جيڪي بيزار ڪندا آهن تن ۾ وري درگذر جي وصف نه هوندي آهي. پلا تنهنجي انهيءَ خوبصورت تصوير جو ڇا ٿيو جا هن ٺاهي هئي؟ گهڻي وقت کان مون اها نه ڏٺي آهي."

"تون اهڙي شئي جي ڇو پيو پڇار ڪرين جنهن شئي کي مون ٿي ڪڏهن سٺو نه پانيو، انهيءَ کي ڏسي مونکي

اهو عجيب شعر دل تي تري ايندو هو:

-”هڪ بي روح چهرو- ڇڻ غم جي تصوير....!“

”ها، اهو شعرڪجهه ان ريت هو، شيڪسپيئر جي ڊرامي هئمليٽ جو....“

هينري ٿهڪ ڏيندي هڪ آرام ڪرسيءَ تي ويهي رهيو:

”جي ڪو ماڻهو زندگيءَ ڪي فنڪاراڻي ڏانءَ سان ورتائي ٿو ته هن جو دماغ هنجي دل ٻنجو وڃي....“

ڊورين ڇپن ڏي ڇپن ۾ اهو شعر ورجائيندو ۽ ڳنڍوڳنڍ پيانو تي آڱريون هلائيندو رهيو. هينري هنکي اڌ کليل اکين سان ڇتائي ڏسندو رهيو، پوءِ هڪدم سوال ڪيائين:

”ڊورين، هي ته ٻڌاءِ ته، جي ڪو ماڻهو پنهنجو روح قيمت طور ڏئي سڄي دنيا خريد ڪري وٺي ته هنکي ڪيترو نفعو ٿيندو؟“

پيانو جا سر بگڙي ويا، ڊورين هينري ڏانهن گهور ڪري نهاريو:

”تون مونکان ڇو ٿو پڇين-؟-“

”بس فقط ان خيال کان پڇيم جو سمجهان ٿو ته تو وٽ ان سوال جو جواب هوندو، اهو سوال مون رستي ويندي هڪ بازاري واعظ جي واتان ٻڌو هو، پهرين ارادو ڪيم ته هنکي آءٌ ڏي ٻڌايان ته، ميان فن ۾ روح هوندو آهي مگر ماڻهوءَ ۾ نه هوندو آهي، پر سوچيم هو الائي سمجهي نه سمجهي-“

”ائين نه چئو هينري، روح هڪ زبردست حقيقت آهي،

روح خريد ڪري سگهجي ٿو وڪڻي سگهجي ٿو، روح جي روح سان مٺا مٺا ٿي سگهي ٿي، انکي زهر آلود ڪري سگهجي ٿو يا انکي ڪامل بڻائي سگهجي ٿو، اسان مان هر هڪ وٽ روح آهي-"

"پڪ اٿئي-؟"

"پوري پڪ اٿم-"

"هاء- تڏهين ته پڪ سان روح بابت به تون خام خيالي جو شڪار آهين چاڪاڻ ته اصل ۾ جنهن شئي بابت ماڻهوءَ کي پوري پڪ هوندي آهي انهيءَ ئي شئي جي ڪا حقيقت نه هوندي آهي. اها موتمار پڪ هٺ جو نتيجو آهي ايمان جو ۽ سبق آهي تخيل پرستي جو. ڊورين تون به ڪجهه زياده ئي گنڀير ٿيندو ٿو وڃي، ڀلا پنهنجو هن دور جي اجاين وهمن اجاين اعتقادن ۾ ڇا وڃي-! نه نه، روح وغيره ۾ اسانجو ايمان نه رهيو آهي، ڇڏ اهي اجايون ڳالهيون دوست پيانو تي ڪو راڳ ڇيڙ ۽ مونکي اهو ٻڌاء ته تنهنجو حسن تنهنجو جوڀن اجا به ڇو دائم قائم آهي، تو وٽ ڪو راز آهي، آءٌ توکان فقط ڏه سال وڏو آهيان پر منهنجو رنگ روپ بگڙي ويو آهي ۽ تون اجان به سچ پچ ساڳي سونهن جو مالڪ آهين بلڪ اڄ رات ته تون اجان ئي وڌيڪ ناهوڪو ٿو ڏسڻ ۾ اچين، برابر تون بدلجي رهيو آهين پر منهن مهانڊي ۾ اصل نه بدليو آهين،

"مهرباني ڪري مونکي اهو گُر ٻڌاء، ٻيهر جواني ماڻڻ لاء آءٌ سويل اٿڻ، ورزش ڪرڻ ۽ عزت دار بڻجڻ کانسواء

ٻيو سڀڪجهه ڪرڻ لاءِ تيار آهيان، هاءِ، جواني جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي-! ٻڍي ماڻهوءَ جو الميو اهو ناهي ته هو ٻڍو آهي بلڪ هن جو الميو هي آهي ته هو ٻڍو آهي ۽ ڪو ٻيو اڃان جوان آهي— منهنجا ٻه ڪي دک آهن، ڪي غم آهن ۽ ڪي سور آهن جنجي توکي ڪا خبر ناهي ڊورين-! خير تنهنجو ڪجهه نه بگڙيو آهي-"

"آءٌ اهو ساڳيو نه رهيو آهيان هينري-"

"تون ساڳيوئي آهين، منهنجي بباقي بچيل جيون جو خير گهر انکي ويراڳ سان ويران نه ڪر، پاڻکي ساڳي طرح بي داغ ۽ سالم رک، تنهن ڪانسواءِ پاڻ کي فريب نه ڏي، ڏس زندگي ارادي ۽ نيت جي تابع نه هوندي آهي، زندگي رڳن ۽ نسن جي تاندوري جو هڪ منجهيل معاملو آهي جنهن ۾ فڪر لڪو ويٺو هوندو آهي احساس ويٺو سپنا سجائيندو آهي، تون پاڻکي ڪيترو به مضبوط ۽ محفوظ سمجهه پر آءٌ توکي ٻڌايان ٿو ته اسانجي زندگي جو مدار اهڙين شين تي آهي جي ظاهر ۾ رواجي اهميت جون آهن مثال طور ڪو وسري ويل شعر وري ياد اچي، ڪا سهڻي ياد وري دل تي تري اچي، براُئوننگ ڪنهن هنڌ اهو فلسفو بيان ڪيو آهي پر اسانجو احساس به اسانکي اها حڪمت سيکاري ٿو، مونسان ته ائين ٿيندو آهي جو ڪڏهين اچي سوسن جي خوشبوءِ اوچتو اچي منهنجن حواسن تي ڇانئجي ويندي آهي ته آءٌ وڏي هڪ مهنو ڏاڍو خوش خورم گذارڻ جهڙو ٿي ويندو آهيان، ڊورين، تون اهو آدرش آهين جو اڄ جو

دور تنهنجي ئي تلاش ۾ آهي پر تنهنجي بدران ورڪ اهو ئي ميڙيو اٿس جنهن مان ڪيس هميشه خوف رهي ٿو، دنيا اسان ٻنهي جي برخلاف ڏاڍي واويلا ڪئي آهي پر تنهنجي هميشه پرسوچا ڪئي اٿس ۽ ڪندي رهندي. مونکي ڏاڍي خوشي آهي ان ڳالهه جي جو تون ڪو فنڪار نه ٿئين ۽ پنهنجي اندر مان ڪجهه تخليق ڪري پيش نه ڪيئه نه ڪا تصوير نه ڪا مورت بلڪ تو پنهنجي زندگيءَ کي ئي پنهنجو فن ڪري ورتايو، تون پاڻ هڪ رسيلو راڳ بنجي وئين، تنهنجي زندگي جو هڪ هڪ ڏينهن هڪ غزل آهي.“

بورڊن پيانو جي ڏي اٿي ڪڙو ٿيو ۽ پنهنجن وارن ۾ هٿ ڦيرائيندي جهيڻي آواز ۾ چيائين:

”خير، مون ڏاڍي البيلي زندگي گذاري آهي. پر هاڻي مونکان اهڙي البيلائي نه ٿيندي، هاڻي آءٌ اهي رنگين ڏينهن ۽ رنگيليون راتيون نه گذاريندس هيئري، تون مونکي اهي اڃيپي جون ڳالهيون نه ٻڌائيندو ڪر، اهي غير معقول دليل نه ڏيندو ڪر، تو کي منهنجي هر معاملي جي خبر ڪانهي، جي چاڻي وٺين ته جيڪر تون ئي مونکان منهن مٽائي وڃين، تون ڪلهين پيو هيئري؟ نه ڪل هيئري نه ڪل.“

”جاني تون پيانو وڄائيندو ره، ڏس ميرانجهڙي آڪاش ۾ چنڊ ڪيئن پيو ٻهڪي ۽ پاڻي ته تون ساز وڄائيندو رهين نه هو جيڪر ڌرتيءَ تي لهي اچي! نه؟ چڱو هل ته ڪلب هلون، ها، اتي هڪ نوجهڙو ئي سهڻو جوان توسان ملڻ چاهي ٿو ڏاڍو بيقرار آهي توسان ملڻ لاءِ، سچ ته هنکي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏسي مونکي تون ياد ايندو آهين-"

"اميد ته ائين نه هوندو-" ٻورين پنهنجي اندر جو ڏک پنهنجين اکين ۾ آڻيندي چيو.

"ٻيو ته آءٌ بيحد ڏکل آهيان، يارهن ڏيا آهن هاڻي سمهڻ ڏيو گهران-"

"تون پلي بدلجي وڃ پيارا، پر مونسان ته ساڳيو ئي هل، پاڻ ٻئي ساڳي طرح دوست ئي رهنداسين-"

"۽ دوست ئي ڪري تون مونڏانهن اهڙو ڪتاب موڪليو جنهن منهنجي رڳ رڳ ۾ زهر ڀري ڇڏيو-؟ هينئري وعدو ڪر ته اهو ڪتاب وري ڪنهن کي به نه پڙهائيندين، جيڪو اهو ڪتاب پڙهندو سو نقصان پرائيندو-"

"يار تون ته سچ پچ نيڪوڪار بنجڻ لڳو آهين-! ڇٿبو تون جلدئي نئين جاڳرتا جو حامي بنجي ماڻهن کي پنهنجن ڏي گناهن ۽ انهن جي خراب نتيجن کان خبردار ڪرڻ لڳندين-؟ ڏڏهين واه جو ڪم ڪندين دوست-! پر ڏڏهن به انهيءَ مان ڪجهه ڪونه ورندو، تون جيڪي آهين سوئي رهندين، ۽ اهو به ٻڌي ڇڏ ٻورين ته- ڪو به ڪتاب ڪنهنجي به سياهه کي زهر آلود نٿو ڪري سگهي، نه انسان جي عمل تي ڪو اثر يا زور نٿو رکي، البت عمل جي خواهش کي نابود ڪري ٿو ڇڏي، نه ته هڪ نهايت عمدي خوبصورت نسقل منيءَ مثل آهي جنهن ۾ ڪو ٻيج ڇاپي ڏي نٿو سگهي. جن ڪتابن کي ماڻهو غير اخلاقي ڪتاب چون ٿا سي اصل ۾ سندن ڏي افعالن جو آئينو آهن- ۽ بس. خير پاڻ ادب

تي ڪو بحث مباحثو نہ ڪندا سين. تون سپاڻي مونوت اڄ تہ پارهين بجي گڏجي گهوڙيسواري ڪنداسين، ياد ڪري اچجانءِ_"

"سچ پچ اچان چا_؟_"

"پڪ سان اچجانءِ_"

"چڱو، آءٌ وقت سر پهچي ويندس_"

ائين چئي ڊورين دروازي ڏانهن وڌيو، ڪن پل لاءِ هڪ ڪي بيهي رهيو ڄڻ اچا ڪجهہ چوڻو اٿس_ پر پوءِ هڪ ٿڌو ساهہ کڻي ڪجهہ چوڻ بنان ئي ٻاهر نڪري ويو.

[٢٠]

رات خوشگوار هئي، ڪجهہ ايتري گرم جو هن پنهنجو اوور ڪوٽ لاهي ٻانهن تي ڪيو ۽ پنهنجو ريشمي مفلر بہ گلي ۾ نہ وڌائين. سگريٽ ڇڪيندو هو پنهنجي گهر ڏانهن وڌي رهيو هو جو رستي ۾ ٻہ نوجوان هنجي پر مان لنگهي ويا، ٻنهي مان هڪڙي پنهنجي ساٿيءَ کي چيو:_ "هي مسٽر ڊورين گري اٿئي_"

۽ ڊورين سوچڻ لڳو_ "هي چا آهي جو اڳي ڪنهن جي واتان پنهنجو نالو ٻڌندو هوس ڪنهن کي پاڻ ڏانهن گهوريندو ڏسندو هوس، ڪو مونڏانهن اشارو ڪري ڳالهائيندو هو تہ ڪيڏو نہ سرهو ٿيندو هوس_! ۽ هاڻي_؟ پنهنجي نالي کان ئي بيزار ٿي پيو آهيان_! ڳوٺ ۾ رهيس تہ بہ اهڙو

گمنام تي جو اڌ ڪان وڌيڪ رهواسي مونکي اچا ۽ ڪونه سجاڻن ته ڪير آهيان، جنهن نازنين جي دل ڏناريم تنهنکي ته چيم ته هڪ غريب جو ٻار آهيان ۽ هوءَ ويچاري ويسهه ڪري ويٺي، هڪ پيري جو هنکي چيم ته آءٌ وڏو پاپي آهيان ته ڪاڻ لڳي چي پاپي ته پيدا ۽ بدشڪل هوندا آهن تون ته...... هنجو تهڪڙو ته ڪهڙو هو جهڙي ڪنهن سريلي پکيءَ جي تنوار—! هوءَ ابوجهه هئي پر هن وٽ جيڪي ڪجهه هو سو مونوٽ ناهي، آءٌ سڀ ڪجهه وڃائي ويٺو آهيان......"

گهر پهتو ته نوڪر اوسيئڙي ۾ هو، نوڪر کي موڪل ڏئي هو لائبرري ۾ اچي صوفي تي پئجي رهيو– "ڇا هيئري سچ تو چوي ته ڪير به تبديل نٿو ٿي سگهي اسين جهڙا آهيون تهڙا هئاسين ۽ اهڙائي رهنداسين–؟" هن سوچيو–

"هيئري چوندو هو آءٌ هڪ ڪومل گل جهڙو ڳيرو چوڪرو آهيان—! پر هاڻي، ڪيترو نه داغدار ٿي ويو آهيان–! گندا خيال ۽ گندو ذهن، خوف ۽ وسوسا ڪٺي ڏاريا اٿم–! ٻين تي شيطاني اثر وجهڻ وارو ۽ انهيءَ هلت تي خوش ٿيڻ وارو، ڪهڙن ڪهڙن سٺن سلڇڻن ماڻهن کي خراب ڪري ماڻهن ۾ ڪلڻ هاب ڪيم، ڇا انهن سڀني گناهن جو ڪو ڪفارو ڪونهي، ڪاتلافي ڪانهي–؟ مون لاءِ ڪا اميد باقي نه رهي آهي–؟

الا—! اها ڪهڙي نه پيانڪ گهڙي هئي جو همت ۽ جوش ۽ ٻاراڻي ضد ساري دعا گهريم ته منهنجو جوڀن منهنجي

سونهن ساپيا ساڳي رهي ۽ انجي زوال جو اثر انهيءَ تصوير تي ٿئي-! منهنجي هن سموري درگتي جو ڪارڻ اها دعا هئي، اها اندي خواهش-! منهنجي پاڻ جي مونکي برابر سزا ملندي رهي ها، پنهنجي ڪئي جو ڦل بروقت پائيندو رهان ها ته اج هي حال نه ٿئي ها، سزا جي ذريعي انسان پاڪ ٿيندو رهي ٿو، دعا گهرجي ته اها ته- "يا خدا اسانجي خطائن جي اسانکي سزا ڏي-" نه اها ته "اسانجا گناه ..معاف ڪر" چاڪاڻ ته خدا بيحد انصاف ڪرڻ وارو آهي.

هن لارڊ هينري؛ وٽان سوکڙي مليل اها خوبصورت آرسي جنهن جي چوڌڪ ۾ ڪام ديوتا ڪيوپڊ جي ننڍڙي مورتي نهيل هئي ميز تان کڻي ورتي ۽ پنل اکين سان انهر پنهنجو چهرو ڏسڻ لڳو- هن کي ياد آيو ته هڪ پيري سندس، هڪ ديواني چاهيندڙ هنکي هڪ خط ۾ لکيو هو- 'توں عاج ۽ سون مان جوڙيو ويو آهين جو دنيا ئي بدلجي وئي آهي-! تنهنجن سهڻن چپن جا پيچ ۽ ور تاريخ کي نئين سر لکي رهيا آهن...' هن اهو جملو وري وري اچاريو ۽ پاڻ کن لائي پڙو، ۽ آرسيءَ ۾ پنهنجي من موهڻي منهن کي ڏسي هنجي اندر ۾ پنهنجي پاڻ سان نفرت جي هڪ لهر اٿي ۽ — هن آرسيءَ کي زور سان فرش تي ڦٽي ڪري پيرن ۾ چيپاٽي پرزا پرزا ڪري ڇڏيو- "اها منهنجي سونهن منهنجو جوين آهي جنهن مونکي تباه ڪيو، اهي ٻئي شيون نه هجن ها ته هيترو داغدار نه ٿيان ها-! جواني ڇا آهي-؟ جوانيءَ مونکي ڇا ڏنو-؟ سڪٽا جذبا سڪٽا خيال جن مان فقط روڳ

پرايم، نہ پارائي وچي ها مونکي جوانيءَ جي اها وردي جنهن مونکي ڪاري بگاڙي ڇڏيو!

–پر مونکي ماضيءَ بابت نہ سوچڻ گهرجي، فقط پنهنجي ذات ۽ پنهنجي آئندي جو فڪر رکڻ کپي، جيمس وين هڪ بي نام قبر ۾ هليو ويو، الان ڪيمپبيل منهنجو راز ظاهر ڪرڻ کان اڳ خودڪشي ڪري ڇڏي، باسل هالورڊ جي گمشدگيءَ جي ڇوپڇو بہ پوين پساهن ۾ آهي، آءٌ هر لحاظ کان محفوظ آهيان– ۽ هي جو منهنجي دل تي بي انداز بوجهہ آهي سو باسل جي موت جو نتيجو ناهي، هي تہ منهنجو پنهنجو روح آهي جو مونکي ٻيو ڇپي ۽ ڇيچلائي! باسل جو موت نہ پر منهنجي جيئري روح جو موت ٻيو مونکي جهوري–! باسل منهنجي اهڙي تصوير ناهي جنهن منهنجي جيون کي داغ داغ ڪري ڇڏيو ۽ پوءِ مونسان اهڙيون ڳالهيون ڪيائين جي سهڻ جهڙيون نہ هيون، مونکي جنون سوار ٿيو ۽ مون هنکي ماري ڇڏيو–!

– مونکي هڪ نئون جيون گهرجي–. ۽ مون انهيءَ قدم وڌايو آهي، مون هڪ معصوم ڇوڪريءَ کي پنهنجي اثر کان آجو ڪيو جو کيس داغدار ڪري سگهيو ٿي، اڳتي ڪنهنجي بہ معصوميت سان ڪابہ کيڏ نہ کيڏيندس، آءٌ نيڪ ٿيندس–! تڏهين– تصوير ۾ بہ ضرور ڪو ڦيرو آيو هوندو–؟ هي جو پنهنجو اندر اجارڻ جو سعيو ڪيو اٿم تہ ضرور تصوير جو چهرو بہ اجريو هوندو–! ڏسان تہ سهي شايد ان چهري تان بدڪاريءَ جا گدلا داغ لهي ويا هجن–!"

اها آس ساري، ارادو ڪري هن ميز تان بتي کڻي ۽ چپ چپات ۾ مٿي چڙهڻ لڳو، انهيءَ ڪمري جـو دروازو کوليندي عجيب سرهائيءَ جي مرڪ هنجي جوان خوبصورت چهري تي پکڙجي وئي ـــ ها چـو نه ـ؟ آءٌ نيڪ ٿيندس ۽ تصوير مان اها ڪراهت اها قباهت ويندي رهندي پوءِ ان کـي ڏسي خـوف نه ٿيندو ـ!" هن جـي دل تان بار هلڪو ٿيڻ لڳو.

هو خاموشيءَ سان ڪمري ۾ داخل ٿيو ۽ دروازو اندران بندڪري ڇڏيائين. ۽ پوءِ تصويرتي پيل ڪپڙوڇڪي لاهي ڇڏيائين ـــ "آه ـ!" صـدمـي ۽ ڪروڌ کـان هنجي اندر مان هڪ دانهن نڪتي ۽ هـو ٿڙڪڻ لڳو ـــ! تصوير جي چهري تي اهائي ڏڪار هئي، اُ ئين ۾ اهائي عياري ۽ چپن تي اهائي مڪاري ـ!

اجـان ڏي بچان جهڙي، ويتر اڳـي کـان وڌيڪ بچان جهڙي صورت، ۽ هاڻي ته انجي هٿن تي رت جا ڇٽا وڌيڪ تـازا ۽ گهرا ٿي ڏسڻ ۾ آيا ـــ تڏهين ڇـا اها به منهنجي محض خودپسندي ۽ سڪئو هـئـ هو جنهن تحت مون اهو هڪ نيڪ ڪم ڪيو ـ؟ يا اها به منهنجي ڪنهن نئين هنگامي نئين جذبي جي تلاش جي خواهش هئي جنهن مونکان اهو ڪم ڪرايو ـ جيئن هينري هڪ پيري ٽوڪ ڪندي چيو هو ـ؟ ۽ رت جا نشان اڳي کان وڌيڪ ڇٽا ۽ وڏا ڇو آهن ـ؟ هنجي ته پيرن تي به رت جـا داغ آهن جڻ تصوير جي ڏي هٿن مان ٽميا هجن ـ؟

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تہ ڇا ڏوھ جو اقرار ڪري ڦاسي چڙھڻ قبوليان—؟ ھونھہ—
(ھن ٺھڪ ڏنو) اھو تہ خيال ئي ڀيانڪ آھي، ڪير اعتبار
ڪندو، ھاڻي ڪو قتل جو نشان ئي نہ رھيو آھي، ماڻھو
مونکي ڇريو چوندا، ڪلندا ۽ ڪنھن بند ۾ بند ڪري ڇڏيندا.
پر تہ بہ اھو منھنجو فرض آھي تہ آءٌ لوڪ اڳيان پنھنجي
ڏوھ جو اقرار ڪريان ۽ انجي نتيجي ذلت ۽ خواري برداشت
ڪريان تہ جيئن ڪفارو ادا ٿي وڃي، خدا برحق موجود
آھي ۽ ھو بندن کي حڪم ٿو ڏي تہ پنھنجن گناھن جو اقرار
ڪن ڌرتي ۽ تي بہ ۽ آسمان تي بہ، دنيا ۾ بہ ۽ آخرت ۾ بہ،
انھيءَ اقرار انھيءَ ڏوھ پاس ڪان سواءِ ٻي ڪنھن بہ عمل
سان آءٌ پاڪ ۽ پوتر نہ ٿي سگھندس. گناھ—؟ باسل جو خون
تہ ڪو ايڏو وڏو گناھ ڪونھي پر— ھا، ھن ڇوڪريءَ سان
جو ورتاءُ ڪيم، ھنکي بہ داغ ڇڏي ڏنم سو محض منھنجو
سڪڻو ھٺ ھو، نيڪيءَ جو پتلو بڻجي ويس سا محض منھنجي
بھرويت ھئي، پاڻ کي فراموش ڪيم سو ھڪ نئين جذبي
۽ ولولي جي تلاش جو محض بھانو ھو، پر ھن معاملي ۾
منھنجو گناھ انھن تن حقيقتن کان بہ شايد ڪجھہ وڌيڪ
آھي، پر اھو مونکي ڪير ٻڌائيندو—؟
.....تہ ڇا سڄي زندگي انھيءَ خوف ۽ دھشت ۾ ديڄي
گذارڻي اٿم—؟ ماضيءَ جو بار ڪلھن تي کڻندو وتان—؟ ڏوھ
جو اقرار ڪريان—؟ ثابتي—؟ ھا، فقط ھيءَ تصوير ئي تہ باقي
بچيل ثابتي آھي، ھن کي بہ تباھ ڪري ڇڏڻ گھرجي، ھيترو
وقت بہ اجائي ھنجي رکشا ڪيم، ھن فقط ھڪ پيرو مونکي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

خوشي ڏني باقي سڄي عمر رڳو مونکي منهنجون خطائون ياد ڏياريندي رهي، مونکي راتيون جاڳائيندي رهي، مونکي ڏيڇاربندي رهي، منهنجي جذبات ۾ هن رڳو اداسي ۽ ويا ڪلتا ڀري ڇڏي، هيءَ منهنجو ضمير بڻجي وئي منهنجي اندر آتما بڻجي وئي، آءٌ هن کي ضرور تلف ڪري ڇڏيندس ناس ڪري ڇڏيندس.!

هن هيڏانهن هوڏانهن نهاريو ته هنکي اهو چاقو نظر چڙهيو جنهن سان باسل جو قتل ٿيو هو. هن ڪيترا ڀيرا انکي ڌوئي پوئي صفا ڪيو هو، باسل جي خون جا اهڃاڻ ميسارڻ لاءِ.__هن چاقوءَ تصوير جي مصور کي قتل ڪيو اڄ هي چاقو مصور جي تصوير کي به قتل ڪندو_ ۽ بس، اهوئي مقصد آهي- اهڙي طرح منهنجو ماضي به قتل ٿي ويندو پوءِ آءٌ آزاد هوندس، اهڙي طرح روح سان رچيل جيون ختم ٿي ويندو ۽ پوءِ ضمير جا ڌڙڪا ۽ چتاءُ نه ملندا ۽ مونکي سڪون ملي ويندو.___هن چاقو کنيو ۽ تصوير تي وهائي ڪڍيائين.

ڪمري ۾ هڪ دانهن ٿي ۽ هڪ ٺڪو ٿيو_

پيڙا جي اها دانهن ايڏي ڀيانڪ هئي جو هيٺ سنتل نوڪر چاڪر جاڳي پيا ۽ پنهنجن ڪمرن مان نڪري آيا، به معزز ماڻهو جي عين انهيءَ وقت ٻاهران اچي لانگهائو ٿيا هئا تن به رڙ ٻڌي ۽ بيهي رهيا، ٿوري دير تائين بنگلي ڏانهن ڏسندا رهيا ۽ پوءِ اڳتي وڌي پوليس جي هڪ سپاهي کي وٺي آيا، هنن ڪيترا ڀيرا دروازي جي گهنٽي وڄائي، بنگلي

جي ڇت واري ڪمري جي دريءَ مان روشني نظر آئي ٿي باقي سڄي بنگلي جون بتيون بند هيون. گهنٽيءَ جو ڪو جواب نه پي مليو. ٿوري دير ترسي سپاهيءَ ٻاهرين ڏيڏي تي چڙهي اندر نهاريو. ٻن معززن مان هڪڙي سوال ڪيو:

”ڪانسٽيبل! هي ڪنهن جو گهر آهي؟“

”مسٽر ڊورين گري جو سائين“ جواب مليو.

هنن ٻنهي هڪ ٻي ڏانهن نهاريو، طنز واري مرڪ ٻنهي جي چپن تي پکڙي ۽ پوءِ حقارت سان کلندا هڪ طرف رستو وٺي هليا ويا. اندر نوڪرن واري حصي ۾ نوڪر پاڻ ۾ سس پس ڪندا رهيا، پوڙهي مسز ليف هٿ مهٽيندي روئندي رهي ۽ فرانسس ته خوف کان سڄو پيلو پئجي ويو هو.

اٽڪل پندرهن منٽن کانپوءِ فرانسس هڪ ڪوچوان ۽ هڪ پيادي کي وٺي آيو. هو ٽئي چڙهيا، ڪمري جو دروازو کڙڪايائون پر ڪو جواب نه مليو. هنن وڏي واڪي سڏ ڪيا پر هر شئي خاموش هئي. نيٺ لاچار ٿي هو ڇت تي چڙهيا ۽ اتان بالڪني ۾ اچي دريون کولي ڪمري ۾ گهڙي آيا.

ڪمري ۾ سندن مالڪ جي بيحد خوبصورت ۽ من موهيندڙ تصوير- جهڙو خوبصورت ۽ من موهيندڙ هو پاڻ هو- برابر لٽڪي پئي هئي. تصوير جي حسن ۽ جوڀن ۾ ڪو فرق نه آيو هو.— ۽ فرش تي هڪ لاش پيو هو جنهنجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هٿ ۾ موجود چاقو سندس سيني ۾ کتو پيو هو، لاش جو چهرو ڪومايل ۽ گهنجيل هو، ڏڪار جهڙو هو. هو سڃاڻي نہ سگهيا تہ اهو بگڙيل چهري وارو لاش ڪنهنجو آهي، پوءِ انجي آڱرين ۾ پيل منڊين ڪي چڱي طرح جاچي ڏٺائون، تڏهين پڪ ٿين تہ لاش سندن مالڪ ـ ٻورين گري جو آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس پبليڪيشنس طرفان جلد شايع ٿيندڙ ڪتاب

١- حليم شو	حليم بروهي
٢- ٻارن لاءِ آکاڻيون	الطاف شيخ
٣- سورن سانديا‌س (ناول)	وڪٽر هيوگو
٤- مڪليءَ کان ملاڪا تائين (سفرنامو)	الطاف شيخ
٥- نيرهون سچ	امرتا پريتم
٦- مس سدا بهار چنبيلي (ناول)	الطاف شيخ
٧- سانپاهو سمونڊ جو (ٻيو ايڊيشن)	الطاف شيخ

ضروري اطلاع

(١) نيو فيلڊس جا ٻه يا ٻن کان وڌيڪ ڪتاب گهرائڻ تي پوسٽ خرچ ادارو ڀريندو باقي هڪ ڪتاب گهرائڻ تي پوسٽ خرچ گهرائيندڙ کي ڀرڻو پوندو. (٢) جواب لاءِ جوابي لفافو يا ٦٠ پئسن جون ٽڪيٽون موڪلڻ ضروري آهي (٣) صرف نيو فيلڊس جي ڪتابن لاءِ آرڊر موڪلڻ جي صورت ۾ جوابي لفافو ضروري نه آهي. (٤) ايجنٽ حضرات ڪنهن به ڪتاب جون گهٽ ۾ گهٽ پنج عدد ڪاپين جو آرڊر موڪليندا ڪن.

الطاف شيخ جو مشهور سفرنامو شايع ٿي ويو آهي.

جپان جن جي جيءَ سان

(ٻيو ايڊيشن)

قيمت ١٥-٠٠ رپيا

گهرائڻ لاءِ لکو: نيوفيلڊس پبليڪيشنس

ٽنڊو ولي محمد حيدرآباد

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو شايع ٿيل ٻيهون ڪتاب

جيپان رس

الطاف شيخ

خوبصورت ٽائيٽل   قيمت ١٥ رپيا

نيو فيلڊس پبليڪيشنس کان الطاف شيخ جا هيٺيان ڪتاب گهرائي سگهجن ٿا

١-	وايون وڻجارن جون	١٢ رپيا
٢-	منهنجو ساگر، منهنجو ساحل	١٢ رپيا
٣-	سي ٿي جوين ڏينهن	١٢ رپيا
٤-	سي ٻيڙيون رکين ٻاجهه سين	١٢ رپيا
٥-	جپان رَس	١٥ رپيا
٦-	پيار جي گهٽ	١٠ رپيا
٧-	ڇا جو ديس ڇا جو وديس	١٠ رپيا
٨-	ڳالهيون تنهن جپان جون	١٠ رپيا
٩-	خدا ڏي خط	١٠ رپيا
١٠-	ارائونڊ دي ورلڊ	١٢ رپيا
١١-	جاني ته جهاز ۾	١٠ رپيا
١٢-	سانپاهو سمونڊ جو	١٣ رپيا
١٣-	موج نه سهي مڪڙي	١٢ رپيا
١٤-	بندر بازاريون	١٢ رپيا
١٥-	الطاف شيخ جي ڊونڪ ٽان	١٢ رپيا
١٦-	بهترين سفرناما	١٥ رپيا
١٧-	جپان جن جي جيءَ سان	١٥ رپيا
١٨-	لنڊن ٽائين لغت	١٢ رپيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو شايع ٿيل اوڻٽيهون ڪتاب

عاشي (SHE)

* هن ناول ۾، حضرت عيسيٰ جي ولادت کان ٻه گهٽو اڳ جي هڪ پراسرار عورت جو هڪ نرالو داستان سمايل آهي، جيڪا بي پناه قوت، لازوال حسن ۽ غيرمعمولي سياڻپ جي مالڪ هئي__!
* جنهن ڪروڌ ۾ اچي پاڻ پنهنجي محبوب کي قتل ڪيو ۽ پوءِ ڪن صدين تائين هنجو انتظار ڪندي رهي.... ۽ جڏهن ڪن صدين کان پوءِ هو وٽس هليو آيو تڏهن زندگي جو اصول بدلجي چڪو هو....!
* مصري قوم کان ٻه گهٽو اڳ جي هڪ پراسرار قوم هن کي "سدا حيات فرمانروا عاشي" جي نالي سان سڏيندي ۽ سندس اطاعت ڪندي هئي___! مگر هنجي صورت ڏسڻ ٻه ڪين نصيب نه ٿي هئي___!
* هوءَ هڪ لاش سان گڏيل بيرئمڊ ۾ رهندي هئي!
* هي ناول ١٨٨٦ع کان باقاعدي لکن جي تعداد ۾ ڇپبو اچي ۽ هتون هٿ ڪپندو اچي. هن ئي ڪتاب جي تتبع (Adaptation) تي دنيا جي مختلف ٻولين ۾ اڪيچار ناول لکيا ويا آهن ۽ فلمون ناهيون ويون آهن.

مصنف: هينري رائڊر هئگرڊ
سنڌيڪار: فضل احمد بچاڻي گهرائڻ لاءِ لکو:

ڪل صفحا ٤٠٠
نيو فيلڊس پبليڪيشنس
قيمت -/25
ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد سنڌ.

آسيه

(ناول)

هي ناول به برک برطانوي ليکڪ هينري رائڊر هئگرڊ جي جڳ مشهور ناول THE RETURN of SHE, AESHA جو مڪمل ترجمو آهي جــو سندس ٻئي ناماچاري ڪتاب SHE جي ٻـي ڪهاڻيءَ سان لاڳاپيل آهــي. ٻئي ڪتاب پنهنجي پنهنجي جاءِ تي جدا جدا مڪمل ڪتاب به آهن ۽ هڪٻئي سان لاڳاپيل به. هي ٻئي برک ناول دنيا جي گهڻ وڌ مڙني ٻولين ۾ ترجمو ٿيا آهن.

— هڪ اعليٰ نسل جــي عورت هڪ ديــوي بنجي وئي. لازوال قوتن، بي پناهه حسن، دائمي زندگي ۽ وڏي اقتدار ۽ اختيار جي مالڪ بنجي وئي.

— هن جو محبوب، جوڪو ديوتا نه بلڪ هڪ عام انسان آهي، سو سندس قرب ماڻڻ لاءِ نه بيان ڪرڻ جهڙا ڪشٽ ڪاٽي جبل جهاڳي ڪشالا ڪڍي هن جي ڏي اچيا پٽاندر هن وٽ پهچي ٿو ته ٿو پر هنن ٻنهي جي وچ ۾ اهڙي ڏي ديوار آڏي اچي ٿي وڃي جا هڪ انسان ۽ ديوتا جي وچ ۾ هوندي آهي. هو وصل ۽ محض وصل چاهي ٿـو تـه ديوي هن کي اڻ لکيون اڻ ميون آسماني ۽ ڪائناتي پيتائون پيش ڪري سگهي ٿي، تخت تاج جا خزانا ۽ عبادتون ۽ اطاعتون موجود ڪري سگهي ٿـي پـر هـن لاءِ پنهنجن چپن جو چهاءُ نٿي سهسائي سگهي، هو زندگيءَ ڀر جي رفاقت گهري ٿو ته هن کي نه کٽندڙ حياتيءَ جي سوغات پيش ڪئي وڃي ٿي، پر جي هوءَ "عورت" بنجڻ لاءِ تيار ٿي ته...... ته ڪهڙو نتيجو ٿو نڪري؟—

قيمت: ٢٠٠٠ رپيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جو شايع ٿيل ستاويھون ڪتاب

غلامن جو ٻيڙو

هي ڪتاب ايرڪ ڪارڊر جي انگريزي ناول "SLAVE SHIP" جو سنڌي ترجمو آهي، جنھن ۾ 1843ع ڌاري ڏکڻ ڪئرولينا کان نڪتل غلامن جي ٻيڙي جيوبيليشن ۾ وار ڪاندارينڌڙ جھيڙا ۽ مقابلا. غلامن سان ٿيندڙ لڳ ڪاندارينڌڙ واقعا ۽ حادثا، ۽ ٽن انسانن جو خاتمو جنھن ۾ غيور اشانٽي قوم جي جوڙي آڊوڪي جو انت. عياش هارينبي جو انجام ۽ دنيا جو مشھور مضمون نويس ۽ صحافي جيڪو غلامن جو واپار بند ڪرائڻ لاءِ زندگيءَ ڪي داءَ تي لائي ٿو ڇڏي سو به غلام خريد ٿو ڪري. معصوميت جو خون ٿيندو ڏسي پاڻ به خون ٿو ڪري. ناول جي شڪل ۾ بيان ڪيل آهن جيڪي هيٺيءِنيئن وارو پڙهي نه سگهندو ۽ ڏاڍي دل وارو هڪ دفعو ڪتاب هٿ ۾ ڪندو ته شايد بند نه ڪندو جيستائين سڄو ڪتاب پڙهي پورو نه ڪري.

هن ناول ۾ طاقت ۽ پاور، ظلم ۽ رحم، عشق ۽ معصوميت، عيش ۽ نشاط، محبت ۽ نفرت، مبادي ۽ منتھا جا ڪئين نفسياتي موڙ پڙهندڙ محسوس ڪندو ۽ چند منٽ ويھي ويچار ڪندو.

خوبصورت ٽائيٽل
ڪل صفحا 288
قيمت ـ /20 رپيا

گهرائڻ لاءِ لکو:
نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ٽنڊو ولي محمد، حيدرآباد سنڌ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نيو فيلڊس پبليڪيشنس جا ڇپايل ڪتاب

١-	بين‌الاقوامي قانون ۽ تنظيم	فيروز احمد	١٢-٠٠
٢-	جيل ۾ ٢٢ مهينا (ڀاڱو ١)	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٣-	اڌ ملاقات	طارق اشرف	١٢-٠٠
٤-	جيل گهاريم جن سان	طارق اشرف	(ختم ٿيل)
٥-	جيل ۾ ٢٢ مهينا (ڀاڱو ٢)	طارق اشرف	١٢-٠٠
٦-	زندگيءَ جو تنها مسافر	طارق اشرف	١٢-٠٠
٧-	٤ مارچ ۽ سنڌي جوڌا	--	(ختم ٿيل)
٨-	بهترين ڪهاڻيڪارن جون بهترين ڪهاڻيون	مختلف ڪهاڻيڪار	١٢-٠٠
٩-	اونداهي ڌرتي روشن هٿ	آغا سليم	(ختم ٿيل)
١٠-	رات منهنجي روح ۾	غلام نبي مغل	(ختم ٿيل)
١١-	٣٠ سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو ١)		(ختم ٿيل)
١٢-	ٽڏا چپ (ڪهاڻيون)	ايشور چندر	(ختم ٿيل)
١٣-	وايون ونجارن جون	الطاف شيخ	١٢-٠٠
١٤-	٣٠ سالن جون چونڊ ڪهاڻيون (ڀاڱو ٢)	مختلف ڪهاڻيڪار	١٥-٠٠
١٥-	بندر بازارين (سفرنامو)	الطاف شيخ	١٢-٠٠
١٦-	شڪليون (خاڪا)	عبدالقادر جوڻيجو	١٠-٠٠
١٧-	يادگار ڪهاڻيون	مختلف ڪهاڻيڪار	١٥-٠٠
١٨-	ٽين دنيا جون ڪهاڻيون	ولي رام ولڀ	١٥-٠٠
١٩-	عظيم ڪهاڻيڪارن جون عظيم ڪهاڻيون	فيروز احمد	١٢-٠٠
٢٠-	دل جو بندر (ناول)	نصير اعجاز	١٢-٠٠
٢١-	دل اندر درياءُ (ڪهاڻيون)	مدد علي سنڌي	١٦-٠٠

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۲۲-	رهيل قرض (ڪهاڻيون)	ظفر حسن	۱۲-۰۰
۲۳-	درد جي خوشبو (ناول)	قاضي خادم	۱۸-۰۰
۲۴-	ڪنهن سان سور سليان	فيروز احمد	۱۲-۰۰
۲۵-	فڪر جي آزادي	ابراهيم جويو	۲۰-۰
۲۶-	منهنجو ساگر، منهنجو ساحل	الطاف شيخ	۱۲-۰۰
۲۷-	غلامن جو ٻيڙو (ناول)	دوست محمد پني	۲۰-۰۰
۲۸-	سي ٽي جوين ڏينهن	الطاف شيخ	۱۲-۰۰
۲۹-	عاشي (ناول)	فضل احمد بچاڻي	۲۵-۰۰
۳۰-	سي ٻيڙيون رڪين ٻاجهه سين	الطاف شيخ	۱۲-۰۰
۳۱-	مدارت	فضل احمد بچاڻي	۱۰-۰۰
۳۲-	جپان رس	الطاف شيخ	۱۵-۰۰
۳۳-	روح جي ڪرولا	فضل احمد بچاڻي	۱۰-۰۰
۳۴-	درد جا ڏينهن، درد جون راتيون	طارق اشرف	۲۰-۰۰
۳۵-	سانپاهو سمونڊ جو	الطاف شيخ	۱۳-۰۰
۳۶-	سورج هوندي مرجهايل	نجم عباسي	۱۵-۰۰
۳۷-	آسيه (عاشي جي واپسي)	فضل احمد بچاڻي	۲۰-۰۰
۳۸-	قلندر	مدد علي سنڌي	۱۲-۰۰
۳۹-	الطاف شيخ جي نوٽبڪ تان	الطاف شيخ	۱۲-۰۰
۴۰-	سزا جا سڪ	فضل احمد بچاڻي	۱۲-۰۰
۴۱-	بهترين سفرناما	الطاف شيخ	۱۵-۰۰
۴۲-	للڪار	نجم عباسي	۱۵-۰۰
۴۳-	ٽڪل سرڀت	وليرام ولڀ	۱۲-۰۰
۴۴-	لنڊن ڏانهن لفٽ	الطاف شيخ	۱۲-۰۰

گهرائڻ لاءِ لکو: نيو فيلڊس پبليڪيشنس

لنڊو ولي محمد حيدرآباد، سنڌ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پڙهندڙ نسُل . پ نَ

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ ”لُڙهندڙ نسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻرندڙ، ڇُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، ياڙي، ڪاٺُو، ياجوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعنى e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهڙي دعوىٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہ ڪُوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پَنَ ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَنَ بہ مختلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾پَنَ ڪا خُصوصي ۽ ٽالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَنَ پاڻ هِڪَبِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَنَن پاران ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجيٽائِيز ڪرڻ کان پوءِ ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي کُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڌِ کان وَڌِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳِئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن بہ رُڪاوٽ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻَ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛

ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي مَنجهہ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄ ڪلهہ نيلا پيلا آهن؛

گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،

جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،

جنهن رِڻ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اٽڪاٽائي کي پاڻَ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ "هاٽي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو" ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَڙهڻ جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۾ سماجي حالتن تان نظر ڪڇي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَڻَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَڻَ سيني کي **چو، چالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ڀاڪي پائي چيو تہ ”منهنجا ڀاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)